

SZENTEK ORSZÁGA

REGINA
SANCTORVM

✻ S. ✻
PETRVS

✻ S. ✻
BENEDICTVS

BÖLCSKEY ÖDÖN CAPISTRÁNÓI SZENT JÁNOS ÉLETE

CORONA
SANCTORVM

✻ S. ✻
PAVLVS

✻ S. ✻
STEPHANVS

SZENT ISTVÁN TÁRSULAT KIADÁSA

CAPISTRANÓI SZENT JÁNOS ÉLETE

IRTA

BÖLCSKEY ÖDÖN

CISZTERCI TANÁR

SZENT-ISTVÁN-TÁRSULAT
AZ APOSTOLI SZENTSZÉK KÖNYVKIADÓJA
BUDAPEST, 1926.

Nihil obstat.

Dr. Nicolaus Tótlóssy
censor dioecesanus.

Nr. 2388.

Imprimatur.

Strigonii, die 27. Julii 1925.

Joannes
card. aeppus.

Imprimatur.

Budapestini, die 16. Februarii 1925.

Dr. Adolphus Werner
Abbas S. O. Cist. de Zirc,
Pilis, Pásztó et ad S. Gotthardum.

Kiadja a Szent-István-Társulat.
Stephaneum nyomda és könyvkiadó r. t. Budapest.
Nyomdaigazgató: Kohl Ferenc.

ELSŐ FEJEZET.

Capistranói János ifjúkora.

TÁLIÁBAN, a sulmói egyházmegyében, Aquila városától nem messze, a Capo d'Aqua folyócskától körülbelül kétezer lépésnyire, Busseno és Offeno városkák között, a vadregényes Abruzzo-hegység egyik völgyecskéjének oldalán terül el, mint valami elhagyott fecskefészek, Capestrano városka.

Itt született 1386 június 24-én Capistranói János. Német származású atyja, mint egyik zsoldos-sereg vezére, jött Itáliába 1382-ben Louis d'Anjou ellenkirály kíséretében, akit Giovanna királynő hívott be Carlo da Durazzo ellen. A fényesnek ígérkező hadjárat azonban csúfos kudarccal végződött. Az éhség, a kedvezőtlen éghajlat és a lakosság gyűlölete a szép hadsereget szétbomlasztotta és tönkretette. A bánat és a szegény az ellenkirályt 1384 szeptember 30-án sírba vitte; mire a sereg szétment a szélrózsa minden irányában. Capistranói János atyja nem tért vissza hazájába, hanem letelepedett Capestranóban és rövid idő alatt családot alapított, nőül vevén a városka egyik előkelő családjának leányát. Az első életrajzírók elfelejtették a szülők nevét feljegyezni, s most már kikutatni vajmi nehéz.

Ebből a családból származott Capistranói János. Több testvére lehetett, mert Giacomo de Franchis-szal folytatott beszédében eképen nyilatkozik: „Igaz

ugyan, hogy én Capestranóban születtem, de atyám az Alpeseiken túl nemes volt, aki az Anjou herceggel jött be és Capestranóban megházasodván, nekem és más gyermekeknek lett az atyja“. Antonio Sessa da Palermo, mikor 1690-ben Capestranóban járt, hogy összegyűjtse Capistranói János munkáit és ereklyéit, talált itt egy élteőbb asszonyt, aki azt állította, hogy Capistranói János rokona és több levelét is felmutatta. Ettől kezdve a családnak nyoma veszett.

A gyermekkor éveiről keveset jegyzett fel a krónika. Csak annyit tudunk, hogy hatéves korában elvesztette atyját. A kis árvákat az édesanya gondozta és nevelte, aki legelsősorban is a vallásosságot és az isteni félelmet iparkodott gyermekeinek lelkébe és szívébe beoltani. A jó mag különösen a kis János szívében talált termékeny talajra. Olyan lelki érettségre tett szert rövid idő alatt, hogy már édesanyjának lett tanítómestere. „A kis gyermek — mondja Cristoforo da Varese, az egyik életrajzírója — atyja halála után arra kérte édesanyját, hogy ne menjen többet férjhez, hanem maradjon meg özvegyi állapotában.“ A kis fiú kedves és bájos kérése annyira meghatotta az édesanyját, hogy nem ment többé férjhez, bár fiatal, szép és gazdag volt, hanem gyermekeinek élt egészen és bennük találta minden örömét és boldogságát.

Isten különben a kis fiút minden testi és lelki jóval bőven megajándékozta. Arcának bájossága, gyengédsége és a rajta előmlő szendesség oly kedvessé tették, hogy mindenki elragadtatással beszélt róla. Életrajzírói felemlítik tanulékony elméjét, élénk és rendkívüli emlékezőtehetségét. Girolamo d'Udine azt írja, hogy a veleszületett szemérmesség és az édesanyja iránt való gyöngéd szeretet sarkalták folytonosan a jóra és az erényes életre. Ha valami illetlent látott, vagy hallott, annyira szívére vette, hogy arca elpirult és rögtön elszaladt onnan.

Elemi iskoláit, vagyis az azon korban szokásos

triviumot Capestranóban végezte el. Ennek befejezése után anyja Perugiába vitte, ahol a mostani középiskolának megfelelő tanulmányokat sajátította el. 1400-ban tizennégyéves korában gyámjának beleegyezésével beiratkozott a híres perugiai egyetemre. Tanárai közül egynek a neve is fennmaradt Capistranói János egyik munkájában: „De az én leghíresebb tanárom a perugiai Pietro de Ubaldis, aki édesestvére a legkiválóbb és legtekintélyesebb tanároknak, Baldo de Ubaldis és Angelo de Ubaldis uraknak, azt tanítja, amit én fentebb mondtam“. Tíz évig látogatta az egyetemet, s ezen idő alatt a jogi tudományokban olyan tekintélyre tett szert, hogy nehéz és bonyolult kérdésekben még tanárai sem szégyenlettek tőle tanácsot kérni. Szerénységből eleinte nem akarta a doktori vizsgálatot letenni, de tanárai nőgatására azután mindkét jogból megszerezte a doktori címet.

Egyetemi tanulmányai befejezése után Perugiában maradt és a bírói pályára lépett. Ezen hivatalában nagy körültekintéssel és igazságossággal működik; szigorú és részrehajlatlan; sem erőszak, sem fenyegetés, sem hizelgés nem tudja az igazság útjáról letéríteni. Ennek bizonyítására Nicolao da Fara a következő esetet hozza fel: Egy alkalommal egy perugiai nemes nagy pénzösszeget ígért neki, ha a börtönben levő ellenségét halálra ítéli, s halállal fenyegette meg, ha azt meg nem teszi. Capistranói János megvizsgálta az ügyet, s mivel ártatlannak találta, szabadon bocsátotta a foglyot. A nemes erre éktelen haragra lobbant és úton-útfélen azt hangoztatta, hogy bosszút fog állani. Capistranói Jánost barátai értesítették erről és kérték, hogy kerülje a felingerelt nemes. Ő azonban nem ijedt meg, hanem elment hozzá, s annyira meggyőzte igazságos eljárásáról, hogy a nemes lábaihoz borult és alázatosan bocsánatot kért gyalázatos fenyegetéseért.

A fiatal bíró híre eljutott Napoliba is Ladislao

királyhoz, aki magához hivatta és a legfelsőbb törvényszék elnökévé nevezte ki. Ezen új hivatalában királya iránt mindig tisztelettel és hódolattal volt, de az igazságosságot még a király kegyénél is többre becsülte. Az életrajzírók erre vonatkozólag nagyon jellemző esetet beszélnek el: Ladislao király uralkodásával az ország egyes főurai nem voltak megelégedve, s azért összeesküvést szőttek ellene. Résztvett ebben Ladislao Artus, Santa Agata dei Goti grófja is. Az összeesküvést felfedezték, s a gróft fiával, Eraklióval együtt elfogták. Az ügy lelkiismeretes megvizsgálása után a törvényszék a gróft halálra ítélte, fiát azonban felmentette. A király ezen ítélettel nem volt megelégedve, azért azt követelte Capistranói Jánostól, hogy a fiút is ítéljék halálra, s majd ő atyja kivégzése után meg fog neki kegyelmezni. Capistranói János tiltakozott ezen ítélethozás ellen, de a bírák teljesítették a király kívánságát, s az ifjút is halálra ítélték. Mikor az ifjú a kivégzés helyén meghallotta a halálos ítéletet, szívéhez kapott és azután nagyot sikoltva, holtan rogyott össze. Ez a szerencsétlen eset olyan hatással volt a gyöngédlelkű Capistranói Jánosra, hogy lemondott bírói tisztéről. A király elfogadta a lemondást, de kegyét nem vonta meg kedvelt hívétől, hanem kinevezte kormányzónak azon városok részére, amelyeket neki XXIII. János pápa elzálogált.

A 26 éves kormányzó 1412-ben tehát visszamegy Perugiába, hogy innen kormányozza a reábízott országrészt. Cristoforo da Varese és Nicolao da Fara elragadtatással írnak az ifjú kormányzó működéséről: „Olyan bölcsességgel és okossággal intézett el mindent, olyan tapintatosan járt el minden dologban, olyan szigorúsággal büntette meg a gonoszokat s végül olyan kegyességgel bánt a jókkal, hogy híre mindenfelé elterjedt s a királynál napról-napra kedvesebb és kegyeltebb lett“. Erélyes fellépésével és hig-

gadt bánásmódjával csakhamar lecsillapította a haragvó és elkeseredett perugiaiakat, akik az új uralmat nem akarták elismerni. Kedves és nyájas modorával annyira megnyerte az előkelő polgárokat, hogy szívesen fogadták körükbe, s minden alkalommal kitüntetésben részesítették.

Ezen időben ismerkedett meg a város egyik előkelő családjának leányával, akit annyira megszerezett, hogy eljegyezte menyasszonyának. Az életrajzírók elhallgatják a leány nevét, csak annyit jegyeztek fel, hogy gazdag és előkelő családból való, s egyetlen gyermek volt. Nagyban készülődtek már a menyegzőre, sőt a napot is kitűzték az esküvőre, mikor mint a derűs égből a villám, úgy csapott le boldogságukra a polgárháború, amely a két lényt elválasztotta egymástól örökre.

1414-ben meghalt Ladislao király, utóda nőtestvére, Giovanna lett, akinek gyöngé uralmát Perugia arra használta fel, hogy 1415-ik év nyarán fellázadt és kikiáltotta urának Andrea Braccio di Mentone előkelő perugiai polgárt. A lázadás hamarosan elterjedt a környéken is. Capistranói János minden erejével azon fáradozott, hogy a lázadást elfojtsa. Mivel azonban elég erő nem állt rendelkezésére, alkudozni kezdett a lázadókkal. Egy ilyen alkudozás alkalmával a lázadók elfogták és a Perugiától négy mérföldnyire fekvő Brufa várában börtönbe vetették. Több hónapig át színlődött a börtönben anélkül, hogy Giovanna királyné részéről valami kimentési kísérletről értesült volna. Az elhagyatottság, de különösen a hátlátlanság megérlelték benne a szökés tervét. Elfogatását és szökését később eképen beszélte el Giacomo de Franchisnak: „Elfogatásom után egy nagy várhoz érkeztünk, ahol negyvenkét font súlyú vasbilincset vertek lábamra és kenyéren és vízen kívül semmiféle táplálékot nem adtak. Ilyen szerencsétlenség közepette a halál elől menekülésre gondoltam és méreget-

tem a fal magasságát. Véletlenül volt ágyterítőm; mivel késem nem volt, fogaimmal keskeny szalagokra hasogattam és azután összekötözgettem őket; hozzátoldottam doktori díszjelvényemet is, de még így is annyi hiányzott a földig, mint a San Cristoforo-szobor nagysága. Ezt a kötelet a külső fal párkányzatára erősítettem s elkezdtem leszállni úgy, ahogy tudtam, de a doktori díszjelvényem elszakadt, s a földre estem, az egyik lábamat kitörtem, s így tovább menni nem tudtam. A leeső bilincsek zörgése figyelmessé tették az öröket, kik ismét elfogtak és a torony legalsó részébe zártak, ahol a víz a térdemig ért. Itt erős vasláncsal a derekamon keresztül a falhoz kötöttek, hogy kényszerítve legyek egyenesen állni; napi élelmem kenyérből és vízből állott“.

Ez a kemény fogság nagyon megtörte a büszke kormányzót. Ellenségei elég időt adtak neki arra, hogy elgondolhatott a földi javak mulandóságáról, a hírnév és dicsőség semmiségéről. A fájdalmakban lassankint megtisztult a lelke és kiszabadulásának reményét nem az emberektől, hanem Istentől és a szent Szűztől várta. „Az Úrhoz kiáltott, hogy hallgassa meg őt és minden szenvedésétől megszabadította“ — mondja a királyi zsoltárossal egyik életrajzírója, Nicolao da Fara.

Meghallgattatását Capistranói János így beszélte el Giacomo de Franchisnak: „A harmadik napon, miután erőm elfogyott, elaludtam. Álmomban úgy tűnt fel, mintha nagy zaj venne körül; felébredtem s láttam a napnak a sugarát, amely az egész tornyot beáranyozta, s mikor felemeltem fejemet, hogy Istennek hálát adjak; egy ferencrendi szerzetest pillantottam meg, akinek lábain sebhelyek voltak, s aki, mikor át akartam ölelni, eltűnt. Lehajtottam fejemet s úgy tapasztaltam, hogy le van borotválva, miként most is látsz engem. Egész biztosan tudom, hogy ez a ferencrendi szerzetes Szent Ferenc atyánk volt. Meg-

értettem végre, hogy Istennek akarata, hogy a világot elhagyjam és egyedül neki szolgáljak“.

Az életrajzírók megerősítik Capistranói János ezen elbeszélését, s azt írják, hogy a leborotvált hajkorona egész életében megmaradt, s a haj a fején sohasem nőtt ki. Hozzáadják azt is, hogy Capistranói János reggel, midőn látta, hogy szép és dús hajfürtjei helyett, amelyekben annyit gyönyörködött, a rabszolgákra emlékeztető hajkorona van, sírva és zokogva e szavakra fakadt: „Mikor semmi hajlamom sincs a szerzetességre, csodálkozom rajtad, mindenható Isten, hogy akaratom ellenére szerzetessé szándékozol tenni“. Ez volt szorongatott lelkének utolsó vergődése. Csakhamar eltűnik a bánata, s helyét Isten segítő kegyelme foglalja el, mire megfogadja, hogy kiszabadulása után belép Szent Ferenc rendjébe.

A csodás látomás után arra kérte az öröket, hogy hozzanak neki barna szövetet, tűt, ollót és cérnát. Kérését teljesítették, mire a vett szövetből ferencrendi öltönyt készített s azt magára öltötte. Ennek láttára az örök gúnyolni kezdték, s csak akkor hallgattak el, mikor meghallották megtérésének okát. A börtönfelügyelő azonban nem hitte el a dolgot, hanem megkettőztette az öröket, mivel attól tartott, hogy ebben a ruhában akarja a szökést megismételni. Ő igyekszik a börtönöröket megnyugtatni: „Nem foglak titeket rászedni; sohasem szoktam színlelni, hanem minden dolgomat nyíltan végeztem el. Engedjétek meg, hogy néhány szigorított ferencrendi jöhessem hozzám, akiknek ilyenfajta dolgokban jártasságuk van s akikben ti is megbíztok, ők majd meggyőznek titeket arról, vajjon képmutatás-e vagy igazi hivatás-e ezen cselekedetem“.

Sok könyörgés és kérdés után a börtönfelügyelő teljesítette kérését. A perugiai kolostorból két ferencrendi szerzetest hívott, akiknek Capistranói János híven elmondott mindent, ami vele történt, s szavai-

nak hitelül megmutatta a csodálatosan keletkezett hajkoronát. A szerzetesek rögtön tisztában voltak, hogy itt nem érzéki csalódással, hanem Isten különös ujlmutatásával van dolguk. Megnyugtatták tehát a börtönfelügyelőt, hogy nem kell a szökéstől félnie, mert Capistranói János szívből Istenhez tért.

A szerzetesek távozása után rögtön hívatta az őrség felügyelőjét és kérte, hogy eszközölje ki szabadonbocsátását. A felügyelő értesítette a dolog fordulatáról Perugia hatóságát, amely 400 arany váltságdíj fejében szabadonbocsátotta, miután a város politikai függetlensége már nem forgott veszélyben.

MÁSODIK FEJEZET.

Capistranói János szerzetesi élete.

ISZABADULÁSA után rögtön Perugiába sietett, ahol ismerősei és barátai nagy örömmel fogadták. Örömük azonban csakhamar véget ért, mikor kijelentette előttük, hogy a világot elhagyja és szerzetbe lép. Csodálkozásuk még jobban nőtt, mikor látták, hogy minden ingóságát, sőt még könyveit is eladja. Erről a dologról maga nyilatkozik Giacomo de Franchisnak : „Rögtön eladtam minden könyvemet és ruhámat, amely birtokomban volt, aztán Capestranóba mentem. Volt ugyanis nekem eljegyzett jegyesem, akinek kinyilvánítottam elhatározott szándékomat, hogy a világot elhagyom és Istennek szolgállok. Megígérte nekem, hogy nem fog férjhezmenni, de ő ezt nem tartotta meg, két ízben is férjhezment, s végül rossz nyavalyában meghalt. Visszaadtam a menyasszonyi hozományt, amelyet kaptam, hasonlóképen anyámat is kielégíttem, s miután mindent elintéz-

tem, ami megmaradt, Isten iránt való szeretetből szétosztottam“.

Miután tehát minden kötelezettségének eleget tett, hősi elhatározással a Perugia mellett levő monteripidói ferencrendi kolostorba ment, hogy felvételét kérje. Marco di Bergoma, a kolostor guardiánja, szívesen fogadta az előkelő férfiút, de mikor meghallotta szándékát, elutasította. Capistranói János azonban nem tárgított szándékától, hanem állhatatosan kérte felvételét. A guardián, hogy végképen elriassza, kemény és megszegyenítő próbát követelt tőle. Capistranói János ezt maga beszéli el Giacomo de Franchisnak: „Perugiába visszatérve, püspöksüveget tettem a fejemre, amelyre életem minden bűnét felírtam, s visszafelé ültem a számár hátán, hogy ezt a nyomorult és csalárd világot szégyenbe hozzam. Ilyen módon lovagoltam Perugia utcáin keresztül-kasul. A gyerekek versenyt dobáltak sárral és kővel, s mindenki bolondnak tartott. Ilyen gyalázattal tetézve mentem vissza a testvérekhez, hogy azok ruháját felvehessem“.

Marco di Bergoma ennyi alázatosság láttára nem ellenkezett tovább, hanem felvette a rendbe. Capistranói János saját maga tanuskodik arról, hogy a belépés 1416 október 4-én történt, még pedig harmincéves korában. A guardián újoncmesterül Onofrio da Seggiano laikustestvért rendelte melléje, aki szentéletű férfiú volt ugyan, de Nicolao da Fara és Cristoforo da Varese életrajzírók szerint „rideg és szigorú mester“. Nem is volt növendéke iránt semmiféle kíméllettel, hanem úgy bánt vele, mint a kolostor legutolsó személyével. Minden módot felhasznált, hogy a gondjára bízott növendéket alázatossá és türelmessé tegye. Naponkint megkorholta, új és új büntetést szabott ki rá; némelykor testi fenytétet is; máskor böjtölnie kellett, vagy a testvérek előtt térdepelve ennie. Hogy büszkeségét megtörje, előkelő urak előtt így

támadt reá: „Ó, büszke férfiú, azt hiszed, hogy valami vagy már! Miért nem maradtál a világban?“ A szegény novicius pedig letérdelt, alázatosan lehajtotta a fejét és a neheztelésnek vagy megsértődésnek a legkisebb jelét sem mutatta. Mesterében ugyanis nem az embert tekintette, hanem Krisztust, akiért kész volt mindent elviselni, mindent elszenvedni. Meg akart hálalni a világnak, de olyannyira, hogy necsak az emberek szívéből, hanem még emlékükből is kitörülje fényes pályafutását. A nagy tudós, aki világi életében tudományával elbűvölt mindenkit, s akitől saját tanárai kértek tanácsot, most egy laikustestvér ajkairól hallgatja az új élet titokzatos tudományát.

Szinte legendaszerű, amit életrajzírói elmondanak engedelmességéről és alázatosságáról. Egyízben nagy láz gyötörte, miért is az újoncmester megparancsolta, hogy a teát forrón igya meg. Engedelmeskedik, s fenékgig kiissza a forró teát. A láz azonnal megszűnt, s a forró tea nem égette össze sem a száját, sem a gyomrát. Mikor társai megkérdezték, hogy nem félt-e attól, hogy összeégeti torkát, ezt válaszolta: „Azon gondolatom támadt, hogy a torkomat és nyelvemet teljesen összeégetem, de a szent engedelmeségben bízom, s ezért természetem borzadása ellenére is megittam“. Más alkalommal meg a fehérneműek kimosásához készülődtek az újoncok. A tűzről levett vízben volt a fehérnemű, de nem mertek hozzányulni, mert a víz forró volt. E pillanatban jött oda az újoncmester, aki amint meglátta a tétovázást, hevesen rátámadt Capistranói Jánosra, majd az üstből kiragadott egy darab ruhát, s azt arcába vágta. Oly erős volt az ütés, hogy Capistranói János elszédült, s az első pillanatban azt hitte, hogy a forró víz mind a két szemét kiégette, de azért a méltatlankodás minden jele nélkül odaborult az újoncmester lába elé, s a legalázatosabban bocsánatot kért az elkövetett hanyagságért.

Ez a kemény bánásmód nemcsak nem idegení-

tette el újoncmesterétől, hanem a legnagyobb szeretettel ragaszkodott hozzá, mivel tudta, hogy a durva külső szeretettel teljes lelket és érző szívet takar. Később is gyakran mondogatta: „Hálát adok a mindenható Istennek, hogy számomra ilyen mestert kegyeskedett rendelni, mert ha nem lett volna irántam ilyen szigorú, az alázatosság és türelem erényét sohasem sajátíttottam volna el“.

Elüljárói nagy megilletődéssel szemlélték az újoncnövendéknek a lelki dolgokban való előhaladását, s a világerért sem avatkoztak bele az újoncmester kemény eljárásába. Antonio Angelo da Pitetto miniszter-generális hivatalos látogatása alkalmával látván a lelki életben való nagy előmenetelét, így nyilatkozott a rendtársai előtt: „Ez az ifjú, ha élni fog és állhatatos marad, rendünknek nagy dísze, fénye és a keresztény népnek eszményképe lesz“.

Az újoncév leteltével, 1417 október havában, Szent Ferenc ünnepének nyolcada alatt letette a fogadalmat, s ezzel a világról teljesen lemondott.

Elüljárói a theológiai tudományok elsajátítására Fiseolébe küldték, hol a szelidlelkű és életszentsége miatt mindenkitől szeretett férfiú, Bernardino di Siena, lett a tanára. Az ifjú már az első napokban magára vonta mestere figyelmét buzgalmával s a rendi szabályok buzgó és pontos megtartásával. A szelid mester gyönyörködve nézte azt az emberfeletti munkát, melyet az ifjú szerzetes nap-nap után elvégez. Lelkének egész szeretetével fordult feléje, hogy szívébe öntse azon kincseket, amelyeket nem a könyvekből, hanem a lelki életben való elmélyedésből lehet csak megtalálni és elsajátítani. Most szövődik közöttük az a mélységes, szent barátság, amely lelküket örökre és elválaszthatatlanul Istenben összekötötte. Tanítómestere így nyilatkozott tanítványa szorgalmáról: „Amiben más éjjel-nappal virrasztva fáradozik, azt János alvás közben is felfogja“. Egy év lefor-

gása alatt a theológiában olyan előmenetelt tanusított, hogy a hittudományok magiszterévé képesítették, s most már elöljárói méltónak tartották az egyházi rend felvételére is. A felszentelés azonban nem ment minden nehézség nélkül. Capistranói János ugyanis, miként Szent Ferenc, a rend alapítója, nagy alázatosságában magát nem tartotta méltónak a papi méltóságra s ezért nem akarta magát felszenteltetni. Végül is az elöljárók a szent engedelmesség parancsára hivatkozva, rávették arra, hogy felszenteltesse magát. Az életrajzírók azt állítják, hogy az alszerpapságot a fogadalom letévése után néhány hónapra kapta meg s utána nemsokára a szerpapságot, vagyis 1418-ik év első felében lett szubdiakonus s ezen év végén diakonus. Az áldozópapi méltóság harmadik fokát csak későbbben nyeri el, mert Bernardino di Siena vezetése alatt a szónoklásban gyakorolja magát. Az életrajzi írók sem a helyet, sem az időt nem mondják meg, hanem egyszerűen csak annyit írnak, hogy a presbiteratust felvette. Ez a legnagyobb valószínűség szerint 1420-ban történt, s az első szentmisén is az vezette az Úr oltárához, aki a nyilvános életbe is bevezette: Bernardino di Siena.

Capistranói Jánosnak most minden törekvése oda irányult, hogy élete a papi méltóság szentségi állapotával teljes összhangban legyen, de legfőképpen arra törekedett, hogy utánozza az alázatos Szent Ferencet, aki nem tartotta magát méltónak arra, hogy Krisztusnak felszentelt papja és így helyettese legyen. Valóban ezen korban alig van valaki, akinek lelkében az alázatosság szerafikus tüze jobban égett volna, mint Capistranói Jánoséban.

HARMADIK FEJEZET.

Capistranói János mint misszionárius Itáliában.

NÉPSZÓNOKI tisztét Bernardino di Siena kíséretében mint szerpap kezdette meg Sienában. Apostoli működését két időszakra osztgatjuk: az első időszak 1418—1451-ig, a másik 1451—1456-ig terjed. Az első időszak főbb működési helye Itália, Burgundia, Franciaország és Flandria; a másodiké Ausztria, Németország, Csehország, Morvaország, Szilézia, Lengyelország és Magyarország.

Prédikációinak helyeit nyomról-nyomra követni lehetetlenség, részint mivel az életrajzírók elhanyagolták az adatok összegyűjtését, részint mivel a régi kor aktái kiadatlanul hevernek a könyvtárak poros polcain; felbőngészésükre pedig egy emberélet nem elégséges. A cseh rendekhez írt Apológiájában maga Capistranói János lebbenti fel a fátyolt működési színteréről, csak az a kár, hogy nagy vonásokban mutatja ezt be: „Mindenki saját akarata szerint rágalmazhat, amint neki tetszik; nekem elég, ha a rágalmat, amelyet rám szór Rokycana, egész Itália, Flandria, Franciaország, Burgundia, Németország, amelyekben 36 éven keresztül szakadatlanul hirdetem az evangéliumot, megcáfolják... De nagyságos és méltóságos Bárók! Vajjon Rokycana eszesebb, mint az egész katolikus nép? Vagy talán azt hiszi, hogy tudósabb és okosabb, mint az alább megnevezett egyetemek, t. i. a római, a nápolyi, a sienai, a perugiai, a firenzei, a bolognai, a paviai, a padovai, amelyekben egykoron annyi éven keresztül hirdettem az Isten igéjét, s amelyekben az én tanításomat nem

tartották eretneknek, sem nem kárhoztatták, hanem dicsőítették és helyeselték.

Missziós tevékenységéért az első kitüntetés 1422-ben érte, midőn V. Márton pápa megadja neki azt a jogot, hogy a haldoklókat teljes búcsúban részesítheti. 1425-ben pedig ugyanezen pápa felhatalmazást ad neki arra, hogy a püspököknek fenntartott esetek alól bárkit feloldozhat, s azt a jogot a kísérő rendtársára is kiterjeszti.

1424. évtől kezdve önállóan működik. Egyik prédikációját ugyanis ezen szavakkal kezdi: „Jézus. Mária. Ferenc. Isten nevében. Amen. Az Úrnak 1424. esztendejében, március 5-én . . . elkezdtem prédikálni Siena városában, a ferencrendiek konventjében és folytattam az egész nagybőjtben“. Működése pedig olyan hatásos, olyan áldásos vált, hogy a nép ezrével tódult beszédeinek meghallgatására. Jöttek hírére megmozdult az egész város, az egész vidék, s mindenki sietett Isten e kiváló szónokát hallgatni. Csak el kell olvasnunk az egykorúak feljegyzéseit és rögtön fogalmunk lesz arról a tiszteletről, amellyel mindenütt fogadták.

Nicolao da Fara eképen örökíti meg működését: „Itália sok tartományában akarata ellenére nagy és mély tiszteletben részesült; olyan nagy volt a nép csődülete prédikációira, hogy az apostolok ideje óta ilyent nem ismerünk. Jövetelére az összes városok és községek megmozdultak, csapatosan sereglettek prédikációira; a városok sürgető levelekkel vagy küldöttségek útján hívták magukhoz, s így majd pápai parancsra, majd előkelő férfiak közbenjárására kényszerült a néphez beszédet mondani; az Úrnak szava pedig benne eredményes és eleven volt, s nem is emberi bölcsesség szavaival, hanem a Szentlélek erejével hirdette Istennek országát. Jóllehet ő életszentségénél fogva mint legkiválóbb, Itália összes népeinél kedvelt és nagyon kedves volt, mégis Aquila, Siena,

Arezzo, Firenze, Venezia, Padova, Treviso, Vicenza, Verona, Milano, Brescia, Mantova, Udine lakosainál kedveltebb és kedvesebb volt, mint az ember gondolhatja. Ezek ugyanis és azon népek, amelyek Szicília királyságban laknak, őt oly tisztelettel s oly epekedve fogadták és hallgatták, hogy legtágasabb piacaik, legnagyobb mezőik gyakran megteltek emberekkel, akik az Isten ígéjének hallgatására összegyűttek, úgy hogy néha 20 ezer, máskor 40 ezer, némelykor 100 ezer ember volt jelen prédikációján. A népnek tisztelete oly nagy volt Isten ezen szolgája iránt, hogy gyakran a nép sokasága miatt egyik helyről a másikra nem tudott elmenni, s hogy ruhájából valami emléküket legyen, arra vetemedtek, hogy kabátjából és habitusából vagdostak le“.

Cristoforo di Soldo bresciai polgár emlékiratában, az Annales Briscianiban, ezeket írja Bresciában való szerepléséről: „1451 február 9-én jött ezen városba Szent Ferenc rendjének egyik observáns tagja, Capistranói János. Azon a napon, mikor megérkezett, a város polgárai közül kétszázan, még pedig a város előkelő férfiai, lóháton mentek elébe, a hölgyek pedig gyalog; a Santa Eufemia-utcán vonultak be. Mikor a San Salvator-utcába érkeztek, akkor tünt fel a gyalogosok és lovasok nagy serege. És nem csodálkozhat azon senki, hogy a városi hatóság és a polgárság, szegények és gazdagok, ennek a szerzetestestvérnek elébe mentek, mert megelőzte őt azon csodáknak a híre, amelyeket Padovában, Vicenzában, Veronában és végül magában Rómában művelt, s ahol mindenütt mint szentet, mint Isten ígéjének kiváló tisztelőjét tekintették. És annyi bizonyos, hogy csodákat művelt, meggyógyította a betegeket, a vakokat, a bénákat s halottakat támasztott fel. Ezeknek a híre miatt megmozdult az egész tartomány; a városi hatóság igen bőven gondoskodott élelmiszerről azon időre, míg a szent férfiú Bresciában tartózkodott. Ezenfelül meg-

parancsolta, hogy a boltok és üzletek zárva legyenek; a város költségén volt ő is, meg még száz más is, s más különböző dolgokat készítettek elő. Lombsátort (szószéket) állítottak fel a téren, hogy onnan beszéljen. Február 10-én, szerdai napon már 3 órakor hajnalban több mint 10 ezer ember jelent meg, amiből következtetni lehet, hogy napközben mily embertömeg verődhetett össze, akik nem azért jöttek össze, hogy hallják, hanem inkább, hogy lássák. Városi hatóságunk a polgárság nagy kísérete mellett elhozta őt a San Apollonióról nevezett kolostorból a térre; 50 közszolga állt őrségül mellette az előkelőség tagjaival, akik között volt négy aransarkantyús lovag is, hogy a nép agyon ne nyomja. Útközben ugyanis mindenki akarta érinteni és habitusának csúcsát letépni, mintha csak Szent Péter lett volna. A nagy néptömegben keresztül nagy fáradsággal a szószékhez vittek. Azon reggel, miután beszédjét befejezte, a nagyobb kórházba kísérték, ahol nagyban előkészítettek mindent, mert azt hitték a polgárok, hogy itt fog lakni. De ő nem akart máshol szállást, mint a San Appollonióról elnevezett konventben. Ezentúl nem akart a téren prédikálni, mivel látta, hogy ilyen nagy tömeg befogadására nem alkalmas. Elviteté tehát a szószéket a Citadella (vár) új terére, ahol csütörtökön, pénteken és szombaton mondott beszédet a néphez. Ezen három nap alatt olyan néptömeg sereglett egybe, hogy álmélkodott rajta mindenki. Megállapították, hogy ezen három nap alatt a különböző betegségekben szenvedők közül kétezernél többen jöttek hozzá. És ez a jó szerzetestestvér nap-nap után fáradozott meggyógyításukon; keresztül megjelölván fejüket az Atya, Fiú és Szentlélek-Isten nevében, s segítségül híván San Bernardinót, akinek a süvegét kezében tartotta, s a mindenható Jézus Krisztus kegyelme és magának Jánosnak szentsége következtében kiváló csodák történtek. Ezen három nap alatt

prédikációjában megígérte a népnek, hogy a legközelebbi vasárnap megmutatja San Bernardino biretumát. Részint a biretum ígéretére, részint a csodák hírére (amiről többet beszéltek, mint tényleg vala) annyi nép jött Bresciába, hogy minden bizonnal el lehet mondani, hogy egész Brescia területéről azok közül, akik járni tudtak, öt ember közül négyen eljöttek. Jöttek Bergamóból, Geradadából, Lodiból, Cremából, Cremonából, Mantovából, sőt még Németországból is azon vasárnap reggelére, amely 1451 febr. 14-ére esett. Így nemcsak az új tér, hanem minden hely megtelt, ahonnan csak kilátás nyílt, olyanmire, hogy az említett testvér nem juthatott volna el a szószékhez, ha a városi hatóság és az előkelő polgárok oda nem jöttek volna. A szószék mellett volt egy nagy emelvény, amelyen a városi hatóság és az előkelőbbek ültek. Mikor fellépett a szószékre, nagyon csodálkozott a nép ekkora sokaságán. Azon a napon a hallgatók számát (a szám hiányzik) emberre becsülték. Tudjátok meg, hogy én, aki ezeket írom, hitelt érdemlő tanú vagyok, mert azon a prédikáción jelen voltam és azt hittem, hogy alkalmas és biztos helyem van, de az előre törtető tömeg miatt oly sűrű lett a néptömeg, hogy megfulladtam volna, ha csak többen, akik ismertek engem, ki nem segítenek és a sűrű tömeg fölött keresztül nem vetnek, míg biztos helyre jutottam. De nemcsak én voltam ilyen életveszélyben, hanem mások is sokan, akiket annyira összeszorítottak, hogy alig menekültek meg. Ezen a reggelen megmutatta San Bernardino biretumát, amelynek felmutatásakor a nép ezt kiáltotta: Könyörület, könyörület! Oly nagy volt a népnek a hangja, hogy az ég majdnem meghasadt. Vége lévén a prédikációnak, 50 katonát, akiket Veronában térített meg, beöltöztetett Szent Ferenc ruhájába. Ennek végeztével a San Appollonio-konventbe ment; a többiek pedig saját házaikba. A következő napon, február 15-én,

San Faustino és Santa Jovita ünnepén is prédikált. A következő napon, kedden Mantovába ment, Mantovából pedig Veneziába; ebben a városban az egész nagybőjtben prédikált. A nagybőjt elmúltával elutazott Németországba a császárhoz.

Ilyen és hasonló fogadtatásban részesült mindennütt, ahol csak megfordult. Kortársai ilyen fogadtatás láttára lelkesültségükben Keresztelő Szent Jánoshoz, Szent Péterhez, Szent Pálhoz vagy más apostolhoz hasonlították.

Beszédjének hatása elsősorban szónoki előadásának rendkívüliségében rejlik. Oly megkapó képekben állította hallgatói elé a bűnös ember állapotát, - oly megragadó módon rajzolta le a halál, az ítélet és a pokol gyötrelmeit, oly szívethasogatóan festette le a kereszten függő Jézus kínjait, hogy a tömeg lélekzetét visszafojtva leste ajkairól a szót, s utána oly erővel tört ki rajta a szívbeli megindulás, hogy a papok alig győzték gyóntatni és feloldozni a magábaszállt és bűnbánatra tért bűnösöket.

V. Márton pápa figyelemmel kísérte működését és iparkodott az egyház céljaira szolgálatát igénybevenni. 1426 május 27-én kinevezte egész Itália területére a fraticellók ellen inquisiteornak. Ezen kinevező levelében különösen kiemelte „a hitben való erősségét, vallásos buzgalmát, tiszta életét és egyéb erényeit“, amelyekkel a Mindenható felékesítette. Ugyanezen időben II. Giovanna királynő is kinevezte főinquisiteornak a zsidók ellen, akik uzsorájukkal magukra uszították a népet. 1430-ban az Abruzzókban működik, mint a béke apostola. Rieti és Cantalice város lakóit, akik örökös ellenségeskedésben éltek egymással, bölcs és tapintatos fellépésével kibékítette egymással; úgyszintén Ortona és Lanciano városok lakosait is. Aquilában, kedves városában, egy alkalommal 60 ezer ember előtt prédikált és az ördöngösöket a nép szemeláttára meggyógyította. Guardia

Greliben egy ördögtől megszállott asszonytól az ő parancsára fekete giliszta alakjában szállt ki a gonosz lélek és azonnal fekete kockává változott. Zsebkendőjébe kötötte és a cella külső ablakára akasztotta fel. Távozása előtt nagy máglyát rakatott a fényűzési cikkekből, s mikor a legjobban égett a máglya, a fekete kockát beledobta. Kétszer felugrott, de a harmadik ugrás után égni kezdett, miközben irtózatos bűzt terjesztett. Ezt a jelenetet maga beszéli el 1453 március 4-én Breslauban, Dominica Oculi vasárnapján mondott prédikációja közben.

Rómában prédikálás közben megjövendölte V. Márton pápa halálát, aki 1431 február 20-án halt meg. Utána IV. Eugénius lett, akinek még püspök korában megjövendölte, hogy pápa lesz.

IV. Eugénius pápa, aki már előbb is nagyon kedvelte őt, most nemcsak megerősítette mindazon jogokban és kiváltságokban, amelyekben boldogult elődje részesítette, hanem a fraticellók ellen kinevezi főinquizitornak is. Ezenkívül a legkülönbözőbb ügyekben veszi igénybe tudását és tehetségét. 1455-ben Napoliba küldi, hogy egyengesse a béke útját a pápa és a király között. Ügyességével és fellépésével annyira megnyerte a király és a főurak kegyét, hogy 1435 december 19-én kelt levelében örömmel újságolja a pápának, hogy az egész ország készségesen várja az apostoli szék követét. 1436 július 11-én Gaëtába és innen Itália felső részébe utazik. December közepén már Bolognában van.

Mivel a baseli zsinat atyái a folytonos viszály és okvetlenkedés következtében semmit sem tettek, azért a pápa áttette a zsinatot Ferrarába. Erre való tekintetből előkészületet tett a városban. Szerepet juttatott Capistranói Jánosnak is, akinek megparancsolta, hogy a San Guglielmóról nevezett klarisszát reformálja meg. 1437 július 10-én kelt levelében jelenti aztán a pápának, hogy a klarisszák

ügyét megvizsgálta és utasítást kér a további intézkedésre.

Alighogy ezt az ügyet befejezte, a pápa a jezsuiták ellen felhozott vádak megvizsgálására Veneziába küldötte. Lorenzo Giustiniani, Castello püspöke jelenlétében kihallgatja a jezsuitákat és a vádak alaptalannak találja, mire a püspök 1437 október 2-án igazoló okmányt állít ki részükre, amelyben ártatlanságukat az egész világ előtt kinyilvánítja.

Veneziában való tartózkodása alatt mint főinquizitor az eretnekek ellen erősen felépett, mire ellenségei mindenfelé azt a hírt terjesztették róla, hogy prédikációiban a jezsuitákat hevesen támadja. Bolognában hallja meg ezt a hírt közvetlenül a pápai kihallgatásra való jelentkezéskor. Ez a hír annyira lesújtotta, hogy tizenkét napig nem mert a pápa színe elé menni. Panaszos levelet ír barátjának, Antonio Cororaro bolognai bíbornoknak, amelyben tiltakozik a vád ellen és kijelenti, hogy kihallgatáson jelenik meg a pápánál, ahol biztosan tisztázni fogja magát.

Bolognából Veronába ment prédikálni, de a sok munka, fáradság és nélkülözés annyira megviselték szervezetét, hogy súlyos beteg lett. Huzamosabb ideig feküdt itt. Giovanna Tossignano ferrarai püspök 1436 január 11-én kelt levelében sajnálkozik betegségén és azt tanácsolja neki, hogy viselje gondját testének is, „amelyet az apostol tanúsága szerint nem szabad gyűlölnöd, szerezd vissza elegendőképen az elvesztett erőket, hogy képes légy s erős Krisztus szolgálatában és a vallás védelmében a fáradalom elviselésére. Nekem semmiképen sem lesz terhemre felgyógyulásodat türelemmel megvárni... Mihelyt egészséged helyreállt, jöjj el hozzám más atyákkal az egész egyház ügyének hasznos szolgálatára és ezen nép oktatására“.

A ferrarai püspök azonban hiába várta. Nem tudni, mi okból, nem sietett felgyógyulása után Fer-

rarába, hanem Itália felső részeiben tartott missziókat. Innen hívja Trientbe 1438 június 2-án Alexander trienti püspök. A barátságos és szívélyes meghívásra Capistranói János megjelenik Trientben, ahol a nép folytonosan lázongott és erkölce nagyon züllött volt. Hosszabb ideig működött itt, mert a nép hangulatát egyszerre megváltoztatni nem lehetett. Először a lázadás okait kellett megszüntetnie. De ezzel magára zúdította nemcsak a városi hatóságot, hanem a kánonokat is. Egyszerre csak azt veszi észre, hogy rossz híreket terjesztenek róla, mintha prédikációiban az egyház függetlenségét támadná. Attól tartva, hogy ez a hír eljut IV. Eugénius pápa füléhez és ez balul ítélné meg, azért jónak látta barátját, a bolognai bíbornokot az egész dologról értesíteni. A levél tartalma nagyon erős és visszatükrözi Capistranói János egész lelkületét. A szent tűz, amely Isten iránt való szeretetből nem engedi pihenni, olyan nyilatkozatra ragadta most, amit csak a meghitt baráti fülnek szabad hallania. Semmi nyoma sincs annak, miképen végződött ez az ügy, sem annak, minő eredményeket ért el Trientben.

A következő év tavaszán Firenzében találjuk, ahol résztvesz a zsinat munkáiban. Majd a pápa Keltre küldi, hogy a Szentföldön élő franciskánusokat reformálja meg és az örményeket vegye rá az egyesülésre. Teljesíti a parancsot. Körülbelül négy hónapig volt távol, amely idő alatt mindkét dolgot elintézte a pápa szándéka szerint. 1439 szeptember 9-én már Itáliában van és az örmény küldöttséggel siet a firenzei zsinatra. Itt aztán több hónapig tartózkodik, hogy az egyetemes zsinaton az örmények ügyét támogassa és a város lakóit a keresztény vallás tanaiban meg erősítse.

Francesco Piccolpasso milanói érsek meghívására valószínűleg az 1439. év végén Milanóba ment Isten ígését hirdetni. Itt töltött már néhány hónapot,

midőn nagypénteken késő este megkapja a pápa parancsát, hogy húsvét után azonnal menjen hozzá. A pápai irat nagyon megrémítette. Nem a munkától félt, hanem az új működési tértől: a diplomáciától. Rögtön írt előkelő egyházi barátainak és esdve kéri őket, hogy tekintettel öreg korára, elgyengült testi egészségére és beteges voltára, járjanak közbe Őszentségénél, hogy ne kelljen elmennie Milanóból, ahol oly szépen nekilendült a vallási buzgóság és az igazi vallási élet. A milanói ferencrendi tartomány főnöke is írt a pápának, hogy betegségére való tekintetből hagyja továbbra is Milanóban. A pápa méltányolta a kérelmet és legkegyesebben megengedte, hogy tovább működhetik Milánóban. Ennek következtében tehát az egész évet itt tölté el, sőt még az 1441. évet is. Most nemcsak missziós szerepet tölt be, hanem politikai tájékozást is folytat. IV. Eugénius pápa és Filippo Maria Visconti herceg között évek óta feszült viszony volt, amely több ízben oly éles lett, hogy nyílt ellenségeskedéssé vált. Ezen a helyzeten kellett változtatni, s azért a pápa készségesen beleegyezett abba, hogy Capistranói János továbbra is Milánóban maradjon. Remélte ugyanis, hogy ő, aki a hercegi család előtt nagy tiszteletben állott, enyhíteni fogja a feszültséget és így könnyebben sikerül a békét megkötnie Filippo Maria Viscontival.

Mihelyt a politikai levegő enyhébb lett, a pápa Capistranói Jánost Burgundiába, majd Napoliba küldötte. A következő két esztendőt tehát, mint később látni fogjuk, politikai kiküldetésben tölté el. 1443-ban V. Alfonzo udvarában, illetőleg országában találjuk. A majdnem félszázados háborúskodás következtében a hitélet itt teljesen megszűnt, a vallásosságot a vadság és a lelki közömbösség váltotta fel. Az elvadult erkölcsöket meg kellett javítani, a lelkekben az Isten iránt tartozó kötelességet és tiszteletet ismét fel kellett újítani. Erre a működésre a legalkalmasabbnak Ca-

pistranói Jánost találta a király. Azért a béke megkötése után arra kérte a pápát, hogy hagyja őt itt országában egy darabig, míg a népet Istenhez vissza nem vezeti. 1444. év elején Rómába kellett mennie, de csakhamar visszatért működési terére s most Szicíliát járja be, hogy annak népét is Istenhez vezesse. Mostani működését váratlanul abba kellett hagynia. Meghalt ugyanis Aquilában 1444 május 20-án tanító mestere, Bernardino di Siena. A halálhír vétele után rögtön útrakelt és Aquilába sietett. Megérkezése után az első teendője az volt, hogy a holttestet megszemlélte és csókjaival elhalmozta. Majd a szószékre lépett és szívet-lelket megrázó beszédet mondott a néphez. A beszéd végén megígérte, hogy Bernardino di Siena közbenjárására nagy dolgokat fog látni.

Csakhamar megkezdődnek a csodák Bernardino di Siena koporsójánál, amelyek közül a temetés napjáig (június 14. vagy 15.) 14 csodát hivatalosan megvizsgáltak és jegyzőkönyvbe vettek. A temetés után való nap Rómába ment, hogy a pápának jelentést tegyen Bernardino di Siena sírjánál történt csodákról és kérje a szenttéavatást. A pápa három bíbornokra bízta az ügyet, akik aztán a csodák összegyűjtésére két püspököt neveztek ki. Ezek Capistranói János kíséretében sorba járták Itália mindazon helyeit, ahol Bernardino di Siena megfordult. Rendkívül terhes és fáradságos munka volt ez, de tüzelte a mestere iránt való szeretet és sarkalta az a dicsőség, amely a rendjére hárul az első observáns szenttéavatásával. Az eredményről a bíbornoki testületnél jelentést tettek, amelynek alapján a kijelölt bíbornoki bizottság megtartotta az első tárgyalást és 101 csodát hitelesnek jelentett ki.

1446-ban május elején Rómában résztvesz a nagykáptalanon és lemond a vikáriusi hivataláról. Utána Aquilában missziós működést folytat. A pápa azonban kiszakítja kedves foglalkozási köréből és el-

küldi Franciaországba, ahonnan csak a következő év elején tért vissza. Január 17-én Penna városában, majd Capestranóban működik. Itt egy ideig betegen feküdt. Felgyógyulása után innét Aquilába ment, ahol március 6-án prédikáció közben hirtelen megállt és kijelentette a népnek, hogy most választották az új pápát, aki Miklós nevet vett fel.

V. Miklós pápa elődei példáját követve, siet Capistranói János működését igénybevenni s ezért 1447 július 3-án kinevezi főinquizitornak az eretnekek ellen. Majd Angelo Capranica püspökkel együtt kiküldi Bernardino di Siena csodáinak további összegyűjtésére. Tíz hónapon keresztül szakadatlanul útban vannak, hogy a pápa parancsát a lehető legteljesebben teljesítsék. Maga a püspök tanúskodik erről az 1459 június 24-én kelt levelében: „Mikor a boldog emlékezetű V. Miklós pápa boldog Bernardino csodáinak összegyűjtésére és megvizsgálására a szenttéavatás promotor fideijévé nevezte ki ezen János testvért, s a fentebb említett processust rám bízta, tíz hónapon át folytonosan, éjjel-nappal különböző városokban, helységekben, várakban és helyeken fordultam meg az előbb említett szent férfúval“.

Az 1448. év legnagyobb részét Bernardino di Siena csodáinak összegyűjtésével tölti el. Megfordult Orsognában is, ahol a népet úgy elragadta ékesszólásával, hogy rendtársai részére kolostort alapítottak. Campliban pedig a régi kolostor lakóit a szigorú élet követésére bírta rá. 1449 május havában a Firenze mellett levő Bosco di Mugello-kolostorban tartózkodik, ahol május 18-án ismét vikáriussá választják rendtársai, amit Isten mise közben előre kinyilatkoztatott neki. A választás után Spoletóba megy a pápához, hogy megválasztását hírüladja neki. A pápa a választást május 23-án megerősítette, mire visszatér Firenzébe, ahol a konventualisok a miniszter-generális jelenlétében június 1-én, pünkösöd napján nagy-

káptalant tartottak. Az ünnep első napján nagy körmenetet rendeztek a városban, amelyen Capistranói János is résztvett, sőt ő prédikált a népnek.

Firenzéből Rómába siet, hogy résztvegyen a hivatalos processzuson, amelyet június 14-én Angelo Capranica tartott az Ara-coeli-kolostorban Bernardino di Siena szenttéavatási ügyében.

A gyűlés után az Abruzzókba megy, hogy újabb csodákat gyűjtsön, s így siettesse az ügy befejezését. Július 29-én Capestranóban prédikál. Sorba járja ismét azokat a helyeket, ahol Bernardino di Siena megfordult. Majd a kies fekvésű és kellemes éghajlatú Fabrianóba megy, hogy jelentést tegyen a pápának kutatásainak eredményeiről. Most mély alázattal arra kérte a pápát, hogy ne halogassa sokáig a szenttéavatást. A pápa enged a sok kérésnek és megígéri, hogy a következő évben, vagyis a jubileumi évben szentté fogja avatni. 1449 október 20-án kelt levelében tehát Capistranói János felszólítja az observánsok elöljáróit, hogy a következő év pünkösddvasárnapjára jöjjenek Rómába a nagykáptalanra. Ezen levelében azon reményét fejezi ki, hogy ezen a napon lesz Bernardino di Siena szenttéavatása is.

Az 1450. év a szokottnál mozgalmasabb volt Capistranói Jánosra. Ha az előbbi években buzgólkodott Isten dicsőségéért és Bernardino di Siena szenttéavatásáért, úgy most még fokozottabb mértékben tette.

Az évnek első hónapjait Rómában tölti. Folytonosan prédikál a zarándokoknak, majd nyilvános vitatkozásokat rendez, amelyek egyikén megtéríti a római zsidók főabbiját 40 társával együtt.

Az 1450-iki jubileumi évben a keresztények a világ minden részéből ezrével siettek Rómába, hogy az apostolfejedelmek sírjait meglátogassák és a jubileumi búcsúban részesülhessenek. Krisztus mennybemenetele napjáig a zarándokok időnként nagy tömegekben tódultak Rómába, de ettől kezdve

apadt a számuk, mert itt is fellépett a pestis, amely százával szedte áldozatait. Capistranói János az Ara-coeli-kolostort kórházzá alakította át, ahol 800 szerzetes foglalkozott a betegek ápolásával.

Közben elérkezett május 24-ike, azaz pünkösdsnapja is, amelyre 4000 observáns gyűlt össze Rómába. Május 23-án kora hajnalban a pápa magához hívatta Capistranói Jánost és tudatta vele, hogy a következő napon szenttéavatja Bernardino di Sienát. Az örömhírt azonnal tudatta övéivel, hogy készüljenek elő a másnapi ünnepélyre. Pünkösdsnapján aztán a szenttéavatás nagy fény és pompa közepette végbement.

A pestis azonban olyan erősen kezdett dühöngeni, hogy nemcsak a zarándokok, hanem a pápa is az egész udvarával elmenekült Rómából. Az így kihalt várost aztán Capistranói János is elhagyta. Augusztus 15-én Borgo di San Sepolcróban, Arezzo város közepén prédikál. Ebéd közben elragadtatás éri, amely alatt látja, hogy Alberto da Sarteano lelke a mennybe repül. Innen másnap Romantíolába megy, majd aztán a lombardiai részeket járja be. Megfordult Padovában, Vicenzában, Veronában, majd 1451 február 9-én Bresciába érkezik. Itt egy hétig tartózkodik, amely idő alatt több mint 2000 beteget hoztak hozzá. Február 10-én Mantovába ment s innen Padovába. Március elején érkezett ide s több napon át tartózkodott itt. Március 10-én, hámvázószerdán már Veneziában van és megkezdí nagybőjti prédikációit. Itt kapta meg a pápa parancsát, hogy a nagybőjti prédikációk befejezése után menjen azonnal Németországba III. Frigyes császárhoz.

III. Frigyes császár ugyanis sokat hallott már Capistranói Jánosról, s ezért, midőn 1451-ben követséget küldött a pápához a császárrá való koronáztatása ügyében, meghagyta a követségnek, hogy eszközje ki a pápánál Capistranói Jánosnak Németországba való küldetését. A pápa készségesen teljesí-

tette ezt a kérelmet, s utasította Capistranói Jánost, hogy haladék nélkül készüljön útra. Ezzel megszakadt itáliai működése.

NEGYEDIK FEJEZET.

Capistranói János buzgólkodása a rendi szigorítás ügyében.

SZENT FERENC a krisztusi szegénységet akarta rendjében megörökíteni, ezért regulájának hatodik fejezetében elrendeli, hogy a testvérek semmit sem bírhatnak, sem házat, sem fekvőseget, sem más dolgot, hanem mint zarándokok és idegenek éljenek a világban; szegénységben és alázatosságban szolgáljanak az Úrnak.

Míg a szent Alapító élt, az evangéliumi szegénység szelleme hatotta át az egész rendet, de alig hogy behunyta szemét, hangok emelkedtek a szigorú életmód megtartása ellen. Két áramlat keletkezett a rendben: az egyik azt vitatta, hogy az élet fenntartásához szükséges birtoklás meg van engedve, a másik pedig amellet kardoskodott, hogy a szent Alapító reguláját betű szerint meg kell tartani. IV. Ince és IV. Kelemen pápák az első pártot támogatták és megengedték az öröklést és egyes dolgok eladását. A másik rész azonban nem nyugodott bele, hanem kísérletet tettek arra, hogy a rendből kiválnak és az eredeti regula alapján a szent Alapító által annyira kedvelt remeteéletet folytatják. A rendi elöljáróság azonban az első kísérletet már csirájában elfojtotta. 1294-ben azonban V. Celesztin pápánál mégis sikerült elérniök, hogy remeteéletet élhessenek. A pápa lemondása után a remeték, hogy a zaklatásnak elejét vegyék, Görögországba menekültek. Több sikertelen kísérletezés

után Paoluccio da Foligno 1368-ban Tommaso da Frigniano miniszter-generálistól, mint vérrokonától kieszközölte, hogy társaival Bruglianóban remeteéletet élhet. „Itt éltek nagy szegénységben, de annál nagyobb szentségben. Alamizsnagyűjtés közben nem szégyelték elmondani a Miatyánkot. Éjjelenként pedig elmerültek az Üdvözítő kínszenvedéseinek emlékezetébe. Mivel a közelben lakó népek nagyon szegények voltak és a vidék is nagyon sziklás, ők is, mint a többiek, bocskort kötöttek lábukra, mivel mezítelen lábbal járni nem tudtak; innen a nevük: zoccolanti.“ 1373-ban Leonardo de Rubeis miniszter-generális meglátogatta őket; szegényes életük annyira meghatotta, hogy nemcsak helybenhagyta eddigi életmódjukat, hanem felhatalmazta őket arra is, hogy bárhol letelepedhetnek.

Paoluccio da Foligno sem új rendszabályokat, sem új életmódot nem írt elő, csupán felújította a Szent Ferenc előtt oly kedves remeteéletet. Így a miniszter-generálisok nem ellenlábasokat láttak bennük, hanem olyan rendtagokat, akik Szent Ferenc szellemében akarnak csupán működni és élni.

Paoluccio da Foligno halála után a mozgalom vezetője Giovanni da Stroncone lett, aki bölcs mérséklettel és kitartással terjesztette ezt a reformot tovább, amely időközben különösen Franciaországban terjedt erősen. Mivel itt is erős küzdelem folyt ellenük, a reformra törekvők közül mintegy 200-an a konstanzi zsinathoz fordultak pártfogásért. A zsinat atyái 1415 szeptember 20-án megengedték a francia, a burgundiai és a toursi tartományoknak, hogy vikárius-generálist választhatnak maguknak, akit a miniszter-generális erősít meg. Az első vikárius-generális Nicolaus Rudolphe lett. Ez volt a reformot követelőknek, vagyis hivatalosan most már az observánsoknak az első győzelmük.

A francia tartományok győzelmétől felbátorítva

Szent Ferenc rendjének többi tartományaiban is megindult a reform után való mozgalom. A legerősebb hatás Itáliában mutatkozott, ahol Giovanni da Stronccone szelidségével és alázatosságával a talajt nagyon megmunkálta: az observánsok csendben működtek; gyűléseket tartottak, vikáriusokat választottak és újoncokat vettek fel anélkül, hogy a miniszter-generális működésüket megakadályozta volna.

1421-ben Bernardino di Siena lett a vikárius, aki a reformot egész Itáliára ki akarta terjeszteni. V. Márton méltányolta buzgóságát és 1426-ban megengedte neki, hogy a megszorodott observánsok részére új házat építsen.

A szaporodás, de még inkább a tekintély, amelyet Bernardino di Siena az observánsoknak szerzett, felkeltette a rend másik részében, az úgynevezett konventuálisokban a féltékenységet. A surlódások mind jobban kiélesedtek, ami sok botrányra adott okot. V. Márton, hogy az egyenetlenséget megszüntesse, az observánsok közül 150-et Rómába idézett. Valamennyien megjelentek és a Tiberisen túl levő kolostorban szálltak meg. A megidézettek között volt Capistranói János is, aki a kihallgatás előtt így szólt rendtársaihoz: „Atyák és testvérek! Egyitek előtt sem titok, hogy a legfőbb főpap parancsára gyűltünk össze e helyen, de mi célból hívtak ide bennünket, nem tudjuk; kis dolog ugyanis nem lehet, ezért az atyák ilyen nagy gyülekezetét nem hívták volna össze, tehát nagy dolognak, sőt igen veszedelmes dolognak kell lennie: a mi üdvünkről van szó. Az én véleményem az, hogy válasszunk egyet magunk közül, aki, ha szükség lesz rá, mindnyájunk nevében fog beszélni. Most gondolkodjatok arról, kit kelljen megválasztanotok!” Egyhangulag őt választották meg szószólójuknak.

A pápa három bíbornokra bízta a kihallgatásokat. A vádló egy püspök volt, aki egykoron ferenc-rendi szerzetes volt. Három órán keresztül támadta

ez az observánsokat. Ami eretnekség csak előfordult eddig, azt mind ezekre a szegény, mezítlábos szerzetesekre fogta, akik silány öltözetben járnak és a pénzt megvetik.

A vádak elhangzása után felállott Capistranói János, hogy rendtársai nevében a vádakra válaszoljon. A bíbornokok azonban nem akarták meghallgatni, azt hozták fel ürügyül, hogy itt az ebéd ideje. Capistranói János ekkor egész szelidséggel arra kérte őket, hogy jelöljenek ki alkalmas időt, midőn a vádakra felelhet. Szerény magatartásával annyira lefegyverezte a bíbornokokat, hogy engedélyt adtak neki a védelemre. Sorba vette tehát az ellenfél vádjait és valamennyiről kimutatta, hogy tarthatatlanok és hamis alapon nyugosznak. A bíbornokok meghatottan hallgatták a mezítlábos szerzetesnek fejtegetéseit és a beszéd befejeztével ők is kénytelenek voltak elismerni, hogy hamisan vádolták be a pápánál az observánsokat. Ártatlanoknak nyilvánították tehát őket és békességben elbocsátották mindnyájukat. Giordano bíbornok pedig, hogy a békét a két fél között külsőleg is megpecsételje, Capistranói Jánost a vádló püspökkel együtt meghívta ebédre.

A konventuálisok azonban nem tudtak belenyugodni az observánsok győzelmébe. 1429-ben kieszközték a pápától azt a rendeletet, hogy az observánsok nem telepedhetnek le olyan helyen, ahol már vannak koldulószerzetesek. A sok surlódás, amely ennek folytán keletkezett, megérlelte a pápában azt a tervet, hogy megreformálja Szent Ferenc rendjét. Elrendeli tehát, hogy 1430-ban a nagykáptalant Rómában tartásuk meg az Ara-coeli-kolostorban. Későbbben azonban megváltoztatta tervét és Assisibe hívta össze a nagykáptalanra az illetékeseket 1430 június 11-ére. A gyűlésen a pápa megbízásából Cervantes bíbornok elnökölt. Miniszter-generálissá Guglielmo di Casalét választották meg, akiről nyílt dolog volt, hogy a refor-

málásnak nem ellensége. A gyűlés többsége szintén a reformálás mellett volt. Cervantes bíbornok felkérésére Capistranói János megszerkesztette az új szabályzatot, amely hivatva volt áthidalni azt az űrt, amely az observánsokat elválasztotta a konventuálisoktól. Az új szabályzat tizenkét fejezetre oszlik és felöleli teljesen Szent Ferenc reguláját. Capistranói János felolvasta a káptalanban a szabályzatot, amelyet egyhangulag mindnyájan elfogadtak és megtartására magukat esküvel kötelezték. Cervantes bíbornok erre a határozatot szentesítette és megerősítés végett a pápához felterjesztette. A pápa megerősítette ezt a szabályzatot, azért nevezik ezt Márton-féle konstitúcióknak.

A gyűlés után azonban többen megbánták tettüket, a miniszter-generálishoz mentek és kérték, hogy mentse fel őket esküjük alól. Guglielmo di Casale a pápához ment és kieszközölte a felmentést és az enyhítést tartalmazó bullát. Capistranói Jánost és az observánsokat nagyon meglepte ez a dolog, de megváltoztatni nem tudták. Nem fogadták el az enyhítést, hanem szilárdul ragaszkodtak a Márton-féle konstitúciókhoz. A harc újból megindult: az observánsok részén volt az erkölcsi erő, a konventuálisok részén pedig a rendi hatalom. Hasztalan volt minden békéltetésre irányuló fáradozás; a két párt között a történetek után egyesítésről többé szó sem lehetett. Az observánsok csak az alkalmat várták, hogy a konventuálisok ellen felléphessenek. Az alkalom nem késett sokáig. Meghalt V. Márton és utóda IV. Eugénius lett, aki az observánsoknak régóta jótevője és pártfogója volt. Capistranói János a pápa megkoronázása után rögtön felkereste IV. Eugéniust és kieszközölte tőle az V. Márton pápa által adott legutóbbi enyhítések visszavonását. A pápa 1431 március 15-én kérését teljesítette. A konventuálisokat ez annyira elkeserítette, hogy a pápa kénytelen volt reájuk vonat-

kozyólag a bullát hatályon kívül helyezni. A francia observánsok jogorvoslásért a bazeli zsinathoz fordultak, amely úgy határozott, hogy a konstanzi zsinat határozatai rájuk nézve érvényben maradnak. A francia observánsok kiváltságait a spanyol observánsok is megkapták a kastiliai királyné közbenjárására.

Az itáliai observánsok sem maradtak tétlenül; minden alkalmat fehasználtak, hogy a pápát rábírják arra, hogy élükre külön vikárius-generálist állítson. Végre a pápa engedett kérésüknek és 1438-ban Bernardino di Sienát kinevezte egész Itália részére vikárius-generálissá, aki 1441-ben a genovai, a milanói és a bolognai tartományok vizitatorává Capistranói Jánost nevezte ki.

Időközben a Szentföldön is nagy hullámokat vert fel a reformkísérlet. IV. Eugénius pápa úgy próbálta megoldani a kérdést, hogy felszólította a miniszter-generálist, hogy küldjön observánst a szentföldi kusztodia élére. Mikor pedig a miniszter-generális késlekedett ezt megtenni, a pápa egyszerűen elküldötte Giacomo Delfini observánst Keletre, hogy reformálja meg az ott levő konventeket. De hiábavaló volt minden törekvése, mert a laza életű szerzetesek mindenben ellenállottak neki. Alberto di Sarteano, ki ezen időben Keleten járt, keserű levelet írt a rend protektorának, Giuliano Cesarini bíbornoknak, aki aztán a ferrarai zsinaton keresztülvitte, hogy a pápa Capistranói Jánost Keletre küldje. 1439-ben tehát Capistranói János pápai rendeletre a Szentföldre megy és néhány hónap alatt rendet teremt; a régi prokurátort elmozdítja állásától, a jeruzsálemi guardiánságra pedig Gondulfo da Sicilia személyében observánst nevezett ki, a reformot el nem fogadó szerzeteseket meg egyszerűen visszaküldötte Európába.

1442-ben meghalt Guglielmo di Casale miniszter-generális, s most érkezettnek látta az időt

IV. Eugénius Szent Ferenc rendjének megreformálása. Kinevezi tehát Alberto di Sarteanót helyettes miniszter-generálisnak, Capistranói Jánost pedig a toursi, a burgundiai és a francia tartományok vizitatorává. 1443 június 9-ikére összehívja aztán a nagykáptalant a miniszter-generális választására. A gyűlésen a konventuálisok olyan jelenetet rendeztek, amely nem illett sem a helyhez, sem a személyekhez: Alberto di Sarteanót minden tiltakozása ellenére kivezték a gyűlésből és saját jelöltjüket, Antonio Rusconibus da Comót választották meg miniszter-generálisnak. Az observánsok arra kérik most a pápát, hogy semmiképen sem egyesítse őket a konventuálisokkal. A pápa több bíbornokból álló bizottságra bízta az observánsok ügyét, akik abban állapodtak meg, hogy az observánsok mindkét családja részére vikárius-generálist állítanak. Az Alpeseiken innen levő tartományok élére Capistranói Jánost, az Alpeseiken túl levő tartományok élére pedig Jean Maubertet jelölték. A miniszter-generális nem mert ellenkezni, hanem két napra rá, vagyis július 13-án kinevezi mindkettőt vikárius-generálisnak. A pápa aztán augusztus elsején megerősítette ezeket a kinevezéseket.

A kinevezést megerősítő bulla értelmében Capistranói János olyan hatalommal rendelkezett az observánsok fölött, miként a miniszter-generális az egész rend tagjai fölött. És ő élt is e jogával. A bulla megjelenése után azonnal átveszi a hivatalát, majd elvonul a Monte Alvernára, ahol megszerkesztette az observánsok számára a konstitúciókat. Az observánsok ezen új szabályok alapján rendezték be életüket, s rövid idő alatt határtalanul megszorozódott a számuk.

A konventuálisok nem tudtak belenyugodni a helyzetbe és minden módon nehézséget okoztak az observánsoknak. A sok surlódás végre is arra bírta

Capistranói Jánost, hogy a pápától az observánsok teljes függetlenségét kérje. IV. Eugénius teljesíti a kérését és 1445 január 11-én kiadott bullájával elvlasztja az observánsokat a konventuálisoktól; a miniszter-generálisnak csupán a látogatási joga maradt meg. Közben a három esztendő letelt, miért is Capistranói János 1446 május 6-án az Ara-coeli-kolostorban tartott gyűlésen lemondott a vikárius-generális hivataláról. Helyébe aztán a gyűlés Giacomo di Primadizit választotta meg, aki teljesen azon szellemenben vezette az observánsokat, miként ő.

IV. Eugénius pápa haláláig szíven viselte az observánsok ügyét; kevéssel halála előtt még egyszer felszólítja az observánsokat, hogy a vikárius-generális főségét ismerjék el. Ez volt a nemesszívú pápa utolsó tette. Az új pápa, V. Miklós, mindjárt megkoronáztatása után megerősítette a IV. Eugénius pápa által adott kiváltságokat. 1449 május 18-án a Firenze mellett levő Bosco di Mugello-kolostorban Giacomo di Primadizi lemondása után az egybegyűlteket egyhangulag Capistranói Jánost választották meg vikárius-generálisnak. Egynapi gondolkodás után a választást elfogadta; a miniszter-generális aztán június 2-án a választást megerősítette.

* A különválásba azonban a konventuálisok semmiképen sem tudtak belenyugodni, s úton-útfélen azt hangoztatták, hogy IV. Eugéniust félrevezették, mikor kiközösítés terhe alatt tiltotta meg az observánsoknak, hogy a konventuálisokhoz visszatérjenek. Capistranói Jánosnak, akit elsősorban ért a gyanúsítás, nagyon fájdalmasan esett a dolog; de türelmesen elviselte a szenvedéseket és arra intette alattvalóit, hogy bűjtöléssel és imádsággal kérjék az Istent a gonosz gyanúsítások megszüntetésére. A sok viszály végül is arra bírta V. Miklós pápát, hogy 1449 december 13-án bullát adjon ki, amelyben kijelentette, hogy a IV. Eugénius-féle bulla az Alpese-

ken innen levő részeken teljesen érvényben marad. 1451-ben Capistranói János pápai parancsra Németországba megy. Távozása jel volt az observánsok támadására. 1452-ben pedig letelvén a három év, az Aquila mellett levő San Giuliano-kolostorban összegyűlt rendtagok Marco da Bolognát választották meg vikárius-generálisnak. Roberto da Lecce kezdte a támadást; Rómában ugyanis prédikáció közben az observánsokról azt állította, hogy gonoszul és lelkiismeretlenül élnek, mert kivonják magukat a miniszter-generális hatalma alól, s hogy IV. Eugénius bullája hamisított. A pápa az ügy megvizsgálását három bíbornokra bízta, akik 1453 július 4-én kijelentették Őszentségének, hogy a bullában nincsen semmi olyan dolog, ami ellenkezne Szent Ferenc regulájával. Erre a pápa meghagyta az observánsoknak, hogy éljenek továbbra is a bulla alapján; a konventuálisoknak pedig megtiltotta, hogy prédikációjukban támadják az observánsokat.

A pápai döntés után sem állott helyre a nyugalom. Az új miniszter-generális, Giacomo da Mozzanica ugyanis nem nagyon szívelte az observánsokat, s azért sokszor kellemetlenkedett velük. Capistranói János ezt meghallván, arra kérte, hogy minden ok nélkül ne bántsa az observánsokat, s megjósolta neki, hogy rövid ideig fog élni. A miniszter-generális ki-nevette, s annál erősebben lépett fel. Az observánsok erőtlenségük és tehetetlenségük láttára ismét Capistranói Jánoshoz fordultak és kérve-kérték, hogy jöj-jön vissza Itáliába és akadályozza meg az observánsok végromlását.

Capistranói János fájdalommal vette tudomásul az itáliai dolgokat; szeretett volna haza repülni, de a körülmények nem engedték. Írt tehát a pápának és arra kérte, hogy akadályozza meg az observánsok romlását azzal, hogy IV. Eugénius bulláját kiterjeszti az egész rendre. Éles hangon írt a rend protektorá-

nak, Dominico Capranica bíbornoknak és szemére vetette, hogy az observánsokat mindenütt háttérbe szorítja. Irt Latinus de Ursinis bíbornoknak is és kérte, hogy jóindulatát a nehéz időkben ne tagadja meg az observánsoktól. Irt végül a pápa titkárának, Pietro da Nocetónak és oltalmába ajánlotta ismételten az egész observáns családot. Felszólította aztán az összes vikáriusokat, hogy kérjék fel a királyokat és a fejedelmeket az observánsok védelmére. Ő maga III. Frigyes császárt kérte meg, hogy írjon a pápának az observánsok érdekében. A császár teljesíti kérését, s nemcsak a pápához írt, hanem Domenico Capranicának és Juan Carvajal bíbornokoknak is. Enea Sylvio, a császár titkárja, erről azonnal tudósítja Capistranói Jánost és megírja egyúttal, hogy ő is küld levelet Domenico Capranicának. Ebben a levélben aztán Enea Sylvio őszintén feltárja az observánsok és a konventuálisok között levő ellentétet, miközben erős és mély vágást mér a konventuálisokra, s rámutat, hogy az egész kereszténység érdeke azt kívánja, hogy a pápa ne nyomja el az observánsokat. Capistranói Jánost e szavakkal jellemzi: „János testvér Istennek a férfja; Németország népei prófétának tartják. Ha akarná, ujjának egy felemelésével nagy zavarokat támaszthatna. A mellette levőktől tudom, hogy nagyon zokon esett neki az, amit Eugénius bullájáról mondanak; de bölcs ember, aki arcával reményt színlel, a nagy fájdalmat pedig szívében elnyomja; jóllehet tudom, hogy állhatatossága rendíthetetlen és nem kell attól félnem, hogy meghátrál az a nyelv, mely mindig hirdette az apostoli szék méltóságát és kiválóságát“.

A levelek eljutottak rendeltetésük helyére, de közben a pápa meghalt. Az új pápa III. Kallixtus lett, akit Capistranói János siet üdvözölni és rögtön be is ajánlja az observánsokat jóindulatába. Ugyanezen évben, vagyis 1455 május 25-én az observánsok

gyűlést tartottak Bolognában, hogy új vikárius-generálist válasszanak. Az egybegyűltek egyhangulag Capistranói Jánost akarták, de Gabriela da Verona és Nicolao da Fara nyíltan kijelentették, hogy ez a választás Capistranói Jánosnak nem fog tetszeni, mert nem akar hazajönni, de ezen veszélyes időben a kereszténység ügyét sem hagyhatja cserben. Így aztán megválasztották vikárius-generálisnak Baptista Tagliacarne di Levantót. A miniszter-generális nem akarta jóváhagyni; a három nap eltelte után aztán Baptista Tagliacarne megírta neki, hogy az apostoli szék hatalmánál fogva megerősítés nélkül is törvényes vikárius-generálisa az observánsoknak. A harc ezzel újból megkezdődött; ismét megújították a vádat, hogy Eugénius bullája hamisított. A konventuálisok 50 pontban foglalták össze bizonyítékukat, míg az observánsok 28 pontban védték igazukat. Baptista Tagliacarne tudósítja Capistranói Jánost a rend szomorú helyzetéről és felszólítja, hogy jöjjön haza és tekintélyével védje meg az observánsokat. Capistranói János Magyarországon, Csanádon kapta meg az értesítést és rögtön ír (1455 szeptember 23-án) a pápának és ezen levélben kiönti szívének egész keserűségét: „Ime, míg legkegyesebb Szentséged levelét örömpeső szívvel vártam, addig rendtársaimnak szomorúsággal, könnyekkel, zokogással, sóhajtasokkal és kínokkal teljes levelét szívem fájdalmával vettem át, amely szívemet bensőleg mint éles kard sebezte meg azon oknál fogva, hogy vetélytársaink hamis előterjesztésére Szentséged arra látszik hajlandónak, hogy a mi üdvös szabályainkat, amelyeket a generálisok és tartományi miniszterek közös megegyezéséből és akaratából nekünk az ügy megismerése után adtak és az igazság elismerésére engedtek, megsemmisítse“. Felkeresi soraival ismét Domenico Capranicát, hogy mint az observánsok protektora, védje meg az üldözötteket. Kérésére III. Frigyes csá-

szár újból ír a pápához az observánsok érdekében. Az observánsok védelmére kardot rántanak a magyarok is, akik az 1455 augusztus 6-án Budán tartott országgyűlésen azon kéréssel fordulnak a pápához, hogy az observánsokat ne egyesítse a konventuálisokkal. Szavuk épenséggel nem alázatos, sőt kemény és fenyegető: „Higgyen nekünk Szentséged, botrány nélkül őket a konventuálisoknak alávetni nem lehet; mi is, amennyire rajtunk áll, az apostoli szék tekintélyének épségben tartása mellett szívesebben beleegye-zünk abba, hogy az összes konventuálisokat kiűzzék országunkból, mint ezeket az observánsokat nekik alávéssék, ... akiknek pártfogását miként most készek vagyunk elvállalni, úgy alkalmas megvédésüket is Szentséged elhatározása után pontosan teljesíteni fogjuk“.

A pápa parancsára a miniszter-generális a tartományfőnökökkel, a vikárius-generális pedig a tartományi vikáriusokkal Assisibe siettek Mindszentek napjára. Az elnök Blasio Ghileni milánói bencés-apát volt. A gyűlésen mindkét rész külön tanácskozott, s a határozatukat az elnöknek adták át, aki azokat Rómába vitte a pápához. Elutazása előtt az elnök meglátogatta az observánsok kolostorát, s látván a szerzetesek vallásosságát, szigorú rendjét és az ételek egyszerűségét, olyan megilletődés vett rajta erőt, hogy az egész étkezés alatt könnyezett. Az elnök ettől kezdve az observánsokat tisztelni kezdte és Rómában előadta a pápának, hogy az observánsok nem eretnokok, hanem az apostoli szék legalázatosabb tisztelői és a szent vallás leghívebb védői. Ez a felvilágosítás arra bírta a pápát, hogy nem döntött azonnal a pontok fölött, hanem átadta az ügyet Giacomo della Marcának, aki observáns létére mindkét részből közkedveltségnek örvendett, hogy szerkessze meg a kibékülést tartalmazó bullát. Ez az intézkedés nagyon rosszul esett Domenico Capranicának, a rend protekto-

rának, mert ebben a teljes mellőzését látta. Capistranói János szintén rossz néven vette, hogy a pápa egy férfiúra bízta ezen nehéz és kényes ügynek eldöntését. Giacomo della Marca observáns létére azon volt, hogy az observánsokat a miniszter-generális kizárólagos hatalma alá hajtsa. Többheti várakozás után Giacomo della Marca elkészült a bullával; a pápának tetszett, a konventuálisok kedvetlenül, az observánsok pedig kétségbeesve olvasták. Az observánsok most felkeresik Domenico Capranicát és alázatosan kérik, hogy vegye kezébe ügyüket. A protektor könnyektől csillogó szemekkel válaszolt: „Egy kicsit későn jöttetek, de azért hálás leszek irántatok“. Imitt-amott tett is jelentéktelen megjegyzést a bullára, de megváltoztatni nem tudta s így aláírta. A pápa 1456 február 2-án tette közzé a bullát, majd egy másikban hatályon kívül helyezte IV. Eugénius bulláját. Az observánsok kétségbeesve keseregnek és nem akarnak engedelmeskedni a pápának. Varsányi István, a magyar observánsok vikáriusa, Capistranói Jánoshoz fordul és kéri, hogy védje meg a magyar observánsokat.

A pápa intézkedése senkit sem töltött el olyan fájdalommal, mint Capistranói Jánost, aki mindig felemelte tiltakozó szavát, valahányszor az observánsokat veszély fenyegette. Most sem merül hallgatásba. Alázatos és mély tisztelettel ugyan, de egy a halálhoz közelálló aggastyán férfias önérzetével figyelmezteti a pápát, hogy kiadott bullája igazságtalanul sujtja az observánsokat, akik teljes életükben arra törekedtek, hogy Szent Ferenc szabályainak pontos megtartásával szolgáljanak Istennek.

A német fejedelmek és városi hatóságok az observánsokat védelmükbe veszik s mindnyájan a legélesebben szólnak a konventuálisok életmódjáról. A legerősebben a francia observánsok keltek ki a pápai bulla ellen. A toursi tartomány minisztere ugyanis egyenesen a jobban értesített pápához és a legköze-

lebbi zsinathoz felebbezett. Capistranói Jánosnak egy pillanatig sem jutott eszébe az engedelmesség megtagadása, hanem mint az egyház hű fia engedelmeskedik, bár fájt lelkének a pápa elsietett intézkedése. Még halálos ágyán is siránkozott rajta, de azon erős reménységének adott kifejezést, hogy Kallixtus bulláját vissza fogják vonni utódai. Reménye csakhamar teljesedett. II. Pius pápa felfüggesztette III. Kallixtus bulláját. A konventuálisok azonban nem nyugodtak bele. Többszöri kísérletezés után végre X. Leo 1517-ben egyesíti az observánsokat a konventuálisokkal, amennyiben ezek is elfogadták a szigorú életmódot.

Igy lett tehát az a kis növény, amelyet Capistranói János annyi könnyel öntözött, annyi gonddal ápolt és annyi melegséggel védett, terebélyes fa.

ÖTÖDIK FEJEZET.

Capistranói János fáradozása a rend terjesztése érdekében.

APISTRANÓI JÁNOS szíve tele volt lelkesedéssel az igazi szerzetesi élet után, tele buzgalommal Isten dicsőségéért és rendtársainak lelke üdvéért. Ezért folytonosan buzdítja rendtársait, hogy ne ijedjenek meg a nehézségektől, hanem készséges szívvel és alázatos lélekkel vegyék fel vállukra Szent Ferenc regulájának édes igáját. A rendi szellem reformálását nemcsak szükségesnek, hanem üdvösnek is tartotta mind az egyház, mind a rend érdekében. A reformált kolostorokat az egyház díszének tartotta, ahol szentek utódai nevelkednek; rendje ékességének vallotta, ahol Szent Ferenc erényeit igyekeznek megvalósítani.

Két irányban igyekszik a reformot terjeszteni:

hogy a régi kolostorokat az új szellemnek megnyerje és hogy új kolostorokat alapítson. Nem elégszik meg tehát azzal, hogy rendtársait buzdítja a reform elfogadására, hanem törekszik prédikációiban is arra, hogy egyeseket nyerjen meg Szent Ferenc alázatos szerzeteseinek. Szavai nem hangzottak el eredménytelenül. Beszédeinek hatása alatt majdnem minden városban akadtak olyanok, akik lemondtak a világ dicsőségéről és hiúságairól, s felöltötték Szent Ferenc rendjének szegényes öltönyt.

Miután VIII. Bonifác pápa megtiltotta a koldulórendeknek, hogy az apostoli szék beleegyezése nélkül kolostorokat alapíthassanak, Capistranói Jánosnak is a pápához kellett fordulnia, valahányszor kolostoralapításra került a sor. A pápák mindig készségesen megadják az engedélyt a kolostor alapítására, sőt egyszerre több kolostor alapítására is adnak felhatalmazást, de egyet mindig megtiltanak: a plébániai jogok használatát. Így IV. Eugénius pápa 1435-ben öt kolostor alapítására ad engedélyt. Nicolao da Fara tudósításából értesülünk arról, hogy Capistranói Jánosnak már ezen felhatalmazás előtt is sikerült kolostort alapítania Lancianóban. Lanciano és Ortona városok lakói régóta ellenségeskedtek egymás között. 1430-ban Capistranói János itt jártában kibékítette őket. Ezen békének emlékére alapították a Lanciano lakói a San Angelo della Pace-kolostort. Sulmona város lakóit is kibékítette, s ezért a város lakói ezen béke emlékére 1443-ban kolostort alapítottak Szent Ferenc fiai számára. Ortona város lakóit nagyon bántotta az a dicséret, amellyel Lanciano város nemes bőkezűségét mindenfelé emlegették, s ezért elhatározták, hogy ők is alapítanak kolostort. Tervüket 1440-ben valósították meg, mikor letették a Santa Maria della Grazia-kolostor alapjait.

1443-ban IV. Eugénius kinevezte az observánsok élére vikárius-generálisnak. Mint ilyennek, első

gondja az volt, hogy az observánsokat leteleptíti az örökvárosban. Az Ara-coeli kolostort szerette volna megszerezni, hogy ebben, mint központban egyesíthesse a világ minden részéről a kiválóbb rendtagokat. Az átvételt megkönnyítette azon körülmény, hogy a konventuálisok itt is olyan laza életet éltek, mint egyebütt. IV. Eugénius pápa tehát hajlandónak mutatkozott az átadásra és 1444 január 6-án kelt bullájában a kolostort átengedte az observánsoknak. Capistranói János azonnal birtokába vette a kolostort. S hogy az örökvárosban ezt a helyet az observánsok első helyévé tegye, más tartományokból hívott oda tudós férfiakat és a vallási életben kiváló szerzeteseket. A főbb nemzetek képviselőiből néhány atyát discretusoknak nevezett ki, hogy saját nemzetük ügyeit elintézzék és honfitársaiknak támogatására legyenek. Közülök kettőt komisszáriusnak választott, akiknek kötelességükké tette, hogy a két observáns család ügyeit elintézzék, meghatározván mindegyiknek a jogkörét és a megbizatásnak határait.

IV. Eugénius pápa 1444 január 19-én 14 kolostor alapítására ad neki újra engedélyt. Bármerre ment Capistranói János, nyomában mindenütt ott találjuk a kolostorok újjászervezését, vagy új kolostorok építését. Fáradhatatlanul buzgólkodik szerzete terjesztésén. S csak sajnálni lehet, hogy az itáliai kolostorok történetét még nem írták meg, hogy teljes képét rajzolhatnánk fáradozásainak. 1444-ben Castellatióban új kolostort alapít, Piscinnianumban pedig a San Antonióról nevezett kolostort átveszi a konventuálisoktól. 1445-ben a pápa parancsára megépítteti Fontecastelóban a Santa Mariáról elnevezett kolostort az observánsok részére.

Ugyanezen évben rendezte IV. Eugénius pápa Capistranói János kérésére a Portiuncula-szentély vagyoni ügyeit is. Az Assisi mellett levő kolostor Szent Ferenc rendjében mindig a kolostorok főbbje

volt és a mellette levő szentély, a Portiuncula, mindenkoron az egész rend szemefényét képezte. A konventuálisok ragaszkodtak is a birtoklásához, de a külső kényszer hatása alatt kénytelenek voltak átadni a szigorúbb életet élő s így a nép előtt kedveltebb rendtagoknak, az observánsoknak. Capistranói János ezen szentély iránt nagy szeretettel volt eltelve, de nagyon félt attól, hogy a befolyó gazdag adományok megrontják a kolostor szegénységét, azért tehát IV. Eugénius pápától bullát eszközölt ki, amely szabályozza a különféle adományok hovafordítását és kiköti, hogy a pénzbeli adományok mind a San Francesco-kolostort illetik meg. Így Capistranói János elérte célját: Szent Ferenc kedves szentélyétől a pénzt távoltartotta és ezáltal megakadályozta a szegénységi szellem bomlását.

1447-ben szülőföldjén, Capestranóban prédikál. Honfitársait annyira elragadta beszédeivel, hogy emlékül Szent Ferenc fiai részére kolostor építésére határozták el magukat. A hely megválasztásában nem tudtak megegyezni. Capistranói János ekkor azt indítványozta, hogy azon a helyen építsenek kolostort, ahol a fejük fölött repülő galambok leszállanak. A polgárok elfogadták az indítványt és figyelmesen szemlélték a galambok repülését, amelyek hosszas keringés után egy régi vár omladékán szálltak le, amely hely Leonello Acclozemora di Celano birtokához tartozott. A grófnak neje, Cobella, nagy tisztelője volt Capistranói Jánosnak, s így nem nagy fáradságba került a capestranóbelieknek a helyet kieszközölni. A grófné az alapító oklevelet 1447 december 1-én állította ki, de a kolostor csak 1449-ben épült fel.

1448-ban Bernardino di Siena szenttéavatása érdekében bejárta az Abruzzók hegységét. Ekkor fordult meg Orsogna városában. A város lakóit annyira megnyerte magának, hogy az observánsok részére új kolostort építettek a Santa Maria della Grazia né-

ven. 1449 január 30-án kelt levelében V. Miklós pápa megengedi Capistranói Jánosnak, hogy Verulában átvehesse az ottani bencésrendi apácák kolostorát. Készségesen teljesíti a pápa parancsát és a kolostort a római tartományhoz csatolta. Ugyanezen évben, mikor Siena Loncában tartózkodott, Mariano da Siena jogtudós arra kérte, hogy jelöljön ki helyet, ahol az observánsok részére kolostort alapíthasson. Capistranói János a városon kívül jelölte ki a helyet, ahol aztán fel is épült a kolostor.

Mivel több város kérte az observánsok letelepedését, azért Capistranói János V. Miklós pápához fordult engedélyért, aki 1449 október 14-én keltezett bullájában egyszerre 20 kolostor építésére ad neki engedélyt és felhatalmazást. Valószínűleg ezen engedély alapján épült a Santa Maria della Grazia-kolostor Casciában és Novarában a San Bernardino di Siena-kolostor. 1450-ben Padovában tartott missziót, amely alkalommal rendtársai számára új kolostorról gondoskodott.

Capistranói Jánosnak nemcsak új kolostorok alapítására volt felhatalmazása, hanem régi kolostorok átvételére, illetőleg observánsná tételére is. Maradtak feljegyzések, amelyek bizonyítják, hogy ő élt ezen jogával és vett át régi kolostorokat is. Az első ilyen kolostor a trójai volt Aquilában. Lucerában a San Salvatorról elnevezett régi és elhagyatott kolostort szintén rendbehozatta és observánsokat telepített bele. 1452-ben Cividato lakói a bencésapácákat betelepítették a városba és az elhagyott kolostort Capistranói János buzgólkodására az observánsok kapták meg. Az aquilabeliek az ő sürgetésére kezdték meg az új kolostor építését 1454-ben, amely azonban csak 1472-ben készült el teljesen.

1451-ben Capistranói János beszédeivel annyira meggyőzte Wienben a közönséget, hogy „nemcsak a parasztnépség, hanem a leghíresebb egyetemnek taná-

rai és tudós tanulói is vetekedtek őt követni és epekedve kérték, hogy rendjének szent ruháiba öltöztesse be őket“. Ez a buzgalom ébresztette fel benne a gondolatot, hogy az observánsokat letelepíti Wienben. III. Frigyes császár örömmel fogadta szándékát és több helyet ajánlott fel a városban, de Capistranói János választása a városon kívül eső Szent Theobaldusról nevezett kolostorra esett, amelyben Szent Ferenc harmadrendű apácái laktak. A császár az apácákat a városba telepítette be s a kolostort átadta Capistranói Jánosnak, aki a kolostor átvétele alkalmával 50 ifjút vett fel újoncnak s mindnyájukat az új kolostorban helyezte el.

A klosterneuburgi kolostor is Capistranói Jánosban tiszteli alapítóját. Midőn Wienből a husziták megtérítésére Csehországba indult, útközben Klosterneuburgban is megfordult, ahol György prépost kérésére beszédet mondott a néphez. A nép, hogy háláját lerója, egyértelműleg elhatározta, hogy az observánsok részére kolostort alapít. Erre a célra a legalkalmasabbnak találták azon elhagyatott kolostort, amely a város falain kívül állott. Mivel ez a kolostor a klosterneuburgi prépostsághoz tartozott, a lakosok arra kérték a prépostot, hogy a romokban heverő kolostort engedje át Capistranói Jánosnak. A prépost nemcsak teljesítette kérésüket, hanem még az újjáépítéshez is készségesen hozzájárult.

1451-ben Brünnben alapít kolostort s azt Szent Bernardino di Siena tiszteletére avatta fel. Azt a szobácskát, ahol ő otthléte alkalmával lakott, később kápolnává alakították át. Sank-Pöltenben 1449-ben Frigyes passauai püspök telepítette le az observánsokat, s mikor 1451-ben Capistranói János itt járt, csatlakoztak hozzá. A langenloysi kolostor alapítása kétségtelenül Capistranói János nevéhez fűződik. A templom főkapujának homlokzata fölött ugyanis latin és német nyelven ez a felirat volt: „Ezt a kolos-

tort a boldog Capistranói atya építette a jötevők alalmaznáiból“. Az egenburgi kolostor szintén Capistranói Jánosnak köszöni alapítását, de csak 1460-ban készült el.

Capistranói János mindjárt az első évben, mikor Németországba jött, azon tervvel foglalkozott, hogy az observánsok részére tartományt alkot. A wieni és a neuburgi kolostorok gyors megalapítása sietésre készítette. V. Miklós pápához fordult tehát, hogy engedélyt eszközöljön ki új kolostorok alapítására és a régi kolostorok átvételére s aztán új tartomány szervezésére. A pápa nem gördít nehézségeket, megadja mindkét kérelmet az 1452 március 6-án kelt bullájában. A pápai bulla elrendeli, hogy Ausztria, Stájer-, Cseh- és Morvaország területén levő kolostorok, amelyeket Capistranói János átvett és még három kolostor, amelyeket a vikárius alapíthat, egy tartományba egyesíthessenek és élére egy vikárius állíttassék.

A pápai bulla kézhezvétele után Capistranói János azonnal hozzáfog az új tartomány szervezéséhez. E célból 1452-ben Wienben gyűlést tart, ahol vikáriussá választják egyik társát, Gabriele da Veronát. A választást azonnal felterjeszti az Alpeseiken innen levő observánsok vikárius-generálisához megerősítés végett. Marco da Bologna 1452 november 3-án kelt levelében a választást megerősíti és jóváhagyja Capistranói János összes intézkedéseit.

Capistranói János néhány hónap múlva újból a pápához fordul, hogy adjon engedélyt újabb kolostorok alapítására. A pápa 1453 május 4-én válaszol felterjesztésére és megadja a kért engedélyt, de két feltétellel: hogy az alapítandó kolostorok csak újoncok és observánsok használatára szolgáljanak, és hogy az összes alapítandó vagy átveendő kolostorok lakói az Alpeseiken innen lévő vikárius-generális kormánya alá tartoznak. Egyúttal a legszigorúbban megtiltja,

hogy a konventuálisoktól kolostort átvegyen, cserélen vagy elfogadjon az apostoli szék beleegyezése nélkül.

III. Frigyes császár nagyon óhajtotta, hogy Judenburgban az observánsok foglalják el a konventuálisoktól a kolostort. Capistranói János ezt a pápai bulla értelmében nem merte megtenni, azért a császár személyesen fordult a pápához, aki aztán megadta az engedélyt az átvételre. Capistranói János több ízben megfordul e kolostorban, hogy e nyugalmas helyen kipihenhesse fáradoalmait. A feldspergi kolostort szintén átvette, miután a konventuálisok minisztere az átvételbe beleegyezett. Cillei Ulrik, V. László magyar királynak nagybátyja, az Enzersdorffban épített kolostort felajánlotta Capistranói Jánosnak, de mivel a mödlingi plébános sok kellemetlenséget okozott a rendtagoknak, el akarták hagyni csendben és feltűnés nélkül. Cillei Ulrik erre arra kéri Capistranói Jánost, hogy hasson oda, hogy a rendtársai ott maradjanak, mert neki elég hatalma van arra, hogy az akadályokat elhárítsa. A lancoviziek földesura, Georg Gradner, Capistranói János engedélyével 1455-ben az observánsok részére templom és a kolostor építésére helyet adott, de az építés csak 1468-ban fejeződött be.

Breslauban 1453 március 18-án nagy ünnepség keretében teszi le az első követ az új kolostor alapítására. Két év múlva azt írja a vikárius-generálishoz: „A kolostor igen tágas és közönségesen száz testvér tartózkodik benne“. Az új szerzetesek szegényes életmódjukkal, szigorú böjtjükkel és a pénz el nem fogadásával egyszerre megnyerték a lakosok szeretetét.

Krakauban Kázmér lengyel király telepíté le az observánsokat, nekik adván a városon kívül a Szent Keresztről elnevezett templomot. 1453 augusztus 28-án megérkezett ide Capistranói János is, aki mindjárt az első napokban olyan tüzes beszédeket

mondott, hogy Dlugoss János püspöki titkár szerint száznál többen kívánták a felvételt Szent Ferenc rendjébe. A jelentkezőket mind felvette, de elhelyezésük nagy zavarba hozta. Ennyi személyt abban a kolostorban, amelyet a király átadott az observánsoknak, elhelyezni nem tudott. A zavarból a krakau püspök testvére, Johannes Pinczov Olesnicki sandomiri palatinus segítette ki, aki felajánlotta a külső városban levő telkét, amely állott házból, udvarból, kertből és gyümölcsösből, kolostoralapításra. Capistranói János elfogadta az ajándékot s megalapította az új kolostort. Nem telt bele félesztendő, s már nyolcvannál többen laktak az ideiglenes kolostorban. Nicolao da Fara ugyanis ezt írja: „Mit mondjak végül Krakau városáról, amelyből közel 130 tanulót ragadott ki és öltöztetett be Szent Ferenc rendjébe, akik közül 80-at küldött mindnyájunk nagy örömeire az ott újonnan elfogadott Szent Bernardino kolostorába“. Az új kolostor élete nagyon vonzotta az embereket. A legelőkelőbb szülők gyermekei siettek felvenni Szent Ferenc rendjének ruháit, hogy a kolostori életet megízlelhessék.

1453-ban alapítja meg az olműtzi kolostort. A kolostor a városon kívül volt, de idők folytán a város terjeszkedése következtében a városba került. A templom csak 1468-ban készült el.

A troppau kolostor alapítása az 1451. évre esik. Vilmos herceg telket ajándékoz a városon kívül azon a helyen, ahol valamikor a johanniták laktak. Bernárd oppelni herceg annyira megkedvelte Capistranói Jánost, hogy Oppelnban az observánsok részére kolostort építtetett.

1454-ben a Breslauban tartott káptalanon Nicolaus von Glatz, a sziléziai observánsok vikáriusa, Capistranói Jánosnak felajánlotta a beutheni, a koseli, a leobschützi és az oberglogau kolostorokat, de ő csak a három elsőt fogadta el, a negyediket nem. A

sagani kolostor lakói 1453 január havában csatlakoztak az observánsokhoz Capistranói János beszédek hatására. Jamnitz város lakói, akik más városban hallgatták Capistranói János prédikációját, levélben kérik, hogy engedje meg, hogy az observánsok részére kolostort alapíthassanak.

Németországban Nicolaus von Cusa brixeni püspök és pápai legatus minden erejével arra törekedett, hogy az egyházi férfiakat, elsősorban pedig a szerzeteseket egyházas és Istennek tetsző életmódra szorítsa. 1451-ben aztán rendeletet adott ki, amelynek értelmében a bambergi és a magdeburgi egyházmegyékben az összes szerzetesek egy év leforgása alatt tartoznak a szigorúbb életmódot elfogadni, mivel ellenkező esetben elvesztik az egyháztól kapott összes kiváltságokat és jogokat s két év múlva egyetlen szerzetes sem viselhet hivatalt, aki a reformot nem fogadja el. Nicolaus von Cusa tehát az observancia magjának elvetéséhez az első szántást már elvégezte, mikor megjelent Capistranói János, hogy hozzáfogjon a második szántáshoz. Működését itt is siker koronázta és az observancia terjesztésére több kolostort alapított, illetőleg vett át. Az ambergi kolostort megalapítja, a nürnbergi pedig újoncokkal látta el; a limburgi kolostor önként csatlakozott hozzá. A legnagyobb eredmény a mainzi egyházmegyében volt, ahol 1471-ig majdnem minden konventuális kolostor elfogadta a szigorítást.

1455-ben Capistranói Jánost Magyarországon találjuk, ahol hatalmasan felemeli szavát az observánsok érdekében. Midőn III. Kallixtus pápa az 1456-ban kiadott bullájával az observánsokat alárendelte a konventuálisoknak, a magyar observánsok ellenszeregtek a pápának. Capistranói János hiába intette őket, hogy engedelmeskedni kell a pápa rendelkezésének. Hajlíthatatlanok maradtak. Másfél évig tartózkodott itt hazánkban s ezen idő alatt, bár rendki-

vül el volt foglalva az országos ügyekkel, mégis talált időt arra, hogy rendjének kolostorait meglátogassa s mint legfőbb vizitator azok beléletét megvizsgálja. Sajnos, erre vonatkozólag kevés adatunk maradt fenn, s így nem tudjuk biztosan, hány kolostort látogatott meg.

A XV. század kezdetén Szent Ferenc második rendjében, a klarisszák között is mindenütt nagy hanyatlást látunk. A régi buzgóság itt is alábbszállt; az egyszerűséget a fényűzés, a fegyelmezettséget az engedetlenség, a magábavonulást az elvilágiasodás váltotta fel. IV. Eugénius, aki minden téren fel akarta újítani az erkölcsöket, belenyult a klarisszák ügyeibe is. S e téren nagy segítségére volt Capistranói János, aki lelkének egész szeretetével azon volt, hogy Szent Ferencnek ezen rendje is megújhódjék. Az első kísérlete Ferrarában volt, ahol pápai parancsra jelent meg. A baj oly nagy volt, hogy kénytelen volt az apátnőt letenni és újat választatni. A szavazatok annyira szétforgácsolódtak, hogy nem lehetett törvényesen apátnőt választani. Erre egyszerűen kinevezte az új apátnőt és hivatalába beiktatta.

Miként Ferrarában, úgy a többi kolostorban is nehezen ment a régi szerafikus szellem felújítása. De nem csüggedt el, hanem szívósan kitartott a reform mellett és minden alkalmat felhasznált a reform keresztülvitelére. Így felszólította Nicolette Boylet klarisszát is, aki csodás kitartással és bámulatos erővel állította vissza Franciaországban Szent Ferenc második rendjében a régi, szigorú életet, hogy csatlakozzék az itáliai observánsok reformjához. Nicolette Boylet attól tartván, hogy a teljes egyesülés a reform útjában lesz, elutasította az itáliaiakkal való egyesülést. Capistranói János Nicolette Boylet ezen eljárását nem helyeselte ugyan, de azért mindig a legnagyobb jóindulattal viseltetett iránta és szerzete iránt.

Mint vikárius-generális azon konstitúciókban,

amelyeket a férfiszervezetek részére adott ki, nem fedkezett meg a klarisszákról sem. A gyóntatásukról és a hivatalos megvizsgálásukról a legkörülményesebben intézkedik. Majd külön konstitúciókat írt elő 103 pontban, de szigorúságuk miatt ezek nem nyerték meg IV. Eugénius tetszését. 1447 február 5-én aztán levelet intézett IV. Eugénius Giacomo di Primadizi vikárius-generálishoz, s különféle enyhítéseket adott a klarisszáknak. E levélben ezen érdekes rész van: „Miután kedves fiunk, Capistranói János, a vikáriusi hivatalban elődöd, kinyilvánította, hogy Boldog Klára első szabályzatában 103 fegyelmi szabály van, amelyeknek meg nem tartásával az apácák vagy a fogadalmas nővérek halálos bünt követnek el, ezt szerfölött keménynek és gyötrelmesnek találjuk; azért jelen soraink hatalmánál és erejénél fogva kinyilvánítjuk és akarjuk, hogy a mondottak közül egyetlenegynek áthágásával halálos bünt nem követnek el, kivéve azok közül négyet, amelyek a fogadalmakra, t. i. az engedelmességre, a szegénységre és tisztaságra, a klauzurára, az apátnő megválasztására és letevésére vonatkoznak“.

A pápának ezen levele Capistranói János konstitúcióját nem helyezte hatályon kívül, hanem csak enyhítette. Következőleg annak megtartása ezen pápai levél megjelenése után kötelezővé vált.

A konstitúciók azonban nem hozták meg a várt sikert. Még enyhített alakban is nagyon szigorúaknak találták. A reform nagyon nehezen ment. Sok előítéletet, még több félelmet és aggodást kellett legyőzni, míg a női lelkek is megértették, hogy az observancia nem forgatja fel Szent Ferenc reguláját, sőt azt eredeti tisztaságában állítja vissza. Sokat tett a reform keresztülvitelére Domenico Capranica, aki megparancsolta Francesco da Sassoferratónak, hogy a klarisszákat, különösen a San Antonio tartományban, reformálja meg és vezesse vissza őket Szent Ferenc ere-

deti szabályaihoz. Capistranói János segítségével aztán végrehajtja a reformot. Azon apácáknak, akik nem akarják a reformot elfogadni, a kolostort el kell hagyniok, ott kell letelepedniök, ahol reformáltak nincsenek. Ez történt a perugiai kolostor lakóival is s több más kolostorral is.

Capistranói Jánosnak egyetlenegy kolostor sem szerzett annyi örömet, mint az aquilai. Rendkívül szerette volna, ha Aquilában, ahol Szent Bernardinónak hamvai nyugodtak, Szent Ferencnek leányai is szigorú életet éltek volna. De ezen óhajta nem akart megvalósulni. 1447-ben azonban beszédeinek hatása alatt Szent Ferenc harmadrendű apácái anynyira fellelkesültek, hogy V. Miklós pápához azon kéressel fordultak, hogy engedje meg nekik az áttérést a klarisszákhöz. A pápa szíves készséggel teljesítette kérésüket és magasztalólag nyilatkozik Capistranói Jánosról, aki prédikációival rávette őket, hogy Szent Klára leányai legyenek. Megdicséri egyúttal az apácákat is, hogy Mantova, Pisa és Ferrara városok kivételével, amelyek elfogadták már a szigorú életmódot, alig van zárda, amelyben ilyen jámbor vágy uralkodnék Szent Klára regulájának követése után.

Németországi útjában is mindenfelé reformálja az apácákat, ahol erre csak alkalma nyílt. De Ausztriában és annak örökös tartományaiban a női szerzetesek vonakodtak a reformtól. Nicolaus von Cusa 1455-ben Brixenben csak úgy tudta a klarisszákat megreformálni, hogy Nürnbergből öt apácát telepített át, akiknek egyikét apátnővé avatta.

Magyarországon Capistranói Jánosnak nem volt arra ideje, hogy a klarisszákat megreformálja. De azért sorsukat szíven viselte és még halálos ágyán is Isten áldását kéri Szent Ferenc kedves leányaira, a klarisszákra.

Capistranói János Szent Ferenc harmadik rendjét is szeretettel gondozta és terjesztette mindenfelé.

A harmadrendnek ebben az időben nagy kellemetlensége támadt. XXII. János pápa ugyanis a kiközösítéssel sújtott egyesületek közé sorozta Szent Ferenc ezen ágát. A pápának súlyos ítélete nagyon megzavarta a harmadrendnek azt a részét, amely kolostorokba tömörült. A pápához kellett fordulniok, hogy a kiközösítés alól oldja fel őket és ismerje el a harmadrendnek ezt az ágát is a rend törvényes részének. Az ügy sokáig húzódott, végre Capistranói János közbelépésére IV. Eugénius pápa 1436 december 15-én megengedte, hogy az Itáliában tartózkodó harmadrendűek választhatnak maguknak alkalmas gyóntatót, aki őket a kiközösítés alól feloldozza; a szabályaiknak megfelelő szigorú életmódban a kúrátorok és a püspökök engedelmissége alatt élhetnek.

Valószínűleg ezen időben írta meg munkáját is, a „Defensorium Tertii Ordinis S. P. N. Francisci“, a harmadrend védelmére. Ebben megállapítja a harmadrend jogi helyzetét az egyházban és kimutatja, hogy a harmadrend minden tagja élvezi az egyházi személyeket megillető kiváltságokat.

Capistranói Jánosnak rendje iránt való szereplését hűséges társa és útjában kísérője e szavakkal örökíté meg: „Szent Ferencnek nemcsak első, második, hanem a harmadik rendjét is mindenkinél jobban növelte, gyarapította és terjesztette. A San Bernardinóról nevezett tartományt ugyanis, amely most 18 konventből áll, mielőtt Itáliát elhagyta, majdnem egészen újjászervezte. Az ausztriai tartományt ő alapította; a cseh tartományt, ahol most közel 25 hely van, s ahol most Istennek 800 szolgája él, kiváló életű rendtársaival, Gabriele da Veronával és Cristoforo da Varesével, legkedvesebb munkatársaival néhány év alatt alapjából felépítette és terjesztette. A francia, a szász, az argentinai és a magyar tartományokban is nagyon sok konventnek ő az alapítója. Végül Itáliá-

ban azokon kívül, amelyeket fentebb említettünk, még más kolostort is épített és alapított. A rendben alig van tartomány, amely tőle a szigorított életmódra nagy befolyást nem kapott volna“. Működéséről Capistranói János maga nyilatkozik az 1455 szeptember 22-én Csanádról keltezett levelében: „Olaszországból való távozásom óta 600-nál többet vettem fel a rendbe, akik Isten kegyelmével isteni félelemben és lelki buzgósággal munkálják üdvösségüket és dicséretesen megállják helyüket.“

Hány kolostort alapított egész életében? Erre határozott választ nem adhatunk, bár vannak írók, akik nem haboznak kimondani, hogy 170 az általa alapított kolostorok száma. Bármint legyen is a dolog, igaza van kortársának, Bernardino d'Aquilának, aki azt írja róla, hogy „rendjének legnagyobb védelmezője, terjesztője és fenntartója volt“.

HATODIK FEJEZET.

Capistranói János diplomáciai kiküldetései.

1. René és Alfonzo királyoknál.

LADISLAO NAPOLI és Sicilia királya 1414-ben meghalt, utóda nővére, II. Giovanna lett, aki állhatatlan természetével sok zavart idézett elő országában. Miután férje, Jaques de la Marche 1419-ben elhagyta, V. Márton pápa megfosztotta a tróntól és az ország minden jogát Louis d'Anjou hercegre ruházta át. Giovanna erre 1428-ban utódjául V. Alfonzót, Aragonia királyát választotta, akivel azonban a királynő csakhamar meghasonlott, mikor igényeit a királyságra érvényesíteni akarta. 1433-ban tehát Louis d'Anjou her-

ceget fogadja örökösévé. Erre az ország népe is két pártra szakadt és megkezdődött a harc a két trónkövetelő között. A szerencse Louis d'Anjou hercegnek kedvezett, de hatalmát Giovanna állhatatlansága miatt megszilárdítani nem tudta, sőt erélyesebb fellépésével annyira elidegenítette magától, hogy Alfonzót újra elismerte törvényes örökösének, akihez most az ország egy része is csatlakozott. 1434-ben meghalt Louis d'Anjou és a trónra való minden igényét testvérére, Renére, Barry és Lotharingia hercegére hagyta, akit 1435-ben az állhatatlan Giovanna halálos ágyán örökösének nevezett ki. Most azután a két trónkövetelő között fegyverre került a dolog. IV. Eugénius pápa Renéhez szított és őt szerette volna Giovanna örökségébe helyezni. Közben azután Rómában forradalom ütött ki, minek következtében a pápa 1434-ben május 29-én Firenzébe menekült. Innen nézte aztán az ellenfelek küzködését. Mivel René Jó János Burgundia fejedelmének fogságába került, helyette neje, Izabella jött Napoliba, hogy férjének érdekeit megvédje. A pápa Alfonzóban látta tervének legnagyobb akadályát, azért elküldötte hozzá Capistranói Jánost, hogy beszélje le a háborúról. Azt hitte ugyanis a pápa, hogy a kiváló szónok a nagylelkű, szelid és igazságszerető királyt meg tudja győzni ezen háború igazságtalanságáról. Capuában találta Capistranói János a királyt és előadta követségének a célját. Iparkodott meggyőzni a háború jogtalanságáról, de a királyt lebeszélni nem tudta. Nicolao da Fara tudósítása szerint a király tizenkét jogtudóst bízott meg ügyének védelmével, akiknek érvelését Capistranói János játszi könnyűséggel cáfolta meg, de azért a királyt szándékától eltéríteni nem tudta. Erre ezt felelte a királynak: „Arra kérlek, király uram, ne kezd el a háborút; fogságba jutsz összes hercegeiddel, ha tanácsomat nem fogadod el“. A király nem hitt Capistranói János ezen jós szavainak, ostrom alá fogta

Gaëtát. A város lakói segítségért folyamodtak Filippó Maria Visconti milánói herceghez és a genovaiakhoz, akiknek flottája megtámadta Alfonzo hatalmasabb hadierejét és leverte. A király testvérével és az ország számos főurával a genovaiak kezébe került, akik kiszolgáltatták Filippó Maria Viscontinak, aki 1435 augusztus 20-án kelt levelében tudatja ezt a győzelmes hírt a baseli zsinat atyáival. Így teljesült be Capistranói János jóslata.

A pápának nagyon kapóra jött Alfonzó elfogatása; egyelőre megszabadult ellenségétől. Megbízta tehát Capistranói Jánost, hogy menjen René király udvarába és igyekezzék az ország előkelőit rábírni, hogy legyenek segítségére Izabellának, aki a fogságban levő férje helyett az országot kormányozta. A folytonosan pártoskodó és árulásra mindig kapható országnagyokat a gyöngye asszonyi kéz megnyerni nem tudta. Capistranói János tehát sorba járja az ország legfőbb urait és vezetőit, hogy a pápai megbízás értelmében őket René pártjára vonja. Küldetése eredményéről azon levelében számol be Őszentségének, amelyet 1434 december 19-én írt Napoliból. Örömmel újságolja ebben, hogy Giacomo Caldola, Bari hercege kijelentette, hogy egész személyét felajánlja, mint méltatlan fiú és leghűségesebb szolga, Őszentségének. Nagyon helyesli, sőt alázatosan kéri Őszentségét, hogy Giovanni Viteleschit, Firenze érsekét és Alexandria patriarkáját küldje el apostoli követnek a béke helyreállítására. Jelenti egyúttal, hogy Napoliban Izabella királyné jelenlétében az ország főurainak előadta Őszentsége kérelmét, amelyre a választ Palcisi gróf és Caracciolo d'Udine fogalmazták meg, s amelyet aztán Anastasio de Agriptis nemes és Vinciquerra kiváló tudós fognak Rómába vinni. A levele végén arra kéri a pápát, hogy a követeket fogadja kegyesen és az ajándékot, amelyet magukkal visznek, jóindulattal vegye át tőlük.

Ugyanezen a napon írt Giovanni Viteleschinak is és örömtől áradó szavakkal tudósítja, hogy az utat elkészítette számára Napoliba: „Jöjj tehát, Uram, jöjj, s ne késlekedjél, mert egyértelműleg mindnyájan, a főnemesek és a nép, várják gyors, békés és békét hozó jöveteledet“. Még egy harmadik levelet is írt ugyanezen a napon egy ismeretlen bíbornoknak, amelyben arra kéri, hogy vegye rá Őszentségét az apostoli követ gyors elküldésére, mert időközben sok akadály merülhet fel. Mialatt a levelek útban vannak rendeltetési helyükre, azalatt tovább folytatja alku-dozásait a többi főúrral. 1436 január 14-én a Monte Garganóról keltezett levelében aztán újra tudósítja a pápát, hogy Raimondo Caldola, nemkülönben a nolai herceg, azután Antonio Candida, akikkel Manfredoniában tárgyal, majd a tarentói herceg, akivel Andriában találkozott, mindnyájan készek meghódolni Őszentségének.

Mialatt Capistranói János ilyen eredményesen buzgólkodik René király érdekében, Alfonzo király kiszabadult Filippo Maria Visconti fogságából, akivel egyúttal szövetséget kötött a háború folytatására. Alfonzo újra megkezdte a háborút, még pedig oly szerencsével, hogy 1436-ban Gaëtát birtokába vette és innen intézte a hadműveleteket René király és a pápa ellen. Capistranói János megjelent 1436 július 11-én Gaëtában a béke közvetítése végett, de úgy látszik, eredményt nem ért el, mert a háború tovább folyt. Giovanni Viteleschinek sikerült ugyan a tarentói herceget, Antonio Orsinit elfognia, amelyért a pápa a bíbornoki méltósággal tüntette ki, de végül is Alfonzo győzedelmeskedett és arra kényszerítette a pápai követet, hogy Napoliból távoznia kellett.

Ezen győzelem után Alfonzo addig nem akart tárgyalni a pápával, míg Renét teljesen le nem győzte. Mivel a pápa ragaszkodott Renéhez, a háború tovább

folyt. Alfonzo minden erővel arra törekedett tehát, hogy a pápát a nagyhatalmaktól elszigetelje. Ezért nagy hévvel pártolta a baseli zsinat atyáit és az ellenpápát, V. Felixet. Az óvatos király azonban nem szakított teljesen IV. Eugénius pápával sem, mert tisztában volt azzal, hogy V. Felix pápasága törékeny cseréplábakon áll csupán. 1442-ben végre sikerült Napolit elfoglalnia és így Renét kiszorította az országból. Mivel közben Francesco Sforza betört a pápai államba, a több oldalról szorongatott pápa Alfonzóval kibékült és 1443 július 6-án a békét aláírták.

Mivel 1443 január 9-én Capistranói János még Brüsszelben volt, azért csak kevés ideje volt a béke elkészítésére. De ez a két-három hónap is elég volt arra, hogy a pápa követét, Lodovico Scarampit, a leghathatósabban gyámolítsa és támogassa a békét létesítő munkájában.

2. A firenzei zsinaton.

A baseli zsinat kezdettől fogva arra törekedett, hogy a pápa hatalmát korlátozza és befolyását megnyirbálja. Évekig tartott a meddő vita, míg végül Eugénius pápa megbarátkozott azon gondolattal, hogy a zsinatot Baseltől más városba teszi át. A baseli atyák ezen terv hallatára 1437 július 31-én tartott gyűlésükön elhatározták, hogy a pápát maguk elé idézik. A pápa erre azzal felelt, hogy szeptember 18-án a zsinatot feloszlatta. Zsigmond német császár és magyar király Giovanni Dominis zengi püspököt küldötte a pápához a viszály békés elintézése végett. A pápa azonban hajlíthatatlan maradt, sőt mihelyt Zsigmond elhalálózása folytán a világi hatalom kényszerítő nyomásától megszabadult, a zsinatot 1437 december 30-án Ferrarába tette át.

A ferrarai zsinat 1438 január 8-án nyílt meg,

amelyre a pápa felhívására sietnek a bíbornokok, jogtudósok és más meghívottak Ferrarába. Hivatalos volt ide Capistranói János is, akit a pápa azzal bízott meg, hogy nagy jogi tudásával a görögökkel való egyesülést támogassa. Készségesen sietett volna eleget tenni a pápa parancsának, de súlyos betegsége ágyhoz kötötte. Két levelet ír ezért Giovanni Tossignanóhoz, a ferrarai püspökhöz, hogy elmaradását kimentse. Megkéri egyúttal a jóakaróját, a bolognai bíbornokot is, hogy írjon érdekében a pápának. A ferrarai püspök 1438 január 11-én válaszolt leveleire, s így a friss benyomásait mindjárt közli a zsinatról. Tudatja vele, hogy a görögök jövetelét napról-napra várják és a pápa is nemsokára megérkezik. A tudósítás valóra vált, mert a pápa január 24-én tényleg Ferrarába érkezett és így február 15-én a második nyílt ülésen már személyesen elnökölt és 72 püspök jelenlétében a Baselben maradottakat méltóságuktól megfosztotta és valamennyit kiközösítette. Március 4-én megérkezett a görög császár is, 7-én pedig József konstantinápolyi patriárka. Április 9-én megkezdődött a tárgyalás a keleti és a nyugati egyház kibéküléséről. A tárgyalások az egész év folyamán szakadatlanul folytak, de a nagyon is kiélezett hitkülönbségek miatt megegyezésre nem vezettek. Mivel pedig az év vége felé pestis ütött ki a városban, a pápa a gyűlést a görögökkel egyetértve 1439 január elején Firenzébe tette át.

Meddig tartott Capistranói János betegsége, a források nem mondják meg, de annyi bizonyos, hogy a ferrarai zsinaton nem volt jelen. Lehetséges, hogy a bolognai bíbornok és a ferrarai püspök, akiket nagyon lehangolt a görögöknek kevésbé komoly viselkedése a tanácskozásokon, azt ajánlották neki, hogy most ne jöjjön a zsinatra.

Firenzében az egybegyűlt zsinati atyák folytatják a görögökkel való egyesülés ügyét. Itt már részt-

vesz Capistranói János is. A zsinat aktái nem árulják el, milyen szerepet játszott itt. De az életrajzírók legnagyobb része azt vallja, hogy fényes tehetségével és nagy tudományával annyi ragyogó elme között is feltűnt és „mint az egyháznak valami fénylő napja, úgy ragyogott“. A vitatkozás a „Filioque“ szócskáról, vagyis a Szentlélek-Isten származásáról nagyon sokáig húzódott. Hónapokon keresztül tárgyaltak aztán erről szóban és írásban egyaránt, de megegyezni nem tudtak. Capistranói János, mikor látta az ügy elsekélyesedését, tétlenségben lenni nem akart, azért elfogadta Alexander trienti püspök meghívását, hogy az egyházmegyei zsinaton tartson papjainak előadást. Így aztán április 22-én Trientben szónokol.

Sokáig azonban nem tartózkodhatik itt, mert a pápa Keletre küldötte azzal a megbizatással, hogy az örményeket vegye rá arra, hogy küldjenek követeket Firenzébe az egyetemes zsinatra az unió létesítése végett. Forrásaink keleti működéséről nagyon szűkösen számolnak be, s így csupán azt tudjuk, hogy az örmény küldöttséggel szeptember 9-én már Itáliába érkezett. Ezen a napon ugyanis jóakarójának, a bolognai bíbornoknak levelet írt, amelyben kiöntötte szívének egész keserűségét azon gyászos állapotok fölött, amelyeket az egyházzakadás előidézett. Ez a levél valószínűleg visszhangja azon benyomásoknak, amelyek Keleten lelkét ellenállhatatlan erővel megragadták. Nagyon sötétnek látja az egyháznak a helyzetét, mert a keleti vallás közönyösségével járó bűnök egész mivoltukban tűntek fel mindent meglátó szemei előtt. Kétségtelen, hogy érzékeny lelke megborzadt a látottaktól és a tapasztalt dolgoktól s ennek következtében keserűségében túlozva is láthatta a dolgokat; de ezt meg kell neki bocsátani, mert előtte csak egy cél lebegett: Istennek és egyháznak dicsősége mindenben és mindenek között.

Firenzébe való megérkezésükről, úgyszintén Capistranói János újabb szerepéről az örmények ügyében, a zsinat aktái hallgatnak. De ebből nem következik, hogy semmi része sem volt a tárgyalásokban. Őt ugyanis semmiképen sem lehetett mellőzni, mert egyes dolgokban csak ő tudott felvilágosítást adni. Egyébként a tárgyalás gyorsan eredményre vezetett; a pápa már 1439 november 22-én aláírta az örményekkel létesített uniót.

3. Filippo Maria Visconti milanói hercegnél.

A baseli zsinat töredéke 1439 június 25-én Louis d'Allemand arlesi érsek és bíbornok ösztökélésére kimondotta IV. Eugénius pápa letételét és november 3-án megválasztotta Amadeust, Savoya hercegét pápává, aki V. Felix nevet vette fel. IV. Eugénius mély fájdalommal vette tudomásul a történeteket, amiről tanúskodik az a levél is, amelyet 1440 március 15-én intézett Erzsébet magyar királynéhez: „Bizonyosan — így ír a többek között — te is, legkedvesebb Leányom, szörnyűségnek és kimondhatatlan durvaságnak tartod, amit a baseliek gonosz vakmerősége ezen napokban Isten egyháza ellen elkövetett. Reátalálván a boldogtalan savoyai hercegre, egy laikus emberre, azt körülfogták tőreikkel, hogy a pápa tiszteletének színe által megcsalva, a keresztény nép botránykövévé legyen. Szégyenlem elszámlálni, kik választották meg őt. Nyolc olasz püspök és főpap, mind savoyai alattvaló, nyolc francia, az is többnyire savoyai eredetű, francia egy sem; nyolc német, de pénzén vett főpap, akik semmit sem tudnak, vagy rosszakaratók; Spanyolországból hat kényszerűségből... Nem tudom, kit sajnáljak inkább: a szegény öreget-e, vagy azokat, akik megválasztották?” De nemcsak a pápa, hanem az egész keresztény világ szomorú érzéssel fogadta ezt a választást. Csak Giuliano Cesa-

rini nem szomorkodott. Állítólag úgy nyilatkozott, hogy „a hús és vér sugallták ezt a választást a baseliieknek; veszély csak akkor lett volna, ha egy szegény, derék, tudós férfiút választottak volna. A savoyai herceg nem az az ember, aki pénzét az egyházért feláldozná; a választást csak azért fogadta el, hogy meggazdagodjék; aszketizmusa csak álarc“. Még erősebb szavakkal jellemzi Giovanni Francesco Poggio, aki V. Felixet a „pokol kuttyájának, aranyborjúnak, Mohamednek, Antikrisztusnak“ nevezte el. Enea Sylvio szerint III. Frigyes német császár, midőn V. Felix felajánlotta neki feleségül leányát 200 ezer aranyforint hozománnyal, ha őt törvényes pápának elismeri, övéihez fordulva így szólt: „Mások eladni szoktak pontifikálékat, ez pedig szívesen venné, ha eladót találna“.

Capistranói János, aki hevesen védelmezi a törvényes pápa jogait és e célból megírta a „De auctoritate Papae et Concilii“ munkáját, kíméletlenül támadja V. Felixet: „Látjuk — így ír ezen munkájában — ugyanis a pusztulásnak undokságát, a savoyai Amadeust, nem a szent helyen, a pápai trónon, miután az Úr ezt megakadályozta, hanem a profán, kiközösített és kiátkozott helyen, a viperák barlangjában, az ördögök gyülekezetében“.

Az új pápa különösen abban reménykedett, hogy sikerül vejét, a milanói herceget és Alfonzo, Napoli és Szicilia királyát megnyernie. E két férfiúnak megnyerése kétségen kívül nagyot lendített volna sorsán és IV. Eugénius pápát a legkellemetlenebb helyzetbe sodorta volna, de ez még nem döntötte volna el a küzdelmet. Mindkét fél nagyon jól tudta, hogy a döntést csak a két leghatalmasabb államnak, Franciaországnak és Németországnak a magatartása hozza meg.

V. Felix Németországba titkárát, Enea Sylviót küldötte, aki annyira megnyerte III. Frigyes császár

kegyét, hogy titkárává tette s mint ügyes diplomatát aztán alkudozás végett IV. Eugénius pápához küldte. IV. Eugénius egyénisége olyan hatással volt Enea Sylvióra, hogy V. Felixet elhagyta és a törvényes pápa érdekeit igyekezett a császárnál megvédeni. Németország a császár határozott állásfoglalása mellett egy-két fejedelemség kivételével semleges maradt. IV. Eugénius helyzetét ez nagyon megkönnyítette. S azért minden figyelmét közvetlen ellenségeinek lefegyverzésére fordította. Erre a célra legalkalmasabbnak Capistranói Jánost találta, aki már több alkalommal bebizonyította, hogy az egyháznak érdekeit sikeresen meg tudja védelmezni. A pápa már 1440 március 25-én levelet írt Capistranói Jánosnak, amelyben meghagyta neki, hogy húsvét után jelentkezék nála. Mivel azonban betegeskedett, azért a pápa egyelőre felmentette a követség alól, s így továbbra is Milanóban maradt. Filippo Maria Visconti nem gördített akadályt Capistranói János prédikálási elé, mert be akarta bizonyítani, hogy nem csatlakozott apósához, V. Felixhez. A herceg ugyanis kezdettől fogva kétszínű játékot űzött. Ő volt a baseli atyák rossz szelleme, hiszen ő volt a konspirációnak a lelke; ő sugalmazta a zsinati atyáknak, hogy IV. Eugénium tegyék le. Külsőleg úgy viselte magát, hogy mindenki, még Eugénius is azt hitte róla, hogy a törvényes pápának legnagyobb védője és leghűségesebb híve. De mivel attól tartott a pápa, hogy végül is apósának a kérése meglágyítja a hercegnek a szívét és átpártol, azért 1441-ben megbízta Capistranói Jánost, hogy egyengesse a békét a herceggel. Az örökösen számító herceg kapott az alkalmón, mert rendezni akarta hercegségét. Fiúgyermek nem lévén, leányának, Bianca Máriának akarta biztosítani a trónt, akinek férjéül a hatalmas Francesco Sforzát szemelte ki.

Ez pedig néhány évvel ezelőtt épen a herceg

biztatására tört be az egyházi államba és elfoglalta az anconai tartományt.

Capistranói János szerepe nem volt könnyű a milanói udvarban; nagyon csinyján kellett bánnia a herceggel, de különösen a hercegnővel, aki Amadeusnak leánya volt. Cristoforo de Varese szerint végre mégis nagy ékesszólásával elérte, hogy a herceg IV. Eugéniust törvényes pápának elismerte. S így 1442-ben a béke létre is jött. Francesco Sforzával azonban a pápa nem tudott megbékülni; a harc tovább folyt közöttük, végül is a pápa győzött. Néhány nappal halála előtt kapta azon örvendetes hírt, hogy az egész Ancona-tartományt visszafoglalták Jesi város kivételével.

4. Fülöp Burgundia fejedelménél.

A milanói udvarból Capistranói János a pápa parancsára Burgundiába indult, hogy Jó Fülöpöt hűséges magatartásában megerősítse és megtartsa. A körülmények összevetéséből azt látjuk, hogy 1442. év második felében kelhetett útra, mert november 8-án már Besançonban találjuk, 1443 január 9-én pedig Brüsszelben van. Követségi működéséről nagyon gyér adataink vannak. Cristoforo da Varese a következőképen írja le: „Franciaország részeibe indulván, legelőször is egyéb fejedelmek között Burgundia hercegéhez megy, akinek oly bölcsen, oly hévvel, oly világosan beszélt a római egyház méltóságáról, az egyetlen pápáról, Szent Péter valódi örököséről, Eugéniusról és a szakadárság legnagyobb veszélyéről, hogy maga a herceg is elítélte Amadeus esztelenségét, s megígérte, hogy semmiben sem akar vele egyezkedni vagy neki segítséget nyújtani“. Nicolao da Fara szintén megemlíti ezt a követséget, de szokásához híven most is röviden.

Egyébként mindkét író nem a politikát tartja a

legfőbb dolognak, hanem Capistranói János prédikációjának hatását. Ezért emeli ki Nicolao da Fara, hogy Jó Fülöp Capistranói Jánosban nemcsak a követet látta, hanem a népszónokot is. Cristoforo da Varese pedig így nyilatkozik róla: „Végül a herceg és a hercegné a boldog férfiú iránt olyan nagy tiszteletet tanúsítottak, mintha apostolnak vagy az Úr angyalának tartották volna. A hercegné kérésére igen hosszú utat kellett megtennie, hogy egyetlen fiát áldásában részesítse. Igen erősen hitte, hogy ilyen atyának és az Úr barátjának áldása Isten nagy kegyelmét árassza fiára“.

Burgundiából visszajövet Savoyát ki kellett kerülnie, s így Franciaországon keresztül megy Itáliába. Ütközben nem szűnt meg hangoztatni Eugénius pápa törvényességét és Amadeus gyalázatos eljárását. Az ellenpápának nagyon kellemetlen volt ez a támadás, részint mivel közel volt székhelyéhez, Lousanne városhoz, részint mivel oly nagy hatással beszélt, hogy lehetetlen volt szavainak ellenállni. Cristoforo da Varese említi, hogy Vienne városban az egyetemi tanárokat felszólította a baseli zsinat és V. Felix ellenpápa védelmezésére, de senki sem mert vele a porondon megküzdeni. S így ő prédikációiban a legnagyobb hévvel hirdette itt IV. Eugénius törvényes pápaságát.

Nicolao da Fara feljegyzése szerint az ellenpápa pártja annyira gyűlölte, hogy itt Franciaországban kétízben meg akarták mérgezni, de Isten különös kegyelme folytán mindkét esetben szerencsésen megmenekült.

5. VII. Károly francia királynál.

Franciaország a pápaság ezen mozgalmas idejében élet-halálharcot vívott százados ellenségével, az angolokkal. Jeanne d'Arc, az orleansi szűz, elvérzett

ugyanezen küzdelemben, de szelleme életet öntött a francia nemzetbe, amely az arany hímzésű lilomos zászlóval győzelmet győzelem után aratott. Nem a tehetetlen király, VII. Károly érdeme ez, hanem azon buzgó hazafiaké, akiket Jeanne d'Arc dicsőséges szelleme vezetett. Ezen nemzeti küzdelemben Franciaország nem ért rá arra, hogy a pápaság küzdelmeibe tevőlegesen beleavatkozzék. A baseli zsinat utójátékai VII. Károlyt és kormányát hidegen hagyták. A bourgesi zsinaton ugyan 1438 július 7-én a francia főpapok határozattá emelték az úgynevezett *pragmatica sancti*ót, amelyben a pápa kezéből kiveszik a püspökök kinevezési jogát s kimondják, hogy a zsinat határozatai a pápa fölött vannak, de egyébként a törvényes pápával sem most, sem később nem szakítottak. S ez a viszony még akkor sem változott, mikor a baseli atyák ellenpápát választottak. IV. Eugénius pápa figyelemmel kísérte a dolgokat, s azért több ízben írt a francia királynak, sőt a burgundiai fejedelmet is felszólította, hogy hasson oda a fejedelmeknél, „de legfőbbképen legkedveltebb fiúknál, Károlynál, a franciák kiváló királyánál“, hogy a baseliek gonoszsága semmit sem tudjon elérni. Közben a törökök fenyegető előnyomulása a Balkán-félszigeten arra kényszerítette a pápát, hogy az egész kereszténység érdekében mozgalmat indítson Magyarország megmentésére. Ezért 1443 január elsején az egész keresztény világhoz bullát bocsátott ki, amelyben élénk szavakkal ecseteli a fenyegető veszélyt és felszólítja az összes egyházi javadalmasokat, hogy jövedelmük egytizedét adják át a törökök ellen való háború céljaira. A következő év január 25-én keltezett bullájában újra megismétli a segítség kérését. Magyarországon visszhangra talált a pápai szó. Giuliano Cesarini buzgólkodása folytán a magyar rendek I. Ulászló király és Hunyadi János beleegyezésével felbontották a törökökkel minapában kötött

békét és megindították a háborút Murad szultán ellen. A hadjárat szerencsétlenül végződött a várnai csatában, ahol elesett I. Ulászló magyar király és a pápai követ, Giuliano Cesarini is.

A pápát lesújtotta ez a szerencsétlenség, de azért nem csüggedt el; új szövetség létrehozásán fáradozott. 1446-ban Magyarországra küldi Cristoforo corrai püspököt, hogy segítségét felajánlja az országnak és lelkesítse Hunyadit a háború folytatására. Ecélből aztán újra felkereste követei által az európai fejedelmek udvarait. A francia királyhoz Capistranói Jánost szemelte ki és utasította Pietro albanói püspököt, a közönségesen Fuxónak nevezett bíbornokot, aki Dél-Franciaországban pápai követ volt, hogy egyengetse útját a királyhoz. A bíbornok készségesen eleget tett a parancsnak és 1446 október 7-én írt levelében meghagyja az összes egyházi és világi elöljáróknak, hogy Capistranói Jánost és kíséretét a legnagyobb előzékenységgel fogadják és útjában semmiféle akadályt ne gördítsenek, mert „Uruk, Eugénius pápa, az apostoli széket és az egész kereszténységet érdeklő bizonyos ügyekben a világ különböző részeibe... rendelte“.

Capistranói János franciaországi szerepléséről egyébként kevés adat maradt fenn. Ribadineira, a későbbi író, ennyit mond csupán: „Elküldötte (a pápa) Olaszország városaihoz és fejedelmeihez, hogy a törökök zsarnoksága megtörésére seregeket gyűjtsön. Ugyanezen okból küldötte a franciák királyához Pietro Albano püspökével, a „Fuxo“ bíbornokkal“. Hueber pedig arról tudósít, hogy Eugénius pápa Tommaso Parentucelli di Sarzana bológnai püspök és bíbornok kíséretében küldötte Burgundiába és Franciaországba, ahol Tommaso di Sarzana jobbkeze és legfőbb tanácsadója Capistranói János volt, „akinek erőteljes és meggyőző beszéde által a nevezett bíbornok úr ezen koronás főknél, miként mon-

dottuk, Eugénius pápa érdekében minden jót kieszközölt és megnyert“.

Mivel Capistranói János 1446 október 18-án még Aquilában tartózkodott és 1447 január 7-én már Penne városában van, ebből arra következtethetünk, hogy november és december havában volt követségben a francia királynál. A pápa 1447 február 27-én halt meg, s így még életben találta és jelentést tehetett küldetésének eredményéről.

HETEDIK FEJEZET.

Capistranói János mint missziónárius Itália határain kívül.

MISSZIÓS működésének második felét Itália határain kívül tölti el. A pápa parancsára ugyanis 1451-ben a húsvéti ünnepek lezajlása után elhagyja Venèziát és vele hazáját, hogy sohase térjen többet oda vissza. Kísérőtársai a következők: Gabriele da Verona, Girolamo da Milano, Nicolao da Fara, Soproni Péter (Petrus de Sopronio), Bernardo da Mutina, Cristoforo da Varese felszentelt papok; Bernardo da Napoli, Paulo da Ferrara, Giovanna da Camplo, Michael von Preussen (Michael de Prussia), Johannes von Austria, Ambrogio d'Aquila laikus testvérek. Április 30-án a kis csapatot Porto-Guaróban találjuk, s innen lassú menetben San Vito, Udine, Cividale, Gemona, Ponteba, Villach, Friesau, Judenburg városokon keresztül megy Wiener-Neustadtba, ahová május 30-án érkezik meg. Útja mindenütt valóságos diadalmenet volt. „A papok és a nép — írja Enea Sylvio — a szentek ereklyéivel siettek elébe, hogy őt mint az apostoli szék követét, mint az igazság hirde-

tőjét, mint valami nagy prófétát, mint Isten hírnökét fogadhasák. S mint Péter vagy Pál, vagy az apostolok egyike jönne ide, a hegyi lakosok mind lejönnek hegyeikről, hogy Jánosnak elébe menjenek és ruháinak szegélyét érinthessék; a betegeket és gyengélkedőket lábai elé hozzák, akik közül, mint hírlik, többeket meggyógyított.”

A város kapuja előtt fogadja a városi hatóság és a papság, s ünnepélyesen a városba kísérik. Még ugyanazon a napon fogadja III. Frigyes császár László magyar király és az egész udvara jelenlétében. A következő napon a császári kihallgatás után a császár, a császári udvar és rengeteg tömeg jelenlétében beszédet mondott, amelynek végeztével a betegek közül sokakat meggyógyított. Hét napig tartózkodott itt, s akkor kijelentette a császárnak, hogy tovább akar menni. A császár egy kicsit neheztelt érte, de mikor megigérte, hogy Wienben megállapodik, megnyugodott, sőt kijelentette, hogy maga is Wienbe fog jönni. A búcsúzás június 7-én volt. A nép sírás és zokogás közben kísérte ki a város kapuján. A bevonulás Wienbe június 9-én volt. A császár titkárja, Enea Sylvio, mint szemtanú ezeket írja: „Oly nagy volt mindenütt a néptömeg s oly nagy a csődület, hogy a sokaság egyetlenegy téren sem fért el. Bármerre vezetett útja, a férfiak és nők megrohanták; egyik a másikat tiporja, hogy láthassa a férfiút; örömben és meghatottságukban könnyeznek; kezeiket az ég felé emelik; magasztalják, hogy eljött; dicsérik azt, aki elküldötte; megérintik, megcsókolják ruháit azok, akik közelébe jutnak; mint az ég küldöttjét, mint Istennek angyalát tekintik. A következő napon a székesegyházban beszélt, de csakhamar kicsinynek és szűknek bizonyult, mert prédikációján néha 150 ezernél is többen jelentek meg. Végül is a karmeliták előtt levő nagytéren, a szabad ég alatt kényszerült beszélni. Beszédét latinul mondotta el és

utána a tolmács németül. S bár latinul beszélt, a tömérdek nép mégis szent áhitattal és mély csendben hallgatta. Élénk hanghordozása és tüzes taglejtései olyan hatással voltak a közönségre, hogy még a kősziklánál keményebb és a kétségbeesés szélén álló szívek is bűnbánatra gerjedtek“. A legnagyobb csődület Úrnapján volt, mikor Nicolao da Fara szerint 300 ezer ember gyűlt össze. A legnevezetesebb nap azonban pünkösöd másnapja volt, mikor a nép húsz csodának volt a tanúja. A nép valósággal önkívületi állapotba jutott, mikor három halott feltámadását látta.

Ötven napig maradt Wienben s azután Morvaországba ment, hogy a huszitákat megtérítse. Brűnnben, ahová július 31-én érkezik, a városi hatóság és a papság nagy ünnepélyességgel fogadják. A város lakói közül már sokan huszita érzelműek voltak, s azért figyelmeztették, hogy óvatosan beszéljen és ne nevezze őket eretnekeknek. Megígérte, de beszéde közben úgy elfogta a hev és a buzgóság, hogy megfedkezett ígérteréről s őket eretnekeknek nyilvánította. Ebből kifolyólag aztán sok ellensége lett. Egyébként beszédének hatására nemcsak a köznép, hanem az előkelők közül is sokan megtértek. Különösen Benes Boskovic, Morvaország alkormányzójának megtérése keltett feltűnést, aki egész családjával és jobbágyaival visszatért a katolikus vallásra. Ezek a jó jelek ösztönözték arra, hogy még jobban behatoljon a huszitalakta vidékekre. Kétheti tartózkodás után Olmützbe megy, ahová már jóval előbb eljutott a híre, s azért a városi hatóság és papság ünnepélyes menetben ment ki elébe. Tizenhét napig maradt itt, amely idő alatt kilencvennégy csodát művelt és 3032 huszitát térített meg. Oly eredmény, aminőt másutt ritkán ért el. A szenvedélyes hang, amellyel a huszitákat támadta, sok ellenséget szerzett neki. Többek között János olmützi püspök is ellenese

lett. Erről a dologról a lepel három év múlva hullott le, mikor János püspök halála után az új püspök megtalálta az egyik szekrényben elrejtve azokat az iratokat és leveleket, amelyeket Capistranói János azon célból adott át neki, hogy küldje el a huszita érzelmű kremsieri papokhoz. S csak most tudta meg, három év után, miért nem sikerült Olmützben a térítés ügy, miként remélte. A huszita ügy nem hagyta nyugodni. Mindenáron Csehországba akart menni. Irt tehát Poděbradnak, Csehország kormányzójának, hogy engedje meg az Isten ígéjének hirdetését a cseh népnek is. Irt aztán Rokycanának, a husziták legfőbb fejének, hogy készségesen rendelkezésére áll a vitatkozást illetőleg, csak alkalmas és biztos helyet jelöljön ki és szerezzen számára szabad utazást biztosító levelet. Közben Ulrich von Rosenberg, a cseh katolikusok vezére s így Poděbradnak legnagyobb ellenfele sürgősen Krummauba hívta. A meghívást elfogadta és 1451 október 12-én írt levelében arra kérte, hogy küldjön érte és társaiért Zwettelbe két szekeret. November 15-én már Krummauban van a Rosenberg-családnál. Megérkezésekor átadják neki Rokycanának levelét, amelyben tudtul adja, hogy ezt a községet választotta vitatkozás helyéül. Rögtön válaszol Rokycanának, hogy ez a félreeső és falusi hely nem alkalmas a vitatkozásra, azért kéri, hogy jelöljön ki új helyet. Mivel a vitatkozás egyelőre füstbe ment, azért nem maradt itt, hanem Egerbe sietett, ahová a pápai követ, Nicolaus von Cusa a huszitákkal való vitatkozás céljából december 4-ére gyűlést hirdetett. Mivel a huszitáktól fenyegető leveleket kapott, azért nem cseh területen megy Egerbe, hanem kerülő úton iparkodott megközelíteni. Tehát Passaun és Regensburgon keresztül vonul gyors meneteléssel kitűzött célja, Eger felé. Mire odaért, a gyűlés eredménytelenül feloszlott, de ő várt; majdnem két hónapig maradt itt, hogy Prágához közel lehessen és

megvárja a pápától kért dolgok elintézését. Közben aztán kirándult Bayreuthba, hogy a bajor és a brandenburgi fejedelmekkel tárgyaljon. Innen visszatért Egerbe, ahová időközben megjött a pápa futárja, aki átnyújtotta a pápa kiváltságos levelét. 1452 január 6-án megköszöni a pápa kegyességét, amely annyira meggyőzte lelkét, hogy alig talált szavakat a hála kifejezésére.

Mivel pártfogói nem tudták Podčbrádnál kiszékelni az utazási engedélyt, azért Szászországban a cseh határ közelében levő városokat keresi fel és itt hirdeti Isten igéjét. Olsnitz, Zwickau, Chemnitz és Freiberg városok meglátogatása után Frigyes szász fejedelem kérésére Meissenbe megy, ahová március 8-án vonul be. Mivel a templom a rengeteg tömeg befogadására kicsinynek bizonyult, azért a város főterén egy háznak a tetejéről beszélt a népnek. A környékből a lakosság mind a városba tódult, minek következtében az élelmiszerekben nagy hiány állott be. Frigyes fejedelem a szükséglet fedezéséről aképen intézkedett, hogy szigorúan megparancsolta a dresdeni pékeknek, hogy mindennap három szekér kenyeret hozzanak Meissenbe. A dresdeni polgárok is erősen várták, készítettek is a főtéren szószéket számára, de most nem ment el hozzájuk.

Frigyes fejedelem, hogy a husziták támadást ne intézzenek ellene, erős katonai kísérettel küldi Freibergben keresztül Brűxbe. Ez a város cseh terület volt ugyan, de nem tartozott Podčbrad fennhatósága alá, mert elzálogosítás folytán a szász fejedelem uralma alatt volt. Ezen városban huzamosabb ideig tartózkodott, nem azért, mintha ez a város annyi foglalkozást adott volna, hanem mivel epedve várta Podčbradtól az utazást biztosító levelet, amely megnyitja az utat Prágába, a husziták főfőszékéhez. Itt tartózkodása alatt három bullát is kapott a pápától. Az első bullában a pápa felhatalmazást adott neki mindazon

bűnök feloldozására, amelyek a pápának vannak fenntartva; a másodikban engedélyt ad neki a fogadalmak alól való feloldozásra; a harmadikban pedig megengedi, hogy Ausztriában, Csehországban, Morvaországban és Stájerországban kolostorokat alapíthat. Ezen bullákra nagy szüksége volt, de a legfőbb dolgokról a pápai bullák mélységesen hallgattak. Capistranói János azt kérte ugyanis a pápától, hogy az eretnekek ellen világi karhatalmat is vehessen igénybe. A pápa ezt a hatalmat Itáliában megadta neki, de most a politikai körülmények kellő mérlegelése után nem sietett ezt a jogot megadni. Ez a jog pedig boldoggá tette volna őt, mert megnyitotta volna előtte az utat Csehországba és elsősorban Prágába. A pápának ezt a bulláját és Poděbradnak a levelét várta itt heteken keresztül. De egyik sem jött meg. A pápa vonakodott attól, hogy tüzes csóvát dobjon a löporos kamrába, Poděbrad pedig hallani sem akart arról, hogy olyan férfiú, mint Capistranói János, Csehországba betegye a lábát, mert attól félt, hogy a nehezen eloltott huszita tűz ismét lángra kap.

Ilyen nyomasztó várakozások között mulnak a hetek Brűxben anélkül, hogy egy lépéssel közeledett volna kitűzött céljához. Június 6-án aztán megszabadult ettől a lenyűgöző érzéstől. Késő este ugyanis megkapta Nicolaus von Cusa pápai követ és Albert bajor herceg levelét, amelyben esdve kéri, hogy rögtön induljon Regensburgba, ahol Szent Vitus és Modestus ünnepe után való vasárnap a csehekkel tanácskozásra gyűlnek. Rögtön írt Rokycanának és meghívta a gyűlésre. Másnap útrakelt és hét nap alatt Brűxből Regensburgba érkezett. Még jókor jött meg; a gyűlést Nicolaus von Cusa meg is nyitotta, de a csehek oly makácsol ragaszkodtak kívánságaikhoz, hogy a pápai követ kénytelen volt három napi meddő vitatkozás után felosztatni. Mivel egyelőre semmi reménye sem volt, hogy Prágába mehessen, elhatá-

rozta, hogy Németország egyes városaiban hirdeti Isten igéjét.

Megújulnak ismét azon jelenetek, amelyek Itáliában és Ausztriában utazásai alkalmával kísérték. Június 26-án, elhagyja Regensburgot és lassú menetben megy Ambergbe, Neumarktba, Eichstättbe, majd Nürnbergbe, ahol huzamosabb ideig tartózkodik.

Itt és a szomszéd városokban különösen a játékszenvedély és a fényűzés ellen kelt ki hevesen. A nép az úgynevezett játékházakban nemcsak vasárnap és ünnepnap, hanem még köznapokon is dőzsölt. A templomok üresek voltak, de a játékházak bezzeg hangosak voltak a mulatozó és ordító részekék lármaíttól. A fényűzés pedig hallatlan volt. A gazdagok örületes pazarlást vittek véghez, a nők kiváltképen kitüntek a fényűzés túlhajtásában. Szent Bernardino di Siena Itáliában hevesen ostromolta ezeket a visszaéléseket. Prédikációiban halálos bűnnek mondta azt, hogy a nők idegen haját viselnek, arcukat festik vagy uszályt hordanak.

Capistranói János nem kisebb hévvel ostromolta ezeket a társadalmi kinövéseket, mint mestere. Szavai csodálatos hatással voltak Nürnberg élvhajhászó és az élvezeteket nagyon is kedvelő lakosságára. Szemtanúk írják le, hogy Szent Lőrinc napján dörgegelmes beszédének elhangzása után szekérszámra hordták a város egyik kapuja, a Frauentor elé a különböző fényűzési cikkeket, hogy megégessék. Müllner krónikája szerint 76 hegyes cipőt, 3640 osztáblát, 40.000 kockát és sok kártyát égettek el. Hans Schäuufflein egy pompás fametszeten meg is örökítette ezt az egész jelenetet.

Nürnbergből Antonius bambergi püspök meghívására Bambergbe megy, ahol már 1442-ben is megfordult és a nép, amely egykoron sárral dobálta, most mint Istennek egyik hatalmas apostolát fogadta. Prédikációira oly tömegesen jelentek meg a szomszéd

községekből és városokból is, hogy a városi hatóságoknak szigorú parancsot kellett kiadniok a pékeknek, hogy annyi kenyeret süssenek, hogy a szegény nép éhen ne vesszen.

Coburgon keresztül Arnstadtba érkezik augusztus 27-én. A város már napok óta készülődött fogadására. A város főterét kisöpörték, a közepén székeket állítottak fel. A tanács a város kapuja előtt fogadja és azután körmenetben a ferencrendiek kolostorába kísérik. Itt a tanács, miként fejedelmi személyeknél szokásban volt, egy pohárka olasz édes borral, úgynevezett „Refal“-lal kínálja meg. Ellátásáról is a város gondoskodott; a szegénységben élő ferencrendieknek halat és bort küldött, hogy az öröm ezen napjaiban szükségét ne szenvedjenek. A következő nap a tanács ünnepélyesen a nagytérre kísérte, ahol már rengeteg tömeg várta. Egyik oldalon az aszszonyok, a másik oldalon a férfiak állottak; erős kötélkordon választotta el őket egymástól. Az aszszonyok fehér ruhában, égő gyertyákkal kezükben várták a szentéletű férfiút. Amint megérkezett, elkezdték énekelni latinul az „Ave Mariát“ és a „Veni Sancte Spiritus“ énekeket, amelyeknek végeztével Capistránói János misézett és utána hatalmas beszédet mondott. Bár a latin beszédből a nép keveset értett, mégis a lelkes és szónoki hévvel előadott prédikációtól annyira meg volt hatva, hogy többször ezen kiáltásban tört ki: „Jézus, irgalmazz!“ Ezután következett a betegek látogatása és gyógyítása. Kísérője, Cristoforo da Varese, csak ennyit jegyzett fel: „És itt sok csoda történt, de nem volt senki, aki feljegyezte volna, de a jelek a templomban láthatók“. Arnstadtból Erfurtba ment, ahová az egykorú feljegyzések szerint Szent Ágoston napján érkezett meg. Itteni tartózkodását megörökítette két krónika is: az „Annales Erfurtenses“ és a „Magnum Chronicon Belgicum“. Ez utóbbinak szerzője, Joannes szerzetes, eképen írja le:

„1452-ik évben jött Capistranói János testvér, jogtudós, Szent Bernardino tanítványa, akit a szentszék küldött ki, hogy prédikáljon és térítse meg a cseheket; bejárta Thüringiát, Szászországot, Meissent és Morvaországot olyan dicsőséggel, amely az ország fejedelmeinek szokott kijárni: az egész papság és a nép keresztekkel és zászlókkal körmenetben eléje ment s mint szentet fogadták és kísérték a templomba. Közönségesen a reggeli előtt a piacon magasan készített emelvényen először misézett, azután két vagy három órán keresztül ugyanitt az egész népnek latinul prédikált és beszédjét olasz szokás szerint szerint kézzel-lábbal kísérték. Azt mondják, hogy Erfurtban úgy hozzávetőleg 60 ezer ember volt jelen prédikációján, ahol az összes férfiak az egyik oldalon, az asszonyok meg a másik oldalon egymástól elválasztva állottak. Rendjének egy másik doktora követte őt a szószéken és németül szóról-szóra tolmácsolta azt, amit előbb ő latinul elmondott, ami abból is következik, hogy a beszéd menetét hallás után papírosra leírta. A reggeli után a város összes betegei a piacon gyűltek össze és körben elhelyezkedtek; ekkor ő rendtársaival sorba járta őket, megérintette mindegyiknek fejét az ereklyével, amelyet magával hordott s a betegek legtöbbjét meggyógyította, bárminő betegségben sinylődött is, ha volt bizalma, hogy egészségét visszanyeri. Őt kísérve, ugyanilyen dolgokat láttunk történni Erfurtban, Weimarban, Neuburgban, Halleban és nagyon csodálkoztunk, mivel a szent könyvekben ilyeneket sohasem olvastunk.”

Az erfurti látogatás után Weimáron keresztül Jenába siet Wilhelm szász fejedelemhez, részint hogy őt üdvözlje, részint hogy alattvalóinak az Isten ígét hirdesse. Innen Erfurtba visszatérve, Meissenburgba, majd Halleba ment. Halle város tanácsa 1462 szeptember 6-án a pápához írt levelében elősorolja Capistranói János működésének eredményét:

„Hirdette az evangéliumi és apostoli igazságokat; megszüntette az erkölcsök züllését; ezenfelül megsemmisítette a zsidóknak szerződéseit, a keresztnyek uzsorájának örvényét“.

Halleből Halberstadtba, majd Goslárba, innen pedig Magdeburgba megy. Működése minden egyes városban ugyanaz. Itt azonban rendkívül szép eredményeket ért el, amelyeknek sikerét elsősorban Fridericus von Beichlingennek, a magdeburgi érseknek köszönhetette, aki már évek óta buzgón fáradozott azon, hogy papságát szigorú egyházi életre szorítsa.

Útjának célját világosan látni: Leipzigba akar menni. S ezért az útjában levő városokat, mint Zerbstet, Wittenberget, csak futólag érinti. Panasz-kodik is a gyors utazás miatt titkárja, Cristoforo da Varese, hogy a gyógyulásokat nem tudták feljegyezni: „És ezen az úton, t. i. Erfurttól egészen Leipzigig a fentebb említett városokban és más helyeken is, amelyeknek neveit nem tudom, sok és kiváló dolog történt, de az írók hanyagsága és hiánya miatt a feljegyzéseket nem találtam meg, a botok és más eszközök a templomokban függenek s bizonyítják a dolog igazságát“.

Leipzigbe október 20-án vonult be nagy ünnepélyességgel, amelynek fényét nagyban emelte az a körülmény, hogy a híres egyetem egész tanári kara az összes hallgatókkal kivonult eléje. Egy teljes hónapig tartózkodott itt s ezen idő alatt 36 prédikációt mondott. A legbuzgóbb hallgatói az egyetem tanárai és hallgatói voltak, akiket elragadó ékesszólásával annyira megihatott, hogy közülök mintegy hetvenen beléptek Szent Ferenc rendjébe. Az egyházi írók fel-
említik, hogy prédikációja közben a szószékről egy koponyát mutatott fel a hallgatóságnak és ennek kapcsán lefestette az emberi testnek jövődő sorsát.

Nagy lelki örömek között hagyta el Leipzig városát, hogy Szászország fővárosába, Dresdenbe men-

jen. Grimma városában találkozik a szász fejedelem futárjával, aki átadja urának a levelét, hogy siessen hozzá. Torgau, Oschatz, Grossenhain, Meissen városok jelzik útját. Karácsony ünnepét már Dresdenben töltte, tehát előtte való napokban érkezhetett oda. A város tanácsosai mindenképen kedvében akartak járni, s azért még olasz bort is hozattak Freibergből. Egy hétig tartózkodott itt, de működéséről nagyon kevés adat maradt fenn. Az 1452 október 21-én Ulrich von Rosenberghez intézett levelében jelzi, hogy addig, míg megérkezik a válasz, vajjon menjen-e a wieni gyűlésre vagy sem, hat várost fog meglátogatni. S ha ezekben azt látja, hogy a polgárok félénkek, úgy Breslauba fog menni. Mivel tudósítást nem kapott, azért Dresdenből Breslauba indul. Útjának irányát a következő városok mutatják: Kanitz, Kamanz, Bautzen, Görlitz, Lauban, Löwenberg, Sagan, Bunzlau, Goldberg és Liegnitz.

Breslau város tanácsa és püspöke egyik levelet a másik után küldik hozzá, hogy jöjjön már hozzájuk. Liegnitzben találkozik a breslauer követje Capistranói Jánossal és megegyeznek abban, hogy Neumarkton keresztül 1453 február 13-án Breslauba érkezik. Késő este aztán meg is érkezett. Fogadására megjelent a városi hatóság, a papság és megszámlálhatatlan néptömeg. A Szent Miklós-templomnál üdvözölte a hatóság, s innen körmenetben elkísérték a székesegyházig, ahol a püspök várta a kanonokokkal. A templom ajtajában a püspök röviden üdvözölte, majd bevonultak a templomba, ahol az összes harangok zúgása közben elénekelték a „Te Deum“-ot. Capistranói János megköszönte az üdvözlést és áldást adott az egybegyűlt népre. Ezután elkísérték Johannes Glatz házához, amely a Salzring sarkán állott. Itt rendeztek be számára lakást.

A következő napon, vagyis hamvazószerdán a Szent Erzsébet-templomban prédikált, de mivel ez

nagyon kicsinynek bizonyult a hallgatóság befogadására, azért a következő naptól kezdve a Salzringen a szabadban prédikált, sőt egyes esetekben Johannes Glatz házának az erkélyéről szólt a néphez. Minden nap prédikált, még a legkedvezőtlenebb időjáráskor is. Hosszabb ideig tartózkodik itt, amely idő alatt az egész város lelki életét átgyúrta. Az életrajzírók több érdekes dolgot jegyeztek föl működéséről. Itt is megisméltlódtek azok a jelenetek, amelyek más városokban előfordultak. Felmutatja egyik vasárnap itt is a koponyát és hatásos beszédet mond a test mulandóságáról; majd egyik más alkalommal heves beszédet intéz a néphez a fényűzésről, amelynek olyan nagy volt a hatása, hogy a nép rögtön összehordatta a piacra a fényűzési dolgokat és azokat azonnal elégették. Egyik alkalommal az itt élő husziták nevetségessé akarták tenni Capistranói János csodatevő hatalmát, s azért egy koporsóban egy élő ifjút hoztak azon ház elé, ahol ő lakott. Az ablak előtt megálltak s így kiáltottak fel: „Szent atya, kérünk, támaszd fel ezt a halottat!” Capistranói János nem felelt ezen felhívásra. Az ifjak még hangosabban ismételték meg kérésüket. A szobában levő papok kérték, hogy hallgassa meg őket. Az ablakhoz lép tehát s ezt kérdé az ifjaktól: „Mit akartok?” Az ifjak karban kiáltották: „Szent atyánk! Halottunk van; egy gazdag ifjú halt meg, akit erényes élete miatt az egész város szeretett. Kérünk alázatosan, támaszd fel halottaiból”. Capistranói János mennyei sugallatot nyervén, hogy belőle gúnyt akarnak űzni, éles és dermedtő hangon csak ennyit mondott: „Elvette részét a holtakkal mindörökre”. S ezzel befordult az ablakból. Az ifjak gúnyolódva kiáltották: „Íme, ilyen ezen embernek a szentsége és jámborsága! Most tehát látni fogjátok, hogy közöttünk szentebb férfiú van, mint ő s könnyen megcselekszi, amit ő nem tudott”. Szóltak tehát egyik társuknak, hogy menjen a koporsóban fekvő

ifjúhoz és öntsön bele lelket. A felhívott ifjú a koporsóhoz lép és így szól: „Péter, én mondom neked, kelj fel“. De Péter nem mozdult. Közelebb lép tehát és suttogva mondja neki: „Kelj fel; ne okoskodjál! Itt az idő a feltámadásra!“ De Péter erre sem mozdult meg: valóban meghalt.

A huszitákat élesen támadta beszédeiben s ezeknek éle elsősorban Poděbrad ellen irányult, aki me-reven visszautasított minden közeledést, amely Capistranói János részéről történt. A városi tanács ezen beszédek hatása alatt letartóztatta a városban tartózkodó huszita érzelmű cseheket.

A heteken keresztül tartó fárasztó munka nagyon kimerítette, azért a püspök április 30-án üdülésre magával vitte nyaralóhelyére, Neissébe. Innen május 19-én tért vissza Breslauba, még pedig nagy betegen. Most nem Glatz házában szállt meg, hanem az újonnan épült kisded kolostorban, az úgynevezett „oratorium“-ban. Több héten keresztül élet-halál közt lebegett, míg végre erős szervezete legyőzte a kórt s lassan gyógyulni kezdett. Az egész város vára-kozással leste a híreket a szeretett atya hogylétéről.

Betegsége alatt érkezik meg V. László magyar király levele, amelyben kéri, hogy menjen Wienbe, mert nagyon szeretné hallani beszédeit. Capistranói János tudósítja a királyt a betegségéről. A király ezen hírre titkárát, Sigismundus Vortshouert küldötte hozzá levéllel, melyben megismétlé kérését.

Közben lezajlott a zsidóüldözés is. De mivel hírért vette, hogy V. László Csehországba készül, nem ment Wienbe, hanem Lengyelországba indult, ahová évek óta hívta a király és a krakaui püspök.

Sbigniew krakaui püspök ugyanis, amint hírért vette Capistranói János működésének, azonnal levelet küldött hozzá, amelyben meghívja egyházmegyéjébe. Figyelmezteti, hogy Csehországba Poděbrad nem fogja beereszteni, sőt ellenkezőleg az eretnek-

ségben megátalkodott nép vissza fogja utasítani. S ekkor jusson eszébe, hogy Lengyelország népe hű és katolikus, amely az eretnekségtől mindig mentes volt és azért sóvárogva várja jövetelét és látogatását.

IV. Kázmér lengyel király maga is több ízben hívta országába. Capistranói János meg is ígérte a látogatást, de a csehek miatt mindig halogatta. A király egyik levelében panaszkodik is, hogy Lengyelországot megveti és Meissenbe megy, pedig Lengyelország az elsők között volt, amelynek királya sajátkezűleg hívta meg. Breslauban való tartózkodása alatt aztán véglegesen elhatározta, hogy ennyi kérésnek enged és meglátogatja Lengyelországot.

1453 augusztus 10-én megérkezett Breslauba Kázmér király követsége, hogy V. László király nőtestvérét feleségül kérje. A szerződést a felek megkötötték és augusztus 20-án Capistranói János ragyogó beszédet mondott az összegyűlt előkelőséghez. A lengyel követséggel együtt távozott augusztus 22-én Breslauból és augusztus 28-án Krakaubra érkezett. Długoss, a püspöki titkár ezeket írja, mint szemtanú a bevonulásról: „Eléje mentek a nevezett boldog férfiúnak nemcsak a szerzetesrendek, hanem Krakau városának összes papjai is a városi hatósággal, még pedig körmenetben és zászlókkal; eléje mentek a polgárok, a férfiak és a nők, s hogy fogadhassák, két mértföldnyire csapatosan elébe szaladtak. Kiözönlött eléje majdnem az egész város. Kázmér király Zsófia királynéval, édesanyjával és Sbignew bíboros és krakoui püspök nagyszámú katonasággal és papsággal a „Clepass“ előtt, a mezőn fogadják és nagy diadalmenetben a városba viszik. Nagy volt megérkezésén a papságnak és a népnek az öröme, azért özönlött ki eléje mindkét nemű nép“. Amint a király meglátta, eléje sietett és megölelte, majd azután röviden üdvözölte. Az üdvözlésre Capistranói János röviden felelt, mire a király ismét megölelte, s utána a menet meg-

indult a városba, ahol egy előkelő nemesnél, Schwartz Györgynél szállásolták el.

Kilenc hónapig tartózkodott itt, amely idő alatt Nicolaus Cracoviensis jogtudós feljegyzése szerint száz csodánál többet jegyeztek fel és vizsgáltak meg hivatalosan. Dlugoss, mint szemtanú, a kilenc hónapi prédikálás eredményét ezekben összegezi: „Krakau városában tartózkodott Szent Ágoston napjától május 15-ig, amely idő alatt a betegeknek, a vakoknak, a sántáknak, az elszáradottaknak és más nyavalyákban szenvedőknek nagy sokaságát gyógyította meg a nép szemeláttára. Ezért Lengyelország királyságából, sőt a szomszéd tartományokból is az embereknek igen nagy tömege tódult ide, hogy nyavalyájában és betegségében gyógyulást keressen és Isten ígését hallhassa. Száznál több egyén lépett be szent rendjébe“.

Itt tartózkodása alatt jött meg Erzsébet, Kázmér király menyasszonya Heinrich von Rosenberg, Zdenkó von Sternberg, Hunyadi László és más előkelőségek kíséretében 1454 február 9-én. Nagy pompával fogadták. A király, az anyakirályné, az egész városi hatóság a papsággal és a katonasággal kivonultak eléje. A menetben 86 ferencrendi szerzetes vett részt Capistranói János vezetésével. Bár az eső csak úgy szakadt, mégis az egész város talpon volt. A következő nap, vasárnap ment végbe a fényes esküvő. Az esküvő előtt az ország rendjei között az a kérdés merült fel, ki eskesse össze a királyi párt: Sbignew bíbornok és krakaui püspök vagy Sprovoszki János gnesseni érsek, Lengyelország prímása? A rendek, hogy a kérdést békességesen megoldhassák, Capistranói Jánost kérték fel az esketésre. Ő pedig, mivel nem tudott sem németül, sem lengyelül, Sbignewet kérte fel a szertartás elvégzésére, s csak áldását adta a királyi párra.

Itt tartózkodása alatt tört ki a háború a német lovagrend és Lengyelország között. Sokan azzal vá-

dolták meg Capistranói Jánost, hogy az ő tanácsára kezdett háborút Kázmér király a német lovagrenddel. A vád eljutott az ő füléhez is, azonnal írt a pápának, hogy tisztázza magát a vád alól. „Többeknek beszédéből — írja a pápának — megértettem, hogy az a bizonyos követ, Lutkó János úr terjesztette el rólam azt a hírt, hogy az én tanácsomra támadta meg Lengyelország fenséges királya Poroszországot, ami — bocsánatot kérek, bárki volt is a hírvivő — sohasem volt igaz, sőt ellenkezőleg történt a dolog. A főtisztelendő krakoui bíboros ugyanis, aztán két érsek, két püspök és az említett király több tanácsosa jelenlétében azt tanácsoltam, hogy az ügyet terjesszék Szentséged ítélete elé, s hogy maga az említett király is, aki esküvel kötelezte magát az örökös békére, ajánlja fel magát közvetítőnek a lovagrend és alattvalói kibékítésére. De tanácsomat nem fogadta el, miként nem fogadta el a zsidók kiváltságairól sem, amelyeknek másolatát más könyvecskémmel együtt, amelyeket Rokycana és követői ellen írtam, Szentségednek elküldöttem.“

Eljutott ez a hír Nicolaus von Cusa pápai követ füléhez is, aki éppen Regensburgban szorgoskodott azon, hogy a török ellen szövetséget létesítsen. A követ lelkében is megfogamzott a gyanu, hogy ő adta a tanácsot a lengyel királynak a háborúra s azért kéri, hogy világosítsa fel őt ezen ügyben. A levél azonban nem találta már Krakauban, s azért csak néhány hónap múlva tisztázhatta magát, mikor Regensburgban személyesen találkozott vele. Ellenei azonban még azután is sok kellemetlenséget okoztak vele neki. Mindenfelé azt híresztelték, hogy a mainzi érsek ezen ügyből kifolyólag elfogatta és bezáratta. Ezen hír nagyon kellemetlenül érintette; azonnal írt az érseknek, hogy írjon a bajor és a szász fejedelmeknek s cáfolja meg ezt az aljas hírt, amelyet róla mindenfelé terjesztenek.

Kilenc hónapig tartózkodott Krakauban, amely idő alatt a nép szeretettel környezte, a püspök barátságával tüntette ki, a királyi család pedig tisztelettel vette körül. S mindez nem volt elég arra, hogy tovább is itt tartsák. Tennivaló lett volna itt bőven, mert nemcsak az ország többi városai, hanem a litvánok és oroszok is nagyon vágyódtak utána. De ő tovább akart menni, mert László király hívta őt vissza, s ő még mindig azon reményben ringatja magát, hogy Csehországba mehel. Ez a vágy elnyomott lelkében minden más vágyat.

Mivel Kázmér király a harctéren van, azért le-
vélben búcsúzik el tőle. Csak arra figyelmezteti, hogy szemei az ég felé legyenek mindig irányozva és engedelmeskedjék az Úr parancsainak, mivel az Úrnál nincsen személyválogatás és mindenkit érdemei szerint ítél meg.

Capistranói János 1454 május 14-én hagyta el Lengyelország fővárosát. Az elválás nagyon érzékeny volt. Az egész város népe sírva kísérte ki a város kapuján. Sbignew püspök gondoskodott az elszállításról és az élelmiszerekről. Oly figyelmes volt iránta, hogy még a lovakat is neki ajándékozta, amelyeken eltávoztak. Capistranói János azonban ezt nem fogadta el, ami nagyon rosszul esett a püspöknek. Dlugoss János, a püspök titkára meg is írja ezt neki, de hozzáteszi, hogy a lovakat ismét elajándékozta, hogy az ajándék ajándék maradjon: „Mivel nemcsak ezekben, hanem mindenben Atyaságod kívánsága szerint akar cselekedni“.

Beuthen, Strehlitz és Oppeln városokon keresztül a legrövidebb úton Breslauba siet, ahová május 29-én érkezik meg.

A lakosság oly tisztelettel fogadja, mintha soha-
sem látta volna. A város apraja-nagyja, öregek és ifjak kisietnek eléje; mindenki látni vagy legalább is ruhája szegélyét érinteni akarja. Most az épülőfél-

ben levő kolostorban szállt meg. Hogy mennyire ragaszkodak hozzá, mutatja Cristoforo da Varese tudósítása, amely szerint a breslauiak Capistranói János beszédeinek hatása alatt határozta el magukat arra, hogy V. László királynak a hűségesküt csak saját városukban és csak saját kezébe teszik le.

Capistranói János értesítette V. Lászlót, hogy május 29-én legkedvesebb és leghívebb városába megérkezett, s arra kérte, hogy engedje meg, hogy Olmützbe mehessen és ott várhassa meg jövetelét. A király kegyesen megengedte ezt neki és tudtára adta, hogy értesítette már Olmütz városát jöveteléről és megparancsolta, hogy illően fogadják és minden szükségessel ellássák.

Július 16-án tehát búcsút vesz Breslau lakóitól, akik sírva kísérik ki a város kapujáig, ahol alig tudnak tőle elválni. Másnap még levelet is írnak hozzá, amelyben arra kérik, hogy írjon nekik, mert szívüklelkük-eleped utána. Július 25-én már Olmützben van. Itt tartózkodása alatt kapja meg Enea Sylvio levelét, amelyben felszólítja, hogy vegyen részt a Szent Mihály-napkor tartandó birodalmi gyűlésen Frankfurtban. Ez a levél megzavarta terveiben, mert a császári titkár új teret szánt működésének. Nyíltan feltárja ugyanis a helyzetet előtte: „Álom az csupán, hogy te Prágába mehess; megcsálnak azok, akik mást tanácsolnak. A te jelenléted Frankfurtban rendkívüli módon hasznos volna, s azt sem tanácsolom, hogy Magyarországra menj, hogy ott a törökök ellen Krisztus keresztjét hirdesd; a magyarok ugyanis ellenük semmit sem kezdenek, míg észre nem veszik, hogy a többi keresztények is támadnak. Ezért nagyon is rajta kell lennünk, hogy a frankfurti gyűlés jó eredménnyel végződjék. Azt hiszem, hogy ez be fog következni, ha te is jelen leszel ott“.

Capistranói János lelkében nehéz küzdelmet állhatott ki. Szívének legfőbb vágyáról kellett lemon-

dania: a csehek megtérítéséről. Amióta Itáliából eljött, minden tette és lépése ezt a célt szolgálta. S most, mikor már azt hitte, hogy az ifjú király révén sikerülni fog Csehország kapuját kinyitani, egyszerre csak egy baráti kéz fellebbenti szeméről a fátyolt és bebizonyítja neki, hogy eddig csak álmodott. Keserű volt az orvosság, de használt. Megírja Enea Sylvió-nak, hogy elmegy a frankfurti gyűlésre, amely Szent Mihály-napjára volt kitűzve. A tervezett időre meg is érkezett Frankfurtba, mert október 4-én már innen ír levelet a burgundiai fejedelemnek. Működését két krónikás is feljegyezte, de ugyanazt tartalmazták, amiket már más városoknál láttunk. Itt tartózkodása alatt rándul át Würzburgba, hogy a törökök ellen a kereszteshadra buzdítson. Október 28-án távozik Frankfurtból, elmegy Mainzba, majd bejárja a Rajna mellett levő városokat, miként erről maga nyilatkozik a krakaui guardiánhoz írt levelében: „Hogy tehát elkezdjem, amit el akarok mondani: a Rajna vidékéről nagy fáradalmak és utazási nehézségek után Wienbe érkeztem“.

Ezen wieni útjában érinti most Augsburgot és Nürnberget. Giovanni da Tagliacozzo szerint az utóbbi helyen tudta meg kinyilatkoztatás folytán Istentől, hogy nem vértanúi halállal fog meghalni, hanem a vértanúság után való vágyakozástól, még pedig rövid idő alatt Magyarországon. Innen Regensburgba megy, ahol az Isten ígéjét nagy hévvel hirdette. Mikor a fényűzési cikkek ellen hevesen kikelt, egy férfiú és egy asszony hangosan szidalmazták. Ő azonban türelmesen elviselte gyalázkodásaikat. Másnap azután mind a kettőt halva találták. Istennek ez a büntetése annyira megrémítette a lakosságot, hogy az összes fényűzési cikkeket egy halomra hordták és elégették. Passau és Sankt-Pölten városokon keresztül Wienbe siet, ahová karácsony előtt levő héten érkezett meg. Hónapokon keresztül tartózkodik itt.

várván az időt, mikor Wiener-Neustadtba kell men-
nie a birodalmi gyűlésre. Itteni szereplésével be-
fejezte németországi apostolkodását, amelyet négy
éven keresztül annyi küzdelem, fáradságos munka
közepette sohasem lankadó buzgósággal és hévvel
végzett.

NYOLCADIK FEJEZET.

Capistranói János küzdelme az eretnekekkel.

1. Küzdelem a fraticellókkal.

TÁLIÁBAN a középkorban sok eretnek felekezet
keletkezett, de egyik sem okozott annyi
kárt az egyháznak és államnak, mint a fra-
ticellóké. Eredetük homályos; sokan a
Szent Ferenc rendjében a spirituálisok mozgalmát
tartották a fraticellók kiindulási pontjának. A leg-
újabb időben a tudós Ehrle arra a következtetésre
jutott, hogy a Szent Ferenc rendjében levő spiri-
tuálisok a fraticellók szektájának hatása alatt ke-
letkezett ugyan, de a későbbi fraticellók nem a
spirituálisoktól erednek. Firenze városának egy-
korú feljegyzései szerint a fraticellók elsősorban
hitehagyott szerzetesekből, a „fratres della provera
vita“ vagyis a „szegény élet testvérei“-nek nevezett
szekta tagjaiból és a Michele da Cesena követőiből
állottak. Mivel tanaikban az egyház ellen fordultak
és aztán mivel minden állami kötelezettség alól ki-
vonták magukat, nemcsak az egyház, hanem az álla-
mok is üldözték őket. A fraticellók később több ágra
szakadtak; a legveszedelmesebbek azok voltak, akik
XXII. János pápát eretneknek nyilvánították és aki-
ket a történetírók „fraticelli della opione“ néven
szoktak nevezni.

A nagy egyházszakadás lezajlása után V. Márton pápa igyekezett a hitéletet felújítani és a felburjánzott visszaéléseket megszüntetni. A fraticellók durva és erkölcstelen élete nem maradt előtte titokban, s ezért igyekezett ettől a mételytől megszabadítani az emberiséget. Szent Ferenc rendjének tagjai közül már többen küzdöttek ezen eretnekek ellen, de nagy eredményt nem tudtak elérni. 1426 május 27-én tehát a pápa Capistranói Jánost nevezi ki ellenük inkvizitornak, felhatalmazást adván egyúttal arra is, hogy szükség esetén karhatalmat is használhat ellenük.

Működésének színtere Ancona és Romagna tartományok voltak. Nicolao da Fara szerint 36 helységet felgyújtatott, több visszaesőt megégettetett, többeket pedig Giacomo della Marca segítségével Görögországba űzött. Ezen erélyes fellépésére a fraticellók meglapultak és elbujdostak másfelé.

V. Márton halála után azonban ismét megkezdtek a harcot az egyház ellen. IV. Eugénius pápa tehát sietett Capistranói Jánost kinevezni inkvizitornak és 1432 március 1-én megújította V. Márton bulláját ugyanazon kiváltságokkal és jogokkal, miként elődje. Működéséről nagyon keveset tudunk; különben is IV. Eugénius egyéb megbízatásokkal is annyira elhalmozta, hogy az eretnekek felkutatására vajmi kevés ideje maradt.

V. Miklós pápa elődei példáját követve, 1447 július 3-án szintén kinevezi inkvizitornak. Cristoforo da Varese szerint Capistranói János mindent megtett ezen eretnek felekezet kiirtására. Nem tett kivételt senkivel. Még a híres Colonna-család egyik női tagját is bebörtönöztette és a tévely elhagyására kényszerítette. A fraticellók szívóssága bámulatos volt, s így kiirtani lehetetlen volt őket. 1449-ben november havában a pápa újra utasítja Capistranói Jánost, hogy Giacomo della Marcával együtt teljes erővel lépjen fel az újonnan felburjánzott fraticellók ellen.

Mivel ezen időben a fraticellók Szent Ferenc fiainak tüntették fel magukat, érthető, hogy Szent Ferenc igazi fiai, minők Capistranói János és Giacomo della Marca voltak, teljes szigorral, tűzzel és vassal iparkodtak a rendnek ezen hamis és fattyúhajítását megsemmisíteni. Működésük színtere főképen Ancona tartománya volt. Erős fellépésük olyan elkeseredést keltett, hogy a fraticellók mindkét inkuizitort el akarták tenni láb alól; ötszáz aranyat tűztek ki Capistranói János és kétszáz aranyat Giacomo della Marca fejére. Sok fáradság és veszély után végre is sikerült utolsó fészüket, Fabrianót és Firenzét megtisztítani. „Ez a pestis — mondja San Antonino firenzei püspök — nagyon erős volt Ancona tartományban és hosszú ideig Firenze sem volt tőle ment. Még mindig felújul, ámbár nagyon meggyengült. 1449-ben Fabrianóban és Firenzében sokan máglyán égtek el, akik abban a téves hitben makacsul megmaradtak, a következő évben csak egy halt meg máglyán.” Fabrianóban a pápa is megjelent, hogy tekintélyével is hozzájáruljon az eretnekség megsemmisítéséhez. Itt került máglyára a fraticellók utolsó ál-pápája is. Erejük aztán megtörött, s nevük lassankint lekerült a történelem színpadáról.

2. Küzdelem a zsidókkal.

A középkorban a zsidók mindenütt megvetett helyzetben éltek. Ingatlan birtokokat nem szerezhettek; az iparospálya el volt előlük zárva, mert a kiváltságos céhek nem fogadták be őket társulatukba; a kereskedelem jövedelmező ágát nem űzhették, mert ez sértette a polgárok szabadalmait. Csupán a házalás volt nekik megengedve, de az is csak kicsinyes dolgokkal. A földművelés, ipar és kereskedelem teréről eképen leszorult zsidóságnak a megélhetésre csak egyetlenegy út maradt: a pénzüzlet. Erre vetet-

ték tehát magukat teljes erővel. A pénzváltóüzleteket és kölcsönügyleteket ők ragadták magukhoz; ezen a téren aztán semmiféle erkölcsi korlátot nem ismertek. Gondjuk volt aztán arra, hogy kölcsönük után a legmagasabb kamatlábat vegyék. Ezen az alapon fejlődik ki a középkor legnagyobb baja, az uzsoráskodás.

A pápák és az egyetemes zsinatok szigorúan tiltják az uzsorát és felszólítják az uralkodókat, hogy kényszerítsék a zsidókat az elfogadott kamat visszatérítésére és az uzsorapénzek visszafizetésére. Az uralkodók azonban vonakodtak ezt megtenni, s csak akkor cselekedtek meg, ha alattvalóik háborgó lelkét másképen lecsillapítani nem tudták. Eltűrték az uzsoráskodást tehát, hogy adandó alkalommal a zsidókat megzsarolhassák; másszóval: kímélték a zsidókat jövődelmi szempontból.

A XV. században, mikor a folytonos háborúskodások miatt minden egyes országban súlyos állapotok uralkodtak, az egyház ismét felemelé szavát a zsidók uzsorája ellen. Az egyes egyházmegyék tehát kiközösítéssel és egyházi átokkal fenyegetik meg azokat, akik a zsidóktól kölcsönpénzt vesznek fel. A világi papság is, de különösen a szerzetesek dörögtek a szószékről az uzsora ellen. Előljárt ebben Szent Ferenc rendje, amelynek különösen a következő tagjai üldözték kíméletlenül az uzsorát: Gabriele da Barlatta, Roberto da Lecce, Michele da Milano, Bernardino di Siena, Giacomo della Marca és Capistranói János.

Ez utóbbi nemcsak szóban, hanem írásban is küzdött az uzsora ellen. Reánk maradt két nagyobb munkája is, amelyekben tüzetesen foglalkozik az uzsorával és igyekszik kimutatni, hogy az isteni és emberi törvénnyel ellenkezik az uzsora. Érvelése azon középkori felfogáson alapszik, hogy a pénz nem vagyon, hanem közös megegyezés folytán csak

eszköz azon dolgok közvetítésénél, amelyek haszonélvezettel bírnak. Minden kerülgetés nélkül nyíltan kimondja, hogy az uzsora nagy és kárhozatos bűn, s így uzsorát gyakorolni senkinek sem szabad. Éles megkülönböztetést von az uzsora és a tőke után járó jogos kamat között. Ez utóbbit 13 esetben megengedi. Az uzsorást a pokolhoz hasonlítja: Miként a pokol sohasem lakik jól, úgy az uzsorás sem. „Haláluk után elnyeli őket a pokol, miként ők is, miként a pokol, elnyelni kívánták az ártatlanok vagyonát.“

Itáliában a zsidók helyzete ugyanolyan volt, mint Európa többi államaiban. A zsidóság itt is pénzkölcsönzéssel és uzsorával foglalkozott. De aminő mértékben vagyonosodtak a zsidók, azon mértékben növekedett ellenük a gyűlölet, amely aztán időről-időre véres zsidóüldözésben adta ki mérgét. V. Márton pápa kíméletet és szelidséget tanusított a zsidókkal szemben. Egymásután erősíti meg a német, a sávoyai, az olasz és spanyol zsidók régi kiváltságait. Ugyanígy tesz Zsigmond német császár is. A keresztények lelkében olyan mély volt a gyűlölet a zsidók ellen, hogy sem a pápa, sem a császár parancsait nem vették figyelembe.

A legjellemzőbb esetet szolgáltatja erre II. Giovanna, Napoli és Szicilia királynője, aki épen ebben az időben a zsidóság ellen szigorú intézkedéseket léptet életbe. S ezeknek végrehajtását Capistranói Jánosra bízta, akit 1427 május 3-án kinevez főinquisiteornak a zsidók ellen és korlátlan hatalommal ruházta fel.

A királynő nagyon el lehetett keseredve a zsidók ellen, különben olyan szigorúan nem lépett volna fel ellenük, aminő szigorúságot látunk a Capistranói Jánosnak adott utasításaiban. A zsidók bűneit három csoportba sorozta: az uzsora, az egyházi és állami törvények kijátszása és a jelvények nem viselése.

Semmi kétségünk sem lehet, hogy Capistranói

János megfelelt a beléje helyezett bizalomnak és mindenütt azon fáradozott, hogy a zsidókat azon korlátok közé szorítsa, amelyeket az egyházi és állami törvények rájuk nézve előírtak. Erős és szigorú fellépése mindenütt korlátokat állított fel a zsidók és keresztények között, miáltal a zsidók társadalmi érintkezését és kereskedői érdekeit nagyon megnehezítette, sőt az utóbbit sokszor lehetetlenné is tette.

IV. Eugénius pápa eleinte a zsidók iránt szelidséget tanusított, de a körülmények kényszerítő hatása alatt ő is a zsidók ellen fordult. Szigorú intézkedéseket hoz különösen a spanyol zsidók ellen, de ebben Capistranói Jánosnak semmiféle szerepét nem látjuk, bár a pápa már 1432 március 1-én kinevezte az összes eretnekek inkuizítorává. V. Miklós pápa 1447 június 23-án kelt bullájában felfüggeszti az elődei által a zsidók részére adott összes kiváltságokat és szigorú intézkedéseket hoz a zsidók ellen. Ezek végrehajtására pedig kinevezi Capistranói Jánost főinkuizítornak. A zsidó történetírók mindannyiszor feljajdulnak, valahányszor V. Miklós pápa rendelete szóba kerül és gyűlölettől izzó szavakban törnek ki ezen rendelet végrehajtója, Capistranói János ellen.

Az első életrajzírók nem tagadják, hogy a zsidókkal szemben néha erősen lépett fel, de csak akkor — mondja Cristoforo da Varese — „ha látta, hogy nem akarják megtartani a törvényeket és a keresztényeket zaklatják . . . Ilyenkor hevesen támadt rájuk, sok városból kiűzette vagy megbüntette őket“.

Nemcsak Itáliában gyakorolta a zsidókkal szemben inkuizítori hivatalát, hanem másutt is, s nem mulasztott el egyetlen alkalmat sem, hogy őket megtérítse vagy legalább is a törvényes korlátok közé szorítsa működésüket.

Ausztriában Capistranói János jövetelének hírére — mondja Braun zsidó történetíró — több he-

lyen fölfegyverkezve várták, de a legtöbb helyen, ahol azelőtt véres zsidóüldözések voltak, imádkoztak és bőjtöltek, hogy a Jehova távolítsa el fejükről a csapást.

Németország városaiban mindenütt üldözte az uzsorát és ezzel kapcsolatban arra törekedett, hogy a zsidókat megtérítse vagy legalább is a politikai és egyéb befolyásoktól megfossza. A városi tanácsok készségesen támogatták működését és sok helyen arra kényszerítették a zsidókat, hogy az úgynevezett hittérítési prédikációkon jelenjenek meg. Így tett Nürnberg város is, midőn 1454-ben elrendelte, hogy a zsidók tartoznak megjelenni Capistranói János prédikációján.

Ezen időben a hangulat nagyon zsidóellenes volt. Nincs úgyszólván év, amelyben zsidóüldözés nem volna. Rendesen vagy az Oltáriszentség meggyalázása, vagy a Boldogságos Szűz nevének kigúnyolása, vagy a vérvád miatt kezdődik az üldözés. Igen nevezetes a breslaui zsidóüldözés 1453-ban, amelyet az ellenséges érzelmű írók Capistranói János izgatásának tulajdonítanak.

1453 május első napjaiban az Oltáriszentség meggyalázása és a vérvád büntette miatt a városi tanács a zsidóknál házkutatást tartatott, a főbbeket letartóztatta, a lefoglalt javaikat a várba szállíttatta. A király a tanács jelentésére 1453 május 22-én válaszul s tudtára adja, hogy Sigismundus Potemprunner és Osvaldus Reicholfen biztosokat útnak indította és teljes joggal és hatalommal látta el őket, hogy az elfogott zsidókkal a tanács akarata szerint járjanak el és hozzanak ítéletet. Június első napjaiban érkeztek a biztosok Breslauba, ahol már várta őket Capistranói János, akit a király megbízott a zsidók ügyeinek elővizsgálatával. Egyházi ügy lévén, a püspök sem vonhatta ki magát ezen dologból, azért az ügyek megvizsgálását szintén Capistranói Jánosra bízta. „Egyéb-

ként — így szól a püspök a június 14-iki levelében — őszinte jóakarattal óhajtjuk, hogy tisztelendő Atyaságod maga mellé véve a breslaui székesegyház káptalanjának tisztelendő urait, Krisztusban kedvelt testvéreinket, vizsgálja meg a legméltóságosabb és imádandó Szentségnek, a mi Úrunk Jézus Krisztus testének ügyét és üdvös eszközökkel igyekezzék útját állani, hogy annak határozatlan késedelmezéséből valami ellenkező dolgot ne magyarázzanak ki, vagy botrány ne származzék belőle.“

Capistranói János helyzetét nagyon megnehezítette azon körülmény, hogy a zsidóüldözés kiterjedt egész Sziléziára. 1453 június 26-án László király újra levelet írt a breslaui tanácshoz és értesítette őket arról, hogy az előbb említett két biztosnak és titkáranak, Sigismundus Vorschauernek felhatalmazást adott, hogy a szentostya meggyalázásával vádolt zsidókat az egész országban összefogdoshatják és vagyonukat lefoglalhatják. S a legnagyobb komolysággal figyelmezteti a tanácsot, hogy mindenben legyenek segítségére a meghatalmazottaknak, hogy a zsidók megérdemelt büntetésben részesüljenek. Mi adott okot a zsidóüldözésre? Az egyes írók különféleképen adják elő. Cristoforo da Varese és Nicolao da Fara szerint a szentostya meggyalázása és egy gyermek rituális célból való meggyilkolása volt. Nicolaus da Fara tudósítását ezen szavakkal végzi: „A gyermek holttestét megtalálták, amint az asszony mondotta. Én magam is láttam saját szemeimmel a szent öreg kezeiben“. Az egykorú tudósítások, jegyzőkönyvek, Sigismundus Rosicz kanonok, Striegauer Stadtbuch, nemkülönben a királyi leirat a vérvádról nem írnak, hanem csupán a szentostya meggyalázását említik. Június 22-én volt az első tárgyalás, amikor Jakabot, Salamon fiát hallgatták ki. A tárgyaláson Capistranói János elnökölt. Július 9-én a Schweidnitzből való Szvemen zsidót hallgatták ki. A közben

levő napokon szintén folyt a tárgyalás, de forrásaink hallgatnak a kihallgatott vádlottak tetteiről és vallo-másairól.

Az ítéletet Capistranói János felterjesztette a királyhoz, aki aztán rövidesen vissza is küldötte az ítélet jóváhagyását. Nicolao da Fara szerint az ítélet a következő volt: A zsidók hét éven aluli gyermekei kereszteltessenek meg és keresztények neveljék fel; a bűnösök a keresztény paraszttal együtt, aki a szent-ostyákat ellopta a templomból, máglyán égettessenek meg, a többiek pedig örökre száműzetessenek az országból. Az ítélet végrehajtásának a napját a források elhallgatják, csupán annyit árulnak el, hogy 41-et a máglyán elégettek; a bűntényben részt nem vevő zsidóknak szabad választást engedtek, hogy vagy a keresztény vallásra térnek, vagy az országból eltávoznak; a hét éven alul levő gyermekeket egyszerűen megkeresztelték. A források szerint a főbűnös, a zsinagóga feje, a kivégzés előtt való éjjel arra buzdította hitsorsosait, hogy önként vessenek véget életüknek, s miután többeket sikerült erre meggyernie, magát felakasztotta.

László király 1453 július 24-én kelt királyi levelében nyugtázza azon vagyon átvételét, amelyet a városi tanács a zsidóktól lefoglalt. Mikor pedig 1454 december 6-án Breslauba érkezett, a városi tanács azon kéréssel fordult hozzá, hogy a zsidókat száműzze örökre Breslau városából. A király teljesítette kérésüket és 1455 január 30-án kiadta azt a kiváltságos levelét, amelyben a zsidókat száműzi a városból örökre.

Lengyelországban IV. Kázmér 1447-ben a zsidóknak nemcsak régebbi kiváltságait erősítette meg, hanem újakat is adott. Sbignew Olesnicki krakoui püspök és bíbornok figyelmeztette a királyt, hogy ily nagy kiváltságokat ne adjon a zsidóknak. A király azonban hajlíthatatlan maradt. Mikor Capistranói

János Krakauba érkezett, a püspök azonnal lefestette előtte az ország állapotát és különösen a királynak nagy vonzódását a zsidókhoz. Capistranói János a megbízatásnak helytállt és iparkodott rávenni arra, hogy a zsidóknak adott kiváltságokat vonja vissza. A király azonban mindig kitért a dolog elől. „A kiváltságok — mondja az egykorú Dlugoss — amelyeket a király és tanácsosai a zsidó népnek a szent hit szégyenére adtak, s amelyeket Sbignew bíbornok és krakauai püspök és fráter Capistranói János testvér nyilvánosan Kázmér király szemére hánytak és vetettek, mivel azokat nem vonta vissza, Istennek a haragját vonták a királyra és a népre.” Capistranói János a pápához 1454 október 13-án írt levelében is panaszkodik, hogy a „lengyel király... tanácsomat a lovagrend ügyében nem fogadta el, miként a zsidók kiváltságairól valót sem”. Mikor azonban Kázmér a harctéren vereséget szenvedett, hogy népét, amely Isten büntetésének tartotta ezt, mivel a zsidókat pártolja, kiengesztelje, elfogadta Capistranói János tanácsát és a zsidók kiváltságait ideiglenesen visszavonta.

3. Küzdelem a huszitákkal.

Husz János megégetése iszonyattal teli harcot idézett elő Csehországban. Zsigmond császár-király kívánságára négyízben hirdettek a pápák háborút Husz követői ellen, de mind a négy kudarcra végződött. A baseli zsinat is foglalkozott ügyükkel és hosszas alkudozások után megkötötték a békét, az úgynevezett prágai kompaktátumok alapján, amelyet 1436 július 5-én Iglauban Filibert coutancesi püspök hirdetett ki, aki egyúttal feloldozta a cseheket a kiközösítés alól. Rokycana, miután a baseli zsinat nem ismerte el őt prágai érseknek, az iglaui egyezmény után sem nyugodott, hanem folyton izgatott a két szín alatt való áldozás érdekében. A politikai viszo-

nyok kedveztek neki. Poděbrad ugyanis arra törekedett, hogy az ország kormányát magához ragadja. Célja kivitelében csak a huszitákra számíthatott, s azért Rokycana ügyét magáévá tette s úgy bánt vele, mint érsekkel. Poděbrad 1451-ben elérte célját; III. Frigyes német császár kinevezte ideiglenesen Csehország kormányzójává. Rokycana erre a konstantinápolyi patriarkához fordult, hogy vele az unióról tanácskozzék. A pápa figyelmét ez nem kerülte ki, s azért megbízta Nicolaus von Cusa brixeni püspököt, hogy a huszitákkal tárgyaljon. Kísérőül pedig Enea Sylvio szerint Capistranói Jánost rendelte. Először Enea Sylvio, majd azután Nicolaus von Cusa tárgyalt a huszitákkal, de a legkisebb eredmény nélkül.

Ekkor érkezett meg Wienbe Capistranói János, akit a város nagy ünnepélyességgel fogadott és marasztalt, de nem tudott ott maradni, mert szemei mindig csak Csehországon függtek, gondolatai mindig csak a huszitákra voltak irányítva. Hosszabb tartózkodás után elhagyta Wient, s útnak indult a huszitalakta vidékre. Brünnben megfújta a harci riadót, amelynek hallatára a husziták rögtön sorakoztak és heves ellenállást fejtettek ki minden térítési kísérlete ellen. Sok fenyegető levelet kapott, de azért mégis felveszi a harcot az összes husziták ellen. A proseliták száma napról-napra nőtt, de azzal együtt növekedett ellene a gyűlölet és ellenszenv is. Kemény és erős fellépése csak olaj volt a tűzre. A huszita érzelmű papok a szószékről hevesen támadták; csalónak és népámítónak nevezték, aki félrevezeti a népet. „A cseh eretnekek szívei — írja Cristoforo da Varese — megoszlottak, s mint a vadkanok fenték rá fogukat; törekedtek őt megölni, de nem tudták, mivel a világi urak, a városok és az összes katolikus férfiak úgy őrizték, mint szemük fényét. S mikor nem tudtak neki ártani, ártottak képének. Lefestették nyilván-

nosan lábainál felakasztva, majd asszonyokkal, majd ördögökkel. Ezenkívül papjaik gúnyos nótákat énekeltek róla; szöszékeikről azt prédikálták, hogy ő az Antikrisztus, a csaló és megtestesült ördög. Midőn ezeket tudtára adták Isten férfiának, mosolygott és összetett kezekkel kérte Istent, hogy bocsásson meg nekik.“

A folytonos izgatások miatt a vidék valósággal forrongásba jött Capistranói János ellen. A forrongások főfészke Kremsier volt, ahol több huszita érzelmű pap addig bujtogatta a népet, míg egyik nap felfegyverkezve Olmützbe vonultak, hogy megtámadják. A nagy tömeg láttára azonban tervüket nem merték végrehajtani. Hazamenet azonban megtámadták azokat, akik Capistranói János beszédének hatása alatt áttértek a katolikus vallásra, s mintegy negyvenet közülök elfogtak és börtönbe vetettek. Az elfogott papokat arra kényszerítették, hogy a szentáldozásnál az Oltáriszentséget két szín alatt szolgál-tassák ki.

Az egész dolognak szellemi intézője valami István nevű pap volt, akinek sugalmazására egy röpiratot is írtak ellene. A röpiratot az „Olmütz városában prédikáló és eretnek tanokat hirdető olasz baráthoz“ címezték. Capistranói János válaszol a röpiratra, de ez nem jut a kremsieri papok kezébe, mert János olmützi püspök nem küldötte el, hanem szekrényébe zárta. A kremsieri papok három évig vártak a válaszra és akkor újra írtak neki. Erre Capistranói János újra válaszol s megírja az okot is, miért nem kapták meg első levelét. „Ti a szakadárok közé tartoztok — írja nekik —, miként ezt a leghatározottabban bevalljátok az István-féle leveletekben, amelyet mint méreggel és örök kárhozattal teljeset három év előtt hozzám küldöttetek, amelyre, hogy feleletemet nem kaptátok meg, nagyon sajnálom, de nem az én hibámból történt. Isten legyen irgalmas annak,

aki ezt leláncoltan tartotta háromévi legsötétebb börtön zárkájában.“

Az irodalmi harc minden téren megkezdődött. Capistranói János brünni tartózkodása alatt Johann Tovakovsky von Cimburghoz, Morvaország kapitányához levelet ír, amelyben alázatosan arra kéri, hogy alattvalóit buzdítsa és serkentse prédikációinak meghallgatására. A válasz nem késett soká. Durva és elutasító volt. Ez a levél felnyitotta Capistranói János szemét s most már látnia kellett, hogy a morva urakkal nagyon csinyján kell bánnia, mert azok Rómától úgy irtóznak, mint az ördög a tömjénfüsttől. Higgadtan és nyugodtan válaszol erre a levélre, s ezzel a harc kettőjük között befejeződött, de azért többízből kellett éreznie, hogy a kapitány keresztezte útját.

Az irodalmi harcot folytatta Johann von Borotin. Vérbeli huszita, aki Rokycana pártjához tartozik és így a két szín alatt való áldoztatásért körömszakadtáig küzd. Levelét nagyon szerényen kezdi, de csakhamar kitör belőle a keserűség, s mint igazi huszita, gorombán támadja. Elnevezi esztelen melankólikusnak, aki nem szünik meg egész Csehországot telekiabálni, hogy mindazok, akik két szín alatt áldoztak vagy áldoznak, elkárhoznak. Elnevezi másodík Antikrisztusnak, aki Krisztusnak ezen szavait: „Hacsak nem eszitek az emberfiának testét és nem isszátok az ő véré, nem lesz élet bennetek“, így változtatja meg: „Ha eszitek az ember fiának testét és isszátok az ő véré, el fogtok kárhozni“. Capistranói János válaszolt levelére, de levele az olmtüzi püspök kislelkűsége folytán a kremsieri papokhoz intézett levél sorsára jutott. Borotin 1451 szeptember 16-án újra tollat ragad és megírja második levelét, amelyet így kezd el: „Krisztusban kedves szerzetestestvér, vágyva-vágyódtam, hogy válaszolj azokra, amiket a minapában írtam neked. Rettenetesen csodálkozom azon, hogy nem törődöl a becsületeddel és elhanya-

golod jóhírnevedet“. Ezen levelében ismét a leghevesebben védi a két szín alatt való áldozást és a prágai kompaktátumokat. Erre a levélre Capistranói János négy nap múlva válaszol és kijelenti neki, hogy első levelére is válaszolt, még pedig nem dühös és illetlen hangú levélben, hanem olyanban, aminő katolikus férfiúhoz illik. Kétségbevonja a kompaktátumok hitelességét és felszólítja, hogy vesse alá magát az apostoli szentszéknek. Ezen levélváltással nem szűnt meg közöttük a megindult vita, mert Capistranói János az olmtüzi polgárok ösztönzésére hosszabb értekezésben válaszol Borotin leveleire, amelyben alaposan, tudományosan kifejti az egyház álláspontját és tanítását az egyház keletkezésétől fogva mostanig a két szín alatt való áldozásra vonatkozólag, s kimutatja hitelesen, okmányszerűleg, hogy a baseli zsinat mást határozott, mint ami a prágai kompaktátumokban van.

Ezen vitánál sokkal jelentősebb azon irodalmi harc, amelyet Jana Rokycana indított meg ellene. Milyen szerepet játszott ezen időben Rokycana, ezen szavakkal írja le Enea Sylvio a pápához írt levelében: „Végül a pestises Rokycana, a sötétség fia, az ördögnek a követője, az Antikrisztusnak prófétája a te parancsod és a szent kánonok ellenére a prágai egyház érsekségét elfoglalta“.

A beneschauai országgyűlésen Enea Sylvio megragadta az alkalmat, hogy Poděbraddal személyesen beszéljen. A tolmács Prokop Rabstein volt. Enea Sylvio minden ékesszólását felhasználta, hogy Poděbradot meggyőzze a katolikus egyház igazságairól. De hiába volt minden fáradozása. Poděbrad mereven megmaradt huszita érzelmei mellett. Ekkor arra kérte Enea Sylvio, hogy ejtse el Rokycanát és hallgassa meg Capistranói Jánost: „A ti papjaitok — így szólt hozzá — még mindig nem térnek meg és szívesebben akarják botor ötleteiket hirdetni, mint az igazságot meghallgatni, azért azt tanácsolom neked,

hogya megérkezik Capistranói János, a tanult és szent férfiú, terjeszd elő neki mindazt, amiben kétségkedel és szívednek minden titkát tárd fel előtte. Hogy az orvos segíthessen rajtad, először neked kell sebeidet megmutatnod, s ha akarod, egészséges fogsz lenni“. Poděbrad kitérőleg válaszolt. Rokycanára vonatkozólag csak azt teszi, ami és amiként a béke és az ország érdekében a legjobb. Capistranói Jánosra pedig elfogadja Enea Sylvio tanácsát, mert hiszen szándékában van az ő felhívása nélkül is megkérdezni. Hogy nem őszintén nyilatkozott, azt az események későbbben fényesen igazolták.

A szellemi harcot Rokycana indítja meg; levelet ír Capistranói Jánosnak, amelyben kijelenti, hogy régóta vágyódott már arcát látni, személyesen megismerni és ajkairól az üdvösség ígét hallani. Ezen mézes-mázás szavak után rögtön rátér a két szín alatt való áldozásra és felvilágosítást kér Capistranói Jánostól, hogy miért nevezi eretnekeknek azokat, akik így áldoznak. Capistranói János válaszát nem ismerjük. Rokycana második levelében, amelyet 1451 szeptember 11-én írt, azon kívánsággal lép fel, hogy levélbeli vitatkozás helyett szóbelileg vitatkozzanak, hogy világosan tűnjék ki, kinek a részén van az igazság. Három helyet ajánl és megígéri, hogy semmiféle veszélytől ne tartson, mert a legmesszebbmenő „salvus conductus“-t fogja számára megszerezni. Szeptember 20-án kapja meg Capistranói János a levelet, örömmel fogadja a vitatkozásra való meghívást, de megírja Rokycanának, hogy az ajánlott három hely nem alkalmas a vitatkozásra. Rokycana sokáig húzza a választ. Végre október 18-án Krummauba való érkezésekor átadják neki Rokycana válaszát, amelyből megtudja, hogy Rokycana a vitatkozás idejéül Simon és Judás napját, helyéül pedig Krummau kisközséget jelölte ki. Capistranói János azonnal válaszol és kijelenti, hogy Krummau nem alkalmas hely a vitatko-

zásra, de más városba szívesen elmegy, de legjobb lenne Egert választani, ahol Nicolaus von Cusa Szent Borbála napján a cseh és morva mágnásokkal gyűlést fog tartani. Tudatja vele egyúttal, hogy nem bízik a „salvus conductus“-ban, mert látta Poděbradnak Ulrich von Rosenberghez intézett levelét, amelyben kereken kijelenti, hogy őt semmiképen sem fogadja. „Mi történnék — úgymond — ha én az ő kezében volnék; jóllehet meg vagyok győződve, hogy ez a te szorgalmazásod folytán történt. Ha mégis vágyódom velem vitatkozni, amit én igen-igen óhajtok, alkalmas, biztos, híres és a dologhoz méltó helyet akarok, hogy az igazság fénye mindenkinek kitűnjék.“

Ezzel a levéllel megszakadt a jó viszony Capistranói János és Rokycana között. Ez utóbbi válaszol ugyan Capistranói János levelére, de már tele van levele csipkedő és személyes vonatkozásokkal. Ebből a levélből látható, hogy sohasem gondolt komolyan a vitatkozásra, s Krummaut is csak azért választotta, hogy Capistranói Jánost nevetségessé tegye.

Capistranói János közben Egerbe siet a Nicolaus von Cusa által hirdetett gyűlésre. Ide érve nagy csalódás érte. A várva-várt gyűlés, amelytől annyit remélt, füstbe ment. A huszíták megtérítésére szorinte csak egy eszköz van hátra: fegyverrel megtörni őket, vagyis keresztesháborút indítani ellenük. E tervének megbeszélése végett Bayreuthba utazott, ahol Lajos bajor fejedelem, János és Albert brandenburgi fejedelmek már várakoztak reá. Hosszú tanácskozás után abban állapodtak meg, hogy 1452 március 19-én, azaz a nagybőjt negyedik vasárnapján még egyszer tanácskozást tartanak a csehekkel, ha ebbe Nicolaus von Cusa is beleegyezik, s ha ezt a csehek is elfogadják.

Bár a gyűlés a keresztesháborúba nem rohant bele, azért Capistranói János mégis erősen bízik benne. Türelmetlenül várja Nicolaus von Cusa vála-

szát, ettől teszi függővé további működését. Legnagyobb reményét azonban a magyarok mozgalmától várja, akiknek a morva határok felé érkezéséről nemcsak a znaimiak, hanem Benes is értesítette. Ezért írja a znaimiaknak: „Az ősz János úr, a magyar királyság kormányzója felajánlotta nekem, hogy teljes hatalmával és erejével segítségemre jön, bármikor akarom“. 1452 január 6-án levelet ír a pápának, amelyben a prágai kompaktátumok megsemmisítését kéri. A pápának meg kellett gondolnia erősen a dolgot, mert rendkívüli nagy politikai következményei lehettek volna, s azért nem is sietett Capistranói János kérésének teljesítésével.

Közben a cseh főurak fenyegető levelet küldenek az egeri hatósághoz, hogy ne tűrjék meg Capistranói Jánost városukban. Értesülvén ezen fenyegetésről, Frigyes szász fejedelmet keresi fel soraival, hogy azon esetben, ha a csehek ellenségesen lépnek fel ellene, olyan területen húzhassa meg magát, amely nem tartozik Csehországhoz, de nincsen messze Prágától. Ezért írja Ulrich von Rosenbergnek: „Szándékom ugyanis Brűxbe utazni, nem azért, mintha ezek a polgárok nem akarnának itt tartani, hanem hogy közelebb lehessenek Prágához“. S ezért egyik szeme mindig Magyarország felé néz, vajjon jönnek-e a magyarok segítségére. Mozgalom indult meg a magyar, osztrák, morva és a cseh rendeknél, hogy V. Lászlót kiszabadítsák III. Frigyes kezéből s így a katolikus László alatt megbuktatják a huszita Poděbradot. Miután a császár a magyar követségnek is tagadó választ adott, Hunyadi János az országos rendeket 1452 február 13-ára Pozsonyba hívta össze, hogy ott tárgyalják meg az ügyet. Ezen országgyűlés eredménye után érdeklődik Capistranói János Ulrich von Rosenbergnél: „Kérlek, tedd meg, hogy gyakrabban felkeress leveleiddel, főképen a Pozsonyban megtartandó vagy már megtartott országgyűlés ered-

ménye végett és a magyaroknak Morvaország határaihoz való küldetéséről kegyeskedjél értesíteni!“ Capistranói János tehát erősen reménykedik abban, hogy a magyarok a többi országokkal egyesülve megbuktatják Poděbradot s akkor nyitva lesz az út Prágába.

Közben válaszol Rokycana legutóbbi levelére, még pedig nem levélben, hanem nagyobb értekezésben. Az értekezés szokatlanul éles hangú: „Egyéb-irán arra kérlek — így kezdi az értekezést —, a harnak szenvedélve el ne fogjon téged, ha az orgonád hangját, amely levedben visszhangzott, az én pásztorsípom viszonozza“. Maga is elismeri, hogy ez az értekezés támadás Rokycana „büszke, paraszt, szemtelen, gyalázatos és rágalmazó gyalázkodására, amelyet nemcsak írántam, hanem Krisztus összes igaz katolikus hívői, az igazság barátai és a római pápától az utolsó keresztényig az istenfélők ellen, káromló, förtelmes és csömörletes ajakkal merészeltél csúnyán okádni“. Sorbaveszi Rokycana levelének minden pontját és a megbántott igazság érzetében a gúny legélesebb fegyverével támadja és veri vissza.

1452 március 9-én Meissenbe megy Frigyes szász fejedelemhez, hogy megköszönje pártfogását és biztos kíséretet kérjen tőle brüxi útjára. A fejedelem teljesíti kérését és erős katonai kísérettel küldi Brűxbe. Itt kapta meg a pápának három bulláját egyszerre, de öröme nem volt teljes. A pápa ugyanis mélységesen hallgat a politikai izű kérelmekről: sem a kereszteshadjárról, sem Rokycana világi törvényszék elé állításáról nem nyilatkozott. A pápának ezen hallgatása Capistranói Jánosnak eleget mondott. Megértette ebből, hogy a pápa nem bízik a német fejedelmek felbuzdulásában és egyik dolgot sem tartja időszerűnek. Hogy a pápa éles szeme helyesen fogta fel a politikai helyzetet, későbben Capistranói Jánosnak is be kel-

lett látnia. De most egyelőre mégis sok szomorúságot okozott neki, hogy a pápa nem adott fegyvert Rokycana leverésére és elnémítására.

Még mindig bízik abban, hogy Poděbrad útján sikerül Prágába mennie. Poděbrad pedig ellenkezőleg gondolkodik. A prágai országgyűlésen elhatározták, hogy feliratot intéznek a német fejedelmekhez Capistranói János ellen. A feliratot el is küldték a Laufen városban tanácskozó német fejedelmekhez, amelyben hevesen támadják Capistranói Jánost, de néhány oldalvágást a pápának is adnak.

Miután látja, hogy semmiképen sem tudja megszerezni a „salvus conductus“-t, eddigi eljárása igazolására apologiát ír, s azt megküldi a prágai országgyűlés tagjaihoz. Ezen védőiratában aztán heves támadást intéz Rokycana ellen. Abból indul ki, hogy már „sokszor kérte, hogy hallgassák meg őt is, miként meghallgatták gonosz és istentelen vádlóit, hiszen a jogi elv követeli: „Hallgasd meg a másik felet is, ha igazságosan akarsz ítélni“. Sokan vannak Csehországban, akik nyíltan hirdetik, hogy Krisztusnak földi helytartója, V. Miklós pápa eretnek. Ezeknek a feje Rokycana, aki pestises kigyóhoz hasonlóan nem tud mást okádni, mint mérget. Az előző napokban hozzá intézett értekezésében annyira visszaverte támadásait, hogy rugdalózni sem képes. Nem ismétli meg az ebben felhozott bizonyítékait, hanem csak kivonatát adja, hogy lássák be az országos rendek, hogy mérges ételét, kárhozatos tanítását és fertőző tanácsait el kell kerülniök, el kell nyomniok, meg kell semmisíteniök. Felszólítja a rendeket, hogy bíráltassák meg ezen könyvecskéjét valamely neves egyetem tanári karával és látni fogják, hogy Rokycana minden érvelését visszaverte.

Ezt a védőiratot Capistranói János egyik cseh főúrra, Palacky szerint Niklas von Lobkovicra bízta, aki megígérte, hogy elő fogja terjesztetni a prágai or-

szágygyűlésen. A báró azonban nem terjesztette elő, részint mivel félt a következményektől, részint mivel Poděbrad egyenesen megtiltotta ezen élehangú irat felolvasását.

Capistranói János így fogta fel a dolgot, amint ez kitűnik azon levélből, amelyet 1452 május 9-én intézett Poděbradhoz. Újólág kéri a kormányzót, hogyha az összes bárók jelenlétében nem olvastatta fel védőiratát, legalább tegye azt meg a tizenötös bizottságban.

Bár az országgyűlés nem tárgyalta a védőiratot, azért olvasatlanul nem került az irattárba. Poděbrad ugyanis átküldötte a városi hatósághoz, ahol úgy a nagytanács, mint a kistanács tagjai közösen megtárgyalták a levélben foglaltakat. Május 29-én aztán el is küldik válaszukat Capistranói Jánosnak. Válaszuk nagyon erős és kíméletlen. Védelmükbe veszik Rokycanát, akinek élete az ő meggyőződésük szerint feddhetetlen. Nagyon csodálkoznak azon határtalan vakmerőségen, hogy Rokycanát, akit sohasem látott, sohasem hallott, sohasem győzött le, mégis dühösen harapdálja és eretneknek nevezi.

Poděbrad és az országos tanács sem hagyják szó nélkül az iratot, hanem június 2-án közös levelet intéznek Capistranói Jánoshoz, amelyben a legdurvábban elítélik eddigi eljárását. „Föltéve — úgymond — hogy az a tisztelendő férfiú, Johannes von Rokycana mester valamiképen egy kissé átlépte is a határt, amelyet ugvan nem hiszünk és nem látunk, mégis egy szerzetesférfiúban kellett volna annyi okosságnak lennie, hogy bennünket meg ne támadott volna, s ilyen heves lélekkel ne rontott volna nekünk. Színészi modorodtól ugvanis, Capistranói, bőgésedtől és dagályos beszédedtől, te szerzetes, nemkülönben megszokott gyalázkodásodtól, ó, János, amellyel oly kegyetlenül és rettenetesen támadsz a mi leghívebb tudósainkra, füleink zúgnak; csodálkozván, hogy

ilyen hazugságokat pecsétteddel kétszer megpecsételt okiratban írtad meg.“

A szenvedett sérelmek rosszul estek Capistranói Jánosnak, de ezeknél jobban bántotta az a hír, hogy a prágai országgyűlésen a katolikus főurak egységre léptek a huszitákkal. A hír vétele után azonnal ír Ulrich von Rosenbergnek, hogy tudassa vele részletesen a prágai és a beneschauai országgyűlésen történt dolgokat. A sok hír között ugyanis nem tudott eligazodni, de egyről bizonyos, hogy a katolikusok szövetkeztek a huszitákkal, amely szövetkezés „nem a Szentlélektől eredt, hanem inkább az ördögtől... Nagyon kell pedig fájlalnunk, hogy Nagyságod és nagyságos fiai, nemkülönben nagyságos Suamberg (Sternberg?) úron kívül az összesek, akik katolikusoknak vallják magukat, nevük szégyenére és gyaláztatára az eretnekek védői és védelmezői lettek“.

Rokycana és pártja Capistranói Jánost teljesen lehetetlenné akarták tenni, azért bevádolták a pápai követnél, Nicolaus von Cusanál, hogy a cseheket eretnekeknek mondja és a prágai kompaktátumokat becsmérli. Nicolaus von Cusa ezen vádak hallatára írt Capistranói Jánosnak és arra kérte, hogy a csehekkel egy kissé kíméletesebben bánják, mert ezek ismerik a Szentírást és sokan vannak, akik a két szín alatt való áldozásért síkraszállnak.

Capistranói János 1452 május 17-én tisztelettel teljesen, de határozottan válaszolt: „Kérem, kegyeskedjék igénytelenségemet egy kissé meghallgatni. Kettő között kell választanom, vagy őt (Rokycanát) kell eretneknek mondanom, vagy a pápát minden katolikus egyházi és világi fejedelemmel és az összes alattvalókkal. Mit válasszak, magam jól tudom, mivel bátran vallom magam katolikusnak. Hogy ostobaságai szerint kellett válaszolnom, hozzám intézett saját levelei mutatják, amelyeknek másolatait ime elküldöm azon legalázatosabb kérelemmel, hogy

méltóztassál azt komolyan elolvasni, s miután éles szémmel azok értelmét át- meg átgondoltad, akkor — akkor vádolj engem arról, vajjon Isten vagy a sátán szelleme vezettet-e, mikor őt eretneknek, sőt eretnek-főnek kellett neveznem“.

Nicolaus von Cusa ezen levél vétele után meghívja Capistranói Jánost a regensburgi gyűlésre, hogy a csehekkel való tárgyalásoknál segítségére legyen. A gyűlés június 18-án megnyílt Nicolaus von Cusa elnöklete alatt. Rokycana azonban nem jelent meg. Wenceslaus von Krummau szerint Capistranói János a gyűlésen nagy zavarba hozta a cseheket, különösen Ales von Sternberget. A csehek tagadtak mindent; Sternberg pedig iparkodott Capistranói János kegyét megnyerni, de nem tudta. A gyűlés eredmény nélkül oszlott fel.

Nicolaus von Cusa a gyűlés után a cseh és morva rendekhez levelet intézett, amelyben eképen védelmezi meg Capistranói Jánost: „Sem Capistranói János szerzetestestvér, aki az Úr buzgalmát a tudománnyal egyesíti, sem más valaki nem azt állítja, hogy a kompaktátumok eretnekségeket tartalmaznak, hanem egyhangúlag (azt mondják), hogy nem engedélyeztettek azokban azok, amelyekkel benneteket hamisan bolondítanak“.

A vallási küzdelembe beleszólt a politikai harc is. A magyarok, osztrákok, csehek és morvák fegyverrel akarták III. Frigyes császárt arra kényszeríteni, hogy a kis királyt, Lászlót, adja ki. Az osztrákok követséget küldöttek Regensburgba Capistranói Jánoshoz, hogy eszközöljön ki békét a császár és a szövetségesek között. Június 25-én érkezett a követség Regensburgba. Capistranói János nem tagadta meg a követség kérését; írt ügyükben a császárnak, de írt egyúttal a császár rokonának, Frigyes szász fejedelemnek is és kérte, hogy bírja rá a császárt, hogy a kis királyt adja ki. Különösen két érvet hoz

fel, ami miatt ezt meg kell tennie: 1. a császár dühében védelmébe veszi a csehket; 2. a magyarok szövetséget kötnek a törökökkel. Ez pedig nagy kárára lesz a kereszténységnek. A közvetítésre azonban a sor nem igen került, mert a szövetséges rendek 1452 augusztus 27-én III. Frigvest arra kényszerítették, hogy a kis királyt kiadta. Ez a hír kelletlenül érintette Poděbradot, aki 16 ezer emberrel indulóban volt Frigyes megsegítésére. Másrészt azonban nagy viasztalására volt az, hogy táborában megjelent Ulrich von Rosenberg és megkötötte vele a békét. A hatalmas katolikus főúrnak ezen meghódolása nagy szomorúságba döntötte a cseh katolikusokat, akik nemcsak vallási vezetőjüket, hanem legnagyobb védőjüket is siratták benne. A külföldi katolikusok ámulattal látták, hogy az egyháznak egyik legerősebb bástyája ledőlt és a „hitnek virága“ letört. De a legérzékenyebben érintette ez az eset Capistranói Jánost, aki erre semmiképen sem volt elkészülve. Valósággal leverte a hír, s szívéen oly mély sebet vágott, hogy az többé nem gyógyult be. 1452 október 21-én ír neki és ebben a levélben kiönti szívének keserűségét: „Mialatt lelkemben eddig viselt jeles tetteidet felidézem, amelyeknek dicsőséges emlékezetét az összes katolikusok ünneplik, magam hangosan siránkozom és szívből jövő könnyeim patakját nem tudom kiszárítani... A leghírnevesebb férfiú egy gyalázatos embernek lett alattvalója; a katolikus vallásnak egykori bástyája az eretnekek védelmére vállalkozott; annyi igen nemes ifjúnak atyja; a leggyőzhetetlen pajzs félt ott, ahol nem volt félelem. Ki emelt oly nagy fényre téged, ó szilárd jellemű Rosenberg-család? Nemde Isten? Vajjon neked, nagyságos agg, nem volt mindig az isteni Főlség segítségedre és segedelmedre? Nem adott-e öregségedre igen bölcs fiaikat, akik ügyeidet magukra vállalják, kormányozzák és igazgatják uradalmadat, s megvédik azt a

sátán torkától? Miért szövetkeztél tehát fiaid tanácsa nélkül az eretnekekkel, akik iránt mindig a legnagyobb gyűlölettel voltál; akiknek követőit ál-keresztényeknek nevezted, s akiknek fejről azt hirdetted, hogy nem méltó arra, hogy szolgád legyen? Ó, nagyságos Uram! Mennyi dicsőséget dobtál el családotól? Hol van az a régi dicsőség, amelyet negyven éven át annyi fáradsággal, vírrasztással, költséggel és izzadással, magad és övéid vérét öntözve szereztél? Hol van a dicséret, a tisztelet? Hol van a fény, a nagy név? Hol van az Istennél fenntartott érdemek nagysága? ... Mondjon ki-ki, amit akar, semmiféle ígéret nem kötelez téged, sőt ha százezer pecsétet ütöttek is rája, neked nem szabad megtartanod, hanem az igazságot felismervén, vissza kell vonnod mindazt, amit tettél és ígértél“. Felhívja végül figyelmét a külföldre, ahol a fejedelmek és városok tettének hallatára ezt fogják mondani: „Elesett és lehullott a Rosenberg-család dicsősége“.

A Rosenberg-család elvesztésével Capistranói János minden reményét az ifjú László királyba vetette; őt szerette volna megnyerni a katolikus ügynek. Mihelyt tehát meghallotta, hogy Frigyes kezéből kiszabadult és november 11-ére Wienbe országgyűlést hívott egybe, azonnal levelet írt hozzá. Szándéka volt ezen országgyűlésre menni, de Rosenberg lebeszélte. Megírta ugyanis neki, hogy Poděbrad, akit László király szintén meghívott a gyűlésre, csak olyan feltétellel fogadta el a meghívást, ha Capistranói János nem lesz jelen. Nem ment el tehát, hogy az országgyűlést meg ne zavarja, de nem jelent meg Poděbrad sem. A wieni gyűlés eredménytelensége nem ábrándította ki; még mindig bízik az ifjú királyban, hogy az ő segítségével Csehországba mehet a husziták térítésére. Ezért nem távozik el messze Csehországtól, hanem a határok közelében tartózkodik, hogy a kellő pillanatban Csehországban terem-

hessen. Poděbrad azonban nem jó szemmel nézte ezt, azért 1453 március 21-én erélyes levelet intézett a breslaui tanácshoz, hogy „Capistranói Jánost, a barátot, az ő ellenségét“, aki a csehekről mint eretnekekről beszél, ne tűrjék meg városukban. A breslauiak azonban fittyet hánytak Poděbradnak és szeretett emberüket városukból nem távolították el.

László király 1453 október 24-én bevonul Prágába; a város kapujánál Rokycana fogadta a huszita papsággal, de a király hidegen elfordult tőlük, míg az eléje járuló római katolikus papságot melegen üdvözölte és az eléje tartott ereklyét áhitatosan megcsókolta. Október 28-án ment végbe a koronázás, de ezt nem Rokycana végezte, hanem Dénes esztergomi érsek. A királynak ezen tettei azon reményben ringatták Capistranói Jánost, hogy a király megadja neki az engedélyt a Prágába való menetelre. Irt tehát ezen ügyben a királynak, aki december 13-án válaszolt. Értesítette levelében, hogy nagy örömeire szolgálna, ha láthatná és prédikációit hallgathatná, de most az időt nem találja alkalmasnak idejövetelére.

„Ezért kérjük Kegyességedet, hogy a hozzánk való jövetelt egy kis időre halaszd el. Az alkalmas időt, mihelyt a Magasságbeli megengedi, jelezni fogjuk és Tisztelendőségednek hozzánk való jövetelét kellő tisztelettel és biztonsággal eszközölni fogjuk. Ne kételkedjél abban, hogy bennünk mást fogsz találni, mint az igaz hit orthodox tisztelőjét és olyant, aki téged és rendedet kegyeibe fogad és védelmez.“

Capistranói János a király leveléből két dolgot olvasott ki: a király jóindulatát és ellenségeinek áskálódását. Azért még egy végső kísérletre határozta el magát. Irt Poděbradnak. A történetek után ez merész tett volt, de abban bizakodott, hogy a király ottlétében talán engesztelékenyebb lesz és megadja az anyyira kívánt utazási engedélyt. Poděbradnak válasza kemény és elutasító volt: „Ámbár leveledben nem

több tiszteletet látszol nyújtani, mint amennyit a mi Urunk Jézus Krisztus keresztrefeszítőinek, sőt még a pogányoknak is bármelyik hívő is köteles megadni, mégis én téged nem utánozlak ebben, hanem hozzád méltó tisztelettel üdvözöllek. Igen komoly elfoglaltságaim nem engedik meg, hogy leveled minden egyes szavára válaszoljak, de nem is tartom alkalmasnak, mivel semmi mást nem követelnek, mint utazási engedélyt a te és társaid részére... Ezért a fentebbi okokból kifolyólag neked utazási engedélyt nem adok és nincs is szándékomban parancsodnak engedelmeskedni“.

Ezen levéllel minden reménye füstbe ment. Poděbrad hajlíthatatlan maradt. Sőt az ifjú király sem bízta a többé azzal, hogy Prágába mehet. 1454 július 26-án kelt levelében aztán, mint fentebb láttuk, Enea Sylvio felnyitotta Capistranói János szemét és nyíltan megmondja neki az igazságot: „Ábránd az, hogy te Prágába mehess; rászédnek téged azok, akik más tanácsolnak“ (t. i. mint én).

A törökök győzedelmes előnyomulása miatt a pápa új szerepet szánt Capistranói Jánosnak, azért elszólítja Csehország környékéről. Capistranói János engedelmeskedik, de új működése körében is figyelemmel kíséri a husziták minden mozdulatát. 1455 február 8-án azt újságolja Enea Sylvióknak, hogy a csehek nagyon keresik a császár kegyét, hogy pártfogolja a pápához küldött levelüket, amelyben Rokycana megerősítését kérelmezik a prágai érsekségre. A csehek ezen kísérlete most sem sikerült. V. Miklós pápa mereven visszautasította. Az új pápánál, III. Kallixtusnál is kísérletet akartak tenni. Juan Carvajal, az új pápai követ azonnal értesíti ezen mozgolódásról Capistranói Jánost, akit ez a tudósítás egészen tűzbe hozott. Rögtön írt a pápának és elővigyázatra intette, mert a csehek álnoksága felülmúl mindent. A levél rendkívül határozott és

minden során meglátszik, hogy olyan egyén írta, aki az egyetemes egyház egységét mindennél többre becsüli és az egyház jogaiból egy betűt sem akar engedni.

Alig küldte el ezt a levelet, új hírt kapott, hogy Enea Sylvio a cseheknek legnagyobb pártfogójává lett. Ez a hír nem ültette ugyan fel, de mégis nyugtalanította. 1456 április 8-án aztán levelet ír Enea Sylviónak, amelyben közli vele a róla terjesztett híreket és kéri, hogy ezeket a gyalázatos híreszteléseket cáfolja meg.

Ezzel a levéllel végződik Capistranói János szereplése a husziták ügyében. Éveken keresztül teljes erejével és minden tudásával azon fáradozott, hogy a kompaktátumok érvényességét megszüntesse és Rokycana kinevezését megakadályozza. Szavai nem hangzottak el a pusztában. III. Kallixtus követte elődjét és visszautasított minden olyan megoldást az egyezsége, amely a fentebbieket kívánta létrehozni. II. Pius 1462 március 31-én ünnepélyesen visszavonta a kompaktátumokat. Ezzel a ténnyel aztán igazságot szolgáltatott Capistranói János annyiszor meghurcolt és eretneknek kikiáltott személyének.

4. Küzdelme a magyarországi eretnekekkel.

Husz János tanait a prágai egyetemen megforduló magyar ifjak terjesztették el Magyarországon. Érdekes, hogy az új hit nem a Felvidéken, hanem a Délvidéken terjedt el, különösen a szerémi és a boszniai részeken. Az első huszita apostolok a zágrábi egyházmegyéből való voltak.

Zsigmond király figyelemmel kísérte a magyar huszita mozgalmat s annak elfojtására megtett mindent, de teljesen elnyomni nem tudta. Kérelmére tehát IV. Eugénius pápa Giacomo della Marca ferencrendi szerzetest küldötte be inkvizítornak. János

váradai püspök, Lépes György erdélyi püspök, majd Albert csanádi püspöki helynök hívják be egyházmegyéjükbe, hogy az eretnekséget írta ki. Lépes György nyíltan is megmondja az okot, mivel nyáját „a Moldvából bejött rühös juhok megmételtyezték“.

Giacomo della Marca bejárta a boszniai, a szerémi, a pécsi, a kalocsai, a csanádi és az erdélyi egyházmegyéket és mindenütt a legnagyobb szigorral lépett fel az eretnekekkel szemben. Ezért rendkívül sok akadállyal kellett megküzdenie. Nemcsak az eretnekek szálltak vele szembe, hanem a pécsi egyházmegyében a világi papság egyrésze is. Kétségbevonták meghatalmazását, sőt eretnekséggel vádolták. Bácsi Simon pécsi főesperes pedig arra ragadtatta magát, hogy egyházi átokkal sujtotta. A pápa közbelépésére a pécsi püspök elégtételt adott ugyan neki és Bácsi Simon bocsánatot is kért tőle, de azért elkedvetlenedett s elhagyta hazánkat. Szigorú és kemény fellépése azonban annyi eredménnyel járt, hogy az eretnekek egyrésze Moldvába visszaszökött. Tizenhat éven keresztül nem igen bántják őket, miért is számuk az országban ismét megszorodott. 1455. év májusában megérkezik az országba Capistranói János, aki aztán hozzáfog az eretnekek megtérítéséhez.

A győri, majd a budai országgyűlésen bőségesen nyílt alkalma megismerkedni Magyarországgal, de különösen Szerbia vallásügyeivel. Itt nemcsak a magyar urakkal tanácskozott, hanem Szerbia despotájával, Brankovics Györggyel is, akinek magatartásától függött Szerbiának nemcsak politikai állapota, hanem vallási ügye is.

Brankovics elsősorban a saját országát akarta rendbehozni, azért minden ékesszólását elővette, hogy a magyar rendeket nagyobb segélyadásra rávegye. De az országgyűlésen senkinek sem volt kedve Brankovicsért áldozatot hozni. Több hazai és külföldi

író egyenesen szemére vetik Capistranói Jánosnak, hogy ő akadályozta meg a segélyadást, mert csak oly föltétel alatt volt hajlandó ügyét a magyar rendeknél támogatni, ha előbb áttér a katolikus vallásra. Idézik is az öreg fejedelem állítólagos nyilatkozatát, amelyet Capistranói Jánoshoz intézett: „Országomat, hatalmam, sőt életemet is örömeztőbb elvesztem, hogysem meggyőződésemről lemondjak, őseimnek hitétől elálljak, amelyben eddig feltaláltam lelki nyugalmamat, megnyertem hazámfiainak tiszteletét és szeretetét. Tőlem, a 90 éves öregtől, a legnagyobb méltatlanság nélkül sem lehetne kívánni, hogy megint gyerekek legyek vagy megbolonduljak s azt, amit 89 esztendeig szentül hittem, vallottam, a kilencvenedikben hazugságnak hirdessek“. Majd nagy ingerültséggel azt felelé, hogy később inkább magát felakasztani, mint az őseitől beoltott hagyományokat elhagyni, mivel „inkább akarja, hogy alattvalói szerencsétlen fejedelemnek, mint esztelen öregnek nevezzék“.

Brankovics ezen állítólagos nyilatkozata érthetetlen. Hiszen ő is csatlakozott azon unióhoz, amelyet Palaeologus János kelet-római császár IV. Eugénius pápával a firenzei zsinaton kötött. V. Miklóstól azután bullát is eszközölt ki, amelyben a pápa tanúskodik hithűségéről. Ezen bullának a másolatát Capistranói János 1455 július 4-én kelt levele kíséretében el is küldötte a pápának. Levelében eképen jellemzi: „Midőn a legutóbbi napokban beszélgettem Szerbia despotájával, aki itt Magyarország nemeseitől és uraitól uradalmainak megvédésére és az elvesztettek visszaszerzésére segítséget kért, a katolikus hitre vonatkozólag úgy találtam, hogy annyira rosszul gondolkodik és tévelyeihez annyira makacsul ragaszkodik, hogy nekünk, keresztényeknek, mindnyájunknak fájlalnunk kell s az ő üdvösségéről részvételt és vallásunkról szorgosabban kell gondoskodnunk... Ezenkívül Szentséged elődjétől, a boldog emlékezetű

Miklós pápától nem kellő informálás után bullát eszközölt ki, amelyre semmiképen sem méltó, amelynek másolatát ide mellékelem. Ennek a szövegére támaszkodva, azt hirdeti, hogy az ő vallása a legjobb és az apostoli szék megerősítette“.

Ezek után sejthetjük, miben állott Capistranói János szerepe. Felszólította bizonyára Brankovicsot, hogy ragaszkodjék az unióhoz és ennek megfelelőleg a vallási dolgokban is kövesse a katolikus egyház szertartásait. A görög egyházhoz ragaszkodó despota, aki már azért is nagyon dühös volt, hogy unokáját a Hunyadi-család katolikus módon nevelte, nem volt hajlandó megtenni ezeket, mert alattvalóival, akik fanatikusan ragaszkodtak régi szokásaikhoz és eretnek tanaikhoz, nem mert ezen válságos időben kötni, de nem is akart. A két férfiú között tehát meg egyezésről szó sem lehetett. Capistranói János azonban sokkal előrelátóbb és diplomatikusabb volt, hogysem a hűrt szakadásig feszítette volna. Bár meg volt róla győződve, hogy Brankovicsot a saját haszna és nem a kereszténység érdeke vagy Magyarország megvédése hozta Magyarországra, mégis mindent megtett, hogy a magyarokat Brankovics megsegítésére hangolja, miként ezt a pápához írt levelében is hangoztatja: „Szerbia despotája... bár hitéhez erősen ragaszkodik, nekünk mégis kötelességünk, hogy a veszélyekről eleve gondoskodjunk és alkalmas segítségről gondolkodjunk“. A pápához egyúttal felterjeszti azon eretnek cikkelyeket is, amelyeket a szerbek nyíltan vallanak, s amelyek majdnem azonosak a husziták tanaival

Az országgyűlés feloszlása után Capistranói János megkezdte Magyarországon az eretnekek ellen való működését. Fennmaradt emlékeink tanúskodnak róla, hogy bejárta a déli vidékeket, sőt Erdélyt is. Az aradi káptalan könyörgő levelet ír hozzá, hogy jöjjön Aradra s a város népét, amely a legnagyobb

eretnekségbe süllyedt, térítse vissza. Teljesíti kérésüket s innen Karánsebesre, majd Erdélybe megy. hogy az eretnekeket saját fészükben keresse fel. Jöveteléről értesíti Máté erdélyi püspököt, aki igen meleg hangú levélben mond neki köszönetet s jelenti, hogy Csapási Miklóst, a kükküllői esperest küldi hozzá, aki előszóval bővebben elmondja mindazt, amit közölni óhajt.

Hármas ellenség ellen küzd itt: az oláhok, a szerbek és a husziták ellen, mind a három a katolikus vallás ellensége volt. Fellépése erős és katonás, amint azt azon leveléből látjuk, amelyet 1456 január 6-án intézett Azachból Erdély földesuraihoz. Felszólítja őket ugyanis, hogy az óhitű oláhok, rácok és az eretnek-husziták ellen keményen lépjenek fel; templomaikat pusztítsák el, papjaikat üzzék ki az országból. Például felhossa nekik Hunyadi János és több magyar mágnás tettét, akik uradalmaikban lerombolták az eretnekek templomait és az eretnek papokat elűzték, ha vonakodtak megtérni. Mivel észrevette, hogy működésének elsősorban az eretnek papság áll útjában, ezért arra kérte Hunyadi Jánost, hogy a papság fejét, Capha Jánost bárminő módon fogassa el. Ez volt a vladika, a püspök, aki tekintélyével ellensúlyozni igyekezett Capistranói János működését. Hunyadi elfogatta Capha Jánost és 1456 január 18-án kérdést intéz hozzá, hogy hova küldje a foglyot, mert sokáig nem tűri meg Magyarországon.

Capistranói János hittérítői működésének azonban egyszerre véget vetett a pápai követ, Carvajal, aki sürgősen Budára kérte. A követ levelét Besztercén kapta meg s innen válaszolt 1456 február 3-án. A levélben kifejezi elkedvetlenedését, de kijelenti, hogy azért a legkészségesebben engedelmeskedik és várja a parancsát. Egv kis ideig még itt marad, mert itt várja be rendtársának, Székely Mihálynak a válaszát, akit még Déváról keresett fel levelével, hogy az

eretnekek ügyét beszélje meg Hunyadi-
val. Székely Mihály február 6-án válaszol neki Lippáról és tudatja vele, hogy Déván és Hunyadon a reábízott dolgokat elvégezte és Lippán megbeszélte az ügyeket Hunyadi-
val, aki esküvel nem ígérte meg, hogy a megígért dolgokat végrehajtja. Két nap múlva aztán örömmel írja, hogy sikerült Hunyadit rávennie, hogy haladék nélkül teljesíti azt, amit megígért. Tényleg Hunyadi ezen napokban rendeletet adott ki, hogy azokat a papokat, akiket a vladika szentelt fel, s akik tulajdonképpen nem is papok; ha nem akarnak megtérni, minden vagyonuktól fosszák meg és küldjék el Székely Mihályhoz.

Capistranói János tehát abbahagyta a térítgetést és Budára sietett, de közben úgy intézkedett, hogy Capha Jánost is Budára küldjék utána. Itt kihallgatja a fogoly püspököt s meggyőződik róla, hogy theologiai ismerete nincsen, de amit cselekedett, azt nem rosszakaratból tette. A püspöki méltóságot is csak azért gyakorolta, hogy saját szertartásuk szerint levő papok legyenek. Capistranói János, miután a hit igazságaira megoktatta, a pápai követ beleegyezésével megkeresztelte és azután Rómába küldötte. Erdékében aztán írt a pápának és a fermói bíbornoknak.

Capistranói János erdélyi működésének eredményéről Nicolao da Fara tudósít, aki szerint tízezer-nél több oláhot térített meg. Hogy oly rövid idő alatt ennyi eretneket tudott megtéríteni, annak egyszerűen az a magyarázata, hogy a földesurak megtérésével a jobbágyok is áttértek a katolikus vallásra.

KILENCEDIK FEJEZET.

Capistranói János szereplése Magyarországon.

FZERNÉGYSZÁZÖTVENHÁROM május 29-én hosszú ostrom után elesett Konstantinápoly. A törökök ezen diadalmas előnyomulása nagy hatással volt Európa fejedelmeire és uralkodóira, de senki sem vette annyira ezt a szerencsétlenséget, mint V. Miklós pápa. Ő felfogta a fenyegető veszély egész jelentőségét, s azért 1453 szeptember 30-án kereszteshadjáratra szólítja fel Európa összes fejedelmeit, elsősorban a német császárt, mint a kereszténység legelső uralkodóját, majd V. László magyar királyt, mint a legérdekeltebb uralkodót. A magyar király 1454 január 14-ére országgyűlést hívott egybe, ahol a rendek készségesen hozzájárultak a háborúhoz és e célra hathatós végzéseket hoztak. Az örökösen fontolgtató császár pedig 1454 április 24-ére hívott egybe birodalmi gyűlést Regensburgba, ahova meghívta Európa uralkodóit is. A meghívott fejedelmek közül nagyon kevesen jelentek meg, sőt még a császár is távol maradt. A császár megbízottja Nicolaus von Cusa bíbornok volt, aki Giovanni da Castiglione páviai püspökkel mindent elkövetett, hogy az egybegyűlt fejedelmeket harcra tüzelje. Fülöp burgundiai fejedelem tüzesen beszélt a harc mellett s azt a látszatot keltette, hogy komolyan akarja a harcot. A magyar követek, legelsősorban Vitéz János, szintén a háború mellett voltak, s élénk színekkel festették le azt a veszélyt, amely Magyarország elfoglalásával Nyugat-Európát fenyegeti. De mivel a császár megbízottjai kevés érdeklődést tanúsítottak a mozgalom iránt, a birodalmi gyűlés eredmény nélkül feloszlott. A császár új gyűlést hívott

egybe Szent Mihály-napra Frankfurtba. Enea Sylvio azon reményben, hogy ő lesz egyike a császár megbízottainak, 1454 július 26-án kelt levelében meghívja Capistranói Jánost a gyűlésre.

Egy héttel később, azaz augusztus 2-án Sbignew krakui püspök arról értesítette, hogy Venezia és Genova békét kötöttek a törökökkel, tehát hiába fáradozik a törökök ellen való háború érdekében. Augusztus 16-án írt levelében pedig azt jelentette, hogy Magyarországról azt az értesítést kapta, hogy a török szultán 400 ezer emberrel ostrom alá vette Nándorfejevárt. A Szegeden tanácskozó rendek elhatározták, hogy a külföldi hatalmaktól segítséget kérnek, mert kifáradt seregeikkel képtelenek a törökök előnyomulását megakadályozni. Egyben jelenti, hogy rajta lesz azon, hogy a lengyel királyt a harcra tüzelje. Nincs más fejedelem, aki oly erővel támadhatná meg a törököket, mint a lengyel király, aki nemcsak a lengyeleket, litvánokat, ruthéneket és oláhokat, hanem a tatárok egész hadát zudíthatná a törökökre. Végezetül azt írja, hogyha a pápának szíven fekszik a kereszténység ügye, létesítsen békét a lengyel király és a német lovagrend között, aztán küldjön pénzt, hogy azzal a tatárokat megnyerhessék a törökök ellen.

Capistranói János két oldalról is felvilágosítást nyervén a török ügyekről, egy pillanatig sem habozott, hanem megírta Enea Sylvióknak, hogy megjelenik a frankfurti gyűlésen. Így sodródott bele ebbe a mozgalmas ügybe, amelyben aztán utolsó lehetéig kitartott.

1454 augusztus 26-án kelt levelében Enea Sylvio megköszöni Capistranói Jánosnak az eljövételre való ígéretét s arra kéri, hogy útközben, ha a fejedelmekkel találkozik, nagyon vigyázzon beszédére, mert ezek mind a császárral takargatják hanyagságukat. Szerinte a legtöbbet ér valamennyi fejedelem között

Albert örgróf, aki a tanácskozásban megfontolt, a cselekvésben gyors, a veszélyek közepette vitéz s minden dologban tapasztalt. Őt kellene a háború vezérének megválasztani.

A gyűlés Szent Mihály-napkor Frankfurtban megkezdődött, ahova Capistranói János is megérkezett. A császár személyesen nem jelent meg, hanem követeket küldött; köztük volt Enea Sylvio is. A világi fejedelmek közül csupán Albert volt jelen; a pápa követe Giovanni da Castiglione páviai püspök volt.

Capistranói János maga írja a pápának 1454 október 27-én kelt levelében, hogy Enea Sylvio felszólítására nemcsak nyilvánosan, hanem magánbeszédében is igyekezett a zsibbadt és teljesen hidegen viselkedő birodalmi rendeket a harcra tüzelni. „Némelyek — írja a pápának — morogtak azért, hogy követed későn érkezett; mikor pedig megtudták, hogy Szentséged követül nem bíbornokot, hanem csak püspököt küldött, hasonlóképen elégedetlenkedtek. De Isten kegyelmével a követed megérkezése előtt is és után is a szidalmazóknak annyira eleget tettem, hogy mikor felolvastam a kereszteshadjáratot hirdető bullák másolatait (miután az eredetit nem tudtam megszerezni), Szentségednek buzgalmát, kiváló szorgoskodását és nagy szorgalmát mindnyájan a legnagyobb dicséretekkel halmozták el.“ Megmondja levelének további részében az okot is; miért támogatta olyan nagy igyekezettel a magyarok ügyét. „A német fejedelmek arról értesítettek engem, hogy semmiféle segédelmet sem tudnak adni a magyaroknak s így Magyarországot a török előbb elfoglalja és elpusztítja, mint a németek előre küldött serege Németországban összegyűlt volna. Vajjon megvárják-e, hogy a törökök leigázzák őket, vagy saját fenntartásukért velük megbékülnek? Sokan sokféleképen beszélnek, de nekem a magyar követek ezen napokban többször panaszkodtak ezen szavakkal: Amit tehet-

tünk, szabad volt megtennünk, de reméljük, hogy 70.000 fegyverrel fognak a németek a következő tavasszal segítségünkre jönni. Ha tehát a segedelem késik, s a magyarok és a törökök között béke vagy fegyverszünet jön létre, jaj neked, Itália, jaj neked, Róma! Majd így folytatja: „Ha az általános veszély a keresztény népet fenyegeti, amelynek atyja és fejedelme Szentséged, aki mindnyájunkért számot fog adni Istennek: én ugyanis, jóllehet, az öregség miatt nyomorék vagyok, Krisztus nevének kiválóságáért, a vallás megvédéséért, Szentséged iránt való tiszteletért elhatároztam, hogy életemet veszélynek teszem ki, véretem kiontom. Holnap innen eltávozom, Isten segítségével a császár öfelségéhez megyek, hogy őt amennyire tehetem, felébresszem, zaklassam és üzzem, mivel ilyen nagy ellenség megtámadásához illet volna, hogy Németország nemzetei 12 ezer lovasnál és 30 ezer gyalogosnál nagyobb sereget ajánlottak volna fel. Azután Magyarországra utazom, ahova a király, a tanács, a magyar főurak ismételten hívtak, legalább hogy fékezzem őket, amennyire tehetem, hogy elhirtelenkedve a törökökkel új szövetséget ne kössenek. Szentségednek lesz tiszte, hogy a követek útján és levelekkel a magyarokat, ezeket a német fejedelmeket, a városokat erre a hadjáratra felszólítsa és a császár öfelségét mindennap buzdításokkal igen ügyes követek révén szorgalmasabbá tegye“. Egyébként a gyűlés eredményét e szavakban fejezi ki: „Sokak előtt úgy tűnik fel, hogy ezen a gyűlésen nagy dolgok záródtak le, előttem azonban úgy látszik, hogy vagy semmi, vagy kevés jó“. A gyűlésen jelenlevők ugyanis elvben elfogadták a magyaroknak adandó segílyt, de a kivitelben megegyezni nem tudtak. Végre abban állapodtak meg, hogy a következő esztendőben Gyertyaszentelő Boldogasszony napján Wiener-Neustadtban a császár jelenlétében tartanak gyűlést. S ezzel a gyűlés feloszlott.

Capistranói János a törökök előrenyomulását nemcsak a magyarokra nézve tartja veszedelmesnek, hanem az egész kereszténységre is, azért európai keresztesháborút akar létrehozni. E célból buzdítja Fülöp burgundiai fejedelmet, majd az angol királyt a harcra. De mivel jelen akart lenni a wiener-neustadti gyűlésen, azért elhagyja Németországot és Wienbe siet, ahova december utolsó hetében meg is érkezett. Rögtön levelet írt Enea Sylviónak és utasítást kért tőle, hogy mit csináljon. Enea Sylvio 1455 december 31-én kelt levelében hosszasan válaszol és megmondja a szükséges útbaigazításokat. „Nagy a félelmem — írja többek között —, hogy összeroskadnak épületeink, amelyeket Frankfurtban építettünk. Amint látom, ingadoznak a fejedelmek elméi, érzéketlenek a királyok, lankadnak a népek, a halásznak a hajója a nagyobb hullámoktól csapdosva, a tenger közepén majdnem elmerül; innen is, onnan is fújnak az ellenkező szelek, szakadnak a vitorlák, törik az árboc, meghasad a hajófenék; sem az evezősökről, sem a kormányosról nem gondoskodnak; úgy látszik, hogy menekülésre nincs remény. Mindnyájan, mint az elkábítottak, simulunk a zivatarhoz. Szükség lesz tehát beszédre, az ostromozásra és tüzedre; fel kell bennünket ráznod, zaklatnod és tüzelned, mert különben semmi sem készítet arra, hogy jót tegyünk és nincs semmi erőnk, hogy a közös ügyről gondolkodjunk... Beszédedben dicsérni fogod a bárókat, reményt öntesz a lelkükbe és a jól haladókat működésre ösztönözöd. De ha népünknek vezéreit félénkeknek vagy viszálykodóknak találod, akkor élni fogsz hivataloddal, akkor szünet nélkül kiáltani fogsz és mint harsona hangoztatod hangodat; vádolni fogod őket gyávaságról, szemrehányást teszesz nekik a büszkeségük miatt és elátkozod kapzsiságukat. Ez a három a legveszedelmesebb fenerák, amelyek vallásunkat majdnem alávetik a törökök kardjának.“

Február 8-án újra ír Capistranói Jánosnak és tudtára adja a császár üzenetét, hogy akkor jöjjön a gyűlésre, mikor Poděbrad és a csehek megérkeztek. Február 28-án Capistranói János keresi fel soraival Enea Sylviót és kéri, hogy adjon felvilágosítást, vajjon Wienben maradjon-e, vagy Wiener-Neustadtba menjen-e, mivel az a hír van elterjedve, hogy a gyűlést a császár Wienbe teszi át. Egyúttal tudtára adja, hogy László magyar király megérkezett és vele több báró, de a magyarok közül csak a váradi püspök jött el eddig.

Időközben, vagyis február 16-án mégis megnyílt a gyűlés Wiener-Neustadtban. A német fejedelmek közül nagyon kevesen voltak jelen; hiányoztak a magyarok követei is, de hiányzott Poděbrad maga is. A pápa követe a paviai püspök volt, Giovanni da Castiglione, aki március 8-án üdvözli Capistranói Jánost és előre örül jövetelének. Március 18-án végre megérkezett Poděbrad is, akit ünnepélyesen fogadtak. Erre várt csupán Capistranói János, s most rögtön útrakelt Wiener-Neustadtba.

A gyűlésen ezalatt kanapéper folyt arról, hogy az egyes fejedelmek követei hol üljenek. Ezen kicsinyes viszály elintézése után hozzáfogtak a komoly munkához. Március 22-én a pápai követ nagy beszédet mondott, amelyben fejtegette a veszélyt, amely a keresztény népet fenyegeti. Felhozta a görög császárság gyászos bukását és rámutatott a bukás igazi okára: a keresztény népek önzésére. A következő napokban Enea Sylvio, Capistranói János és Vitéz János váradi püspök mondtak tüzes beszédeket és ragyogtatták hatalmas ékesszólásukat. Úgy látszott, hogy az egybegyűltekre nagy hatással voltak, mert a szép ígéretekben nem volt hiány. Poděbrad kijelentette, hogy kész az egész ország hadiérejét személyesen a törökök ellen vezetni, ha a szomszéd fejedelmek békességet ígérnek. Ez a nemes elhatározás még

Capistranói János tetszését is megnyerte. Ugyanezt ígérték mások is, mint Fülöp, Burgundia fejedelme. A frankfurti gyűlés határozatainak végrehajtásánál aztán megrekedt a gyűlés. Kapóra jött V. Miklós halálának a híre, amely április 12-én érkezett meg Wiener-Neustadtba. Ez a hír szétrobbantotta a gyűlést. A rendek siettek meghozni azon határozatukat, hogy az idő rövidsége miatt ezen évben már semmit sem tehetnek, de a jövő évben áldozócsütörtökön ismét egybegyűlnek. A magyar követeknek Enea Sylvio hirdette ki ezt a határozatot a császár megbízásából április 23-án. S ezzel a magyarok reménye, hogy a külföld segítségével feltartóztathatják a törökök hódító hadát, dugába dőlt. Az egész háború most már kizárólag Magyarországra nehezedett, amely az előző évek harcai alatt amúgy is sok áldozatot hozott. A magyarok utolsó és minden reményiségüket az új pápába vetették.

Az új pápa a spanyol származású Borgia Alfonso valenciai püspök lett, aki felvette a III. Kallixtus nevet. Mivel a bíbornokok, mielőtt a konklavéba gyűltek volna, esküvel kötelezték magukat Konstantinápoly visszafoglalására, III. Kallixtus mint pápa megújítja ezt a fogadást s ígéretet tesz, hogy minden erejével azon lesz, hogy a törököket Európából kiűzze. A fáradhatatlan buzgalom, amelyet az ősz pápa kifejtett, nem maradt titokban és a magyarok szívébe egy kis reményt öntött, hogy az új pápa révén talán sikerülni fog egy nagyobb szabású kereszteshadat létrehozni, amellyel visszaverhetnék a folytonosan előrenyomuló törököket. Általános az országban a meggyőződés, hogy a mostani lelki fásultság és nemtörődömség közepette senki sem tudja a harci tüzet jobban élesíteni, mint az a mezítlábos szerzetes, akit híre már Magyarországra is eljutott, s akit már egyes főurak régen kértek, hogy jöjjön Magyarországra.

A wiener-neustadti gyűlésen, ahol a magyaroknak ismét alkalmuk volt hallani Capistranói János tüzes beszédeit, megragadták egyes főurak az alkalmat és ismét kérték, hogy jöjjön Magyarországra és itt hirdesse a kereszteshadjáratot. Capistranói János most nem tért ki, hanem megígérte, hogy pünkösdre Magyarországra jön.

A gyűlés feloszlása után azért nem jött mindjárt Magyarországra, mert értesítést várt Rómából az új pápától. Mivel semmiféle értesítés nem érkezett, azért május 1-én Judenburgból levelet ír a pápának, amelyben tudtára adja, hogyha a szentszéknek nincsen kifogása ellene, Magyarországra fog menni és azt ajánlja a pápának, hogy az egyház kincseit fordítsa Magyarország megmentésére és megsegítésére.

Május közepén aztán átlépi Magyarország határát. Május 18-án a zalamegyei Lendván egy kis pihenőt tart, innen ír aztán újból a pápának levelet. Lelkében ugyanis nagyon aggódott, hogy az új pápa talán öregségére való tekintetből nem ad neki megbízást, sőt visszahívja. Felajánlja tehát szolgálatát és kijelenti, hogy minden szavát a legkészségesebben teljesíteni fogja utolsó csepp véréig és utolsó leheletéig. Május 19-én aztán ír a fermói bíbornoknak és arra kéri, hogy tudakolja meg a pápa szándékát s írja meg, mit cselekedjék. Közben értesíti Hunyadi Jánost is jöveteléről, aki rögtön válaszol és esdve kéri, hogy most már ne változtassa meg szándékát, hanem sietve jöjjön. Hunyadi János futárja elhozta egyúttal Dénes esztergomi érsek levelét is, aki arra kéri, hogy haladék nélkül jöjjön Esztergomba. A Budán tanácskozó rendek is melegen üdvözlük és arra kérik, hogy siessen Győrbe, ahová az országgyűlést áttették. Erről a határozatról értesíti Dénes esztergomi érsek is s kéri, hogy sietve jöjjön Győrbe, ahol az országos rendek nagy számban fognak megjelenni. Ezen felszólítás értelmében tehát Capistranói

János Győrbe siet, hová június első napjaiban meg is érkezett. A győri püspök az egész papsággal és néppel elébe ment és ünnepélyesen a városba kísérté. Itt a győri országgyűlésen nyílt először alkalma a magyar nemzetet megismernie. S miután az ország jobbjai, főleg Hunyadi János felvilágosították az ország szerencsétlen helyzetéről, amelybe egyrészt a folytonos török háborúk, másrészt a nemesek torzsalkodása juttatták, főtörekvése odairányult, hogy a kölcsönös gyűlölség és irigység által mély gyökeret vert pártos szellemet a hazafiak lelkéből kiirtsa s őket a higgadt tanácskozásra bírja. Az országgyűlésen folyt a vitatkozás árja, de áldozathozatalra senkinek sem volt kedve. Közben megérkeztek az új pápa futárjai is, akik a pápától és a bíbornoki testülettől hoztak levelet a királyhoz, az országos rendekhez és egyes egyházi s világi főurakhoz. A bíbornoki testület bejelentette az új pápa trónraléptét; a pápa pedig közlé velük azon esküt, amelyet pápává választása után a bíbornoki testület előtt elmondott. Mindkettőnek levele nagy hatással volt az egybegyűlt rendekre, akik kitörő örömmel vették tudomásul a pápa nyilatkozatát. Capistranói János is kapott levelet a pápától, amelyben megbízta a keresztesháború hirdetésével Magyarországon.

Capistranói János 1455 június 21-én tudósítja a pápát a győri országgyűlésről, Hunyadi János terveiről és a küldött levelek hatásáról. Levele vége felé arra kéri a pápát, hogy küldjön Magyarország részére egy bíbornokot megfelelő pénzzel, aki a hadsereg fővezére lenne, vagy ha jobban tetszik, bízza meg ezzel az üggyel Dénes esztergomi érseket. Felveti azt az eszmét is, hogy jó volna a törököket két tűz közé szorítani: Hunyadi támadná a szárazföldön, az aragoniai király pedig a tengeren. A választást és a döntő szót a pápára bízta.

Az országgyűlés érdemleges dolgot nem végzett,

mivel a következő hónapra Budára tették át. Mielőtt azonban a rendek szétoszlottak volna, 1455 június 25-én megesküdtek, hogy a legjobb tehetségük szerint szolgálják az ország ügyeit. Az országos rendek Budára siettek, Capistranói János meg Esztergomba ment az érsek hívására. Hunyadi János július 15-én levelet ír Capistranói Jánosnak s arra kéri, hogy a legközelebbi szombaton, azaz július 19-én induljon Budára, mivel további időre engedélyt nem adhat. Július 22-én aztán Budára érkezett.

Az országgyűlésnek középpontja ismét Capistranói János, miként erről az országos rendek tanúskodnak azon levelükben, amelyet 1455 július 21-én intéztek a pápához. A levélben megköszönik a pápa figyelmét, hogy bejelentette trónraléptét; előadják Magyarország szorult helyzetét és megígérik, hogy megvárják, míg a pápa segítségükre jöhet. „A várakozás ezen szorult idejében — írják a pápának — van alkalmas bátorítónk, a tisztelendő Capistranói János ferencrendi szerzetes, aki Németország sok országának bejárása után Lengyelországba ment, onnan Szi-lézián és Morvaországon keresztül ismét Ausztriába érkezett, végül eljött hozzánk; hitbuzgóságával és tudományával mindenütt kivált, nálunk pedig a mi ügyünknek megfelelőleg a szükséges buzdításokkal szerfölött kitűnt. Beszédeivel felüdít bennünket, valóságosságával új életet önt belénk... Hasznos ő helyzetünkre, alkalmas a reménykeltésre és szerfölött szükséges ügyeink véghezvitelére.”

A budai országgyűlés is eredmény nélkül szétoszlott. Hunyadi János a déli vidékekre sietett, ahonnan rossz hírek érkeztek a törökök előrenyomulásáról; Capistranói János pedig megkezdte térítői munkálkodását és a főurak kibékítését. Augusztus 24-én Székesfejervárott találjuk, majd az Alföldre siet, hogy Szegeden Hunyadival találkozzék. De nem találta már itt. Szeptember 14-én Hunyadvárából ír

neki Hunyadi és sajnálkozik, hogy Szegeden nem találkozhatott vele, de sürgős és fontos ügyek Erdélybe szólították. Közli vele, hogy Hunyadról Brassóba megy, innen Moldvába és Oláhországba. Kéri, hogy öreg korára való tekintetből ne tegye meg ezt a nagy utat Erdélybe, mert vele úgy sem találkozhatik; egyébként úgyis mindent az ő szándéka és tanácsa szerint akar elvégezni.

Capistranói János nem hallgat Hunyadi szavaira, hanem ifjúi tűzzel útrakel és Dél-Magyarországba megy. Szeptember 17-én már Csanádon van, innen értesíti a pápát Brankovics György szerb despota sorsáról is. Időközben a pápa megkapta Capistranói János levelét, hajlott tanácsára és 1455 szeptember 1-én kelt bullájában Széchi Dénes esztergomi érseket kinevezte követévé és szigorúan meghagyta neki, hogy igyekezzék Magyarországon békét teremteni, s ha másképen nem lehet, a békerontókat vesse egyházi kiközösítés alá; akadályozza meg mindenképen és tiltsa meg, hogy időközben a magyarok békét kössenek a törökökkel, hogy így tavasszal az egyesült kereszténység egész erejével támadhassa meg őket. A pápa tevékenysége ebben még nem merült ki. Szeptember 13-án megbízta az alexandriai patriárkát, hogy az aragoniai király mellére tűzze fel a keresztet, mert elhatározta magát a keresztesháborúra. Szeptember 20-án kinevezte Nicolaus von Cusa bíbornokot Angolország részére, Alain bíbornokot Franciaország részére és szeptember 28-án Juan Carvajal bíbornokot pedig Németország, Magyarország és Lengyelország teljes hatalmú követeivé.

A pápa a San Pietro-templomában nagy ünnepélyesség közepette maga tűzte Carvajal mellére a keresztet. A követ aztán útnak indult Francesco de Oddis assisi püspök kíséretében Venezián keresztül Wienbe, ahová november 22-én érkezett. Az itt tartózkodó magyar király harmadnapra már fogadta és

megígérte neki, hogy iparkodni fog arra, hogy a pápa kívánalmait teljesítse és ennek előmozdítására Budára fog menni.

Carvajal 1455 december 7-én levelet intéz Capistranói Jánoshoz és felszólítja, hogy jöjjön Budára, ahová ő is sietni fog: „Öszentsége ugyanis meghagyta és megparancsolta, hogy Atyaságoddal mielőbb találkozzam. A többit meg fogja tudni tőlem, akit Öszentsége szintén kioktatott“. Erdélyben kapta meg a pápai követ levelét. Egy szóval sem ellenkezik, térítői munkáját abbahagyván, útnak indul Budára. Bár hideg idők jártak és erős hózivatarok voltak, azért még sem rettent vissza az utazástól. Előbb érkezett Budára, mint a pápai követ. 1456 február 3-án Pestről kelt levelében értesíti Carvajalt megérkezéséről és jelenti neki, hogy készségesen várja parancsait: „A legkészségesebben teljesítem parancsait, de Öszentségétől brevét kaptam, hogy az ő különös engedélye nélkül Magyarország területéről és a hitetlenek körül fekvő tartományokból el ne távozzam“.

Február 6-án megérkezett Carvajal Budára és vele jött László magyar király is. Az országgyűlést azonban, amelyet január 13-ára hívott egybe, részvétlenség miatt megnyitni nem tudta. Február 7-én tehát új rendeletet adott ki az összes vármegyékhez, amelyben a nemességet sürgősen Budára rendeli február hónap végére.

Carvajal február 7-én közli Capistranói Jánossal a pápa parancsát és átadja a számára küldött két bullát is. Öröme nagy volt, hogy a pápa oly kegyesen válaszolt leveleire és minden kiváltságot megadott, de boldogsága határtalan lett akkor, mikor február 15-én Buda főtemplomában a pápai követ felolvasta a keresztesháború hirdetését tartalmazó bullát és ennek hirdetésével őt bízta meg. S ennek jeléül mellére tűzte a keresztet, amelyet a pápa sajátkezűleg szentelt meg és küldött neki. A pápának ez a figyelme

annyira meghatotta, hogy a március 24-én írt levelében alig talál szavakat hálája kifejezésére: „En teljes alázatossággal vettem át a tisztelendő követ úrtól a Szentséged által megszentelt keresztet és a feltűzött keresztet utolsó csepp véremig hordani fogom, ám-bár százszor kellene is naponként kiöntenem“.

Capistranói János és a pápai követ azonnal hozzáfogtak a keresztesek táborozásához. Fáradozásaikat siker koronázta. Nemcsak az egyházi és világi főurak közül sokan, hanem különösen a köznépből tömegesen vették fel a keresztet.

Végre március végére a rendek közül annyian megjelentek, hogy április elején az országgyűlést meg lehetett nyitani. Hunyadi János, Carvajal és Capistranói János minden követ megmozdítottak, hogy a királyt és a rendeket áldozatkészségre bírják. Az országgyűlésen aztán azt határozták, hogy minden telek egyforintnyi adót fizet a háború céljaira és a törökök ellen való gyülekezés napjául július 29-ét tűzték ki. Ezt a határozatot április 6-án Vitéz János váradi püspök közölte a pápai követtel, akit arra kért, hogy hasson oda, hogy a pápa és az aragoniai király saját hajóhadukat indítsák útnak a törökök átkelésének megakadályozására.

A következő napon azonban hirtelen fordulat állott be. Gyors futár jött a végekről azon hírrel, hogy a szultán hatalmas sereggel közeledik az ország határához. A hír igazvoltát senki sem vonta kétségbe. Az országos rendek ezen hír hatása alatt abban állapodtak meg, hogy azonnal sereget küldenek a fenyegetett országrész védelmére.

Hunyadi János az esztergomi érsek és a váradi püspök jelenlétében tudatta Carvajallal a történeteket és felkérte, hogy írjon Őszentségének és eszközölje ki a pápai hajóhadnak a Bosporusba való küldését. A követ sürgős levelet meneszt tehát a pápához, amelyben ezeket írja: „Szentséged intézke-

dése nélkül az ország súlyos csapást fog szenvedni, mert magára hagyatva ellenállni nem képes, Németországból pedig a veszély nagyságával arányban álló segítségre nem számíthat... Nagy a veszedelem! Napok, sőt órák késedelme olyan veszteségeket okozhat, amelyeket a kereszténység örök időken át siratna“. Írt továbbá gyors segélyért a lengyel királynak, Zsigmond osztrák hercegnek, a brandenburgi örgrófnak és Francesco Sforza milánói hercegnek. V. László király csupán arra szorítkozott, hogy írt a pápának és az európai uralkodóknak segítségért. Magyarország főpapjai és főurai azonban közönyösen és tétlenül szemlélték az ország veszedelmét.

E válságos időben három férfiút tüntetnek fel emlékeink, akik pótolták a nemzet és a király mulasztásait és lángoló buzgalommal készültek az ország megvédelmezésére: Hunyadi Jánost, Juan Carvajalt és Capistranói Jánost. Az elsőt sarkalta a hazaszeretete, a másodikat lelkesítette a kereszténység érdeke, a harmadikat hevítette a vértanúság után való vágya.

Hunyadi a veszély hallatára elhagyja Budát és életének legfényesebb tényének megkezdésére az Alföldre megy. Itt szervezi a hadseregét és innen sürgeti az ország főurait, hogy csatlakozzanak hozzá. De csak kevesen tették meg, köztük Kanizsai László, Rozgonyi Raynald, Koroghi János.

A pápai követ tevékeny részt vesz a keresztesháború hirdetésében. A pápától nyert felhatalmazás folytán teljes bűcsút ígér mindazoknak, akik a török ellen fegyvert fognak, vagy a háború céljaira adományokat adnak. Április végén már Szegeden van és oly nagy benne a buzgóság, hogy személyesen akarta vezetni az egybegyűlt keresztéseket a véghelyekre. De Hunyadi, aki időközben Szegedre jött, arra bírta, hogy térjen vissza Budára és maradjon állandóan a király mellett.

Capistranói János lelkesültsége határtalan; buzgólkodása minden dicséretet felülmul. Lelkes társaival először az Alföldet keresi fel s itt toboroz keresztteseket. Eleinte tolmácsainak ügyetlensége miatt csekély hatást ért el, de beszédeinek csodálatos varázsa csakhamar felolvastotta a jeget. Az emberek tódultak hozzá és készségesen felvették a keresztet. Minden vidék, minden község akarja látni, s azért elhalmozzák meghívó levelekkel. Herczegh Rafael kalocsai érsek Apáthiról május 3-án írt levelében tudtára adja, hogy a nép már nyolc napja várakozik reá, s azért siessen ide, mert itt nagy eredményeket érhet el. Marczali János, Sümeg és Zalamegye főispánja tudósítást kér tőle, hogy a főserег merre tartózkodik. Érdekes tanúbizonyság e levél arra, hogy a legelőkelőbb urak is őt tekintik a háború egyik legfőbb személyének. Május 14-én Carvajal keresi fel soraival és keserűen panaszkodik, hogy Hunyadi megtiltotta neki, hogy a harcba menjen. Május 23-án, majd a következő napon újra felkeresi soraival és tudtára adja, hogy segítségére leküldötte Francesco de Oddis assisi püspököt; a Rómából kapott rossz híreket levélben nem is meri vele közölni. Minden sorából azt látjuk, hogy nagyon bántja, hogy a király oldala mellett tétlenségre van kárhóztatva.

E válságos pillanatban aztán a király Cillei tanácsára vadászat ürügye alatt eltávozott Budáról és Wienbe ment. A pápai követ június 5-én rögtön megírja ezt Capistranói Jánosnak és felszólítja, hogy gondoskodjék arról, hogy a kereszttesek minél gyorsabban szálljanak lefelé a végek felé.

A pápai követ a király távozása után nagyon érezte, hogy teljesen magára van hagyva. A főurak ugyanis a király szökését ürügyül véve, maguk is elhagyták Budát, de a pápai követ megőrizte hidegvérét és nem csüggedett. Minden reményét Capistranói Jánosba vetette, akinek erejétől és ékesszólásától

remélte a német hadak gyors kieszközlését. Ezért a június 2-án írt levelében felszólította, hogy bár a pápa megtiltotta neki Magyarországból való távozását, de a mostani végveszély megokolja azt, hogy mégis elhagyja az országot és Wienbe menjen a császárhoz, hogy minél gyorsabban küldje az ígért sereget. Néhány napra rá újra felkeresi soraival és azt ajánlja, hogy maradjon csak itt Magyarországon, mert Hunyadi János nem találta helyesnek azt, hogy e nehéz időben az országból távozzék.

Közben Lodovico da Scarampo aquileiai patriárka, a pápai hajóhad parancsnoka is 1456 április 26-án írt levelében érintkezésbe lépett Capistranói Jánossal s arra kérte, hogy a keresztény fejedelmek úgy intézzék el a hadsereg szervezését, hogy kellő időben a tengeri hajóhaddal együtt működhessenek.

A pápa maga is siet Capistranói János buzgalmát megdicserni és azért 1456 május 4-én kelt levelében melegen megköszöni eddigi fáradozását és további kitartásra buzdítja: „Munkálkodásod vezéreül ott vannak a mi követek, akik buzgalmadban rendkívül bíznak s az ő segítségükre támaszkodva, remélünk lehet, hogy Isten kegyelmével üdvös eredményeket fogtok létrehozni. Küzdjetek tehát erőtkhöz képest s azt a jó harcot harcoljátok meg, amelyet Isten számotokra azért tartott meg, hogy a dicsőség koronájának megnyerését kiérdemeljétek. S mivel Kegyesseged nagyon jól tudja, mennyire kell becsülni a magyarok erejét és minő szokott az lenni hasonló esetekben, azért törekedjél arra, hogy fáradozásaidal és buzgólkodásaiddal a kereszténységnek kedves szolgálatot teljesíts, amelynél bizonyára nincs semmi dicsőségesebb és érdemmel teljesebb Istennél. Mi pedig a hajóhad felszerelésére éber gonddal törekszünk és minden halogatás nélkül a tengerre rendeljük“.

Igy gondoskodott a pápa, de Európa uralkodói másképen cselekedtek. A pápa egymásután kapja

követeitől azt a szomorú jelentést, hogy az uralkodók semmiféle áldozatkészségre nem hajlandók. A német császár húzta-halasztotta a dolgot, úgy hogy a pápa kiközösítéssel fenyegette meg. VII. Károly francia király még a keresztesbulla kihirdetését is megakadályozta. Burgundia fejedelme, aki oly nagyon látszott az előbbi évben lángolni, még az összegyűjtött pénzt sem engedi Rómába küldeni. A dán, a spanyol és a portugál királyok csak nagyhangú ígéreteket tesznek. Alfonzo, Napoli és Szicília királya folyton akadékoskodik. Francesco Sforza hideg közönnyel szemléli az eseményeket. Venezia és Firenze kormánya mindenáron ki akar bújni az ígéretek teljesítése alól.

A pápa, miután látta, hogy a földi fejedelmekben nem bizakodhatik többé, az isteni segedelemhez fordult. 1456 június 29-én kelt bullájában felhívta az egész keresztény világ főpapjait, hogy imádság, böjt és bűnbánat által igyekezzenek az Úrhoz visszatérni. Elrendelése továbbá, hogy a világ minden templomában naponként déltájban háromszor húzzák meg a harangokat, hogy a hívek figyelmessé tétessenek az imádkozásra.

Mialatt a pápa minden lehetőt megtesz a háborúra, addig Magyarországon is serényen folyik a keresztesek toborzása. Capistranói János lelkesültsége magával ragadta az ország világi papságát is, s ők is versenyezve hirdették a keresztesháborút. Capistranói Jánost majdnem szétszedik, annyian keresik fel különböző ügyeikkel. Lépésről-lépésre nem követhetjük tevékenységét, de egyes oklevelek elárulják, hogy folyton érintkezik az ország legfőbb uraival. Így különösen érintkezik Geszthi Jánossal, Nándorfejérvár kapitányával, akit Hunyadi még május havában nevezett ki Szilágyi Mihály helyébe, de nem tudni, mi okból, állását nem fogadta el.

Az összegyűjtött keresztesek legnagyobb része

tanulóifjakkból, parasztokból és mesteremberekből állott, akik legnagyobbbrészt fegyvertelenek, legföllebb íjjal, nyíllal vagy ezek hiányában kapával, kaszával és villával vannak felszerelve.

Június 3-án hatalmas üstökös jelent meg az égen, amely ijesztő nagy csóvájával megremegtette a föld népét. Capistranói János ügyesen felhasználta az üstököstől való félelmet a törökök ellen való harc buzdítására. Azt hangoztatta, hogy a keresztényeknek győzniök kell, mert az üstökös megjelenése veszedelmet jelent a törökökre. „Ne féljete — mondja ő —, kiseded sereg, ne remegjete! Meg fogja adni nekünk Isten az ellenségeink fölött az óhajtott győzelmet, amelyről a feltűnt csillagok is azt hirdetik, hogy be fog következni.“

Hunyadi János közben biztos hírt kapott arról, hogy a török szultán gyorsított menetben közeleg az ország határához; június 18-án Hollósról tudósítja erről Carvajalt és kéri, hogy a keresztéseket minél előbb küldje hozzá. Július 3-án Keviben tartózkodik és innét sürgeti meg harmadízben az erdélyi szászokat, hogy siessenek már, mivel a törökök szemben állanak a keresztényekkel a Duna másik partján.

Hunyadi a török csapatok irányából azt következtette, hogy a szultán legelső haditénye Nándorfejérvár ellen irányul. Már előzőleg is gondolt erre, azért még május havában kinevezte Geszthi János macsói albánt várkapitánynak, de mivel ezen állását nem foglalta el, a várkapitány Szilágyi Mihály maradt, aki a vár felügyeletét megosztotta Bastida Jánossal és Ország Mihállyal. Iparkodtak ők a várat kijavítani és megerősíteni, de mivel attól tartottak, hogy a török előbb érkezik meg, mint a várat rendbehoznák, kéri Hunyadit, hogy vonuljon be seregével, Capistranói Jánost pedig, hogy siessen kereszteseivel a vár védelmére.

Nemsokára azután Hunyadi Jánostól is meg-

kapta az értesítést, hogy hagyjon fel a toborzással és a lehető leggyorsabban siessen kereszteseivel Nándorfejérvárra. Péterváradtól északra valahol a Duna mentén tartózkodott ekkor. Rögtön öt hajót szereltetett fel és a nála levő keresztesekkel megindult a Dunán lefelé, de követeket küldött mindenfelé, hogy a keresztesek haladéktalanul gyűljenek Nándorfejérvár alá. Giovanni da Tagliacozzo szerint útközben nagyon levert volt, sokszor könnyezett és folytonosan azt hangoztatta: „A végveszély már közel van és nincs senki, aki megsegítsen“. Péterváradon azonban nagy öröm érte. Mise közben víziója volt: Egy nyilat látott az égből lerepülni, amelyen aranybetűkkel e szavak voltak írva: „Ne félj, János, légy nyugodt, amint kezdted, hajózzál tovább és siess, mivel az én nevemmel és a szent kereszt erejével győzelmet fogsz aratni a törökökön“. Ezen csodás látomást beszédeiben, prédikációiban nyíltan hirdette s társainak az asztalnál igen gyakran elbeszélte. A néptömeget egészen magával ragadta, mindenki hitt szavainak, s így a harcias szellem hatotta át valmennyiüket. A kereszt jelével ékesített fel mindent, még az oltárt is, sőt még a miseruhákat is; azt hangoztatván: „Mivel a kereszt jelével kell az ellenséget megszegyenyíteni és megsemmisíteni, azért a használatra adott minden dolog a kereszt jelével legven ellátva“.

Szilágyi Mihály sürgetésére aztán július 2-án Nándorfejérvárra érkezett és kereszteseivel ünnepélyesen bevonul a várba, ahol misét mond és utána buzdította őket a bátorságra és a vértanúságra. A beszéd végeztével Hunyadi János meghagyása szerint a keresztesek egyrészét a várban hagyja, a másik részét Kevibe akarta szállítani Hunyadihoz. Útközben majdnem a törökök kezébe került, de szerencsére olyan nagy zivatar támadt, hogy kénytelenek voltak kikötni és szárazföldön folytatni az utat. Mikor a vihar elmúlt, akkor látták, hogy a Dunán ott áll a török hajó-

had. Az est beálltával aztán megint visszatért Nándorfejérvárba. A következő reggel aztán a saját szemével láthatta a fellegvárból, miként bontakozik ki a látóhatáron a törökök óriási hadserege. A Morva folyó völgyében hömpölygött a szárazföldi hadsereg a Duna felé, amelynek nagyságáról maguk a szemtanúk is eltérőleg nyilatkoznak, 100 ezer és 400 ezer között váltakozik a számuk. Újabb írók 150—200 ezerre becsülik az egész hadsereget, az egész hajóhadat pedig, amely a Dunán jött fel, 200 hajóra.

Egykorú források a következő képét adják Nándorfejérvárnak: „A város azon a szögleten fekszik, ahol a Dunába ömlik a Száva; északról a Duna, nyugatról pedig a Száva mossa. A vár a hegy tetején terül el, a természettől is, de mesterségesen is nagyon meg van erősítve a hegy lábáig; a város mindkét folyó partján terjeszkedik, a folyók felől erős fal védi, a szárazföld felől kétszeres sánc, árok és falak védelmezik“. Így ír Bonfini. Giovanni da Tagliacozzo pedig, aki jelen volt a harc idejében, ezeket írja: „Nándorfejérvár három részre oszlik; az első vár egy nagy teret és síkságot zárt körül, itt volt igen sok nemesnek a háza... ezen várból vezetett le az út a városba s itt volt a bejárat a két belső várba. A második vár már kisebb volt, de nagyon jól el volt zárva az első vártól, mély sáncokkal, tornyokkal és erős bástyákkal volt megerősítve; az első várból ide csak egyetlen kapun és a felvonóhídon lehetett jönni, a második várból van átjárás a harmadik várba, amely sokkal kisebb, de legjobban meg van erősítve. Ebben van az a torony is, amelynek „Ne félj“ a neve... Itt volt a királyi lakosztály is... Itt van a hátsó kapu, amelyen le lehetett menni a városba és a Dunához“.

A vár kapitánya Szilágyi Mihály volt. Neki jutott a nehéz feladat, hogy a várat jókarba hozza, megfelelő őrséggel ellása, hadi- és élelmiszerekkel felszerelje. A vár őrsége nem lehetett több 5—6 ezer

embernél. Ennyi elegendő volt addig, míg a legközelebbi segítség megérkezik. Július 2-án Capistranói János hozott a várba egy csapat kereszttest, akiket Szilágyi Mihály beosztott az őrség közé. Július 4-én aztán Péterváradra siet Hunyadihoz, hogy megbeszélje vele a módozatokat, miképen szállítsák a többi keresztteseket a várba.

Hunyadi János a Duna balpartján, Keviben volt, de mikor a török gályák elvonultak előtte, ő is feljebb jött seregével. A terv tisztán állott előtte: keresztül kell törnie a török hajóhadat és seregét bevinni a várba, ahol az ellenállás sikeres lehet. Közli tehát tervét Capistranói Jánossal, hogy gyűjtsön össze hajókat, rakassa meg azokat kereszttesekkel és siesen Szalánkeménbe. Capistranói János teljesíti a parancsot. Személyesen keresi fel Bácsban Herczegh Rafael kalocsai érseket, hogy rávegye a harcra. Az érsek azonban, mint a többi egyházi és világi főurak, tartózkodott minden harctól. S így csak a szegényebb oszálýú népek jelentek meg a kijelölt helyen.

A rendelkezésre álló 10 napot Hunyadi és Capistranói János nagyon jól felhasználták. Összegyűjtöttek mintegy 200 hajót, amelyeken aztán a bátrabb keresztteseket elhelyezték. Az éj leple alatt sikerült egy követet küldeni a várba Szilágyihoz azon parancssal, hogy a legközelebbi szerdai napon, vagyis július 14-én, mihelyt észreveszi; hogy a magyarok meglámadták a törököket, törjön ki a várból a hajós néppel és hátba támadja meg őket, hogy két tűz közé szoríthassák az ellenséget. A vett parancs értelmében Szilágyi 40 hajót szerelt fel, amelyeken katonául azon polgárokat alkalmazta, akik önként vállalkoztak a veszélyes harcra. Hunyadi János egy nagyobb hajót is felszereltetett, hogy ez legyen a többi vezetője és védelmezője is, mert ebbe rakatta legmegbízhatóbb embereit.

Az elmúlt tíz napot a törökök sem töltötték tét-

len. Lassankint elhelyezkedtek a vár körül, de mindjárt július 4-én megkezdték a vár bombázását. Az ágyúzás éjjel-nappal szakadatlanul folvt s a várnak falait nagyon megrongálták. Szilágyi mindig résen volt és biztatta katonáit: „Sokszor jött hozzánk — mondja Giovanni da Tagliacozzo — s bátorított minket, mondván: Ne féljetek!” A törökök mindjobban közeledtek a várhoz és elkezdették az erődítmények aláaknázását. A szultán a Duna felől is el akarta vágni a segélyhozás lehetőségét, azért a vártól körülbelül egymértföldnyire előre küldötte a 60 nagyobb és körülbelül másfélszáz kisebb hajóból álló hajóhadát s ott összeláncoltatta, hogy az ellenséges hajó át ne tudjon törni.

Ilyen előzmények és előkészületek között virradt fel július 14-ike. Hunyadi parancsára megindult a kis keresztény hajóhad. Méltóságosan úszott legelől a vezérhajó, melynek az volt a feladata, hogy irányítsa és védje a kis hajóhadat. A hajóhad védelmére a Duna mindkét partján hadsereg vonult, amelynek egyik parton Hunyadi János, a másik parton Capistranói János volt a vezére, aki előtt egy Péter nevű nemes vitte a zászlót.

Festői látvány volt, mikor a kised hajóhad a reggeli napfényben feltűnt a horgonyaikon büszkén himbálódzó török hajók előtt. A törökök gúnyjal és vidám nevetéssel szemlélték, miként közeledik a gyaurok kised hajóhada. Fogadásukra csakhamar készen vannak, híd alakjára egymás mellé sorakoztak és láncokkal egymást úgy összekötötték, hogy szilárd hídat látszott alkotni az egész flotta. A tusa csakhamar megkezdődött. A keresztények Jézus nevének hangos kiáltásával hajóikat nagy erővel a török gályáknak irányították. Az összeütközés oly heves volt, hogy az összekötő láncok több helyen elszakadtak. Rettenetes harc fejlődik ki. Capistranói János a parton állva, a keresztet magasra tartva,

Jézus nevét harsány hangon hangoztatva folytonosan tüzezi a kereszteseket a harcra. Hunyadi pedig bátor csapatával a török hajókra szökik, s kivont karddal szabdalják a törököket. Egyszerre csak feltűnik délfelől a várbeliek 40 hajóból álló hajóhada is. S így két tűz közé szorult a törökök hajóhada, amelynek romlása teljes volt. Még azok a gályák is, amelyeknek sikerült elmenekülniök, olyan rossz állapotban voltak, hogy a törökök többet hasznukat nem vehették. A szultán maga égettette el őket, hogy a keresztények kezére ne jussanak. A keresztények legnagyobb vesztesége a vezérhajó volt, amelyen mindjárt a küzdelem elején felrobbant a puskapor és ennek következtében majdnem egészen elégett.

A győzelem teljes volt, a Duna ismét szabad lett, s így a várral ismét megnyílt a közlekedés. Hunyadi és Capistranói János bevonulnak a sereg egyrészével a várba, a fáradt sereget friss csapatokkal cserélik fel, a betegeket és sebesülteket a várból elszállítják és a közeli városokba küldik. A vár siralmas helyzete azonban nagyon lehangolta Hunyadit, de hű társa, Capistranói János lelket önt bele. Hunyadi erre kiadja a parancsot, hogy a falakat, amennyire lehet, hozzák helyre.

Hogy a különböző elemekből álló hadseregébe rendel és fegyelmet hozzon, Hunyadi Zimony térségein szállott táborba. A rendes katonaság a várőrséggel együtt 15 ezerre rúghatott. Ehhez járult a keresztesek nagyszámú csapata, akik mindenünnen, még a legtávolabbi helyekről is folytonosan özönlöttek. Legnagyobb részük magyar volt, de volt közöttük német, lengyel, szláv és bosnyák is. Néhány magyar főúron és Heinrich von Rosenbergen kívül, aki 200 lovassal jött a kedves atya megsegítésére, nemeseket és főurakat nem találnak a keresztesek között. „Mindnyájan — írja Giovanni da Tagliacozzo —, akik összegyűltek, a köznéphez tartoztak: parasztok, szegé-

nyek, világi papok, tanulók, szerzetesek, a különböző szerzetesrendek laikustestvérei, koldusok, Szent Ferenc harmadrendjének tagjai, remetek.“

Ezt a gyülevészt népet kellett megfegyelmezni. Capistranói János meg értett hozzá, miképen lehet ilyen fegyelmezetlen hadat rendhez szoktatni. Azon néhány nap alatt, ami rendelkezésére állott, úgy átgúrta őket, hogy minden szavára, minden mozdulatára éber figyelemmel figyeltek. Giovanni da Tagliacozzo szerint „mikor a tisztelendő atya kiabált, mindnyájan kiabáltak; ha felemelte kezét vagy keresztbetett kezekkel imádkozott, ők is hasonlóan cselekedtek; ha felemelte lobogóját, mindnyájan felemelték saját lobogójukat; ha sétára indult, ők is elindultak; mindnyájan egy szívvel-lélekkel követték a tisztelendő atya zászlóját. Folytonosan hirdette nekik az üdvösség ígéit, buzdította őket a vértanúságra és a keresztény vallás védelmére: „Harcoljatok vitézen Krisztusért s meglátjátok, hogy Isten áldása lesz rajtatok! Ha őket legyőzzük, mindaz, amit ellenünk ide hordtak, birtokunkba kerül. Legyetek bátrak a harcban, küzdjetek meg a régi kígyóval, s akkor megnyeritek az örök boldogságot! Gyónjátok meg bűnieteket, a római pápa teljes bűnbocsánatot ad nektek! Ó, fiaim, legkedvesebb magyarjaim, ó, ti szegények, fel, fel a török ellen a csatára!“ A hév és a lelkesedés a fáradt aggastyánt felvillanyozta. Nem érzi az öregség terhét, nem a fáradságot, csak egyet érez: győznie kell. Életmódján most sem változtatott semmit. Ételt alig vett magához; ha pihennie kellett, ágya a puszta föld volt; ha szomjúság gyötörte, tiszta vizet ivott vagy a nap által megmelegített, zavaros és állott vízzel kevert bort.

Giovanni da Tagliacozzo Hunyadiról és Szilágyiról is a dicséret legszebb hangján nyilatkozik: „De János úr is Mihály úrral együtt buzgólkodik; amit a törökök ostromgépei éjjel rombadöntöttek, azt nap-

pal kijavíttatta, s ha a vár védelmezésére szüksége volt keresztesekre, vagy személyesen vagy hírnök útján adta tudtul a tisztelendő atyának. A tisztelendő atya pedig összegyűjtve a védőket, a Dunán keresztül vagy a vár hátulsó kapuján vitte be őket a várba; s ez napirenden volt ezen napokban. János úr azonban, bár nem szünt meg a falakat kijavítani, úgy maga, mint Mihály azon hitben voltak, hogy a vár rövid idő alatt az ellenség kezére fog kerülni és ezt tudatták a tisztelendő atyával... Ő iparkodott eloszlatni aggodalmukat, kijelentvén nekik, hogy van remény a győzelemre és a szabadulásra; azonkívül buzdítja őket, hogy a várat csak javítsák ki: Ne féljete, nagyságos Uraim, elég hatalmas az Isten arra, hogy megszabadítsa népét“.

Ugyanezen napokban Carvajal követet küld Capistranói Jánosnak azon üzenettel, hogy addig ne ütközzék meg a törökökkel, míg az ő felmentő serege meg nem érkezik. Ezen kérésnek a teljesítése azonban nem Hunyadiól és Capistranói Jánostól függött, hanem a török szultántól. Ez pedig hajóhadának elvesztése miatt szerfözlött dühös levén, a vár kiostromlását minden módon siettette.

Július 20-án Hunyadi észrevette, hogy a török táborban nagy sürgés-forgás van. Előbbi tapasztalatai folytán ebből jogosan arra következtetett, hogy Mohamed elszánta magát az általános ostromra. Beszüntette tehát a falak kijavítását és hozzáfogott a sereg rendezéséhez. A várból Capistranói János útján eltávolította a gyengéket és a sebesülteket, az őrséget meg keresztesekkel erősítette meg. Capistranói János ugyanis a keresztesekből kiválasztott négyezret, akik a legvitézebbek és a legbátrabbak voltak, s azokat bevitte a várba s ezen szavakkal adta át őket Szilágyinak: „Férfiasan küzdjete és legyetek bátrak, engedelmeskedjete Mihály úrnak, a vár parancsnokának.

Július 21-én, Mária Mágdolna vigiliáján reggel

a törökök a szokásos reggeli imádkozás után rettentő üvöltésbe törtek ki. De egyébként egész délelőtt nyugodtan maradtak. A várbeliek feszülten várták a történeendőket. Estefelé aztán egyszerre megindult az egész tábor. A vár előtt bizonyos távolságban megállottak, hogy az egyes csapatokat felállíthassák. Egyszerre adott jelre a tüzérek elsütötték ágyúikat és ezeknek fedezete alatt rohamlépésben rohantak a falakhoz. A keresztesek és a várőrség, akiknek semmi reményük sem volt a menekülésre, halálraszántan fogadták a törököket. Rettenetes zűrzavar támadt, az ágyúdörgések és puskaropogások rémes zajába belevegyült a küzdő ellenfél borzasztó ordítószava. Itt Jézus nevét hangoztatják, ott Mohamed nevét bömbölik; kiegészíti a képet a sebesültek nyöszörgése és a haldoklók hörgése. Mint a viharzó tengeren, mikor hullám hullámra tör, úgy rohan itt a pogányság a kereszténységre.

Hunyadi mindenütt jelen van, ahol a veszély a legnagyobb, mindnyájukat emlékezteti az elmúlt napok dicsőséges harcaira. A titáni harcot Capistranói János sem nézi tétlenül. A várfal, egyik nagyobb tornyából, ahonnan a keresztesek mindenfelől láthaták, lobogtatja a kereszt zászlóját és dörgedelmes hangon buzdítja a harcolókat. Miként egykoron Mózes, mialatt József verte az ellenséget, kitért karokkal imádkozott, úgy ő is a bástya fokán rendületlen nyugalommal tekintett fel az égre és a keresztet magasra tartva, folytonosan ezt imádkozta: „Ó, Istenem, ó, Jézusom, hol van a te régi könyörületességed? Jöjj, jöjj, ó, jöjj segítségünkre! Ne késlekedjél, hanem jöjj és szabadíts meg minket, akiket megváltottál drágalátos véreddel! Jöjj, ne késlekedjél, hogy az ellenség ne mondhassa: Hol van az ő Istenük?” Imádságát visszahangozta az egész tábor, amely vele együtt szüntelen ostromolja az eget.

Sokáig kétséges volt a harc, mert a keresztesek

a vértanúság vágyától feltüzelve, szokatlan heves-
séggel verték össze a törökök előtöréseit. Négy órán ke-
resztül folyt már az ádáz harc anélkül, hogy a törö-
kök a várfalakra feljutottak volna. A szultán paran-
csára a fáradt csapatokat új csapatok váltják fel, s
ezek támadását már a kimerült keresztések nem bír-
ják visszaverni, hanem kénytelenek a város falai közé
visszavonulni. A törökök diadalittasan nyomulnak
utánuk, elfoglalják a külső erősségeket és csapatosan
jönnek a külső várba. Hunyadi hős bajtársaival itt is
rohamot roham után ver vissza. Hősi erőfeszítéssel
két ízben sikerült a várból a törököket kiszorítani,
de éjjél körül harmadszor is megújítják a harcot,
még pedig oly erővel, hogy a második vár leeresztett
hídjáig ellenállhatatlan erővel eljutottak. Vad harc
keletkezett itt, ember ember ellen küzd. „Ezen a hí-
don — írja Giovanni da Tagliacozzo — rettenetes
harc és rendkívüli küzdelem keletkezett; ezt a hidat
a törökök mindenáron el akarták foglalni, de a ke-
resztények a lehető legelkeseredettebben védelmez-
ték; örömmel ölelték meg magukat a törököktől ezen
a hídon, mivel tudták, hogyha ezt a hidat elfoglalják,
a győztesek kétségen kívül ők lesznek.“ A kereszté-
nyek erejét megzsibbasztotta az a látvány, hogy egy
töröknek sikerült a törökök zászlóját, a lófarkot a
vár falára kitűzni. Félelmük azonban őrvölgő
örömmé változott, mikor egy magyar katona oda-
ugrott és a törököt zászlóstól együtt a mélységbe rán-
totta. E hős magyar neve Dugovics Titusz volt.

Dugovics Titusz önfeláldozása lelkesítőleg hatott
ugyan a keresztényekre, de nem akadályozta meg a
törökök előnyomulását. Az ádáz küzdelem még el-
keseredettebben folyt tovább. Ez volt a válságos pil-
lanat, mikor kétségbeesés fogta el a vár vitéz kapitá-
nyát, Szilágyi Mihályt, aki a vár további védelmezé-
sét lehetetlennek tartván, kiadta a rendeletet a mene-
külésre. Az őrség tehát elhagyta helyét és a Dunához

törtetett a hátulsó kapun keresztül. E rettenetes pillanatban még a hős Hunyadi is csüggedés fogta el és szomorúan mondta Capistranói Jánosnak: „Jaj, a vár már elveszett, a törökök már elfoglalták, miként én mindig mondtam“. Capistranói János vigasztalja a hőst, hogy még nem veszett el minden, hiszen van még a táborban keresztesvitéz bőven. Meghagyta tehát Hunyadi, hogy sietve hozzön kereszteseket, addig ő kisded csapatával igyekszik feltartóztatni a törököket. Capistranói János teljesíti a parancsot, s nemsokára megjelent a keresztesekkel. Erre a harc újult erővel indult meg. Ennek láttára Szilágyi és vitézei is fellángolnak, s újra megkezdik a harcot. S mivel lőszerük elfogyott, kénbe mártott rőzsét, venyigét s más könnyen gyúló anyagokat vetettek a sáncokban levő és a bástyák romjain felkúszó törökökre. A harcnak ezen új módja zavarba hozta a törököket, úgy hogy hanyatt-homlok rohantak ki a várból, vagy ugrottak le a bástyákról. Mindenki élete megmentésére gondol, fut, amerre tud; rövid idő alatt a várban egyetlenegy élő török sem volt.

Az éjszakai harc borzasztóságát csak reggel lehetett látni, mikor már kivilágosodott. „Az árkok -- írja Giovanni da Tagliacozzo -- tömve voltak török hullákkal és a legkisebb téren is oly sok összeégett törököt láttunk, hogy a hullák sokasága miatt a járás-kezelés lehetetlen volt.“

A város mentve volt e pillanatban, de még mindig fenyegette az a veszély, hogy a szultán ismét rohamra vezeti seregét. Hunyadinak tehát minden eshetőségre készen kellett lennie. Kiadja tehát a parancsot Szilágyinak, hogy a várból senkit ki ne eresszen, se a Dunán vagy a Száván átkelni ne engedjen. Capistranói János pedig Hunyadi parancsára a Száva túlsó partjára ment, hogy a kereszteseket, akik az éjjeli győzelem miatt örömmámorban úsztak, fékezze és új táborba helyezze el.

Közben eltelt Mária Magdolna ünnepének délelőtte.

Délután aztán Capistranói János, amint a kereszteseket fegyelmezte, egyszerre csak azt veszi észre, hogy néhány kereszties kilopódzik a várból és a török előőrsöket nyilaikkal lövik. Mintegy kétszáz spahi segítségére megy az előőrsöknek, de a keresztiesek visszaverik őket. A táborban levő spahik most szorongatott társaik segítségére sietnek, minek láttára a keresztiesek nemcsak a táborból, hanem a várból is csapatosan szöknek ki. Capistranói János kiáltással és jelekkel is iparkodott a keresztieseket visszatarítani, de minden kísérlete hiábavaló volt. Hogy véget vessen ennek a csatározásnak, két társával, névszerint Giovanni da Tagliacozzo és Ambrogio d'Aquila testvérekkel és Péter nevű magyar nemessel csónakba szállt és átvitette magát a Száva jobbpartjára. A keresztiesek újjongva szaladtak hozzá és esdve kérték, hogy kezdje meg a harcot. Merész gondolat villant meg agyában. Ég felé emelte szemét s röviden buzdította az egybegyűlteket, mire Pál székesfehérvári kanonok tolmácsolása után valamennyit feloldozta bűneiktől. Erre azután magasra emelvén botját, amelyre Jézus neve volt bevésve, megindult hajadonfővel és gyalog mintegy kétezer keresztessel a törökök ellen. A menet élén Péter nevű nemes haladt a kereszties zászlóval. Szilágyi Mihály, mikor meglátta ezt a jelenetet a vár egyik tornyából, rémülve így kiáltott hozzájuk: „Ne menjetek el, Atyám, ne menjetek el, mert mindnyájan meg fogtok halni!” A harcratüzelt vitézeket azonban nem lehetett visszatarítani. Rohannak egyenesen a török hadállás balszárnya felé, amely a Szávára dülő dombon terült el. A fanatizált keresztiesek a fedetlenül hagyott ágyútelepre vetik magukat és pillanat alatt elfoglalják azt. Majd vérszemet kapva, a tűztelepek második vonala ellen nyomultak; ennek sikeres elfoglalása után a

harmadik vonalat is merészen megtámadják és hatalmukba kerítik. Mohamed szégyenkezve látja tűzéinek futását, s mikor észreveszi a keresztesek csekély számát, felébred benne vitézsége és lelki ébersége. Összeszedi összes testőreit és maga vezeti a keresztesek ellen, hogy megsemmisítse őket. A keresztesek veszélyes helyzetbe jutottak. S ha Hunyadi János idejében segítségükre nem siet, valamennyien hősi halált haltak volna. Hunyadi, amint látta az újra megindult harcot, egy percig sem habozott, hanem a várbeli katonasággal kitört és a szorongatott keresztesekkel egyesülve az elfoglalt ágyúkra veti magát és rettenetes tüzelést kezd a törökök felbomlott sorai ellen. Mohamed reszketett dühében, mikor látja, hogy egész tűzérsége veszedelemben forog. Kétszer is megújítja a támadást, de a keresztesek mindkét esetben visszaverték. A két magyar hadvezér most elemében van. Hunyadi kardja mindenfelé villog, irgalmatlanul aprítja az ellenséget és szakadatlanul osztja a halált hozó csapásokat. A keresztesek bámulva tekintenek az agg harcosra, akinek izmai acélból vannak és kardja egy kis hadsereggel ér fel. Kiveszi a részét a harcból Szilágyi Mihály is, aki a veszély e rettenetes pillanatában a vár nagy ágyúit a törökökre irányíttatja és gyilkos tüzeléssel nagy pusztítást végez közöttük.

A harc második hőse, Capistranói János valószínűleg megfellebbezik agg koráról, szomszédjához a vértanúságot s azért ragvógó arccal rohan előre, veti magát a legnagyobb tűzbe. Majd egy dombon megállva újból buzdítja a hősieken küzdő magyarokat: „Ó, magyarok, szegény fiaim, hozzátok helyre a kereszténység hibáit, segítsétek meg a kereszténységet, álljatok ellen ellenségeiteknek! Ti mindnyájan meggyóntatok; ha esetleg akadna köztetek egy, aki nem gyónt volna meg, bármily nagy bűnt követett is el, indítson töredelmes bűnbánatot és legyen készen a

halálra; ne gondoljon a zsákmányra és a rablásra, mivel a szeretet befödi a bűnök sokaságát“. Pál székesfehérvári kanonok tolmácsolta ismét a beszédet, amelynek hallatára sírvafakadtak a keresztesek és ellenállhatatlan erővel rohantak a törökökre, akik mind nagyobb számmal tódultak oda, hogy Capistranói Jánost élve vagy halva kézrekerítsék. Sokáig dühöngött körülötte a harc, egész hullahegyek keletkeztek, de a keresztesek mégis visszavertek minden támadást.

A szultán ezalatt harmadízben kísérelte meg táborának visszaszerzését. A portyázásból visszatért hatezernyi lovasságát vetette a harcba, de a csata sorsát megfordítani nem tudta. Mikor pedig a szultán sebet kapott és félholtan kivitték a harcból, a csata végleg eldőlt. Mivel úgysis besötétedett, a harcot mindkét oldalról beszüntették.

Hunyadi, mivel még nem tudta a győzelem nagyságát áttekinteni, részint cselből tartván, részint harcosai számára Nándorfejérvárt biztosabbnak gondolván, miután az ágyúkat beszegeztette és a hadikészleteket felégettette, katonáival a várba visszavonult. Egy névtelen író szerint Hunyadi nyolcmérföldnyire üldözte a futó ellenséget. Capistranói János még tovább is szeretne volna üldözni, azért a várba sietett, hogy Hunyadit erre rávegye. Hunyadit azonban nem találta meg, de sikerült Szilágyival találkoznia, aki egy lengyel pap tolmácsolásával meggyőzte arról, hogy az adott körülmények között lehetetlen az ellenséget tovább üldözni. Capistranói János tehát lemondott szándékáról s a magyar származású Balázs testvért megbízta, hogy a falakról hirdesse ki a kereszteseknek, hogy mindnyájan térjenek vissza a táborukba. Így végződött ez az örökké nevezetes nap, a magyar történelemnek egyik legszebb és legragyogóbb napja.

A győzelem után való napon a keresztesek majd-

nem lázadásban törtek ki, mikor meghallották, hogy a törököket üldözni nem szabad. Capistranói János azonban észrevette a zavargást, tüstént közöttük termett és lecsendesítette a felizgatott kedélyeket. S azután, hogy a nagyobb zavarnak elejét vegye, feloszlatta a kereszttestábort és megparancsolta, hogy mindenki menjen haza. A keresztések szó nélkül engedelmeskedtek, s miután a tisztelendő atya áldását rájuk adta, szétoszlottak.

Még a győzelem estéjén tudósítja Capistranói János a pápát a diadalról. A levél rövid, mintha csak hadijelentés volna: „Szentséges Atya! Szentséged lábainak csókolása után örömet és örvendezést. Dicsőség a magasságban Istennek, akinek könyörületessége folytán történt; hogy nem haltunk meg. Oly nagy küzdelemben és oly nagy élet-halálharcban voltunk, hogy mindnyájan azt hittük, hogy a törökök erejének nem tudunk ellenállani; még maga a vezér, Hunyadi is, a törökök igazi réme, a keresztények legvitézebb harcosa azt vélte, hogy Nándorfejérvárt el kell hagynunk; oly vitézül és ellenállhatatlanul ostromolták a vad törökök a várat s oly rettenetesen harcoltak a mieink ellen, hogy már erőink hanyatlottak és legvitézebb harcosaink kétségbeestek. De a nagy szorongatás közepette életben tartott bennünket az Úr; mikor ugyanis a városból kiűzve, csel útján akar visszatérni a vad ellenség, hogy nekünk, mikor kimegyünk, cselt vessenek, jöllehet Hunyadi úr megparancsolta, hogy katonáink közül a táborból senki ki ne menjen, mégis kereszteseink a parancsnak nem engedelmeskedtek, hanem az ellenségre kimentek és nagy veszélynek tették ki magukat.

Én pedig, Szentséged legkisebb szolgálja, mikor őket a falakról visszahívni nem tudtam, a mezőre mentem s itt ide-oda futkosva, majd visszahívtam, majd lelkesítettem, majd harcbaállítottam őket, hogy az ellenség körül ne kerítse őket, s végre az Úr, aki

képes kevesekkel is épügy győzelmet aratni, mint sokakkal, könyörületesen győzelmet adott nekünk és megszalasztotta a törökök rettenetes hadseregét, s a mieink minden ágyújokat és ördögi gépeiket, amelyekkel az egész kereszténységet meghódítani reméltek, elfoglalták. Örvendezzék Szentséged az Úrban és kegyeskedjék felajánlani Neki dicséretet, dicsőséget és tiszteletet, mivel Ő cselekedte egyedül ezt a csodálatos nagy dolgot. Én fegyvertelen és, haszontalan szolga, vagy a durva és szegény keresztesek saját erőnkéből ezt nem birtuk volna véghezvinni. Isten, a seregek Ura cselekedte mindezt: dicsőség Neki mindörökkön-örökké. Ezeket írom röviden, gyorsan és fáradtan visszaérkezve a harcból; majd le fogom írni még érthetőbben azokat, amik a részletekben történtek. Nándorfejérvárott, Szent Mária Magdolna ünnepén, a dicsőséges győzelem napján.“

A győzelem után harmadnapra Hunyadi János értesíti a királyt a diadalról s kéri Ófelségét, hogy küldjön valakit a vár meg szemlélésére, hogy megtudhassa, „mit csináljanak a várral, amely várnak nem mondható“. Majd értesíti a győzelemről az esztergomi érseket, az ország nádorát és az itáliai fejedelmeket.

László király a győzelem örömére hálaadó istentiszteletet tartat országában. Rómába augusztus 6-án érkezett meg az első győzelmi hír. A pápa parancsára megszólalnak az összes templomok harangjai és minden templomban ünnepélyes körmenetet tartanak. Tudatja aztán Özsentsége a győzelmi hírt a keresztény fejedelmekkel és felszólítja őket, hogy hálaadó istentiszteletet tartassanak.

Augusztus 23-án megérkezett Rómába a pápai követnek, Carvajalnak jelentése is. A következő napon fogadta a pápa Jacobo Calcaterát, Milano város követét, s ekkor ráterelte a beszédet a nándorfejérvári győzelemre: „magasztalván a győzelmet és a csil-

lagok fölé emelte János vajdát s a leghíresebb emberek egyikének nevezte el, akit 300 év óta a világ látott... Az egész érdem — így szólt tovább — János vajdáé és a szegény kereszteseké, minélfogva kétségtelen, hogy a győzelem az isteni kegyelem ajándéka s nem emberek műve“. A győzelem másik hősről sem feledkezik meg. Augusztus 25-én írt levelében elismeri Capistranói János érdemeit is és további munkálkodásra buzdítja: „Kedves Fiam! Üdvözlémet és apostoli áldásomat küldöm. Nem kételkedünk, hogy a törökök felett nyert ezen győzelem kivívásában Atyaságodnak is szívvel és tettel nagy része volt, amint ezt sokaknak, de különösen ott levő követeknek jelentéséből megtudtuk. Miért is, mikor a mindenható Istennek, aki ily nagy kegyelemben részesített bennünket, örök hálát rebegünk, egyúttal elismerésünket fejezzük ki buzgó fáradozásaidért, amelyekkel a hívők lelkét meg erősítetted, s sok olyasmit tettél, ami úgy a magán-, mint a nyilvános életben sokat használt. Isten lesz ezen jótetteidnek az igazi megjutalmazója, akinek dicsőségére történtek azok, mi pedig soha meg nem feledkezünk munkásságodról“.

Giovanni Solerishez, Alfonzo aragoniai király udvarában levő követéhez írt levelében pedig eképen magasztalja Capistranói Jánost: „Egyebek között megküldöm neked azon leveleket, melyeket nekünk küldött és saját kezével írt kedves fiunk, Capistranói János — ha szabad ezt mondanom: már életében Krisztus vértanúja —, hogy te, aki iránt kiváló szeretettel vagyunk, s akiben nagy bizalmunk van, azokat ugyanazon királynak megmutasd, hogy mindenki előtt világos legyen, hogy az isteni hatalom és nem emberi erő szerzették a hívő népnek ezen örökké emlékezetes és dicsőséges győzelmet“. Carvajal érdemeit is tudja értékelni a pápa: „A te munkásságodhoz is — így szól a hozzá intézett levélben —, amely

Isten népének javára megteremtette ezeket az üdvös gyümölcsöket, atyailag szerencsét kívánunk. Tudjuk ugyanis, hogy a te körültekintő munkásságodnak köszönhető mindaz, ami ezt a győzelmet előkészítette... Örvendezz tehát a reád bízott feladat sikerének, adj hálát Istennek, hogy követséged alatt épen a legalkalmasabb időben arattak a keresztények ilyen fényes győzelmet“.

A pápának az egyes fejedelmekhez írt leveleiből teljesen kitűnik, hogy lelkében úgy van meggyőződve, hogy a nándorfejérvári győzelem hősei csupán Hunyadi János és Capistranói János voltak.

Enea Sylvio azzal vádolja meg munkáiban Capistranói Jánost, hogy dicsőségre vágyó volt. Vádja eképen hangzik: „Hunyadi és Capistranói ezen harcban jelen voltak, mindketten megírták a történet dolgokat, de egyik sem tett a másikról említést, mindegyik magának követelte ezen győzelem teljes dicsőségét. A dicsőségnek édessége nagy; könnyebb megvetendőnek mondani, mint megvetni. Megvetette Capistranói a világ pompáját, elmenekült gyönyöreirelől, eltaposta a kapzsiságot, megfékezte az érzékiséget, de a dicsőséget megvetni nem tudta. Leírván a harcot és a harcnak végét a pápának, semmiféle említést nem tett sem Hunyadiról, sem a bíbornokról: ami történt, azt mind magáénak mondta, ámbár bevallotta, hogy a győzelem eszközlője elsősorban Isten. Annyira senki sem szent, hogy a dicsőség édessége le ne venné lábáról“. Miért dobta ki Enea Sylvio ezt a vádat? Csupán írói könnyelműségből. Munkáiban, leveleiben egyébként legszebb emléket állított azon férfiúnak, akit ő „legjobb mesterének, Krisztusban tisztelendő atyának, tiszteletreméltó mesternek, legjobb atyának“ nevez.

Egyébként meggondolatlanul kiejtett szavaiért a legszebb elégtételt azzal adta meg, hogy mint II. Pius pápa igyekezett szenttéavatását előmozdítani.

De lélektanilag sem lehet megokolni, hogy egy hetvenéves agg, aki 40 éven keresztül híven kitartott érzékeinek és vágyainak megfékezésében, s aki vágyódik feloszlani és Krisztussal lenni, egy kis földi dicsőségért hívságos legyen.

Ugyanezt mondhatnók Hunyadiról is, akit viszont azért támadnak, hogy Capistranói Jánost nem említi leveleiben. A dicsőséges multban megőszült Hunyadi Jánost, aki szintén a sír szélén állott, könnyelműség nélkül ki tarthatná dicsőség után vágyónak? Helyesen jegyzi meg Charles Louis Chassin erre vonatkozólag, hogy „a Capistranói és Hunyadi ellen támadt rosszakaratú kiszólásokat a minimumra szállítja le az a körülmény, hogy a katona és a pap a jámborság és a bátorság által összekapcsolva, szív szerint is bizalmas barátok voltak“. Voigt, aki pedig elég ellenszenvesen, sőt ellenségesen ír Capistranói Jánosról, végitéletet nem mer mondani erről a dologról, míg minden haditudósítás kezébe nem kerül.

TIZEDIK FEJEZET.

Capistranói János halála.

ÍG KÜLFÖLDÖN a nándorfejevári győzelem hírére örömtűzek gyúltak, azalatt Magyarországon a túlárado öröm fájdalommal változott, mert a győzelem egyik hőjét, Hunyadi Jánost a hadseregében dülő pestis szintén megtámadta. Az agg hős érezvén betegségének súlyos voltát, Zimonyba vitette magát, ahová augusztus 6-án Capistranói János is utána jött, de már ő is beteg. Látván az agg hős állapotát, figyelmeztette lelki ügyének rendbehozására. De ez mosolyogva így szólt hozzá: „Ha nem tudtad eddig, most tudd meg, hogy

egész életemben férfikoromtól kezdve magamat mindig bűnösnek vallottam és mindig gondoltam a halálra. Azért régóta megtartottam, hogy bűneim meggyónását egy hónapnál tovább nem halasztottam. Tehát most sem vártam a halál pillanatára, hanem keresztény férfiú módjára okosan mindent elrendeztem; ami lelkem üdvösségére, fiaimra, akiket hátrahagyok, vagyonomra, családi dolgaimra, vagy az egész Magyarországra, amelyet sok éven át kormányoztam, vonatkozik. Nincs más hátra, mint hogy magamhoz vegyem útravalóul az Oltáriszentséget s aztán annak idején az utolsó kenetet“. Majd ezen szavakkal búcsúzik el öreg barátjától: „Örökké hálát adok neked, Jánosom, Krisztusban legkedvesebb atyám, hogy papi minőségedben oly nagy szeretettel voltál irántam. Tarts meg emlékezetedben, ha visszatérsz hazádba, ahonnan ide jöttél. Remélem, hogy ott is azt fogod hallani: Hunyadi János keresztény módon halt meg“. Ezután magyar nyelven hosszú beszédet mondott a körülötte levő főurakhoz, a haza és a vallás védelmére intvén őket; majd meg meghatottan elbúcsúzik a mellette levő László fiától, atyai áldását küldvén távollevő kisebbik fiának.

Életének hátralevő részét aztán lelkének üdvére fordította. Példás áhitattal meggyónt hős barátjának, de azt már nem engedte meg, hogy az Úr szent testét elhozza hozzá. Barátjaira támaszkodva gyalog ment a templomba, s ott vette magához útravalóképen az Oltáriszentségben jelenlevő Jézust. Nagy örömmel tért vissza lakására. A pestis hatása azonban mind erősebben lépett fel, s mikor érezte, hogy végső órája közeledik, elvitette magát az általa építtetett kápolnába, ahol a földön fekvé várt a halált. Hűséges barátja itt részesítette az utolsó kenet szentségében, s aztán kívánságára égő gyertyát tesznek fejéhez és lábaihoz, miként a halottaknál szokás. Négy ferenc-rendi szerzetes a halotti zsoltósmát zengedezte, míg

utána a haldoklók imádságát Capistranói János mondotta el. Ezen imádság közben költözött el a nagy hősnek lelke az örök béke országába, ahova lelke már régóta sóvárgott. Szemeit hű barátja zárta le, aki meghatottan így búcsúzik a halottól: „Isten veled, égi csillag! Jaj, leesett a keresztények védője! Kialudt a keresztény világ lámpája! Eltörött a tükör, amelybe a keresztény harcosok beletekintve, nem haboztak a győzelem kivívásában. Egyébként, drága Jánosom, te jól jártál! A kereszténység ellenségének legyőzése után győzelmi ünnepet ülsz az angyalokkal s uralkodol az égben Krisztussal. Te valóban boldog vagy; én szerencsétlen itt maradtam a siralom völgyében. Ó, Jánosom, örökre Isten veled!“ Augusztus 11-ike volt az a szomorú nap, amelyen a magyar nemzet örökké meghalt.

Hunyadi János eltemetése után a pápai követ tanácsára Szalánkeménbe költözik. A pápai követ a templomban, Capistranói János pedig a plébániai lakásban kapott szállást. Kíséretét itt feloszlatta. Néhány testvért Újlakra küldött azon utasítással, hogy ott várják meg. Mellette csupán Giovanni da Tagliacozzo, Ragusai Sándor és egy Ferenc nevű magyar testvér maradtak. Néhány napi pihenés után ismét útra akart indulni. Társai igyekeztek erről lebeszélni; Giovanni da Tagliacozzo szemébe is mondta, hogy oly beteg, hogy képtelen az utazásra. De ő nem tágít, ezt mondja minden ellenvetésre: „Lelkiismeretem sürget, a követ biztat, tehát mindenképen mennem kell. Vajha — így sóhajt fel — ezen utamban, Isten ezen munkájában, ezen foglalatosságomban halnék meg! Jöjjetek, fiaim és kísérjete el! Isten ugyanis védeni fog bennünket kegyelmével“. Ezen megható beszédnek nem tudnak a testvérek ellenállni, azért útrakelnek Capistranói Jánossal együtt. Négy napi utazás után Bosznia határán találkoznak Ujlaki Miklóssal, aki épen azért sietett eléje, hogy a török há-

ború folytatásáról tanácskozzék vele. Hozzájuk csatlakozott a pápai követ is, s így hármásban hosszasan tanácskozlak a háború folytatásának lehetőségéről és a várható segítségekről. Ujlaki Miklós megígérte, hogy minden erejével azon lesz, hogy a nándorfejevári győzelmet kihasználja és a háborút minden vonalon megindítsa; de mivel látta, hogy nemcsak Capistranói János, hanem a pápai követ is gyengélkedik, azt tanácsolta Capistranói Jánosnak, hogy menjenek Újlakra, az ő városába, ahol betegségükben minden szükségessel el fogja őket látni.

Ujlaki Miklós ajánlatát Capistranói János örömmel vette, mivel ezzel régi vágya is beteljesedett. Többször említette ugyanis társainak, hogyha meghal, testét Újlakon temessék el.

A következő napon a pápai követtel elindult Újlakra, ahol szeptember elején érkezett meg. A pápai követ a plébánialakban, Capistranói János pedig saját rendjének kolostorában szállt meg. A város lakói nagy örömmel fogadták, hiszen napról-napra várták megérkezését. Mikor kevéssel ezelőtt észrevették, hogy a Dunán ferencrendiek igyekeznek hajón Budára menni, Ujlaki Miklós parancsára megállították a hajót és kikutatták, vajjon nincsen-e rajta a beteg atya, vagy nem viszik-e holttestét rajta?

Néhány nap múlva hazajött Ujlaki Miklós is, hogy személyesen győződjék meg vendégeinek elhelyezéséről és ellátásáról. Miután mindent rendben talált, visszautazott seregéhez. De elutazása előtt rendeletet adott ki tiszttartójának, hogy a beteget gondosan lássa el, s betegen ne engedje tovább vinni; ha pedig meghal, holttestét a városban temessék el.

A beteget folytonosan nagy láz gyötörte. De azért, míg testi ereje engedte, mindennap misézett. Ha ez nem volt lehetséges, akkor elvánszorgott a templomba, hogy misét hallgasson és könnyező szemekkel magához vehesse az Úr Jézus szent testét. A

zsolozsma elmondását sohasem mulasztotta el; ha a nagy láza miatt erre képtelen volt, akkor társai jöttek el hozzá és jelenlétében fennhangon végezték, hogy ő is hallhassa és utánuk mondhassa.

Régi társai közül egy ízben rövid ideig csak Giovanni da Tagliacozzo volt vele. Egy ízben tréfásan arra kérte, hogy őt is küldje el üdülésre, mint a többieket. A beteg ránézett, azután félrevonta, hogy a többiek ne hallják s ezt mondá neki: „Fiam, ne hagyj el engem, egyedül vagyok, s senki sincs mellettem az olasz testvérek közül, aki szemeimet lefogja, ha esetleg meghalok s gondoskodjék arról, hogy a könyveket, amelyeket használatra kaptam, a tartományba visszaküldje; te türelmesen szolgálj ki engem s légy mellettem. Ha egészséges leszek, együtt megyünk Budára, hogy lelkeket gyűjtsünk“.

Még ekkor azon reményben volt, hogy az Úr Isten dicsőségéért még tovább fog dolgozni. Bár a Nürnbergben kapott kinyilatkoztatás világosan sejteté vele, hogy Magyarországon fog meghalni, de a halál napját nem tudta. Szeptember 9-én éjjel újabb kinyilatkozást kapott, hogy ezen betegségében meg fog halni. A nagy öröm közepette egy kis bánat is elfogta a szívét. Most már nem lehetett semmi reménye sem arra, hogy Krisztusért vértanúhalált szenvedjen. Ezért gyakorta bánatosán sóhajtozott. Társai vigasztalták, hogy már háromízben is felvette az utolsó kenetet s még mindig meggyógyult, tehát most is meg fog gyógyulni. De ő így válaszolt: „Jaj nekem! Ez az utolsó betegségem. Miért tagadta meg tőlem Isten, hogy érte meghaljak? Annyiszor voltam a háboruban a hitetlenek közt a halálnak kitéve és megmenekültem; s most tétlenül az ágyban, az ellenség kardcsapása nélkül fogok meghalni“. Sokat tépelődött azon is, hogy keveset dolgozott Istenért és az egyházért; sokat sírdogált a kereszténység helyzetén és jövődő sorsán.

Egyébként egész szeptember havában gyötörte a láz; az aranyér és vesebaj következtében, amely 68 napig szüntelen kínoztta, s a sok vérfolyás miatt egészen elgyengült. Botra támaszkodva mégis fennjárt, ameddig csak testi ereje engedte. Ilyen állapotban találta László magyar király is.

A király ugyanis a futaki országgyűlésen értesült Carvajal útján Capistranói János betegségéről. Mihelyt tehát az országos gondok engedték, azonnal útrakelt kíséretével, hogy a nagy beteget meglátogassa. Kétízben is meglátogatta. Az első alkalommal a beteg még eléje vánszorgott, bár rettenetesen gyöngye volt, de a második alkalommal már nem tudott elébe menni, hanem cellájában a szalmán ülve fogadta a királyt és kíséretét. Az üdvözlés után buzdította őket a vallás és az egyház védelmére és kijelentette nekik, hogy ezen betegségében biztosan meg fog halni. A királyt és a vele levő főurakat nagyon lesújtotta ez a hír, de ő vigasztalta őket, hogy bízzanak Istenben, aki nem hagyja el őket. Kézcsókkal és könnyes szemekkel vettek tőle búcsút.

A király és a pápai követ mindent elkövettek, hogy a nagy beteget megmentse az életnek; a saját orvosukat küldték el hozzá, hogyha már nem tudják megmenteni, legalább enyhítsék fájdalmát. Ezek az orvosok is tehetetlenül álltak a betegséggel szemben. „Tegyetek, amit akartok — így szólt hozzájuk —, mondjátok azt, ami nektek tetszik, én engedelmeskedem, amennyire lehetséges, de ez az én utolsó betegségem és minden kétséget kizárva tudjátok meg, hogy ezen betegségben én meg fogok halni.“

Betegségének hírét a látogatására jöttek nemcsak mindenfelé elterjesztették, minek következtében se-regesen jöttek látogatására egészségesek és betegek egyaránt. Bár ő maga a sír szélén állott, azért mégsem vonakodott mások baját meghallgatni, a szenvedőkön segíteni és a betegeket meggyógyítani.

Közben Girolamo d'Udine meggyógyult és visszajött ápolására. Néhány napra most Giovanni da Tagliacozzót küldte el üdülni, de október 4-én már visszahívja őt is, meg Ambrogio d'Aquila testvérét is. Állapota ugyanis napról-napra rosszabb lett: a láz fokozódott és a vérzés mindjobban kiújult, s ennek következtében annyira lefogyott, hogy jártányi ereje nem volt. Növelte a bajt a nagy köhögés, amely annyira elfogta, hogy szenvedése a körülállókat sírásra fakasztotta. Körülötte voltak állandóan az előbb említett rendtársai, azután több magyar testvér, nemkülönben Lőrinc, Ujlaki Miklós tiszttartója.

Lelke és kedélye a sok szenvedés ellenére is mindig nyugodt és derült volt; szelleme frissességét az utolsó pillanatig megtartotta. Az utolsó napokban már nem tudott levelet írni, azért azokat tollba mondotta és azután remegő kezével aláírta.

Október 18-án magához hívatta Giovanni da Tagliacozzo testvérét és titokban megmondotta neki, hogy legközelebb meg fog halni. Majd Epiphaniushoz fordult és így szólt hozzá: „Ó, fiam, mi lesz belőled halálom után?” Mikor látta, hogy ez a testvér nagyon szívére vette szavait, vigasztalta és megparancsolta neki, hogy vigye vissza könyveit Capestranóba. Ugyanezen a napon magához kérette a kolostor összes tagjait, térdenállva bocsánatot kért tőlük s utána arra kérte a guardiánt, hogy engedje meg, hogy ezen kolostorban temethessék el.

Bár hetenkint gyónt és naponkint misézett vagy áldozott, most mégis kijelentette, hogy gyónni akar és felveszi az utolsó kenet szentségét. A szentgyónásra az előkészületet elvégezvén, arra kérte Giovanni da Tagliacozzót, hogy gyóntassa meg. A szentgyónás elvégzése után oly tökéletes bánatot gerjesztett fel lelkében, hogy a bűneit sirató Dávidhoz hasonlított. A gyóntatóját annyira meghatotta ezen alázatosság, hogy nem merte a pápai áldásban részesíteni. Ebben

aztán a következő nap a pápai követ részesítette, mikor a szentáldozáshoz járult és az utolsó kenetet is felvette.

Október 19-én reggel hat óra tájban megszólalt a kolostor ebédlőjének csengetyűje, amire a konvent kapuit bezárták s a világiak közül csak Lőrinc úr lehetett jelen. A guardián viszi ünnepélyes menetben az Oltáriszentséget a beteghez, aki testvéreitől támogatva, eléje megy és mélyen megindulva zokogta: „Uram, nem vagyok méltó, hogy bejöjj hajlékomba“. S ezt ismételtette, míg csak a menet szobájába nem ért. Itt térdre borulva imádja az Oltáriszentségben jelenlevő Jézust; közben gyengéden mellét veri vagy édes szavakat suttog és folytonosan azt hangoztatja, hogy a legnagyobb bűnösök egyike. Majd a legnagyobb imádás és hódolat közepette magához veszi a Legszentebbet. A szentáldozás után a guardián feladja neki az utolsó kenetet is, amelynek végeztével a testvérek elkezdték mondani a haldoklók imádságát, amelyre a beteg értelmesen és alázatosan válaszolgatott.

Még öt napig élt. A test ereje mindjobban gyöngült, hiszen egy hét óta eledele naponként egy tojás-sárgája és három szem szőlő volt; a vérzés állandóan tartott. Ezen napokban mindenkit, de különösen Itáliából való társait a szeretet minden nemével elhalmozta és mindegyiknek valami ajándékot adott.

Október 21-én intézkedik könyveiről és kiállítatja az ajánlólevelet Giovanni da Tagliacozzo és kísérete számára, akik könyveit és egyéb holmait Capestranóba viszik. Ez a levél az utolsó levele, jobban mondva végrendelete, amelyben kedves testvéreinek megköszöni hűséges szolgálatukat és meleg szavakkal ajánlja kegyeibe mindazoknak, akikre utazásuk alkalmával rászorulnak. Giovanni da Tagliacozzo a halálhoz közelálló betegről egy kedves jelenetet örökített meg: „Bár alig volt ereje és a halál közeledését

már érezte, mégis a ruhadaradot, amellyel a könyv-állványt betakarni szokta, a szalmára teríti, s arra sajátkezűleg rakja rá a könyveket és madzaggal alköti, s így elkülönítve küldi vissza az illető tartományba“.

Október 22-én már mutatkoztak a halál előjelei: szemei kezdtek elhomályosodni, nehezen lélezkzik s erősen csuklik. A beteg folytonosan imádkozik, majd áldását adja mindazokra, akik szívéhez nőttek. Megáldotta az összes keresztényeket, Magyarországot, Szent Ferencnek mind a három rendjét, a rend összes jótevőit; különösen kiemeli Capestrano lakóit és Aquila nemeseit, nemkülönben Leonello Acclozemora da Celano gróf családját, elsősorban pedig a vallásos grófnét, Cobellát.

Most, mikor közel van a halálhoz, ajkai Isten kegyelméből jövendölésekre nyílnak meg. De eközben is lelke a kereszténység jövőjével van telve. Késervesen megsíratja a kereszténység vesztét, mert lelkében előre látja, hogy a törökök a kereszténység egyik részét el fogják foglalni, s gyakran sóhajtottá sírás közben: „Jaj a magyar királyságnak!“ A jövendölések után lelkébe ismét visszatér a nyugalom, kezét nyújt minden egyesnek, aki körülötte áll és mindekihez volt valami kedves szava.

Október 23-án vágya támadt „julep“-et inni, ami édes és üdítő itáliai orvosság lehetett, de nem tudtak neki szerezni. Amint így társai körülötte álltak, egyszerre csak Giovanni da Tagliacozzóhoz fordult és így szólt hozzá: „Mondd meg a guardiánnak, hogy a testvérek gyűljenek egybe a haldoklók imádságának folytatására!“ Mikor egybegyűltek, elbúcsúzik tőlük és beszédét e szavakkal fejezi be: „Guardián atya és ti többi testvérek, frater Giovanni társam ezt a habitust, amely rajtam van, Itáliába akarja vinni; én megtiltottam neki s azért arra kérem Atyaságodat, hogy miként ezen habitusban meghaltam, úgy ebben is

temessetek el. Ezt a habitust ugyanis Itáliából küldték nekem, s rajta van a kereszt, melyet Kallixtus pápa Őszentsége küldött nekem, s amelyet a mellemre a követ úr tűzött fel, akivel a keresztesháborút együtt hirdettem s akivel az Úr kegyelme folytán a kereszt szent zászlaja alatt a törökök hatalmát Isten hatalmas kezével tönkretettük. Most pedig folytassátok a haldoklók imádságát!”

A testvérek tehát körülállják a fekvőhelyet, meggyújtják a gyertyákat, s a guardián elkezdí a következő szavakkal kezdődő imát: „Költözzél el, keresztény lélek” (*Proficiscere anima christiana*), de anynyira meg volt illetődve, hogy rosszul olvasta a szöveget, mire a beteg így szólt: „Vedd az én breviáriumomat, abban ez az imádság helyesen ki van javítva!” Miután a guardián ezt kézhez vette, a jámbor atya a jelenlevőkkel együtt feleltetett az egyes versekre.

Az imádság végeztével a testvérek szétmentek, de ott maradtak a beteg mellett Girolamo d'Udine és Epiphanius, míg Giovanni da Tagliacozzo és Ambrogio d'Aquila a többiekkel egy másik szobában beszélgettek a történeendőkről. Lőrinc úrnak közbenjárására sikerült még néhány világi egyénnek is bejutni a kolostorba, hogy a jámbor atya halálánál jelen lehessenek.

Délután két óra tájban, midőn a szerzetesek a „*Vesperae*” elmondására mentek, hirtelen elhomályosodtak szemei és elveszítette beszélőképességét. A mellette levő testvér rögtön hívta a társakat, akik rohannak hozzá. A haldokló sorban megnézi őket, szólni is akar, mert látják ajkait mozogni, de nem értenek belőle semmit. Megérkezik a guardián is és megjönnek a többi testvérek is; elkezdik mondani ismét a haldoklók imádságát, s már majdnem a végéhez jutottak, mikor a haldokló jelt adott Girolamo d'Udinének, hogy fel akar ülni. Ez lehajolt hozzá,

hogy felsegítse, de ezen pillanatban feje Girolamo keblére hajolt és meghalt. Első pillanatban nem veték észre a halált, azt hitték, hogy még fog lélekzetet venni. Már el akarták ismét kezdeni az imádságot, mikor Girolamo lezárta a halott ajkait; ekkor Giovanni da Tagliacozzo is odalépett és remegő kezével szemeit lecsukta.

Erre aztán kitört a sírás a jelenlevőkből. Meghalt pedig 1456 október 23-án, szombaton délután 3—4 óra között. Lőrinc úr és társai rögtön el akarták vinni a holttestet, de a rendtársak tiltakoztak ezen erőszakosság ellen, mire megengedte, hogy a holttestet megmohassák és felöltöztessék. Míg ezzel foglalkoztak a rendtársak, azalatt a meghaltnak minden ruhája eltűnt, a testvérek ereklyének elvitték. Csak a tunikát sikerült Ambrogio d'Aquilának visszaszerezni, amennyiben kikapta annak a kezéből, aki el akart vele szökni.

Mintán a holttestet felöltöztették, a templomba vitték, ahol a szentélyben ravatalra helyezték. Hatvannégy előkelő polgár vállalkozott az őrzésére. Halála híre ugyanis rögtön elterjedt a városcában, mire a nép seregesen tódult a templomba, hogy láthassa a halottat, aki hét napig volt közszemlére a templomban kitéve. Az a csodálatos tünet, hogy tagjai hajlékonyak maradtak, nemkülönben a feltűnő gyógyulások, amelyek koporsójánál történtek, rengeteg embertömeget vonzottak a koporsójához. A hetedik napon aztán Carvajal pápai követ Futakról erős parancsot küldött, hogy a halottat temessék el azonnal. A szerzeteseket ugyan bántotta Carvajal ezen intézkedése, de azért engedelmeskedtek. Lezárták a koporsót, aztán erős vaspántokkal megerősítették és őt lakattal lezárták, majd egyszerű szertartás után október 29-én a földbe temették.

A temetés után nemsokára hazaérkezett Ujlaki Miklós is. Mikor meghallotta a történeteket, nagyon

rossz néven vette a pápai követ intézkedését. Megparancsolta szolgálinak, hogy vegyék ki a sírból a holttestet s helyezték ismét ravatalra. Több napig volt itt, míg végre vaskoporsóba zárták és helyezték a ferencrendiek templomában a Szent Katalin-kápolnában, ahol Ujlaki Miklós intézkedésére éjjel-nappal lámpa égett.

Mikor a legközelebbi alkalommal Ujlaki Miklós találkozott Carvajal pápai követtel, egész nyersen így szólt hozzá: „Ti Itáliában az uzsorásokat és gyakran a gonosz embereket is a templom előkelő részeiben temetitek el és Istennek ezt a szolgáját, aki annyi jót művelt, az igazság ellenére a földbe temetteted el, én azonban ezt az én birtokomon semmi módon sem tűröm meg“. Carvajal, aki ezen hatalmas úr befolyását nagyon jól ismerte, szó nélkül eltűrte ezt a górombaságot és belenyugodott abba, hogy Capistranói János teste egyelőre a templomban pihenhesse ki földi küzdelmeinek fáradságait. Később az ügyet felterjesztette Rómába, a pápa válaszolt is rá, de a holttest továbbra is a templomban maradt.

A temetés után Capistranói János társai elutaztak Újlakról, hogy eleget tegyenek a boldogult utolsó akaratának. Ők tudósítják a pápát, a vikárius-generálist, Enea Sylviót és másokat a halálról. A pápa a hír vétele után azonnal gyászistentiszteletet tartott lelke üdvéért s elrendelte, hogy az olasz városokban mindenütt requiemet tartsanak. A celanói gróf Celenóban három napig tartó gyászszünnepséget rendezett, amelyen résztvett 4 püspök, 60 pap és 4000 polgár. 1457 február 5-én aztán körlevélben tudatja Baptista da Levanto vikárius-generális Szent Ferenc rendje összes tartományi vikáriusaival, hogy Szent Ferenc rendjének koronája és dicsősége, a tisztelendő atya, Capistranói János az Úrban csendesen elhunyt.

Az újlaki templomban nyugodott békességben és nagy tiszteletben Capistranói János holtteste évtize-

deken keresztül. Az utolsó feljegyzés 1509-dik évről van, amikor a magyar ferencrendiek itt pünkösdsnapján káptalant tartottak, s ekkor mindnyájan megnézték Capistranói János koporsóját. 1526 augusztus 8-án Szulejman szultán Újlakot rövid ostrom után elfoglalta, a ferencrendiek templomát mecsetté alakíttatta át, majd későbbben még gyászosabb sorsra jutott, mert istállóvá lett.

Ettől az időtől kezdve Capistranói János holtteste nyomtalanul eltűnt. Mivel nem hirtelen lepték meg a törökök Újlakot, azért fel lehet tételeznünk, hogy a rendtagok idejekorán gondoskodtak az elrejtésről vagy az elviteléről. De hova rejtették vagy hova vitték? Erre a századok óta tartó kutatás még kielégítő feleletet nem tudott adni.

Számos vélemény merült már fel, de mind lidércfénynek bizonyult. Kutattak a helyszínén, Újlakon. Átkutatták a templomot, a kolostor kútját, a régi vízvezetékeket, de semmi nyomra nem akadtak, pedig számosan erősen állították, sőt iratokkal erősítették, hogy az újlaki kútban rejtették el a rendtársak a holttestet, mielőtt a törökök elfoglalták volna a várost. II. Ferdinánd magyar király kutattatott Konstantinápolyban, mert a XVII. században az a hír terjedt el, hogy a törökök Konstantinápolyban rejtegetik. De eredményre nem jutott. Kutattak Ugocsa megyében, Nagyszőllyősen is. Ide szállították állítólag a rendtársak, de az eretnekké lett Perényi Ferenc a kolostor kútjába dobatta s aztán nagy halom földet hordatott rá. A kutatást Podiebraszky Ambrus tartományfőnök kezdette meg, miként erről 1672-iki levelében saját maga tanúskodik. A kút kitisztítását ő rendelte el, s bár a munkások már csodás illatot éreztek a kútból kiáradni, a munkát nem bírták befejezni, mert a kálvinisták megakadályozták. 1698-ban Besselény Ferenc tartományi miniszter újra megkezdte a kutatást, de eredmény nélkül. 1771-ben

Sztojka Katalin bárónő kerestette a holttestet Perényi Pál szőlőjében, de ismét eredménytelen volt a kutatás. Hám János szatmári püspök 1854-ben személyesen járt Nagyszöllősen, hogy a holttestet kikutassa, de az ő munkálatai sem vezettek eredményre. 1903-ban a műemlékek országos bizottsága Sztehló Ottó építész küldötte ki a nagyszöllősi és a nyalábi várak romjainak megvizsgálására, de egyúttal utasította arra is, hogy állapítsa meg a nagyszöllősi kolostornak és kútjának a helyét. A kútat megtalálta, kitisztította, de semmi nyomra nem akadt, amely Capistranói János holttestének ittlétére vezetne vagy célozna.

Van Hecke az „Acta Sanctorum Octobris“ tizedik kötetében új nyomra mutatott rá. Kezébe jutott a „Protocollum provinciae S. Francisci Bulgariae—Valachiae anno 1851. cum provincia Capistrana unitae“ kéziratos jegyzőkönyv, amely szerint Capistranói János holtteste a romániai Bistritában van a kalugereknél Szent Gligor neve alatt. Pastor, a híres német történetíró 1884-ben Rómában kutatott az Ara-coeli-kolostorban és itt Fermedzim Özséb magyarországi ferencrendi szerzetes egy kéziratot mutatott neki, amelyet 1761-ben Kleiner Balázs írt Alvincen, s amelyet 1764-ben Wiepffler András lemásolt. Ezen kézirat szerint is Capistranói János holtteste Romániában lappang a bistritai kolostor templomában Szent Gligor neve alatt. Ezt a Kleiner-féle kéziratot megkaptuk a Capistranói Szent Jánosról elnevezett tartomány budai levéltárából. A kézirat elég részletesen leírja, miképpen jutott a holttest Romániába, miképpen szállították Bistritából Buccarescibe és vissza; miként tűnt ki, hogy nem görögkeleti szent van benne, hanem római katolikus, végül a koporsó leírását adja. Van Hecke és Louis de Kerval ezen két kézirat alapján biztosra vették, hogy ez a holttest nem lehet másé, mint Capistranói Jánosé. Szerintük

Decapolisi Szent Gergely (Gligor) nevet csak azért adták neki a görögkeletiek, hogy elvonják a figyelmet a holttest valódiságától. A legfőbb bizonyítékuk az volt, hogy a test romlatlan és se bajusza, se szakálla nincsen, a fején pedig hajkorona van. Hogy ezt az idegenek ne láthassák, a fejet lepellel lefódték és azt lepecsételték. A két munka közkézen forgott, de senki sem sietett a dolog valódiságáról meggyőződni.

Meszlényi Gyula szatmári püspök, aki a ferencrendieket Szatmáron le akarta telepíteni, szeretne volna Capistranói János holttestét megszerezni. 1902-ben tehát Tamás Alajos tartományfőnökhöz fordult, aki készségesen adott utasítást a püspöknek. Megkezdte a kutatást, de ez csupán egy kis levelezésre szorítkozott még, mert a további munkájában a halál megakadályozta.

Időközben megszereztük Romániából Szent Gligor életrajzát, akinek holttestét hasonló módon szerezték meg és vitték Bistritába, mint az állítólagos Capistranói János holttestét. Az elsőbbséget a görög szövegnek kellett adnunk, mivel az a XVII. században készült, a Kleiner Balázsé meg a XVIII. században. Egyetlenegy mód volt tehát arra, hogy minden kétséget kizárólag megbizonyosodjunk arról, vajjon Decapolisi Szent Gergely holtteste vagy Capistranói Szent János holtteste nyugszik-e Bistritában: a holttestnek hivatalos megvizsgálása. Mivel ezt barátságos úton nem lehetett elérni, azért várni kellett addig, míg hivatalos úton keresztül lehetett vinni. 1916-ban hadseregünk megszállta Románia azon részét, ahol Ramnicu—Valcea fekszik. Erre Unghváry Antal ferencrendi tartományfőnök előterjesztette Capistranói János holttestére vonatkozó ügyet Csernoch János dr. esztergomi érseknek és hercegprímásnak, aki örömmel karolta fel az ügyet: felkérte József királyi herceget, hogy járjon közbe a német hadvezetőségnek a vizsgálat kieszközléséért. A királyi herceg készsége-

sen megtette, mire a bistrítai kolostort katonai őrizet alá vették. Mivel a német katonai kormányzó csak egy autót tudott adni a bejelentett négytagú bizottság részére, azért csak ketten indultak útra 1917 február 5-én, Karácsonyi János dr. nagyváradai kanonok és Unghváry Antal tartományfőnök. Nagyszebenben a katonai hatóság Popp István főhadnagyot rendelte melléjük. Február 7-én értek Ramnicu—Valceába és másnap szánkón mentek a 42 kilométernyire fekvő Bistrita-kolostorba. Kíséretükhöz tartozott egy ulánus közkatona is. A kolostorban egyetlenegy kaluger volt, aki hallani sem akart a koporsó felnyitásáról. De mikor Popp István románul megmagyarázta neki, hogy az ő engedélye nélkül is felnyítják, akkor meghátrált és némán nézte, miképen nyitják ki a koporsót s miképen bontja szét Karácsonyi János a lepelt, amelybe be volt burkolva. A vizsgálat eredményéről Karácsonyi János dr. és Unghváry Antal 1917 február 10-én jegyzőkönyvet készítettek, amelyet aztán nekem, mivel a fentebb említett technikai okból nem vehettem részt a vizsgálaton, megküldöttek. A bizottság megállapította, hogy a holttestnek fején sem haj, sem fejbőr, sem arcán szakáll nincsen, annál kevésbé hajkorona. A csontok egy vászon- és két selyemlepedőbe voltak burkolva, a franciskánus öltözetnek azonban még nyoma sincs. Sem a koporsóban, sem az irattárban nincsen semmiféle irat, amely a holttest valódiságát bizonyítaná. A koporsón cirill betűk vannak és görögkeleti szentek képei. A bizottság végeredményképen azt állapította meg, hogy a csontok semmiképen sem lehetnek Capistranói Szent Jánosé.

Ezzel lehullott a lepel a kétszázados titokról. Egy emléikkel ismét szegényebbek lettünk, de legalább nem izgatja többé a lelkeket az a gondolat, hátha mégis az ő holtteste lenne.

Jelenleg nincs több olyan adat, amely nyomán

kutatást lehetne indítani. A holttest eltűnt, s azt hisszük, örökre. Bele kell nyugodnunk abba, hogy a titok talán titok marad örökre.

TIZENEGYEDIK FEJEZET.

Capistranói János egyénisége.

AZ ELSŐ életrajzírók nagy vonásokban ugyan, de hű képet rajzolnak Capistranói János életéről. Ruházata silány, sokszor foltos volt; ifjabb korában hét évig télen-nyáron mezítláb járt, később fatalpat vagy facipőt hordott, de ez utóbbit is csak öreg korában, mikor betegeskedni kezdett és nem bírta a hideget. Wienben a ferencrendiek hálás kegyelettel őrzik ezeket a facipőket, amelyeket ottjártában viselt. Bejárta egész Itáliát, Nyugat-Európa legtöbb országát s mindig gyalog utazott, lóra vagy számárra azon kor szokása szerint nem ült; csak késő öreg korában utazott szekéren vagy lovon, mikor elerőtlenedett lábai a nagy és fárasztó gyaloglást nem bírták.

Utazásai közben mindig ügyelt arra, hogy az éjszakát rendtársai körében töltsse el. Ha olyan helyre érkezett, ahol Szent Ferenc rendjének konventje volt, akkor feltétlenül oda szállt, de az observánsokat itt is előnyben részesítette. Ágya mindig a puszta föld volt, még életének végső idejében is; kényelmes és puha ágyban sohasem aludt, vánkosa rendszeren fadarab vagy kő volt. Ha idegeneknél kényszerült aludni, ágyat még akkor sem fogadott el, sőt még a szalmát vagy polyvát is kihordatta. A rendi szabályzatoknak megfelelően mindig habitusban aludt. Alvásra nagyon kevés idő szánt: 3—4 órát, de sokszor csak két órát pihent s az éjjeli idő többi részét szent olvasmányokkal és elmélkedésekkel töltötte el.

A rendbe lépésétől kezdve egész haláláig napjában csak egyszer étkezett s akkor is megelégedett a legegyszerűbb étellel, s oly keveset evett, mint egy hatéves gyerek, mondja Cristoforo da Varese. Húst sohasem evett, csak nagy betegségében, de akkor is úgy kellett rákényszeríteni. Harminchat évig teljesen tartózkodott a húsevéstől. Élete utolsó szakában, mikor társai látták, hogy a fáradságos munka felemészti egészen erejét, kieszközölték IV. Eugénius pápától azt a parancsot, hogy köteles húst enni. A parancsnak engedelmeskedett, de rendkívül keveset evett és ezt is szívének oly keserűségével, hogy mindenki láthatta arcán, hogy inkább bűnbánatból, mint testének felüdítése miatt teljesíti a parancsot. Bort nagyon keveset ivott, azt is erősen vizezve, úgy hogy inkább víz volt, mint bor. A Szent Alapító által előírt három nagyböjtöt mindig megtartotta, sem betegség, sem a hosszú utazás ebben őt nem akadályozta meg. Girolamo d'Udine gyönyörű szép szokást jegyzett fel róla: „Nem közönséges példaképet láttam az aggastyánban, az egészséges vagy beteg férfiúban; soha egy csepp vizet, avagy folyadékot, orvosságot, de még a száj kimosására szolgáló tiszta vizet sem vette szájába, míg a Boldogságos Szűzet a szokásos üdvözléssel nem köszöntötte. Ezt még a halálos órájában, midőn már nyelve felmondta a szolgálatot, amint tehetette, hebegő és gyötrődő szájjal és kezének felemelésével sem mulaştotta el“. Étkezése rendesen reggel volt; de utazásaiban, ha nagyon fáradt volt, este egy kis frissítő itallal üdítette fel fáradt testét. Bár sokszor volt beteg, de orvosságot sohasem vett be.

Testét nemcsak böjtökkel sanyargatta, hanem egyéb módon is arra törekedett, hogy azt teljesen a lélek uralma alá hajtsa. Állandóan vezeklő-övet viselt a dereka körül a mezítelen testén. Nicolao da Fara szerint még faabrincsot is hordott a derekán. Cristo-

foro da Varese pedig arról tanúskodik, hogy a vezeklő-öv nagyon kegyetlen volt.

A test megfékezése után a legnagyobb gondot és figyelmet a lelki életre fordította. Mivel pedig ennek legfőbb tápláléka az imádság, azért ezt kiváltképen kedvelte és gyakorolta. E körül forgott egész napi tevékenysége. Napirendjét Hartmann Scheydel nürnbergi polgár krónikájában eképen írja le: „Hajnal előtt kel fel; a Matutinumot, a Laudest, a Primát és a Terciát elmondja, azután misézik; ennek végeztével latinul beszédet mond a néphez. Ezután a tolmács ugyanazt, amit elmondott, amennyire képes volt, a népnek lefordította. A beszéd végeztével visszatért rendjének kolostorába. A Sexta és a Nona elvégzése után a betegeteket látogatta; sokáig tartózkodik náluk, kezét mindegyik fejére ráteszi s Szent Bernardino biretumát és vérét, amely állítólag halálakor orrából folyt ki, minden egyes beteghez hozzáérintette, könnyörögve imádkozott valamennyiért. Ezután ebédel, végül azoknak, akik hozzá jöttek, látogatásukat fogadja.

Ezután elmondja a Vesperae-t, amelynek végeztével visszatér a betegekhez és ezeknél marad egész késő estig. Végül a Completorium és más kedves imádságainak elvégzése után nyugalomra tér, amely rendkívül kevés, mert az álomra semmit sem szán. A Szentírás könyveinek tanulmányozására egy kis időt szakít“.

Legkedvesebb olvasmánya a Szentírás volt, amelyet ifjabb éveiben nagy szorgalommal olvasgatott. Ennek később vette hasznát, midőn nagy elfoglaltsága miatt nem jutott idő a Szentírás részletes tanulmányozására; a naponkénti prédikáció és nagyfokú munkái meg szükségképen ráutalták a Szentírás folytonos idézgetésére. Ekkor tűnt ki nagy emlékezőtehetsége, amelynél fogva bármikor határozottan és alaposan tudott idézni a Szentírás bármely részéből.

Kívülről tudta a négy evangéliumot, Szent Pálnak és a többi apostolnak leveleit.

A szent szegénységet főképen kedvelte. Általános az a vélemény, hogy Szent Ferenc után a szent szegénységet ő tartotta meg legjobban. Ételben, italban és ruházatban mindig a legegyszerűbbet és a legdurvábbat kereste. Odahaza a kolostorban mindig a legkisebb cellát választotta ki magának lakásul, utazásai közben is mindig rendjének kolostorában szállt meg. Hiába volt a királyoknak, fejedelmeknek vagy püspököknek minden kérése, e tekintetben hajlíthatatlan maradt. A pénzt megvetette, sohasem fogadta el. A koldulást nem szégyelte. Mikor vége volt a beszédnek, amelyet a néphez mondott, fogta a zsákját és egyik rendtársával házról-házra járt és gyűjtötte az alamizsnát. Ha több gyűlt össze, mint amennyi neki és társainak a napi élelmezésre szükséges volt, nem tette félre a következő napra, hanem a szegények között kiosztotta.

Életrajzírói egész elragadtatással írnak tisztaságos lelkületéről. Szerzetbe lépésétől kezdve olyan tiszta érzületű volt, hogy sem szóval, sem taglejtéssel, sem cselekedettel nem vétett a tisztaság erénye ellen. Midőn egy alkalommal valaki azt kérdezte tőle, hogy mi volt a legnehezebb a rendben, azt felelé: „A legnagyobb nehézség abban állott, hogy a tisztátalan gondolatokat rögtön elűzzem“. Szemeit mindig zár alatt tartotta, nőknek arcát sohasem nézegette; magányos nővel sohasem beszélt, hanem mindig nyilvánosan, mások jelenlétében. A szűzi tisztaság fogadalma nemcsak arra szolgált, hogy az érzékiség durva hajtasait kiirtsa, hanem arra is, hogy lelkének uralmát a test fölött kivívja és megerősítse. Ezért a testnek gonosz vágyait önmegtagadással, virrasztással igyekezett elfojtani, a tisztátalan érzéseket pedig kegyetlen önsanyargatással iparkodott lelkéből kiírtani. „Mert éhséggel, fázással, szomjúsággal, vir-

rasztással, önsanyargatással, ostorozással testét vétkeivel és kívánságaival keresztrefeszítvén, érzelmeinek oly szépségével tündöklött, hogy az életszentségnek és tisztaságnak kiváló példányképeként tűnt fel mindenki előtt“ — írja Nicolao da Fara.

Ha az ifjú szerzetes lelkében a multnak a képei megjelentek s tisztátalan vágyak, avagy gondolatok tódultak elméjébe, szent hevében fáklyát ragadott és azzal égette össze lágyékát. Nicolao da Fara szerint, hogy „a szeplőtelen tisztaságot magának biztosítsa testében, nemcsak kétszer-háromszor, hanem gyakran és gyakran fáklyát ragadott, a tüzet tüzével oltotta el, az ellenséget ellenséggel győzte le. Ezen szerfölkött kegyetlen harcnak feltűnő jeleit testén sokan látták a rendi testvérek közül. Láttam én magam is saját szememmel, aki ezeket elbeszélem, a szent sebhelyeknek utánozandó nyomait“.

Boldog Bernardino d'Aquila egész lelkivilágát jellemzi a következő leírásban: „Boldog Capistranói János atyánkról, aki rendünknek a legnagyobb védője és terjesztője volt, mit mondjak? Azt hiszem, hogy jó ember volt, mert 25 éven keresztül kormányozta rendünket. Életéről és szentségéről egész Itália, Franciaország nagy része és egész Magyarország fényes tanúbizonyságot tehet, ahol annyi és oly csodálatos dolgokat művelt az Úr érdemeiért. Életét Cristoforo da Varese és Nicolao da Fara, akik fáradalmaiban utitársai voltak, dicséretesen megírták, azért életéről hallgatok. Egyet azonban nem akarok elmellőzni. Mikor Capestranóban a kolostort átvette, én egy kissé ellensége voltam, de azután megaláztam magamat és bocsánatot kértem tőle, amikor is több nevezetes dolog közül kettőt tudtam meg tőle; egyik ez volt: „Tudd meg, fiam, hogy én természetemnél fogva ravaszabb vagyok a démonnál, de a szerzetesi ruha felvétele óta mindig törekedtem a tisztaságot és az egyszerűséget követni“. A másik dolog: „Én büsz-

kébb vagyok a sátánnál, de mióta ferencrendi testvér lettem, iparkodtam magamat megfékezni; a büszkeségem legyőzésére, amióta Perugiában időzöm, négy hónap alatt hétszázszor korbácsoltam meg magamat; visszaemlékszem ugyanis, hogy igen büszke nyakamat csak akkor tudtam megalázni, mikor napjában hétszer korbácsoltam meg magamat“. Isten szolgálatában ez volt a legbuzgóbb férfiú“.

Egyébként a lelki büszkeség megtörésére a legalkalmasabb orvosságnak az alázatos és készséges engedelmességet tartotta. S ebben az egyszerű laikus-testvér, Onofrio da Seggiano tökéletesen megedzette. Ez a külsőleg durvának látszó, de lelkében gyémántfényű férfiú felismerte Capistranói Jánosban a drágakövet és aztán iparkodott azt símára kicsiszolni, hogy Isten és az emberek előtt annál jobban ragyogjon s annál drágább és értékesebb legyen. A csiszolás mesteri volt, mert a drágakő mindvégig megtartotta ragyogását s soha, semmi körülmények között sem halványult el a fénye. Az az alázatos engedelmesség, amelyre Onofrio da Seggiano tanította, olyan mélyen bevésődött lelkébe, hogy onnan kitörölni nem lehetett. Nemcsak az újoncév alatt, hanem egész életén keresztül mindig a legkészségesebben és a legalázatosabban fogadta előljárói parancsát. Ment oda, ahova küldötték, tette azt, amit parancsoltak neki. Sohasem a parancsoló személyét nézte, hanem csupán a parancsot. Ha előljárói parancsát ilyen odaadással teljesítette, hogyan fogadta Krisztus legfőbb helytartójának, a pápának a parancsát? A legszebb felelet erre az a levél, amelyet 1440 március 16-án írt: „Én már letörtem; öreg, gyöngye, beteges, erőtelen és a halálnak a martaléka vagyok. Tudja Szentséges Urunk, hogy nem kíméltem magamat a fáradságoktól, a folyamok vagy tengerek veszedelmeitől, az utak és utazások, avagy a rablók okozta veszélyektől; valahányszor csak kívánta, hogy a hatalmas királyokhoz, feje-

delmekhez, bárókhoz, Szicília királyságán, a Campanián, a pápai államon, a Marchián, a Ducatuson, Tusción, Romagnán keresztül az egyház ügyében, vagy a hit védelméért hóban, esőben, hidegben, melegségben és forróságban néhány zsarnok úrhoz, Őszentsége két ellenségéhez elmenjek, sohasem vontam ki magamat úgyannyira, hogy magam is csodálkoztam, miképen védett meg a hatalmas Isten annyi veszélytől, mikor annyiszor forogtam a halál torkában; ámbár a hiábavaló fáradságokat és a szegényekért való veszedelmeket semmibe sem veszik, mert bennünket annyiba vesznek, mint az áldozatra szánt bárányokat“.

Gyönyörűen bevilágít lelkébe az a levél is, amelyet 1456 február 3-án küldött Carvajalhoz, a pápai követhez, amelyben a többek között ezeket írja: „Mikor a kereszténység legvégső határán, Erdélyország határszélein Isten kegyelméből csekélységem hirdette az Úr ígét, amelynek nyomán gazdag vetés nőtt, mert a hitetlenek közül sokan megkeresztelkedtek és keresztelkednek naponkint, ime az aratás idején főtisztelendő Uraságod parancsára abbahagyva mindent, útrakeltem és rögtön ebbe a városba, Pestre jöttem.

Jóllehet lelkem egy kis keserőséggel telt el a lelkem meg nem nyérése miatt, s hogy így félmunkát kellett végeznem, mégis kedvesebben és jobban semmi sem eshetnék nekem, minthogy a legkészségebből lélekkel engedelmeskedjem az apostoli szentszéknek, amelyet egyedül követtem mindig és követni fogok utolsó lehelletemig. Más alkalommal is, mikor Prága mellett zsinaton voltam, ahol t. i. Rokycana és társai harapós száját írásaimmal úgy elnémitottam, hogy már teljesen elhallgattak és az eretnekek közül csapatosan, majdnem mindennap sokan tévelyeiket elhagvták, ime a Vasas Szent Péterről nevezett bíbornok (cardinalis S. Petri de Vinculis) levél útján sür-

gősen meghívott a regensburgi zsinatra; abbahagyva mindent, készségesen engedelmeskedtem. Harmadszor végül, midőn Lengyelországból Morvaországba mentem, hogy a mondott eretnekeket visszatérítsem; itt alighogy valami eredményt értem, mindjárt kézbesítették nekem a főtisztelendő Sinai úr levelét, aki akkor pápai követ volt, hogy azonnal menjek Frankfurtba; engedelmeskedtem rögtön. Annyi országrészt, annyi tartományt, annyi nyelvű nemzetségeket bejártam, hogy az utazás hosszúsága és a fáradság nagysága miatt még a sziklák is meggyengültek volna, mégis semmiféle fáradalom alatt nem roskadtam össze, vagy kíméltem magamat, hogy a katolikus szent hitet növeljem és az apostoli szentszék iránt való engedmességet erősítsem. Ezeket pedig azért mondtam, hogy megérthesse főtisztelendő Uraságod, hogy semmit sem óhajtok vágyakozóbban, minthogy Őszentségének és követinek a keresztény vallás érdekében minden szolgálatot megtegyek. Azt gondolom, hogy nem kell elmellőznöm, hogy mikor Frankfurtban voltam, az előbb említett főtisztelendő Sinai úr saját maga beszélt rá, hogy a wienerneustadti gyűlésen vegyek részt, amit az ő parancsára én szívesen megtettem. Eljöttem tehát Pestre, ahova főtisztelendő uraságod levelei hívtak engem; itt pedig bármit parancsol, készen állok azt a lehető legkészségesebben teljesíteni. Brevét kaptam Őszentségétől, amelynél fogva a magyar királyságból vagy a hitetlenek körül fekvő részeiből különös engedélye nélkül el ne távozzam“.

Tökéletes és odaadó engedmesség képezi a nagy jellemeket, enélkül nincs szent, nincs vértanú. Benne az megvolt, s azért bármilyen állásban volt is, mindig alávetette magát a rendi szabályzatoknak s a római katolikus egyház törvényes fejének; sem fáradság, sem munka, sem veszély, sem üldözés nem térítette le az engedmesség útjáról. Engedelmes volt

mint újonc, mint fogadalmas rendtag, mint vikárius-generális, mint pápai követ. Engedelmes volt a sírig.

Engedelmességénél csak alázatossága volt nagyobb. Ez volt jellemének fővonása. Az első életrajzírók tanúsága szerint mindjárt a fogadalom letévése után az alázatos szerzetes még alázatosabb lett; a buzgó testvér még buzgóbbá vált. Örömét találta az alacsony szolgálai munkákban: söpört az udvaron vagy a folyosón, mosogatott a konyhában, segített mindenben a társaknak, kéregetett. Még pápai követ korában is térdenállva szolgálta ki rendtársait. Magát mindig a rend legkisebb tagjának hitte és vallotta. Mindenki iránt nyájas és barátságos volt; a szent hév csak akkor ragadta el, ha az Isten ügyét kellett védeni, ilyenkor éles kardként vágott beszédével és szavaival. Bármilyen jót művelt, azt Istennek tulajdonította. Midőn nyilvánossá lett csodatevő hatalma és a megtörtént csoda olyan természetű volt, hogy nem lehetett másra hárítani, könnyekre fakadt és így kiáltott fel: „Ne nekünk, Uram, ne nekünk, hanem nevednek adj dicséretet“. Hazatérve pedig keményen megostorozta magát, hogy tisztelet után ne sóvároгjon lelke.

Magas méltóságokra avagy hivatalokra sohasem törekedett. Szent Ferencnek egyszerű szerzetese akart lenni, s mint ilyen is a testvérek között a legkisebb. IV. Eugénius pápa, hogy az egyház érdekében kifejtett szolgálatait megjutalmazza és becsülésének nagyobb jelét adja, felajánlotta neki 1446-ban a rieti és az aquilai püspökséget. Ő azonban nagy alázatossággal visszautasította: „Szentséges Atyám, rendkívül becsülöm azt a kegyet, amellyel Szentséged megtisztelni kegyeskedik kicsinységemet, de csekélységem tiszta tudata arra kényszerít, hogy ilyen magas méltóságot el ne fogadjak. Tudom, hogy a püspök-név méltó betöltésére az erény teljessége szükséges; belátom tehát, hogy ezzel nem vagyok eléggé felruházva, nagyon félek, hogy ezen tudattal ily nagy

méltóságot elfogadjak. Egyébként jól tudja Szentséged, hogy a Napoli királyság hivatalai között is a hajótöréstől félve, a szerzet biztos kikötőjébe menekültem, hogy a világtól távol, szegénységben éljek; most jól érzem magamat e kikötő biztosságában, azért nincsen bátorságom, hogy újra kitegyem magamat a tenger veszélyeinek. Végül, Szentséges Atyám, ha képesnek is érezném magamat a püspökségre annyira, hogy semmitől sem kellene félnem, nagy lelkipurdalást éreznék, ha elmulasztanám különös hivatásomat: azaz hirdetni az evangéliumot minden teremtménynek anélkül, hogy korlátoznám a kapott tehetségemet sok nép javára egy püspökség szűk keretei között“. A pápa látván nagy alázatosságát, nem erőltette a dolgot.

Életszentsége oly nagy volt, hogy két pápa is úgy nyilatkozott, hogy őt halála után rögtön szentté lehetne avatni. Egy alkalommal ugyanis V. Márton pápánál kihallgatáson volt, s alázatosságával annyira megnyerte a pápát, hogy távozása után így szólt udvari papjaihoz: „Ha az én időmben hal meg, a szentek közé iktatom“. Mikor pedig V. Miklós pápánál szorgalmazta Bernardino di Siena szenttéavatását, a pápa enyelegve azt kérdezte tőle: „János testvér, ki fog buzgólkodni a te szenttéavatásod érdekében?“ Nagy alázattal ezt felelé: „Szentséges Atyám, én vagyok a legnagyobb bűnös. Ilyen tisztelet a bűnösöket nem illeti meg. Isten legyen irántam irgalmas és kegyelmes!“ Mikor elment, a pápa ezen szavakat intézte környezetéhez: „Ha János testvér a mi időnkben hal meg, én rögtön szentté avatom őt“.

Bár rendjének ezen korban egyik legtudósabb tagja, azért tudományával sohasem hivatkozik, tudásának mélységével és nagyságával sohasem tüntet. Mindig és mindenütt Szent Ferenc szerény és alázatos szerzetese akar lenni. 1443-ban mint vikárius-generális, tehát méltóságra nézve rendjének második

tagja, így nyilatkozik önmagáról: „Én ugyanis bevalлом elégtelenségemet, igen nagy alkalmatlan voltomat, rosszaságomat, gyarlóságomat, gyöngeségemet, részint agg korom miatt, részint az erény és szorgalom hiánya miatt a lelkiélet gyakorlására. És mindezen fogyatkozások ellenére, az én legnagyobb káromra, nyomorúságos életem érdemtelensége miatt sem sikerült kibujót találnom, mert alá kellett hajtanom nyakamat az igának s gyenge vállaimra fel kellett vennem a súlyos terhet; ezen erőtlenségem ellenére is kényszerülve vagyok az elviselhetetlen teher elfogadására azon főpap rendeletéből, akinek parancsát vakmerőség nélkül senki sem utasíthatja vissza“.

Capistranói János imádságos lélek volt. Bármennyire el volt foglalva, az imádságról soha meg nem feledkezett. Girolamo d'Udine különösen magasztalja az imában való kíválóságát: „Az imában való buzgóságát ugyanis dicsérnem kell, mindnyájunk közös ítélete szerint ezt minden földi dolognál jobban szívén viselte, s hogyha elmellőzőm a mennyei hazába való nagy vágyódását, azt mégis fel kell említenem, hogy az istenitiszteletet minden ügynél előbbrevalónak tartotta“. Giovanni da Tagliacozzo pedig arról tanúskodik, hogy soha, még betegségében sem mulasztotta el a zsolozsmázást, s ha élete vége felé nem tudta 'elvégezni, megparancsolta testvéreinek, hogy előtte végezzék el. A szentmisét mindennap elmondotta, még olv helyeken is, ahol a nagy hideg miatt a bor a helyre fagyott. A szentmisét oly mély áhitattal végezte, hogy a jelenlevők mehatottan szemlélték a kegyelemtől tündöklő arcát, midőn Krisztusnak szen testét magához vette. Mise közben többször elragadtatásba esett és látomásai voltak. Még halálos betegsége alatt is naponkint iparkodott a szentmisét elmondani. Újlakon aztán már oly gyöngye volt, hogy semmiképen sem tudta a szentmisét elmondani,

miért is elvánszorgott a templomba s ott könnyes szemekkel egyik társa kezéből a legalázatosabban magához vette az Úr testét.

Hite határtalan volt. S ez mind külső cselekedeteiben, mind a szentmisében és prédikációiban gyakran megnyilvánult. Az Üdvözítő szenvedéseinek emléke könnyzáport csalt ki szemeiből. „Mikor prédikált Krisztus kínszenvedéseiről — mondja Cristoforo da Varese —, úgy sírt, mint a gyermek s sírásra indította az egész tömeget“. Az Isten akaratában való megnyugvás, türelem a szenvedésben, alázat és önmegtagadás, a bűntől való irtózás és őszinte bűnbánat képezték hitének legfényesebb bizonyítékait.

Isten iránt rendkívüli bizalommal volt. S ezt semmi sem ingatta meg; az emberek segítségét nem kereste, mindenben Isten rendelését látta. Az örök élet elnyerése reményében lépett be Szent Ferenc dent. Bőjt, virrasztás, éhség, szomjúság, önsanyargandjébe, s hogy ezt elnyerhesse, örömmel eltűrt mintha mind csak arra szolgáltak, hogy az örök élet reményében megerősítsék. Miután lemondott minden világi méltóságról és vagyonról, a földieket csak anynyiban kereste, amennyiben az örök életre vezették. A reménynek hősie fokát különösen a halál órájában mutatta meg, mikor a legnagyobb pontossággal és örömmel készült arra, hogy Krisztussal egyesülhessen.

Minden munkájában az Isten iránt való szeretet hevitette. Isten dicsőségéért buzgólkodott mindig és mindenütt. Senki és semmi sem tudta abban megakadályozni, hogy Krisztus szent vallását ne hirdesse és az igaz Isten tiszteletét ne terjessze.

A legfőbb vágya az volt, hogy vértanúsággal mutassa ki Isten iránt való szeretetét. Ez a benső, Istennel való legszebb egyesülési vágy kiolthatatlanul égett lelkében. Ez sarkalta a szenvedésekre, ez ösztönözte a munkára, ez ragadta a legveszélyesebb helyekre, ez

vitte a harc tűzébe. Giovanni da Tagliacozzo mint szemtanú beszéli, hogy élete utolsó idejében számtalanszor könnyezett azért, hogy a vértanúság kegyelmét nem tudja kieszközölni. Nürnbergben lételekor ugyanis látomása volt, s ekkor megtudta Istentől, hogy a vértanúságot nem nyeri el, csupán vágyban lesz vértanú. Végtelenül örvendett, mikor halála közelgett, de lelke még akkor is sajgott attól a fájdalomtól, hogy Istenért vérét nem onthatta. Haldokolva is azt síratta, hogy nem tudott Isten dicsőségéért annyit tenni, hogy a vértanúi koronát megérdemelte volna.

Capistranói János, aki nap-nap után érintkezett a társadalom legalsóbb rétegeivel is, fájós szívvel tapasztalta a munkásosztálynak, vagyis az akkori jobbszárnak sanyarú helyzetét. Iparkodott tehát rajtuk tehetsége szerint segíteni. Ha meghallotta, hogy valakit igazságtalanul üldöznek vagy jogtalanul zsarolnak, rögtön védelmére kelt. Felkereste még a fejedelmeket is, hogy az igazságtalanság ellen orvoslást találjon. Beszédeiben gyakorta buzdította a népet, hogy földesuruk jogos követeléseit ne tagadják meg, de viszont a földesurakat is sürgette, hogy alattvalóikkal bánjanak úgy, mint Isten teremtményeivel. A nyomor enyhítésére mindig talált valami módot. Ha a könyörületességre buzdító szavai süket fülekre találtak, ha ékesszólása kárbaveszett s ennek következtében nem tudta enyhíteni a szenvedők nyomorát, akkor az imádsághoz fordult. Figyelmeztette a nyomorban levőket a keresztény türelemre. Emlékeztükbe hozta az Isten Fiát, aki bár végtelenül gazdag volt, mégis szegénvül jött e világra, hogy megkedveltesse az emberekkel a szegénységet. Mindene megvolt a mennyben, csak szegénysége nem volt, ezt kívánta meg az emberektől, hogy ebben is hasonló legyen hozzájuk. Krisztus a szegényeknek hirdette az evangéliumot, nekik hozta az örömdetes hírt, amelyet

még sohasem hallottak. Földönjártában a szegényt gazdagnak hirdeté, a gazdagokat szegényeknek mondja, s maga is a szerénység ruháit ölté fel, s a szegények életét követé. A szegényt és a gazdagot egy asztalhoz ülteté s megalapítá a földön a legszebb testvériességet, s megtölté a jólelkű gazdagok szívét irgalommal és könyörületességgel. Szavai sohasem maradtak hatás nélkül. Hiszen csak rá kellett nézniök, s rögtön meggyőződhetek arról, hogy Krisztusnak ezen szolgálja nemcsak szavaival hirdeti az igazságot, hanem tetteivel is. Ezért írják Treviso város lakói 1459 július 20-án II. Pius pápához, hogy „a Szent, mikor nálunk volt, beszédeit nemcsak mások szavaival és véleményével erősítette meg, hanem önmegtagadásával, szegénységével és erényeinek fényével“.

Szeretete különösen a betegek iránt kifogyhatatlan volt. Már mint kispap annyira kitünt a betegápolás tisztében, hogy inkább betegápolónak, mint klerikusnak hívták. Legkedvesebb foglalkozása élete végéig a betegek látogatása és ápolása volt. Nem irtózott semmiféle betegtől, még a dögvészesektől sem. Ő maga vetette meg ágyaikat, a legutálatosabb és a gennyes sebeket kimosta és bekötözte. Társai legtöbbször megilletődve és szégyenkezve állottak háta mögött, mikor látták, hogy az undorodás legkisebb jele nélkül végzi azon dolgokat, amelyekre ők rátekinteni sem tudtak. Nem egy helyen maradandó emléket is állított irgalmas szeretetének a „betegek háza“ felállításával.

Szívének könyörületessége, de még inkább gyógyításainak rendkívüli sikere, amelyet nagy alázatosságában mindenütt Bernardino di Siena erekljének tulajdonított, bejárta az akkori ismeretes világot. Királyok, fejedelmek, hercegek, grófok, gazdagok és szegények messze földről fordulnak hozzá segítségért. Így a badeni örgróf a beteg angol király részére kér tőle segítséget. Szilágyi Erzsébet, Mátyás

magyar király anyja fiának beteg menyasszonyát ajánlja hathatós imáiba. Bánffi László egri püspök rokonát, Bánffi Jánost küldi hozzá, hogy gyógyítsa ki vakságából. Leonello Acclozamora, Celano grófja arra kéri, hogy imádkozzék azért, hogy felesége szerencsésen szülje meg kis fiát. Akik nem tudják személyesen felkeresni, azok levél útján vagy társai révén kérik segítségét. Számtalanszor megtörtént, hogy emlékeket kérnek tőle. Így Balázs lippai várnagy azért esedezik, hogy valami kis ereklyét küldjön neki.

TIZENKETTEDIK FEJEZET.

Capistranói János irodalmi munkássága.

APISTRANÓI János korának egyik legnagyobb jogtudósa volt. Ezt a véleményt nemcsak az utókor hagyja helyben, hanem saját kora is. Boldog Bernardino d'Aquila ezt írja: „Capistranói János testvér a legjobb jogász volt és a kúria ügyeiben igen járatos“. Mint fiatal joghallgató annyira kitűnt már az egyházi és világi jogban, hogy a perugiai egyetem kiváló s tudós tanárai nem resteltek bizonyos kérdésekben véleményét kikérni. Mint szerzetes oly hévvel és erővel feküdt neki a Szentírás tanulmányozásának, hogy rövid idő alatt nagyobb jártasságra tett szert, mint az egyházi és világi jogban. Petrus Lombardus, a magister sententiarum s az összes egyházi tudósok munkáit áttanulmányozta. Minden egyes munkáján meglátszik nagy olvasottsága. Tele van idézetekkel, sőt néha annyira túlzásba megy, hogy sok helyen alig lehet észrevenni, hol kezdődik az idézés, s hol az ő munkája. Nem csupán a Szentírásból és a szentatyák munkáiból idéz. Elméje folytonosan csapong, bejárja az ókori írók műveit, a

keresztény szentatyák munkáit, a középkori skolasztikusok és misztikusok iratait. A törvénykönyvekkel pedig úgy játszik, mint a gyermek a labdával. Teljesen uralkodik felettük.

A nagy olvasottságán és tudásán kívül különösen szembeötlik nagy emlékezőtehetsége. Enélkül teljesen lehetetlen lett volna olyan életmód mellett, aminőt ő folytatott, annyi tudományos munkát megírni, amennyit megírt, Nicolao da Fara ki is emeli ezt a tehetségét: „Emlékezőtehetség tekintetében ki erősebb Capistranói Jánosnál? A világi és egyházi jogban ki gazdagabb? A Szentírásban ki tudósabb? Elmellőzöm az evangéliumok négy kötetét, hallgatók a nemzetek apostolának leveleiről, amelyekből mind emlékezetből szokott idézni. Hallgatók az ó- és újszövetségről, a szentkönyvekről és a szent kánonokról, amelyeket annyira ismert, hogy nem tudom, kit hasonlítsak vele össze“.

Ezen nagy emlékezőtehetségének köszönhette, hogy utazásai alkalmával is, mikor nem állt rendelkezésre könyvekkel telt könyvtár, szünet nélkül dolgozhatott valamely tudományos munkán. Arra sem ideje, sem alkalmá nem volt, hogy műveit sajátkezűleg írja le, hanem minden munkáját tollba mondta a vele levő rendi testvéreknek. Innen magyarázható meg, hogy több munkájának eredeti kézírata több könyvtárban is megvan. De még így is bámulatraméltó az a nagy termékenység, amellyel az utókort megajándékozta.

Az időrendet, milyen sorban írta munkáit, nagyon nehéz meghatározni. Csak egy-két esetben jegyezte fel az időt, midőn a munkát megírta. A legtöbbször azonban csak odavetőleg lehet az időpontot megállapítani.

Az első életrajzírók csak általánosságban beszélnek munkáiról, egy-kettőt meg is említenek, de valamennyit nem sorolják fel. Nicolao da Fara eképen

nyilatkozik róluk: „Az egyháznak a méltóságáról (*De ecclesiae dignitate*) kiváló és csodás munkát írt, amelyet V. Miklós pápának ajánlott fel, s amelyben amit az egyház hatalmának dicséretére, erősségére és védelmére mondani vagy írni lehet, azt a szentatyáktól lerakott okokkal és véleményekkel a legtudományosabban megvitatta és megerősítette. Nyílt dolog, hogy ez a munka a legfőbb római pásztornak annyira megtetszett, hogy kétszáz aranyat adott Isten szolgájának, Jánosnak, hogy az irnokoknak tetszése szerint ossza szét. Ezenfelül a lelkek megőrzésére más rendkívüli fontos művet írt a hitben megerősödettek részére, amelyben a dolgoknak oly bőségét, a lelkiismeret eseteinek oly tanítását és oktatását adja, hogy azt lehetne hinni, hogy a legvirágzóbb virágoskert, amely minden lélek üdvére szolgál“. (*Speculum conscientiae*.)

Az uzsoráról és az uzsoraszerződésekről is igen nagy értekezést írt. (*Super canones omnibus utriusque s.*) A jogi tudományban is igen sok hasznosat művelt, amelyek között mint aranyértekezés tűnik ki az, amelyet „*Speculum clericorum*“-nak akart elnevezni; a censurákról (*de censuris*); a poklóról (*De inferno*); az ítéletről (*De iudicio*); a gyóntatásról (*De confessione*); az Isten káromlásáról (*De blasphemia*) s számtalan más dologról, az erények dicséretéről és a vétkek megutálásáról. Ezenkívül éles könyveket írt Rokycana ellen és a sok cseh eretnek ellen, Berbegallus Hispanus ellen, a breslaui zsidók ellen, Szent Ferenc harmadrendjének védelmére, amelyeket elsorolni hosszas volna; épen így írt a Szentlélekről. (*De divino spiritu*.)

Egy kicsit részletesebben ír Cristoforo da Varese a munkásságáról. De az ő előadása is hézagos és nem teljes. „Jóllehet — írja Cristoforo da Varese — a rendkívüli buzgó atya naponként prédikált, s mint fentebb említettük, a közjóért is szakadatlanul fára-

dozott, mégis azt híven, hogy nem tett semmit, sokaknak hasznára igen sok értekezést írt. Szép értekezést írt a pokol és a tisztítóhely büntetéseiről. (*De poenis Inferni et Purgatorii.*) Hasonlóképen több értekezést írt a lelkiismeret cselekedeteiről (*Speculum conscientiae*); a bűnbánattal összekötött esetekről (*De casibus et Poenis iniungentibus*); a gyónásban történő kérdőkördésekről (*De confessione facienda proprio sacerdoti*); a visszatérítésekről és szerződésekről (*De restitutionibus et contractibus*); szép értekezést írt a kiközösítésről (*De excommunicatione*); alapos könyvet az egyház tekintélyéről, amelyet a legfőbb papnak ajánlott fel (*Tractatus de dignitate ecclesiae*); igen hasznos és hosszú értekezést írt a házasságról (*De matrimonio*); szép értekezést a husziták eretnekségei ellen (*Contra Hussitas liber I.*); sok és kiváló levelet írt az eretnekek, főképen a husziták ellen; készített egy vallásos és gazdag értekezést a klerikusok vezetéséről, amelyet „*Speculum clericorum*”-nak nevezett el; nagy számban írt beszédeket, amelyeket a nép előtt mondott el. Kiváló szorgalommal és nagy gondal írt sok más dolgot, amiket hosszas volna elsorolni. Az előbb említett munkáit sokan kérték itt is, ott is a világban, s több könyvkiadónál tisztességesen elhelyezték.

Wadding az első életrajzíró, aki igyekszik felsorolni Capistranói János összes munkáit. A „*Scriptores Ordinis Minorum*” c. művében a következő munkákat tulajdonítja neki: 1. *De electione Papae* (A pápa választásáról); 2. *Tractatus de dignitate ecclesiae ad Nicolaum V.* (Értekezés az egyház méltóságáról, V. Miklós pápának ajánlva); 3. *Contra Hussitas liber unus* (A husziták ellen egy könyv); 4. *De auctoritate Papae et concilii* (A pápa és az egyetemes zsinat tekintélyéről); 5. *De religione* (A vallásról); 6. *De sanguine Christi* (Krisztus vérééről); 7. *De paupertate Christi* (Krisztus szegénységéről); 8. *De casibus Pa-*

pae reservatis (A pápának fenntartott esetekről);
 9. De modo et forma executionis testamenti (A végrendelet végrehajtásának módjáról és alakjáról);
 10. De instructione seu directione simplicium sacerdotum (Az egyszerű papok oktatásáról vagy irányításáról); 11. Speculum clericorum seu sermo habitus ad clerum in Tridentina synodo dioecisana anno 1439. die XXII. aprilis coram Alexandro duce Mazoviae episcopo Tridentino (Az egyháziak tükre vagyis az 1439 április 22-én Trientben a trienti püspöknek, Massovia fejedelmének, Alexandernek jelenlétében az egyházmegyei zsinaton a papsághoz intézett beszéd); 12. Defensorium tertii Ordinis a S. Francisco instituti (A Szent Ferencről alapított harmadik rend védelme); 13. De excommunicationibus ipso iure latis (A jog alapján hozott kiközösítésekről); 14. De usu cuiuscunque ornatus (Bárminő öltözék használatáról); 15. De ornatu mulierum (A nők öltöztetéséről); 16. De matrimonio (A házasságról); 17. De excommunicatione (A kiközösítésről); 18. De canone poenitentiali (A bűnbánat rendjéről); 19. Speculum conscientiae (A lelkiismeret tükre); De iudicio universali et Antichristo et de bello spirituali (Az utolsó ítéletről, Az Antikrisztusról és a lelki harcról); 21. De usuris et contractibus (Az uzsoráról és a szerződésekről); 22. De blasphemia et periurio (Az Isten káromlásáról és az esküvésről); 23. De restitutionibus et contractibus (A visszatérítésekről és szerződésekről); 24. De confessione facienda proprio sacerdoti (A saját papjánál teendő gyónásról); 25. De censuris (A cenzurákról); 26. De casibus et poenis iniungendis (A fenntartott bűnesetekről és a hozzájuk fűzött büntetésekről); 27. De poenis inferni et purgatorii (A pokol és a tisztítóhely büntetéseiről); 28. De cupiditate et avaritia, libri tres (A kapzsiságról és bírvágyról három könyv); 29. De passione Domini (Az Úr kínszenvedéséről); 30. De processione Spiritus Sancti (A Szentlélek szár-

mazásáról); 31. De conceptione Beatissimae Mariae Virginis (A Boldogságos Szűz Mária fogantatásáról); 32. Commentarius in Regulam Minorum (Magyarázat a ferencrendiek regulájához); 33. Tractatus contra Philippum Berbegallum, pontificias declarationes in Regulam Minorum respicientem et novitates perniciosas in Ordinem advehentem (Értekezés Berbegallus Fülöp ellen, aki a minoriták regulájához szóló pápamagyarázatokat megveti és a rendbe veszélyes újításokat hoz be); 34. Tractatus contra Rochizam (Értekezés Rokycana ellen); 35. Tractatus seu concionatoria expositiones super illud Isaiae cap. VII. „Ecce virgo concipiet“ etc. (Értekezés, vagyis szónoki előadások Izaiás VII. fejezete ezen szavairól: „Ime a Szűz fiat fog foganni“); 36. Interrogatorium (Kérdések); 37. Liber de casibus conscientiae (Könyv a lelkiismeret eseteiről); 38. Tractatus contra Judaeos et haereticos (Értekezés a zsidók és eretnekek ellen); 39. Tractatus, cui titulus: Canones extracti e corpore iuris (Értekezés, amelynek címe: A jogkönyvből ki-szedett kánonok); 40. Compendium resolutionum super totum decretalium (A decretálisok megoldásainak kivonata); 41. Quaestio: An omne mendacium sit peccatum (Kérdés, vajjon minden hazugság bűn?); 42. Tractatus super Apocalypsim (Értekezés a Titkos jelenések könyvéről); 43. Sermones dominicales et festivi (Vasárnapi és ünnepi beszédek); 44. Animadversiones circa sacrosanctum Missae sacrificium (Megjegyzések a szentmiseáldozatról); 45. Tractatus sive sermo ad studentes (Értekezés, vagyis beszéd a tanulókhoz); 46. Epistolae multae ad summos pontifices, cardinales, ecclesiarum antistites, reges et principes aliasque personas (Sok levél a pápákhoz, bíbornokokhoz, megyéspüspökökhöz, királyokhoz, fejedelmekhez és más személyekhez).

A szenttéavatás alkalmával mozgalom indult meg, hogy Capistranói János összes munkáit kiadják.

Giovanni Antonio Sessa da Palermo (1640—1714.) ferencrendi szerzetes hozzáfogott a munkák összegyűjtéséhez és a nyomda számára való előkészítéshez. Őt részre tervezte és minden részt több kötetre osztotta fel. Az egész mű 18 kötetből állott volna. A beosztást elfelejtette ráírni, s így bizony csak későbbi kéz írta rá önkényesen a kötetek számát. Többen másolták, még pedig több-kevesebb tökéletességgel és hűséggel. Kritikai kiadásról, ha meg is jelent volna nyomtatásban e hatalmas mű, szó sem lehet. Hiányzik az előkészülethez az áttekintés és főképen a szerkesztő szakavatottsága. Az egyes kötetek jóváhagyása arról tesz tanúságot, hogy a másolás 1695—1700 között történt. A „sacra palatii magister“ kijelentette ugyanis, hogy akár Rómában, akár Rómán kívül a jóváhagyott köteteket ki lehet nyomtatni.

Ez a gyűjteményes összeírás sem foglalja magában Capistranói János összes munkáit, mert még sok olyan mű van, amelyeket ő nem vett fel a kiadandó munkák közé, pedig igen tekintélyes írók neki tulajdonítják.

Vincenzo de Bartholomaeis és Aniceto Chiappini átvizsgálták a capestranói könyvtárban levő kéziratokat s azokat külön-külön ki is adták. Terünk azonban nem engedi meg, hogy részletesen felsoroljuk ezen könyvtárban és egyéb könyvtárakban megtalált munkákat, amelyeknek száma felülmúlja még a Wadding által közölt munkák számát is.

TIZENHARMADIK FEJEZET.

Capistranói János csodatevő hatalma.

APISTRANÓI Jánost már életében szentnek tartották, nemcsak életszentsége miatt, hanem azon csodás jelenségek miatt is, amelyeket mindenfelé művelt. Csodáiról tizenkét társa közül, akik állandóan mellette voltak, öten emlékeznek meg. Mint szemtanúk kezeskednek arról, hogy igazságosan adják elő a tényeket. Erről biztosít Soproni Péter is, aki így nyilatkozik: „Rövid írásban nem vagyok képes ezt a nagyon bonyolódott részt kifejtetni, mit és mennyit méltóztatott a mindenható Isten ezen boldog Atya által művelni, amelyeket én saját szemeimmel láttam és kezeimmel tapogattam“. A helyszínén nemcsak ők, hanem több világi egyénből álló bizottság is azonnal jegyzőkönyvet vett fel a csodás gyógyulásokról. Nicolao da Fara világosan és határozottan kimondja ezt: „Jelek és csodás dolgok, miként fentebb említettem, majdnem minden városban és helységben, ahol csak rövid ideig tarózkodott, bőségesen történtek, amelyeket legnagyobb részben világiak vizsgáltak meg és írtak fel; amit csak az tagadhat, aki gyűlölettel vagy rosszakarattal van eltelve“.

Halála után csodáit két helyen gyűjtötték össze: Újlakon, ahol meghalt és Capistranóban, ahol született. Az újlaki jegyzőkönyv, azaz az „Instrumentum super fassionibus testium in oppido Újlak anno 1460 examinatum“, teljes egészében megvan, míg az olasz jegyzőkönyv csak kivonatilag maradt reánk. A jegyzőkönyvet Újlak városának tanácsa és lakossága előtt a templomban ünnepélyesen felolvasták és a

városi tanács 1466 április 21-én hitelesítette és pecsétjével ellátta. A városi tanács nevében a jegyzőkönyvet aláírta a bíró és harminchárom előkelő polgár. Az olasz bizottság elnöke Lorenzo da Capestrano benedekrendi szerzetes és a San Pietróról nevezett monostor apátja volt, aki a jegyzőkönyvet a templomban olvastatta fel és hitelesítés után elküldötte Giacomo della Marcának, hogy juttassa el II. Pius pápához.

A csodákról megemlékezik Angelo da Capranica, Rieti püspöke, Domenico da Capranica bíbornok és a ferencrend protektora, Giacomo della Marca, boldog Bernardino d'Aquila, Varsányi István, a magyar ferencrendiek vikáriusa, Ujlaki Miklós erdélyi vajda, Újlak városának hatósága, Koroghi Imréné, a macsóí bán özvegye, Mátyás magyar király, V. Miklós pápa, Hédervári László egri püspök, III. Frigyes német császár, János eichstätti püspök, János és Zsigmond rajnai palatinus grófok, Jakab krakauí püspök, Szilágyi Mihály Nándorfejérvár kapitánya, azután sok város tanácsa és több egyetem tanári kara. A XV. század írói közül is sokan említést tesznek Capistranói János csodáiról. Ezen írók feljegyzései annál inkább bírnak bizonyító erővel, mert teljesen függetlenek Capistranói János működését illetőleg. Ilyen író Cristoforo Soldo bresciai polgár, Hartmann Scheydel, Bernhard Rohrbacher, Dlugoss János, Thuróczi János, Antonio Bonfini és sok más krónika írója.

A XV. század íróinak tanúsága szerint Capistranói János csodákat művelt. A modern kritika eleve vagy elfogultaknak hirdeti és vallja mindazokat, akik a csodákban hisznek, vagy azokat a nevetségig lehetetlenségnek tartják. A modern kritika szerint tehát mindazon feljegyzések, amelyek csodákról szólnak, vagy nem történtek meg, vagy természetes okokból is meg lehet magyarázni.

Mivel a csoda olyan téren mozog, amely érzé-

keink előtt el van zárva, azért a dolog természete azt kívánja, hogy a tények elbírálásában nagyon óvatosaknak kell lennünk s csodákul való elfogadásuknál nagyon szigorúaknak. Nagyon kell vigyáznunk arra, hogy csodáknak ne tartsunk mindjárt olyan jelenséget, amely rendkívüliségével meglep bennünket. A józan ész és az igazságot kereső kritika minden olyan problémának szembenéz, amelyet a tények világosan eléje adnak. A tényekből indul ki és a tényekre támaszkodik. A modern kritika ellenben pusztá feltevésekből, filozófiai és filológiai szörszálhasogatásra épített álokoskodásokból vonja le következtetéseit, amelyekkel aztán lesajnál és visszautasít minden olyan tényt, amely nincs inyére, vagy a feltevést letagadhatatlanul megcáfolná.

Azon írók, akikre Capistranói János csodáinál hivatkozunk és támaszkodunk, maguk is gyakorolták és alkalmazták a józan és igazságos kritika módszerét. A Nicolao da Fara és Cristoforo da Varese által feljegyzett csodák úgyszólván mind feltalálhatók az ujlaki Instrumentumban; ezt pedig egy bizottság vizsgálta felül, amelynek eszeágában sem volt minden egyes jelenségre ráfogni, hogy az csoda, hanem csak alapos vizsgálat és az összes tanúk meghallgatása és megesküdtetése után mondták ki csodának és írták be a jegyzőkönyvbe. Tudjuk, hogy Krakauban Miklós nevű jogtudós volt a bizottság elnöke.

A kritika eljárását nagyon megnehezítette azon körülmény, hogy Capistranói János minden csodáját Bernardino di Sienának tulajdonította. Ezt a nehézséget érezték azon püspökök is, akik Szent Bernardino csodáinak megvizsgálásában vele együtt működtek, midőn látták, minő természetfeletti életet él és minő csodás dolgokat művel. De elsősorban érezték ezt kísérői, társai, akik több ízben nyomatékosan hangsúlyozzák, hogy ámbár alázatosságból Szent Bernardinónak tulajdonítja a csodákat, mégis ő maga

művelte azokat. Hiszen gyakorta tapasztalták, hogy a beteg nem akkor gyógyult meg, mikor Szent Bernardino biretumával megérintette, hanem csak akkor, mikor a beteg visszajött és Capistranói János saját kezével érintette, illetőleg áldotta meg. Nicolao da Fara és Cristoforo da Varese tanúsága szerint Capistranói János Szent Bernardino életében is művelt csodát, amikor még a biretum nem volt birtokában, hogy annak révén másra háríthassa a csodát. Ezek a megfigyelések azt mutatják, hogy az első írók nem voltak hajlandók minden tényt vizsgálat nélkül elfogadni. Még azon meglepő jelenség is előfordul, hogy még Capistranói János maga is alkalmazza a kritika fentebb jelzett módszerét. Azon szent hitben, hogy mindenki Szent Bernardinónak tulajdonítja a csodás dolgokat, amelyeket ő művel, egész elfogulatlanul és leplezetlenül beszél a csodákról. Hogy a népet Isten iránt bizalomra serkentse, maga olvasta fel a szószéken a csodákat. Ez az idő a legjobb alkalom lett volna a tiltakozásra, ha a csodák valóban nem történtek volna meg. Cristoforo da Varese beszéli el, hogy ezt a tényt egyik rendtársa és gyóntatója, aki darabos és nyers ember volt, hiúságnak és kérkedésnek magyarázta és nem oldozta fel a gyónásban. Capistranói János ezt türelmesen elviselte, mert tudta, hogy bűnt nem követett el. Ezen időben beteg lévén, egy előkelő beteg asszony jött hozzá azon kéréssel, hogy áldja meg, mert meg van győződve, hogy áldására meggyógyul. Teljesíti kérését, mire az asszony rögtön meggyógyult. Ennek láttára a gyóntató oda-borul Capistranói János lábaihoz s bocsánatot kér szigorú és igazságtalan eljárásáért. A bocsánatot meg is kapta. Olmüztben maga szólítja fel a hallgatóságot, hogy jelentkezzék olyan, aki előbbi ittléte alkalmával meggyógyult. 1451 október 18-án kelt levelében ezt írja Aquila város tanácsosaihoz: „A mai napig, amióta a hegyentúli részekre irányítottuk lépteinket, tár-

saim hétszáz csodát jegyeztek fel, amelyeket a mindenható Isten kegyeskedett mutatni a népeknek, hogy hallgassuk számtalan másról, amelyeket vagy nem lehetett leírni az emberek rendkívüli sokasága miatt, vagy ismeretlenek maradtak, miután semmi vizsgálatot nem tartottak felettük“.

Mivel Rokycana erősen támadta a csodák miatt, azért Capistranói János ezt írja neki: „Lenézed a csodákat, Antikrisztusnak tulajdonítod és a sátán művének, hogy tévedésbe vitessenek, ha lehetséges, a választottak is, ezzel mintegy bátorságot veszesz ahhoz, hogy magadat övéiddel együtt a választottak közé sorold, a többieket pedig a gonoszok közé. Örülj, szerencsétlen, ha téged nyomorúságos vaknak nevezlek. Ha más okból nem volnál eretnek, ezért is eretneknek nyilváníthatnálak, mivel az isteni tetteket a sátnak akarod tulajdonítani. Pharaó mágusait és Simon mágust is tanúidul hívod fel, akik hozzád hasonló csalók, de azok sorsát szemléld a tiedben is. Gyakran mondtam, hogy sajnálak téged, János. Hol olvastad az én leveleimben, hogy az emberek elméjének megtévesztéséért csodákhoz és csodajelekhez fordultam? Atyádnak nyomdokait követed s hazugságot halmozol fel, de az egész, amit rám fordítottál, rád zuhant vissza. Csodákat ugyanis a csoda valódi értelmében egyedül Isten művel, háromszoros okból, t. i. vagy a legfőbb hatalmának, vagy bölcsességének, vagy kegyességének kimutatására“. Aki így gondolkodik, az nem törekszik arra, hogy mesterséges eszközökkel, mint szuggesztióval vagy hipnotizmussal véghezvitt dolgokat csodáknak tüntessen fel.

A csodás meggyógyulások számát még megközelítőleg sem tudjuk meghatározni. De sejthetjük azok rendkívüli számát azon adatokból, amelyeket Capistranói János és társai itt-ott elejtettek. Capistranói János az Aquila város lakóihoz intézett soraiban csak 700 csodáról tesz említést. Ez pedig csak egy félesz-

tendő eredménye. Nicolao da Fara 1451 július 24-én Lodovico da Sienához írt levelében elragadtatással ír a csodákról. Szerinte Villachban két nap alatt 30 csoda történt, Wiener-Neustadtban nyolc nap alatt 60 csoda, Wienben 28 nap alatt 200 csoda és „már 300 csoda van, amelyeket Németországban kezeinkkel feljegyeztünk, hogy hallgassunk azokról, amelyeket nem voltunk képesek leírni.“ Breslauban március hó folyamán Cristoforo da Varese 35 csodát jegyzett fel; az egész életrajzban pedig körülbelül 1400 esetet sorol fel, amelyeket Capistranói János életében művelt. 113 esetet említ ezenkívül olyanokat, amelyek halála után történtek. Krakauban Nicolaus Cracoviensis jogtudós száznál több esetet vizsgált meg s vett fel jegyzőkönyvbe. De ezzel a számmal még korán sem merítettük ki a valóságot, mert az utitársak igen sok helyen nem voltak képesek feljegyezni a csodákat részint a tömeg miatt, részint a nagy hideg, avagy jegyzők hiánya miatt.

A gyógyultak, illetőleg a segítségben részesültek között találunk csecsemőket, gyerekeket, ifjakat, férfiakat, lányokat, asszonyokat, aggokat; parasztokat, iparosokat, kereskedőket, papokat, hivatalnokokat, nemes urakat, nemes asszonyokat, a celanói grófnét, Ujlaki Miklóst, Szilágyi Mihályt, Mátyás magyar királyt. A legsúlyosabb betegségek egész tömegét szemléljük itt: vakok, vakon szülöttek, némák, némán szülöttek, sánták, bénák, vérfolyásban szenvedők, gémberedett és összeszáradt tagúak, vízbetegségben levők, gutaütöttek, torokfájásúak, fogfájásosak, fekélyesek, tályogosak, vesebajban, fejfájásban és nyálvalyatörésben szenvedők, ördögösek, örültek, fogásban levők stb. Egyik-másik beteg két-három betegségben is sinvlődik.

Csodálatos működése nemcsak a betegek gyógyításában, hanem a halottak feltámasztásában is megnyilvánult. Hány halottat támasztott fel? Teljes biz-

tossággal nem tudjuk megállapítani, mert forrásaink csak odavetőleg sorolják fel az eseteket; az egyik régi kódex 32 esetet sorol fel, de ezek között haldoklókat is találunk.

Miképen ment végbe a gyógyítás? Egyszerűen megáldotta a beteget és megérintette a fájó testrészeket. Bernardino di Siena halála után annyiban változtatja meg e gyógyítási módját, hogy az ő biretumával vagy a csipetnyi vércseppel, amelyet mindig magával hordott, megérintette a beteg fájós testrészét. Áldására és érintésére egyszerre megtörtént a csodás változás. A gyógyulásokat sem a beteg élénk képzelete, sem a nagyon erős bizalom nem okozta. Hiszen az erős bizalom csak legfeljebb feltétel volt, de nem ok. A modern orvosi tudománv fényesen kimutatta, hogy szuggesztióval vagy hipnózissal szervi bajokat gyógyítani nem lehet. Minden orvos kinevetné azt, aki vakságot, csonttörést vagy szervi bajt akarna a fentebbi módszerekkel meggyógyítani, vagy halottat feltámasztani. Capistranói Jánosnak nem volt szüksége semmiféle előkészületre, mint a hipnotizőrnek, ő csak imádkozott s kereszttel megjelölte a beteg fájó testrészét, sőt sok esetben még ezt sem tette. Ha szuggesztióval vagy hipnotikus erővel gyógyított volna, akkor csak bizonyos testi bajokat tudott volna sikerrel gyógykezelné. De hogyan gyógyította volna meg a csecsemőket, hogyan támasztotta volna fel a halottakat? Hipnózissal vagy szuggesztióval halottak feltámasztását megmagyarázni nem lehet. De tételezzük fel, hogy a hipnózissal és a szuggesztióval mindenféle betegséget képes az orvosi tudomány meggyógyítani, de hogyan magyarázzuk meg akkor azon csodás jelenségeket, mikor a természet erőt is megmozgatja és a szellemeknek is parancsol? Vajjon Tivoli-ban a tücsköket, Lancianóban pedig a fecskéket hipnotizálta, hogy hallgassanak el? De mit csinált az esővel, mikor Marbegnóban és Váradon imádságára

azonnal megállt? Talán a Pó vizét is hipnotizálta, mikor lyukas csónakon átkelt rajta? Hogyan fejtjük meg az ördögüzéseit, amelyek nagy számmal fordulnak elő csodái között? Talán ezeket is mint ezermester és bűvész produkálta a nép mulattatására? Vagy talán a jelenlevőket hipnotikus álomba ringatta, hogy lássák a gonosz szellemek elvonulását? Csak az a baj, hogy itt hiányzik minden kellék, ami a bűvészkedéshez szükséges. Minden modern ember tudja, hogy a spirítisztikus szellemidézések homályban, illetve félhomályban szoktak történni. Capistranói János pedig fényes nappal templomban vagy a szabadban művelte csodáit, s itt sem elkülönítve, mint a bűvészeknél szokás, hanem az emberek gyűrűjétől úgy körül fogva, hogy gyakran mozdulni sem volt képes. A hűbájos viselkedésnek nála semmi nyoma sem volt. Nem esett önkívületbe, nem rángatódzott idegesen, hanem nyugodtan közeledett a beteghez, megáldotta vagy megérintette a kereszt jelével, s a szellemek eltávoztak tőle, de parancsára néha látható alakban is megmutatták magukat.

Hogy nem titkos természeti erő működött benne, hanem a természet Ura, mutatja az a körülmény is, hogy halála után is megtartotta teste ezt a csodálatos erőt. Sírja zarándokhely lett, ahol százan és százan nyerték vissza egészségüket, életüket. Mint egykoron földi életében, úgy árad ki holta után is a csodás erő, amely mindenféle betegséget képes gyógyítani, sőt halottakat is életre tud kelteni. Holta után történt csodáira még azt sem foghatják rá, hogy csalás és társaival való összejátszás folytán művelte, mert igen sok esetben a sírjától távol is történtek és olyan helyeken is, ahol ferencrendiek nem laktak. Növeli a bámulatot azon körülmény is, hogy még holta után is bírnak tagjai és ruhái azon csodás erővel, mint életében. Végso következtetésünk tehát csupán az lehet: Capistranói János csodatevő erővel bírt; Isten Capist-

ranói Jánossal évszázadokon keresztül csodákat művelt. Azt hisszük, hogy lezárhatjuk ezt a részt Capistranói János azon szavaival, amelyeket halálos ágyán mondott: „Némelyek rágalmazni fognak engem és gyalázkodva rágni fognak, de mivel lelkiismeretem tanúbizonysága az én dicsőségem, azért kérlek, Uram, kegyelmezz meg nekik!”

Capistranói János Istentől kapott különös kivált-ságánál fogva előre is tudta a jövőt. A jövendölések az isteni közreműködés legegyszerűsebb megnyilatkozásai. Egyéb csodáknál ugyanis a kételynek bizonyos árnyéka mindig ott lebeg az ember esze előtt, a jövendöléseknél ez ki van zárva. A jövendöléseknél mindig olyan esemény szerepel, amely a jövendő idejében még nem létezik, sőt még okaiban sincs meghatározva, de amelyet utóbb a megtörténés ténylegesen igazol és bizonyít. A jövendölésnél tehát sem a véletlennek, sem a körütekintő számításnak, sem a spekulációnak helye nem lehet, mert ezen esetekben hiányozni fog az isteni megnyilatkozás, amely nélkül jövendölés nincsen. Az életrajzírók sok jövendölést jegyeztek fel, de térszűke miatt csak néhányat hozunk fel, hogy bemutassuk az Isten mindenhatóságának erejét, miként múlja felül az emberi tudást. Megjövendölte jegyesének szomorú végét, V. Márton pápa halálát, IV. Eugénius pápává választását és halálát, Tommaso Parentucelli bolognai püspöknek bíbornokságát és pápává választását (V. Miklós), egy ismeretlen asszony halálát Rómában, Hunyadi Mátyás királlyá választását, hogy önmaga Magyarországon fog meghalni. Halálos ágyán egy sereg jövendölést mondott.

Olyan jövendöléseket is tulajdonítanak Capistranói Jánosnak, amelyek a leendő pápákra vonatkoznak. Két csoportba tartoznak ezek: az egyik csoport II. Pius pápától (1458—1464.) XIII. Gergelyig (1572—1585.), a másik V. Piustól (1566—1572.)

X. Piusig (1903—1914.). Ezen jövendölések egyik sorozata sem származik Capistranói Jánostól. Cristoforo da Varese, Nicolao da Fara, Girolamo d'Udine és Giovanni da Tagliacozzo szorgosan összegyűjtötték mindazokat a jövendöléseket, amelyek a pápákra, nevezetesen V. Mártonra, IV. Eugéniusra, V. Miklósra és III. Kallixtusra vonatkoznak, de egyetlenegy szóval sem céloznak ezekre a jövendölésekre. Ezek a jövendölések későbbben keletkeztek, vagyis a XVII. században, mint azon kódexek is, amelyekben bennfoglaltatnak.

Capistranói János jövendöléseinek nagyrészt vizióban látta, amellyel őt Isten gyakorta kitüntette. Érdekes, hogy ezeket a viziókat nem igyekszik elrejtteni társai előtt, sőt egy-kettőről maga is megemlékezik leveleiben. Az orvostudomány nyíltan vallja és hirdeti, hogy bizonyos beteges elmebeli állapotban érzéki csalódások léphetnek fel, mikor a beteg lát és hall olyan dolgokat, amelyek csak betegesen felizgatott képzeletében léteznek, valójában pedig nincsenek meg. Az orvosok szerint ilyen állapot a hiszterikus, a neuraszthenikus és a lázas állapotban szokott előfordulni, mikor az idegek feszültsége természetellenes túlfokozódásban tör ki. A hallucináció a betegesen felizgatott képzeletet annyira hatalmába keríti, hogy megszületik a beteges vizió. Vajjon Capistranói Jánosnál is ilyen beteges vizió volt kifejlődve?

Rendbelépésétől kezdődik a viziós állapot és negyven éven át tartott. Egyetlenegy jel, egyetlenegy adat sem merült fel ezen idő alatt olyan, amely azt mutatná, hogy lázas izgatottság miatt lelkének egyensúlya megbomlott volna, aminek következtében nem tudta megkülönböztetni a valót az álomtól. Sőt magukon a jelenségeken sem találunk olyan vonást, amely a beteges természetű viziós és hallucinációs tünetekre emlékeztetne. Capistranói János ugyanis nem lázas állapotban, hanem teljes lelki épségben vizionárius;

nem csupán éjjel, hanem nappal is részesül elragadtatásban; nem álmatlan éjszakák alatt, hanem ebéd idején is, sőt fényes nappal is, előkelő személyek között töltött beszélgetés közben is. A közelében levők nem látnak rajta semmi rendkívüliséget az elmerülésen kívül, amely rövid ideig szokott tartani. A lázas, az entuziasztikus vonásnak, a túlfeszültségnek semmi nyoma sincs nála. Logikai összefüggésben és teljesen ép gondolatfűzésben mondja el a vele történt dolgot, mihelyt a vízió megszűnt. Mindez tehát arra vall, hogy a vízió nem beteges állapotnak a szülöttje, hanem Isten teremő ereje működött benne, hogy hű szolgáját a jövő dolgokról felvilágosítsa, vagy egyes eseményeket megmagyarázzon.

Cristoforo da Varese és Nicolao da Fara szerint a főbb víziók a következők: Az első a börtönben volt, mikor ott nagy fényesség vette körül Capistranói Jánost és a börtön hasadékein keresztül olyan nagy fényesség áradt ki, hogy láttára az emberek tömegbe verődtek. A második szintén a börtönben volt nyolc napra az előbbi esemény után. Imádkozás közben megjelent előtte egy ferencrendi szerzetes, aki megdorgálta habozásáért és kislelkűségéért. A harmadik Ripidóban volt novicius korában. Megjelent neki egy szépséges nő hófehér ruhában és aranycsészéjéből megittatta. A negyedik Rómában történt. A Santa Croce-templomban prédikálás közben mennyei elragadtatásba esett, miközben megtudta V. Márton pápa halálát. Az ötödik a Monte di San Angelón történt. A templomban elragadtatása közben azt látta, hogy egy testvér a földről az ég felé emelkedik és az ég lehajol felkarolására. Nicolao da Fara szerint úgy tűnt fel előtte, mintha a föld felemelkednék, az ég pedig lehajolna hozzá. A hatodik Firenze mellett történt 1449-ben a Bosco di Mugello-kolostorban. Mise közben elragadtatásban részesült, miközben Istentől megtudta, hogy ő lesz az observánsok miniszter-

generálisa. A hetedik víziója Arezzo mellett a Borgo di San Sepolcro-kolostorban történt 1450 augusztus 15-én. Ebéd közben egyszerre így kiáltott fel: „Látom egyik testvérünk lelkét az égbe repülni; ime ott van, ott siet“. Romandiolában aztán megtudták, hogy Alberto di Sarteano Milanóban Nagyboldogasszony napján meghalt. A nyolcadik víziója Nürnbergben volt 1454-ben. Elragadtatásában úgy tűnt fel neki, mintha misézett volna, s mikor az ostyát átváltoztatta és felmutatta, a minisztráló megfogta a kelyhet, s a még át nem változtatott bort kiöntötte. S mikor új bort kért az áldozathoz, a minisztráló ostyát nyújtott át neki. A kilencedik víziója szintén Nürnbergben történt. Mise közben, mikor kérte Istent, hogy adja tudtára, hova menjen, ezt a szózatot hallotta: Magyarországba. S úgy tűnt fel neki, mintha valaki vonszolná magával Magyarországba. A tizedik víziója Székesfehérvárott volt 1455 augusztus 24-én. Erről maga tudósítja 1453 szeptember 18-án kelt levelében Domenico Capranicát, a fermói püspököt. Négy nagy folyam siet a tengerbe ömleni a világ négy tája felől, de a tenger nem fogadta be őket. Végre a nyugatról jövő folyam győzött. A tizenegyedik vízióját szintén a fentebbi püspöknek írja meg. Szent Ferenc stigmainak ünnepén elragadtatása közben azt látta, hogy a hold és a csillagok nagy támadást intéztek a nap ellen s a hold a napot legyőzte. A tizenkettedik víziója Temesvárott történt 1456 január 13-án. Elragadtatása közben megmutatta Isten neki, minő csapások fogják érni a világot. S ekkor az égből egy nyilat látott lerepülni, amelyen e szavak voltak: „Ne félj, János, hanem folytasd biztosan, amit elkezdettél, mivel az én nevemben és a szent kereszt erejével győzelmet fogsz aratni a törökön“.

Ezekén kívül forrásaink még sok víziót sorolnak fel, de ezeket térszűke miatt kénytelenek vagyunk mellőzni. A felsoroltak is eléggé igazolják, hogy Ca-

pistranói Jánost Isten gyakrabban részesítette elragadtatásban.

Mikor társai a tizenkettedik vízió megoldását kérték tőle, így nyilatkozott: „Ámbár öreg és hetvenéves vagyok, esetleg azt tartják rólam, hogy eszelős vagyok; ezek (t. i. a víziók) mégis szükségesek az isteni méltóság szemében; láttam, hogy annyi szerencsétlenség, annyi ellenségeskedés, annyi és oly csapások és inségek fogják a világot érni, amennyi és amilyenek a világ kezdetétől fogva nem voltak. Mindezek be fognak teljesedni, de ti ne feledkezzetek meg szavaimról“. Tiltakozik tehát az ellen, hogy eszelősnek tartsák elragadtatása miatt. Itt tehát nem naiv hiszékenységéről vagy abnormálisan fokozott önkívületi állapotról van szó, hanem természetfeletti jelenségekről, amelyek történeti tényét tagadni nem lehet.

TIZENNEGYEDIK FEJEZET.

Capistranói János szenttéavatása.

LIG HOGY meghalt Capistranói János, már megtörtént ravatalánál az első csoda. Nicolao da Fara tanúsága szerint Boldizsár újlaki timár a halál után rögtön elhozza a ravatalhoz Erzsébet nevű kis leányát, aki három év óta teljesen vak volt és a nyakán béna. A kis leány megcsókolta a halott kezét, mire „Szent János erejénél fogva rögtön visszanyerte a látását és bénultsága megszűnt, amint atyja erről hites tanúk előtt esküvel bizonyosságot tett“. Ezt az első csodát követték a többiek, minek következtében sírját oly tömegesen keresték fel, mintha Krisztus egyik apostolának sírja lett volna. Carvajal, a pápai követ jelentést tett a pápának arról a nagy tiszteletről, amelyben Capistra-

nói János holttestét részesítik. A pápa erre 1457 április 10-én kiadott brevében megparancsolja, hogy a holttestet a földbe kell temetni. Carvajal bizonyára megkapta a pápa levelét, de a hatalmas Ujlakival nem mert kikezdeni, azért nem erőltette a dolgot és Capistranói János holtteste továbbra is a templomban maradt.

A pápa Carvajal mellé segédül 1457 május 17-én kelt levelében Giacomo della Marca ferencrendi szerzetest és Capistranói János kedves barátját rendelé Magyarországra. Mihelyt ez megérkezett Magyarországra, az első dolga az volt, hogy meglátogatta Capistranói János sírját Újlakon. Láta ott a csodákat, de a pápai követ szigorúan megtiltotta, hogy azokat összeírja vagy megvizsgálja. Giacomo della Marca azonban nem azon jellemek közé tartozott, akiket meg lehet félemlíteni. Visszatérvén Budára, egy kis leánykát mutatnak neki, aki vakon született, de Capistranói János meggyógyította. Ezt a király, a pápai követ és az ország rendei előtt kihallgatta, úgyszintén a tanúkat is. A tanúk vallomását Raguzai Sándor jegyzőkönyvbe vette, s ezt elküldötte a pápához azon kéréssel, hogy engedje meg Capistranói János csodáinak megvizsgálását. A pápa készségesen megengedte.

Giacomo della Marca azonban betegeskedni kezdett s kénytelen volt Itáliába visszamenni. A pápának jelentést tett a dologról és arra kérte, hogy a csodák összegyűjtésére küldjön ki valakit. A pápa ő reá bízta a dolgot, s így az ő kérésére a vikárius-generális 1459 április 29-én kelt levelében felszólítja Giovanni da Tagliacozzót, hogy Michele da Tuscia laikustestvérrel keljen útra s tartsa magát ahhoz, amit neki Giacomo della Marca parancsolni fog.

Giovanni da Tagliacozzo a parancs vétele után azonnal útrakelt. Útjában felkeresi azon püspököket, akiknek városában Capistranói János megfordult s arra kérte őket, hogy írjanak a német császárhoz és a

magyar királyhoz, hogy kérjék a római szentszéktől Capistranói János szenttéavatását. A püspökök és városok teljesítik is a kérést, miként a fennmaradt emlékek tanuskodnak erről. Így Francesco di Monaldini Ascoli püspöke, Angelo Capranica Rieti püspöke, a boldogultnak egykori barátja és utitársa, nemkülönben Bologna, Padova, Treviso városok levélben kérik a császárt, hogy a pápánál eszközölje ki a szenttéavatást.

Közben Itáliában összegyűjtötték Capistranói János csodáit, s ennek hatása alatt Varsányi István, a magyarországi vikárius is mozgalmat indít a szenttéavatás érdekében. Levelet ír azért Cobellához, a celanói grófnéhoz, hogy támogassa ezt a fontos ügyet. Kérésére aztán Mátyás magyar király a pápához, a bíbornoki testülethez és az olasz fejedelmekhez levelet intéz, hogy Capistranói János szenttéavatását karolják fel. Megszólal Ujlaki Miklós is, majd Újlak város tanácsa, s hivatkoznak arra, hogy városukban már összegyűjtötték Capistranói János csodáit. Magyarországon ugyanis két férfiú is gyűjtötte a csodákat: Giovanni da Tagliacozzo olasz és Soproni Péter magyar ferencrendi, akik mindketten egykoron Capistranói János kíséretéhez tartoztak. Soproni Péter gyűjtése azért is érdekes, mivel tudósítást közöl az olasz bizottságról, amelynek összegyűjtött csodái az Újlakon gyűjtött csodák gyűjteményében nincsenek benne.

Miután Soproni Péter és társai a gyűjtést befejezték, meg kellett tartani a valódisága fölött az első hivatalos tárgyalást. Összehívták tehát a népet Újlakon 1461 április 21-én a templomba a nagy haranggal, s itt a nép jelenlétében felolvasták az egyes csodákat, aztán valamennyit jegyzőkönyvbe vették és hiteleségül erre a város függő pecsétjével lepecsételték.

Ez az újlaki jegyzőkönyv szolgált forrásul az első életrajzíróknak. Még ugyanezen évben újabb tár-

gyalást is tartottak, amelyen azon csodákat bírálták felül, amelyek Capistranói János sírjánál pünkösdi vigiliájától kezdve történtek. A jegyzőkönyvet Geszthi János ferencrendi szerzetes készítette.

1462. év elején Juan Carvajal eltávozott az országból, mire újult erővel indult meg a mozgalom a szenttéavatás érdekében. A mozgalom vezetője és lelke Gabriele da Verona, Capistranói János egykori társa.

A kérvények sorát megnyitja III. Frigyes német császár, aki 1461 október 24-én mind a pápához, mind az olasz fejedelmekhez levelet küldött a szenttéavatás megsürgetése végett. 1462 október 20-án újra megismétli kérését. Megszólal Mátyás magyar király is, levelet ír a pápához és abban azon érvet hozza fel, hogy a nép mint valódi szentet tiszteli Capistranói Jánost, ami egyeseknél nagy visszatetszést kelt, mert az egyház még nem döntött ebben az ügyben. A császár buzdítására aztán mindazon városok, amelyekben Capistranói János megfordult, s azok az előkelőségek, akikkel érintkezett, siettek a pápához levelet írni, hogy avassa szentté.

A kérvények azonban nem jutottak el a pápához. Az a szerzetes ugyanis, aki a kérvényeket Rómába vitte, útközben meghalt; halála előtt azonban az iratokat egy Assisiből származó nemes vitéznek adta át továbbítás végett. Ez Assisibe elvitte, de ott félretette, s aztán visszatért Németországba anélkül, hogy a kérvényeket rendeltetési helyére eljuttatta volna. Ezen okmányok elkallódása miatt II. Pius pápa a szenttéavatást nem tudta végrehajtani.

IV. Sixtus alatt újból szőnyegre került a szenttéavatás ügye. A kérvényezések sorát Szilágyi Erzsébet, Mátyás magyar király anyja indítja meg 1472 augusztus 8-án kelt levelével. A pápa el is rendelte a csodák összegyűjtését és megvizsgálását, de a politikai események és zavarok miatt Magyarországon le-

került a napirendről, s ennek következtében az ügy Rómában is megfeneklett.

A szigorú életet élő ferencrendi szerzetesek nem nyugodtak ebbe bele, hanem minden alkalmat felhasználtak arra, hogy Capistranói János szenttéavatását keresztülvigyék. 1513-ban a Medici-családnak egyik tagja, Giovanni Medici lett Krisztus helytartója X. Leó név alatt. Mivel Capistranói Jánost egykoron meleg barátság fűzte Cosimo Medicihez, azért az új pápa előtt nem volt ismeretlen Capistranói János neve. Ezt használták fel Szent Ferenc fiai. 1514 december 31-én Cristoforo da Forli, az observánsok vikárius-generálisa személyesen megjelent a pápánál és arra kérte, hogy engedje meg Capistranói János nyilvános tiszteletét Capestranóban, a születési helyén s azon egyházmegyében, ahol Capestrano fekszik. A pápa készségesen teljesítette kérését. Az observánsok azonban attól féltek, hogy ezt a szóbeli engedélyt valaki kétségbe vonja, amiért is arra kérték a pápát, hogy az engedélyt írásban is adja ki. A pápa erre megbízta Bernardo Farlati di Bibiena híbornokot az okmány kiállításával, aki 1515 október 4-én kelt iratában írásban is kiadta a pápa engedélyét.

Ez a kiváltság arra ösztönözte a magyar ferencrendieket, hogy ők is kérjék Capistranói János tiszteletének jóváhagyását. A pápa nemcsak nem utasította el a kérelmet, hanem elrendelte, hogy Capistranói János szenttéavatása tárgyalás alá vétessék. A pápa bullája 1519 október 12-én kelt Rómában s ebben megbízta György pécsi püspököt, János szerémi püspököt és János gothói apátot, hogy a csodákat vizsgálják meg. Mivel a politikai látóhatárra nehéz fellegek tornyosultak, azért a pécsi püspök arra kérte a pápát, hogy helyettesévé Vurgthez Mihály székesfejevári kanonokot nevezze ki. Az így kiegészített bizottság a csodákat megvizsgálta és 1521-ben Rómába küldötte. Erre aztán a Sacra Rituum Congrega-

tio megkezdte az ügy tárgyalását. Megvan még a felterjesztés, melyet egy tudós pap készített a jegyzőkönyv alapján. Megindult a kérvényezések sora is. Megnyitja a sort Nándorfejérvár, követi a székesfehérvári Szent Miklósról elnevezett kanonokok testülete, majd Szapolyai János erdélyi vajda, Guthi Ország Ferenc és Imre, Báthori István nádor, Báthori András szatmári főispán, Máté pannonhalmi apát, Újlaki Lőrinc, Bosznia hercege, Török Imre belgrádi bán, Bornemissza János, a király gyámja, Drágfi János tárnokmester, Hedvig tescheni hercegnő, a néhai Szapolyai István nádor özvegye, a győri, a nyitrai és a váradi püspökök, a bácsi, a váradi, a nyitrai káptalanok, sok magyar, cseh és lengyel város. Frangepán György kalocsai érsek 1000 aranyat adott a szenttéavatás költségeire.

X. Leó pápa 1521 december elsején hirtelen meghalt, s így a szenttéavatás abbanmaradt. VI. Hadrián rövid pápasága után VII. Kelemen került Szent Péter székére, akihez egymásután jönnek a szenttéavatást kérő levelek. A folyamodók között találjuk II. Lajos magyar királyt, Zsigmond lengyel királyt, Ferenc csanádi választott püspököt, Szapolyai János erdélyi vajdát. Az ügyet most Magyarország legfőbb papja, Szatmári György esztergomi érsek veszi kezébe, aki összegyűjti a csodákat ismét és Rómába küldi. A szenttéavatás ügye azonban lassan haladt előre.

II. Lajos magyar király erre Brodarics István pécsi prépostot küldötte a pápához s első feladatául azt tűzte ki, hogy sürgesse meg Capistranói János szenttéavatását. Lorenzo Campeggio pápai követ szintén írt a pápának és arra kérte, hogy teljesítse a királynak és az országnak kérését. Brodarics István 1525 szeptember elején érkezett vissza Budára, de útjának eredményéről nem tudunk semmit.

Egyébként a törökök fenyegető fellépése hátterbe szorított most minden dolgot, ami a hadügyre

nem tartozott. Az ország helyzete oly sanyarú és oly nyomorult volt, hogy Lajos király kénytelen volt a pápánál kieszközölni a templomok szent edényeinek és kincseinek lefoglalását. Az egyházi kincsek lefoglalására és összeírására kiküldött bizottság aztán a budai Szent Jánosról elnevezett ferencrendi kolostorban lefoglalta azon pénzüsszeget is, amelyet egykoron Ujlaki Lőrinc adott Capistranói János szenttéavatására. A 630 forint és 500 arany átvételéről II. Lajos király 1526 június 21-én elismervényt adott, amelyben megígéri, hogy a háború befejezése után a pozsonyi harmincadból visszafizeti. A szerencsétlen mohácsi csatában elesett a király, s így a felvett pénzt senki sem fizette vissza.

Az országra nehezedő viszályok, egyenetlenségek, majd a törökök hódításai miatt Capistranói János szenttéavatási ügye is elaludt egészen. A XVII. század elején aztán Benigno da Genova minisztergenerális azon kéréssel járult a Sacra Rituum Congregatiohoz, hogy Capistranói János tiszteletét terjessze ki az egész rendre. Erre 1622 július 16-án Francesco Maria da Monte a pápa parancsára hivatalos iratot állíttatott ki, melyben a minisztergenerális kérését teljesíti. Majd XV. Gergely pápa 1622 szeptember 16-án erről a tényről ünnepélyes bullát adott ki. Ezen bullában a pápa Capistranói Jánost már boldognak nevezte. X. Leó és XV. Gergely pápák gondoltak ugyan Capistranói János boldoggáavatására, de ünnepélyesen ezt nem tették meg. S így Capistranói János ügyében az ünnepélyes boldoggáavatás sohasem történt meg. De mivel tiszteletét mind X. Leó, mind XV. Gergely pápa megengedte, ezt egyenlőnek kell vennünk a boldoggáavatással. Az egyházjogban ezt a dolgot kivételes esetnek, casus exceptusnak mondják.

VIII. Orbán pápa újra előveszi az ügyet. A kiküldött bizottság el is készítette a jelentését, de mielőtt a

pápa döntést hozhatott volna, meghalt. Utódja, X. Ince pápa nagyon szerette volna, ha az ügy Capistranói János halálának kétszázados évfordulójára befejeződött volna. A pápa azonban 1655-ben meghalt. Az új pápánál, VII. Sándornál a ferencrendiek újra kérelmeztek a szenttéavatást. Az ügyet Giambattista Barberio római ügyvéd vette kezébe, hogy a már 200 éves dolgot diadalra juttassa. A Sacra Rituum Congregationnak első dolga volt összegyűjteni Capistranói János összes munkáit. Ez hosszabb időt igényelt, de mégis elkészült. Erre 1657-ben a fentebb említett Congregatio gyűlést tartott, ahol Pallotta bíbornok felvetette már a kérdést, lehet-e a vizsgálatot tovább folytatni, vagy újra bizonytalan időre el kell halasztani. Mielőtt a bizottság tagjai erre válaszoltak volna, Pietro Francesco de Rubeis felszólalt és felvetette Carvajal bíbornok és Enea Sylvio kifakadásait, illetőleg vádaskodásait.

Prospero Lambertini, a későbbi XIV. Benedek pápa a „De beatificatione et Canonizatione Sanctorum” című munkájában kifejti, hogy a posztulatorok behatóan foglalkoztak Carvajal és Enea Sylvio vádjaival, de be kellett vallaniok, hogy Carvajal és Enea Sylvio kifejezéseikkel semmiképen sem akartak lényeges ítélettel elébevágni Capistranói János élet-szentségének. Ebből kifolyólag mondja Prospero Lambertini: „Nem kellett, de nem is lehetett, ha még oly előkelő személyek is írtak ellene Isten valamely szentje szentségének vagy szentségi hírének útját vágni”. A Sacra Rituum Congregatio végül is úgy határozott, hogy a szenttéavatási pert folytatni kell, mivel a végén jobban meg lehet rostálni a felhozott vádakot és érdemeket. Giambattista Barberio azonban arra kérte a bizottság tagjait, hogy tárgyalják és vizsgálják meg most a vádakot, s ne a szenttéavatás végén. A bizottság tagjai ebbe beleegyeztek; a vádakot végigtárgyalták, s végül kijelentették, hogy a fel-

hozott vádak a szentségi hírre semmiféle befolyással nem voltak.

Ismét három esztendő telt el. 1666 április 5-én VII. Sándor pápa nyilvános konzisztóriumot tartott, amelyen Giulio Cesare Fagnano a pápa jelenlétében hatalmas beszédet mondott Capistranói János szenttéavatása érdekében. A beszéd annyira meghatotta a pápát, hogy megparancsolta a Sacra Rituum Congregationának, hogy foglalkozzék továbbra is az ügygel és készítse elő a szükséges előterjesztést. 1662 szeptember 27-én a Congregatio azt határozta, hogy a per tovább folyhat: Posse procedi ad ulteriora.

Mivel a szenttéavatást nagyban hátráltatta az a körülmény, hogy több ízben előlről kellett kezdeni, azért az 1663 január 17-én a pápa jelenlétében tartott gyűlésen Pallotta (Palliotti) bíbornok javaslatára a pápa érvényeseknek nyilvánította az előbbi tárgyalásokat. 1663 szeptember 23-án szintén a pápa elnöklése alatt tartott gyűlésen Fanciotti bíbornok javaslatára kimondotta a bizottság, hogy Capistranói János az isteni és a sarkalatos erényeket hősi fokban gyakorolta s ennek következtében a pert tovább lehet folytatni.

A Sacra Rituum Congregationának a legelső dolga most az volt, hogy Capistranói János csodáiról ítéletet mondjon. Az 1664 július 16-án tartott gyűlésen aztán a bizottság határozatilag kimondotta, hogy a meglevő csodák nem elégségesek a szenttéavatáshoz. Kijelentette azonban, hogy ezzel az ítélettel nem akarja kétségbevonni úgy az élőlőszóval, mint jegyzőkönyvileg bebizonyított csodák hitelességét. Giambattista Barberio teljes erővel hozzáfog most az újabban történt csodák összegyűjtéséhez és azok hivatalos megvizsgálásához. A tárgyalások eredményét felterjesztette a Sacra Rituum Congregationához, amely 1673 június 23-án tartott gyűlésében a felhozott csodák közül kettőt érvényesnek elfogadott s erre kijelen-

tette, hogy semmi sem áll útjában a szenttéavatásnak.

X. Kelemen pápa aztán 1675 július 14-én tartott gyűlésen a Sacra Rituum Congregatio ezen határozatát jóváhagyta. 1676 május 6-án pedig elrendelte, hogy az utolsó és végső gyűlésre tegyék meg az előkészületeket. S hogy a szenttéavatás ügyét és a tárgyalások menetét megkönnyítse, elődjének összes rendelkezéseit jóváhagyja. Csak egy lépés volt már hátra, de ezt már X. Kelemen nem tudta megtenni, mert sírba szállt. Az új pápa, XI. Ince újra megindította a szenttéavatás perének felvételét, majd jóváhagyta elődjének összes intézkedéseit. 1678 december 20-án aztán a Congregatio a pápa elnöklete alatt gyűlést tartott, amelyen Altieri bíbornok előterjesztette a szenttéavatás állását. Ennek megtörténtével a jelenlevők egyhangúlag kimondották, hogy Őszentsége bármikor, amikor neki tetszik, végrehajthatja Capistranói János ünnepélyes szenttéavatását. A pápa ezen nyilatkozat után félévig várt s csak 1679 június 13-án jelentette ki, hogy a Congregatio határozatát végrehajtja, s megparancsolta, hogy állítsák ki a szenttéavatásról a végső és utolsó dekrétumot.

A pápának határozott szándéka volt a szenttéavatási ünnepélyt megtartani, de agg kora és ezzel járó gyöngeség megakadályozták benne. De, hogy a szegény franciskánusokon segítsen, 1000 aranyat utalt ki saját pénztárából a szenttéavatás költségeire. A pápa egyébként is minden alkalmat felhasznált, hogy kimutassa tiszteletét boldog Capistranói János iránt.

1683-ban, midőn Kara Mustafa nagyvezir ostrom alá vette Wient, elrendelte a pápa, hogy Rómában az Ara-coeli templomban a főoltáron ünnepélyesen tegyék ki Capistranói János képét, azt virágokkal díszítsék, s a kitétel alatt éjjel-nappal ragyogóan világítsák ki a templomot, de különösen a főoltárt. Egvúttal

teljes búcsút engedélyezett mindazoknak, akik a mondott templomban megjelennek és Capistranói Jánoshoz könyörögnék segítségért a törökök legyőzéséért. Még halálos ágyán is sajnálkozott, hogy a hosszú és fáradságos szertartást nem tudta elvégezni, megemlékezett Capistranói János dicsőségéről és megmutatta a promotor fideinek Capistranói János képét, amelyet mindig magánál hordott.

XI. Ince meghalt 1689 augusztus 12-én, utódja VIII. Sándor lett, akihez I. Lipót német császár és magyar király, nemkülönben sokan mások is azon kéréssel fordultak, hogy elődje által szentnek nyilvánított Capistranói Jánost avassa szentté. A pápa hajlott a kérésre s 1690 augusztus 23-án a Sacra Rituum Congregatio tagjait titkos gyűlésre hívta össze, amelyen Alderani bíbornok előterjesztésére a bizottság egyhangúlag kérte a szenttéavatást. A pápa azonban nem döntött most ezen ügyben. 1690 szeptember 5-én a Congregatio tagjaival nyílt ülést tartott, amelyen Urbano Spreti terjesztette elő a szenttéavatás ügyét. A pápa kegyesen fogadta az előterjesztést, de dönteni nem akart addig, míg Istennek a segítségét ki nem kérte. Szeptember 25-én újra összehívta a Congregatio tagjait, amelyen az összes jelenlevők egyhangúlag kijelentették, hogy Capistranói János szenttéavatása ünnepélyesen végrehajtható. A pápa a Congregatio határozatát elfogadta s elrendelte, hogy október 16-ára a San Pietro bazilikáját díszítsék fel a szenttéavatásra.

A mondott napon aztán az összes bíbornokok, patriarkák, érsekek és püspökök jelenlétében, akik Rómában tartózkodtak, Capistranói Jánost Lorenzo Giustiniani, Johannes a Facundo, Johannes de Deo és Paschalis Baylon boldogokkal együtt ünnepélyesen szenttéavatta.

Capistranói Szent János hosszú százados várakozás után elérte erényes életének a megdicsőülését.

Hátra volt még ezen megdicsőülésnek írásban való megörökítése. Ennek útját állta az agg pápa halála, aki 1691 február 1-én meghalt. Utódja XI. Ince lett, akit a bíbornokok 1691 július 13-án választottak meg. A választás után való napon Szent Ferenc rendjének miniszter-generálisa arra kérte a pápát, hogy Capistranói Szent János szenttéavatásáról állíttassa ki az ünnepélyes bullát. A pápa megígérte és 1691 július 15-én kiállíttatta a kért bullát. Mivel a pápa ezt a bullát megkoronázása előtt adta ki, azért egyesek kétségbevonták, hogy a pápai tekintéllyel fel van-e ruházva.

A pápa ezen kétség eloszlatása végett megkoronázása után négy évre megbízta a Sacra Rituum Congregatiót, hogy a bullát vizsgálja meg. A Congregatio 1695 július 6-án részleges gyűlésen tárgyalta ezt az ügyet Casanatti bíbornok elnöklete alatt, s a bullát rendben találta és érvényesnek elismerte.

A ferencrendiek nem nyugodtak ebbe bele. Ez közönséges pápai bulla volt, s nem a szenttéavatás nagyságának és fenségének megfelelő ünnepélyes bulla. Végre aztán XIII. Benedek pápánál célt értek. A pápa ugyanis átvizsgáltatta az elődei által félbenmaradt összes szenttéavatási ügyeket, s egyenkint ünnepélyes formában jóváhagvta és végérvényesen lezárta őket. Így jutott Capistranói Szent János ügye is 1724 június 4-én a záróponthoz.

A koronát a szenttéavatás ügyére XIII. Leó pápa tette rá, midőn 1898 augusztus 19-én kelt brevéjében Capistranói Szent János tiszteletét az egész világra kiterjesztette és emlékét március 28-ára tűzte ki.

Legújabbán Zadravec István tábori püspök kérelmére XV. Benedek pápa 1921 június 8-án Capistranói Szent Jánost a magyar nemzeti hadsereg égi pártfogójává nevezte ki s egyben megengedte, hogy a nándorfejérvári győzelem napján, azaz július 22-én Capistranói Szent János tiszteletére misét mondhat-

nak és a szokásos feltételek mellett az összes katolikus katonák teljes búcsúban részesülhetnek.

Ugyanezen évben július 22-én Budán a helyőrségi templomot Zadravecz István felajánlotta az égi patronusnak, akinek a templom előtt hatalmas szobrot is állítottak fel nagy ünnepség keretében.

TARTALOM.

	Oldal
<i>Első fejezet : Capistranói János ifjúkora</i>	3
<i>Második fejezet : Capistranói János szerzetesi élete</i>	10
<i>Harmadik fejezet : Capistranói János mint misszioná- rius Itáliában</i>	15
<i>Negyedik fejezet : Capistranói János buzgólkodása a rendi szigorítás ügyében... ..</i>	29
<i>Ötödik fejezet : Capistranói János fáradozása a rend terjesztése érdekében</i>	42
<i>Hatodik fejezet : Capistranói János diplomáciai kikül- detései</i>	56
<i>Heledik fejezet : Capistranói János mint misszionárius Itália határain kívül</i>	70
<i>Nyolcadik fejezet : Capistranói János küzdelme az eret- nekekkel</i>	89
<i>Kilencedik fejezet : Capistranói János szereplése Ma- gyarországon</i>	121
<i>Tizedik fejezet : Capistranói János halála</i>	156
<i>Tizenegyedik fejezet : Capistranói János egyénisége ...</i>	172
<i>Tizenkettedik fejezet : Capistranói János irodalmi mun- kássága</i>	186
<i>Tizenharmadik fejezet : Capistranói János csodatevő hatalma</i>	193
<i>Tizennegyedik fejezet : Capistranói János szenttéava- tása</i>	205

SZENTEK ORSZÁGA SOROZATÁBAN

EDDIG MEGJELENT KÖTETEK:

1. **BABURA L. dr.:** Szent Ágoston élete. 150 lap.
 2. **BALANYI GY. dr.:** Calasanzzi szent József élete. 127 lap.
 3. **DUNARICH K.:** Szent Domonkos élete. 288 lap.
 4. **DOMBI M.:** Szent Gábor passzionista szerzetesnővendék élete. 44 lap.
 5. **LEPOLD A. dr.:** Szalézi szent Ferenc válogatott levelei a szent életrajzával. 124 lap.
 6. **STOLCZ A.:** Magyarországi szent Erzsébet élete. 304 lap.
 7. **REGNIER A.:** Szent Márton élete. 198 lap.
 8. **KARÁCSONYI J. dr.:** Szent Gellért csanádi püspök és vértanu élete. 172 lap.
 9. **BABURA L. dr.:** Szent Ambrus élete. 153 lap.
 10. **LACZIKA F.:** Boldog Vianney János arsi plébános élete. 1786—1859. 172 lap.
 11. **BALANYI GY. dr.:** Assisi szent Ferenc élete. 176 lap.
 12. **SAMASSA DÉSY ANNIE:** Barat szent Magdolna Zsófiának élete. 96 lap.
 13. **BÖLCSKEY Ö.:** Capistranói szent János élete. 220 l.
 14. **BABURA L. dr.:** Szent Jeromos élete. 144 lap.
 15. **KARÁCSONYI JÁNOS dr.:** Szent László király élete. 152 lap.
-

Kaphatók a Szent István-Társulat könyvkereskedéseiben: Budapest, Szeged, Pécs, Cegléd, Balassagyarmat, valamint minden más könyvkereskedésben.